

AUTOAREA BESTSELLERULUI **SOȚIA DIN PARIS**

PAULA MCLAIN

Hemingway și cu mine

ROMAN

PAULA McLAIN

HEMINGWAY ŞI CU MINE

Traducere şi note de

Veronica D. Niculescu

EDITURA HUMANITAS

2019

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

Paula McLain

Hemingway și cu mine

Traducere din limba engleză și note de
VERONICA D. NICULESCU

PAULA McLAIN
LOVE AND RUIN
Copyright © 2018

ISBN: 978-606-779-531-8 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Pentru Julie Barer

Dincolo de „acum” nu mai e nimic. Cu siguranţă nu există nici un „ieri” şi nici „mâine” nu există. Câţi ani trebuie să treacă până să-nţelegi asta?[1]

Ernest Hemingway, *Pentru cine bat clopotele*

Prolog

Un pic înaintea zorilor zilei de 13 iulie 1936, în timp ce trei asasini escaladau un zid înalt ce împrejmuia o grădină din Tenerife, sperând să ia pe nepregătite grupul de paznici înarmaţi, eu dormeam într-o cameră micuţă din Stuttgart, aşteptând ca viaţa mea să înceapă.

Ucigaşii erau profesionişti. Se mişcau fără să scoată un sunet, urcând pe nişte frânghii ascunse, fără să se uite deloc unul la celălalt sau să se gândească la orice altceva în afară de acţiunea lor imediat următoare. Au sărit fără să scoată un sunet de pe zid pe pământ, trecând invizibili printre umbre şi furişându-se încet spre ţinta lor.

[1] Ernest Hemingway, *Pentru cine bat clopotele*, traducere de Ionuţ Chiva, Editura Polirom, Iaşi, 2014, p. 205.

Era asemenea desfăşurării unei simfonii. Planul lor era să-i răpună pe paznici unul după altul, tăindu-le gâtul. Apoi aveau să forţeze uşa de dincolo de verandă şi să urce treptele de marmură către camera fetiţei. María del Carmen, aşa o chema, avea zece ani şi-şi dormea somnul dulce până când o frânghie avea s-o sugrume rapid şi pernele aveau să-i strivească feţişoara. Apoi către dormitorul stăpânului, unde urmau să se debaraseze de ultimii câţiva paznici. Totul trebuia să fie înfăptuit fără să se tragă un singur foc. Generalul şi frumoasa lui soţie nu trebuiau să se agite deloc în patul lor de dincolo de uşă, trupurile lor să fie neclintite, ca dintr-un tablou de Velázquez, înainte de sosirea morţii.

Toate acestea începuseră să se deruleze, însă atunci unul dintre paznici s-a întors brusc şi focul mitralierei a spart liniştea nopţii. Asasinii s-au împrăştiat, abia reuşind să scape cu viaţă. Generalul s-a trezit când au răsunat împuşcăturile, dar după ce-a aflat de la oamenii lui ce se întâmplase n-a făcut decât să se ducă înapoi la culcare, împleticindu-se. Tentativele de asasinat la adresa lui nu erau rare, mai ales în perioada aceea, când el se afla în preajma lucrului pe care şi-l dorise şi pe care-l aştepta, asemenea unui tigru, din umbră.

Peste cinci zile, a început revolta plănuită din Maroc. Generalul a transmis un mesaj prin care le cerea tuturor ofiţerilor din armată să se alăture insurecţiei şi să răstoarne guvernul spaniol. Apoi şi-a trimis soţia şi fiica într-o ascunzătoare din Franţa, iar el a fost dus pe străzile din Tenerife, unde deja începuseră împuşcăturile, până la un avion de Havilland Dragon Rapide care îl aştepta. Purta haine civile şi ochelarii fumurii şi, pentru o şi mai bună deghizare, îşi răsese binecunoscuta mustaţă.

După toate acestea, a fost doar un fleac decolarea micului avion cochet, care avea să-şi ducă pasagerul în Africa de Nord, unde acesta urma să-şi pregătească armata ce va cuceri în curând teritoriile din Spania. Pe drum într-acolo, şi-a pus uniforma de-un kaki vioi, încinsă cu o centură roşie cu auriu. Şi uite-aşa, a devenit generalul Francisco Franco, proaspăt scăpat din exil. Gata să înceapă un război pe care lumea întreagă va fi nevoită să-l încheie.

Şi ce făceam eu pe-atunci, la douăzeci şi şapte de ani, când Franco încerca să cucerească Spania? Stăteam într-o umbră tot mai groasă, ca toţi ceilalţi, fie că ne dădeam seama sau nu.

Trupele germane pătrunseseră de curând în Renania şi erau puse în aplicare legile de la Nürnberg, care le interziceau evreilor să se căsătorească şi să aibă copii cu cetăţeni „puri” ai Reichului, îi împiedicau să meargă la şcolile publice şi să aibă anumite afaceri şi îi declarau, alături de afro-germani şi ţigani, duşmani ai *Volksgemeinschaft*[2], în aşa fel încât naziştii să-şi poată proteja sângele arian într-un stat întemeiat pe criterii rasiale. Totul era extraordinar de şocant şi complet greşit. Şi totuşi, aproape că te puteai preface că nimic din toate astea nu se întâmplă, văzându-ţi de viaţă şi gândindu-te că e ceva ce n-are de-a face cu tine.

Eu locuiam de câţiva ani la Paris, cu intermitenţe, încercând să fiu scriitoare şi îndrăgostindu-mă adesea, fără să am cine ştie ce succes nici la una, nici la alta. Îmi doream la nebunie să creez un personaj la fel de sclipitor şi bine conturat ca Lady Brett din *Fiesta*, însă, fiindcă nu

---

[2] În traducere exactă, comunitatea poporului (germ.).

puteam, mă mulţumeam cu încercarea de-a fi eu însămi ca ea. Purtam fuste lungi cu pulovere tricotate şi stăteam în cafenele fumând prea mult, mijind ochii şi zicându-le „Bună, dragă” unor oameni pe care nu-i cunoşteam aproape deloc. Comandam cocteiluri mult prea tari pentru mine, râdeam de situaţiile disperate şi mă aruncam cu ochii închişi în experienţe de tot felul, adică spre bărbaţii căsătoriţi. Dar cel mai rău era să merg singură acasă după aceea, sub un cer murdar, violet, fără să mă simt deloc ca Lady Brett, ci tristă, singură şi complet derutată în legătură cu ce ar trebui să fac şi cine să fiu.

Ceva lipsea din viaţa mea – din mine – şi mi se părea că scrisul ar putea umple sau repara acest gol sau m-ar putea vindeca pe mine de mine. Aveam doar o vagă idee, însă o urmasem credincioasă, de la St. Louis la New York, de la New York la Paris, de la Paris la Cannes şi la Capri, iar acum la Stuttgart, unde intenţionam să mă documentez. Începusem de curând un roman despre o pereche de francezi tineri care aveau să întreprindă lucruri curajoase şi importante în numele pacifismului politic – să facă grevă alături de mineri, în minele de cărbune, şi să simtă bastoanele metalice ale jandarmilor, toate în numele dreptăţii sociale.

Povestea mi se părea îndrăzneaţă şi serioasă când stăteam aplecată asupra carnetelor mele în Weltkriegsbibliothek, dar în fiecare zi exista o clipă când ieşeam din bibliotecă şi dădeam piept cu lumea reală. Cât de naivă şi zadarnică părea ideea de pacifism atunci când vedeam străzile pline de Cămăşile brune.

Într-o zi, eram la cinematograf când doi soldaţi ai Reichului au intrat şi au scos în stradă o evreică tânără care stătea pe scaunul ei, în faţa mea, apucând-o de ceafă

ca pe-un câine. Luminile s-au stins şi bobina cu filmul a reînceput să se rotească, dar de-acum nu mai puteam să stau liniştită în scaun şi să mă distrez. Pe drum înapoi spre pensiunea unde locuiam, am tresărit de câteva ori surprinzându-mi reflexia într-o vitrină. Păream destul de ariană, cu bucle blonde, ochi de un albastru deschis şi un nas puternic şi drept. Moştenisem trăsăturile de la părinţii mei, în fond, care trecuseră uşor drept protestanţi în antisemitul St. Louis. Dar în familia mea exista sânge evreiesc, de ambele părţi.

De la Stuttgart, m-am dus la München, unde totul a devenit şi mai sumbru şi mai ameninţător. Am citit despre lovitura de stat a lui Franco în ziarele naziste, care relatau totul într-un stil lăudăros şi sarcastic. Regimul republican aflat în prăbuşire rapidă era descris ca o haită de „jigodii roşii”, în vreme ce Franco strălucea, un prinţ al poporului spaniol. Nu mai conta că guvernul pe care-l răsturnau el şi acoliţii lui era produsul primelor alegeri democratice după şaizeci de ani. Nu mai conta că fiinţe nevinovate erau măcelărite pentru ca o mână de oameni să poată revendica puterea şi dominaţia absolută.

Când m-am întors la Paris, Franco declarase deja legea marţială şi jurase să „unească” iar Spania cu orice preţ, chiar dacă asta însemna masacrarea a jumătate din populaţie. Mare parte a armatei spaniole se alăturase naţionaliştilor, în vreme ce civilii neinstruiţi se străduiau să apere oraşele şi satele. Pamplona, Ávila, Zaragoza, Teruél, Segovia şi întreaga Navarra au căzut ca piesele de domino în nici o lună. Oricine vorbea împotriva loviturii de stat devenea o ţintă. În vechiul oraş maur Badajos, naţionaliştii au adunat aproape două mii de oameni în Plaza del Toros – voluntari din miliţii şi fermieri, şi femei, şi copii – şi-au tras

în ei cu mitralierele, lăsând trupurile acolo unde au căzut şi plecând mai departe, spre Toledo, unde aveau să facă acelaşi lucru.

Dar şi mai rău era că se formau alianţe cumplite. Naziştii germani au trimis în Spania bombardiere ale Luftwaffe, ultimul model, şi trei mii de soldaţi, în schimbul unor resurse minerale, cupru brut şi minereu de fier care în curând aveau să-l ajute pe Hitler în urmărirea scopurilor sale criminale. Au fost trimise submarine şi alte bombardiere, sute de nave încărcate cu materiale şi ofiţeri bine pregătiţi ca să-i instruiască pe oamenii lui Franco şi să-i transforme în ucigaşi şi torţionari mai pricepuţi.

Şi Mussolini a sărit în ajutorul lui Franco, „împrumutându-i” optzeci de mii de soldaţi şi alcătuind al treilea dinte mortal al furcii fasciste. Şi astfel, după ani de complotări sinistre, aproape peste noapte Europa a devenit un loc diferit, unul mult mai ameninţător. Orice părea posibil.

În Uniunea Sovietică, Stalin avea planurile lui, dar în clipa asta erau multe de câştigat dacă ajuta Spania republicană. A aşteptat să i se alăture marile democraţii din Vest cu armament de vânzare, dar guvernul Franţei era crunt divizat, iar Marea Britanie părea mai preocupată de aventurile amoroase ale regelui Eduard VIII cu Wallis Simpson. În Statele Unite, Roosevelt era preocupat de remedierea efectelor devastatoare ale Marii Crize Economice şi totodată era prins în chinurile campaniei electorale pentru realegerea sa. Şi, în fond, America avea de analizat serios solicitările de ajutor ale Spaniei. Circulau zvonuri supărătoare cum că anarhiştilor şi sindicaliştilor din miliţii li se dădeau arme dacă se alăturau cauzei republicanilor – o poziţie greu de sprijinit când acasă teama de comunism era atât de mare.

Roosevelt a optat pentru embargoul privind furnizarea de armament pe termen nelimitat, jurând să ţină America departe de războaiele străine cât de mult timp posibil. Dar pentru unii dintre noi, care priveam umbrele adâncindu-se de-a lungul întregii toamne a anului 1936, nu exista noţiunea de război străin. Forţele naţionaliste se răspândeau prin sate nevinovate, omorând zeci de mii de oameni la trecerea lor. Când au bombardat Madridul, înconjurând-o din trei părţi, noi ne-am simţit responsabili. Republica Spania încercase să devină democratică, doar pentru a fi lovită fără milă şi chinuită. De ce nu ne-ar fi preocupat?

Încet, încet, şi apoi toţi deodată, mii de oameni au început să se ofere voluntari. Brigăzile internaţionale erau alcătuite din oameni veniţi din Franţa şi America, Canada, Australia, Mexic. Majoritatea bărbaţilor nu erau soldaţi instruiţi. Majoritatea, de fapt, nu ţinuseră niciodată o armă în mână, şi totuşi apucau ce arme puteau – revolvere rămase de la taţii lor, puşti de vânătoare, pistoale, măşti de gaze de la magazinele de bricolaj – şi urcau în trenuri, pe vapoare, în avioane de marfă.

Era o cruciadă frumoasă şi, deşi nu mi-a fost limpede imediat cum îmi voi găsi şi eu rolul în ea, mai târziu am privit totul în felul acesta: Să vezi timpul ascuţindu-se până devine doar un punct, s-ar putea ca ăsta să fie cel mai norocos şi pur lucru cu putinţă. Să simţi lumea ridicându-se şi scuturându-te zdravăn, insistând să te ridici şi tu, cumva. Într-un fel. Să te trezeşti şi să te întinzi, dureros. Să te schimbi, complet şi irevocabil – cu acele mijloace pe care le ai la dispoziţie – în omul care trebuia să fii dintotdeauna.

Pentru mine, războiul din Spania o să strălucească mereu în lumina schimbării greu câştigate. A fost ca o îndrăgostire. Sau ca atunci când priveşti sus, pe cer, şi vezi o săgeată arzând, ce strigă să fie urmată. A fost simplu şi complicat totodată. Şi eram pregătită să spun da, chiar dacă aveau să fie puse în mişcare mult mai multe lucruri decât eram eu capabilă să prevăd sau să-mi imaginez. Iar dacă aveam să-mi pierd în curând inima pentru totdeauna, pentru a nu mi-o mai regăsi niciodată, şi să pierd absolut totul – eram pregătită şi pentru aşa ceva. Viaţa mea părea să aibă nevoie de asta. Era un ceva care mă chema să-l urmez. Până la urmă, n-a fost vorba de nici un fel de alegere. N-aveam decât să merg înainte, cu ochii larg deschişi şi cu palmele de asemenea deschise, dornică să plătesc preţul.

PARTEA ÎNTÂI
La întrecere cu umbrele
ianuarie 1936 – martie 1937

1

Orice s-ar zice, m-am născut o călătoare, voiam să merg peste tot şi să văd totul. Amintirea mea cea mai clară, de la cinci sau şase ani, este a dimineţii în care am scris, nu strâmb şi grăbit, ci cu grijă: *Dragă mama, ce frumoasă eşti. Eşti foarte bună cu mine. La revedere. Martha.* Am găsit o pioneză şi-am prins scrisoarea de stâlpul scării în

spirală, în partea cea mai de sus, şi apoi am ieşit pe uşa casei fără să iau cu mine nimic şi fără să scot un sunet. Tropăind hotărâtă pe stradă – căci pusesem totul la cale cu mult înainte –, m-am furişat în căruţul omului care ne aducea gheaţă, cu speranţa că voi ajunge undeva departe de St. Louis, în lume.

În toată acea lungă zi de vară am stat complet ascunsă şi-am fost exaltată. În parte datorită faptului că eram un pasager clandestin şi a felului în care fugisem singură, în taină. Dar şi mai convingătoare era stranietatea a ceea ce vedeam prin crăpăturile căruţului – fabrici, cartiere şi întinderi mari, întortocheate ale oraşului pe care nu le văzusem niciodată şi nici măcar nu le bănuisem. Eram fericită şi chiar am uitat de foame până la asfinţit, când am zărit Parcul Forest Hills şi mi-am dat seama că nu călătoriserăm decât într-un cerc larg, cunoscut.

Acea primă călătorie de una singură mă dezamăgise, însă chiar şi aşa mi-a deschis ochii. Eram o călătoare şi cu asta basta. Până la vârsta de douăzeci şi şase de ani văzusem mare parte din Europa, înotasem goală în trei oceane, întâlnisem diplomaţi şi bolşevici. Facultatea nu îmi putuse menţine interesul treaz, aşa că o abandonasem, câştigând cât să pot să trăiesc în stilul meu. Părea imperios nu numai să fiu mereu în mişcare şi să simt lucruri, dar şi să fiu eu însămi, să trăiesc viaţa mea, nu pe-a altcuiva.

Însă în ianuarie 1936 mama mi-a trimis o telegramă prin care mă chema acasă, în St. Louis, spunând că tata era bolnav. M-am dus cu trenul, frământând agitată telegrama în buzunarul hainei pe drum, până am făcut-o bucăţele. Căci, de când mă ştiam, mama avusese mereu grijă să nu permită nimănui să-i vadă îngrijorările. Însă tensiunea şi

anxietatea răzbătuseră acum chiar şi din puţinele cuvinte înşirate rapid ale telegramei, iar eu nu ştiam cum îi voi găsi, pe ea şi pe tata, şi dacă o să fac faţă întâlnirii cu el, bolnav şi slăbit. Să fac faţă lucrurilor, aşa cum erau.

Mama mea, Edna, a fost mereu Steaua Polară a cerului meu, fiind şi cea mai bună dintre toate fiinţele în viaţă. Era caldă, inteligentă şi extraordinar de generoasă şi, deşi îşi petrecuse întreaga viaţă militând pentru drepturile femeilor şi era mereu gata să se afle de partea corectă a lucrurilor, a oamenilor, a cauzelor, toate campaniile, marşurile şi discursurile publice nu au împiedicat-o deloc să fie mamă şi soţie. În fiecare seară se oprea din ceea ce făcea în clipa în care auzea cheia tatălui meu în broască. Apoi cobora iute scările exact când el pătrundea pe uşă, îşi aşeza pălăria gri de fetru pe suportul de lemn şi o săruta.

Acest ritual de seară era un gest tandru, cel mai vechi obicei de-al lor. Dar părea să fie şi o promisiune pecetluită a viitorului. A unei încrederi totale, care se ducea cât de departe cu putinţă. A tuturor sărutărilor ce vor urma. Îmi amintesc că, atunci când eram mică, mi se părea că pentru mama nu era nici un fel de efort să se afle la uşă în fiecare seară. Timpul uneltea, fără îndoială, la asta – încetinind pentru ca ea să poată opri toate celelalte treburi şi să se afle exact acolo în clipa când uşa se deschidea larg, zi de zi. Însă bineînţeles că greşeam. Era vorba despre un efort imens şi, de asemenea, de voinţă. Şi de alegere, şi de hotărâre. Celelalte treburi erau lăsate baltă pentru ca ea să poată ajunge pe scări. Da, chiar dacă eu nu le-am văzut sau auzit niciodată cum se prăbuşesc.

Tatăl meu, George Gellhorn, era un obstetrician renumit şi respectat, cu program de lucru încărcat şi poziţii didactice la două spitale, şi-un fel strălucit, impecabil, de-a

se purta în lume. Era acel tată-stâlp, ca scos direct dintr-un roman de George Eliot, care se ocupa de familia sa cu nespusă grijă, având precizia mecanismelor interne ale unui ceas elveţian; la fel şi de pacienţii lui. Şi de toate.

În biroul lui erau mii de cărţi aranjate în ordine alfabetică, cu cotoarele perfect aliniate. Şi el le citise pe toate. Când eram mică, mi se părea că ştie tot ce era de ştiut, şi totul despre mine. Poate că de aceea încercam mereu să-i fiu pe plac şi să-i câştig aprobarea, pentru ca, în cele din urmă, să devin fiica pe care o vedeam licărind în ochii lui, plină de promisiuni şi posibilităţi. Probabil că asta a fost dificultatea cea mai mare din viaţa mea, să ajung la o înţelegere cu adevărul. Sigur că acea fiică nu exista. Nu avea cum.

De la gara din St. Louis, am închiriat o maşină care să mă ducă pe McPherson Avenue, unde am rămas în faţa unei uşi mari, lustruite, şi mi-am permis să mă gândesc, o clipă prelungă, ce-ar fi să fug, în loc să intru şi s-o încasez. Ultima oară când fusesem acasă, eu şi tata ne certaserăm aşa de rău, încât nu-mi puteam aminti cuvintele lui fără să mă crispez. Iar acum el era grav bolnav, poate pe moarte.

Uşa s-a deschis larg şi a apărut mama, privindu-mă de parcă făceam o nebunie.

— Marty! Intră. O să mori de frig.

Când m-a tras în casă şi-n braţele ei, simplul ei miros m-a dat gata. Apă de lavandă, pudră de faţă şi rufărie curată. Fiecare clipă din viaţa mea îi aparţinuse ei, dansurile din două în două săptămâni şi micul dejun de sâmbătă, glasul ei fredonând pe deasupra apei care curge sau repetând fragmente de discurs pe care şi le pregătea mereu dinainte, în cap. Picnicurile de la amiază, doar cu noi două, la Creve Coeur, lângă cascadele înspumate, unde mă

rugam ca ea să nu moară niciodată. Şi serile petrecute pe veranda noastră din faţă, cu cărţile întoarse ca nişte corturi, în poală, când lumina scădea, şi fluturi de noapte albi se agăţau în uşa de plasă.

Era de parcă s-ar fi deschis nişte stăvilare, să mă aflu acolo, pe aceeaşi întindere stacojie a covorului persan unde pierdusem nenumărate jocuri de bile cu fraţii mei. Toate călătoriile pe care le făcusem, străduindu-mă să fiu eu însămi, nu mai contau aici, unde nimic nu se schimbase. Nu se schimbase mobila de mahon sau meşteşugul cărţilor care stăteau aşezate la locul lor, pe rafturi. Nici luciul de coajă de ou de pe pereţi, nici calitatea luminii ce pătrundea printr-un vitraliu pe palier. Era lumina copilăriei. Aveam toate vârstele pe care le-avusesem cândva.

— Cum se simte? am întrebat după ce-am reuşit să mă adun.

— O să ştim mâine mai bine.

Avea chipul posomorât şi încordat, era greu şi să-l priveşti, şi să-ţi întorci privirea de la el. Mama era încă o femeie frumoasă şi avea să fie mereu. Dar vedeam că grijile îi gravaseră împrejurul ochilor ca albăstrelele şi de-a lungul maxilarului, la fel şi nopţile nedormite. Fâşii argintate din păr i se desprinseseră din coada joasă pe care o purta mereu, iar bluza cu nasturi, strânsă în talie, era şifonată sub şiragul de perle.

Nu voiam să întreb dacă doctorii menţionaseră ceva de cancer, şi într-un fel nici nu puteam. Cuvântul acesta îmi fusese în gând tot drumul de la Connecticut încoace, dar mi l-am reţinut, plumburiu şi ascuţit ca lama, când o urmam în tăcere spre locul unde se odihnea el. De-a lungul coridorului, pe lângă secreter şi oglinda rotundă,

candelabrul greu, fiecare lucru cunoscut era solid şi bine ancorat, exact în locul unde trebuia să se afle. Aşezat pe colţ, sub scară, pianul cu coadă avea nişte partituri, cu una dintre nocturnele lui Chopin, deschise pe suportul destinat lor, deşi nimeni n-o mai cântase de mulţi ani, probabil de când fratele meu cel mai mic plecase la facultatea de medicină din Virginia.

— Vine şi Alfred? am întrebat.

— La sfârşitul săptămânii, dacă reuşeşte să scape. Abia ce-a început o serie nouă de cursuri.

Am aşteptat să-i menţioneze pe George şi pe Walter, cei doi fraţi mai mari ai mei. Ambii erau în Est, căsătoriţi, cu copii mici. Dacă veneau şi ei, atunci chiar era aşa de cumplit pe cum mă temeam. Dar n-a făcut decât să meargă în continuare.

La etaj, dormitoarele din copilărie ale fraţilor mei fuseseră transformate de mult în camere de oaspeţi, în vreme ce al meu, de la etajul al treilea, de sub streşini, era păstrat cu toată grija acordată unei capsule a timpului. Abia aşteptam să ajung acolo mai târziu, dar acum era asta – tatăl meu mai slab decât îl văzusem vreodată, cu tenul aproape cenuşiu, în aşternuturi galbene. Era proptit pe o pernă, cu ochii închişi. Însă nu dormea.

Telegrama spunea că suferea groaznic din cauza stomacului şi că urma să fie operat. Mai târziu aveam să aflu mai multe, că ani de zile ţinuse secretul ca să nu aflăm noi, luptându-se să ascundă simptomele, durerea, de toată lumea, chiar şi de mama, fiindcă credea că e pe moarte. În toate lunile lui de tăcere, lucrurile se înrăutăţiseră.

— A venit Marty, spunea vocea mamei mele acum.

Ochii lui s-au deschis, iar buzele i-au schiţat un zâmbet.

— Martha.

Am simţit brusc că mă fac foarte mică şi că există două versiuni ale mele, fetiţa care fusesem cândva şi cea pe care el dorise să o aşeze în locul ei. Ambele îl iubeau, dar nu fuseseră niciodată în stare s-o spună. Fiindcă acolo, alături de sentimentele tandre, era şi furia, dorinţa de a-l răni, alături de dorinţa de a-l îmbrăţişa şi rămâne aşa pentru totdeauna.

Mama m-a împins uşurel înainte, spre scaunul care fusese tras lângă pat, apoi s-a dus la locul de la fereastră, unde a deschis un ziar. Când am luat mâna lui într-a mea, am văzut că era slabă şi brăzdată de vene, dar caldă. Când îl ţinusem ultima oară pe tata de mână?

— O să fie totul foarte bine, a zis el, înainte să pot eu spune ceva. Am parte de cei mai buni chirurgi din St. Louis.

— Credeam că tu eşti cel mai bun chirurg din St. Louis.

Era o glumă cam seacă, dar el mi-a zâmbit, înainte să fie cuprins de un spasm. Accesul a pus stăpânire pe el, schimbându-i chipul, iar eu a trebuit să mă uit în altă parte, oriunde. Când durerea s-a risipit şi a rămas întins acolo, respirând greu şi bând nişte apă, mi-a zis:

— Ţi-am citit cartea. E minunată.

Era pe noptiera lui. Manuscrisul, pe hârtie simplă, al celei mai noi strădanii de-ale mele, *Necazul prin care am trecut*.[3] I-l trimisesem în dar chiar înainte de Crăciun, deşi nu fusese o decizie uşoară. Prima mea carte, un roman, nu putuse s-o citească până la capăt şi-mi spusese asta, zicând că e vulgară. Lucrasem la ea vreme de doi ani când eram în Europa, apoi găsisem singură un editor şi

[3] Titlul original al cărţii este *The Trouble I've Seen: Four Stories from the Great Depression* (1936).

primisem chiar şi-un mic avans. Dar ai fi zis că făcusem vreun târg pe piaţa neagră, după felul în care îşi exprima el dezamăgirea într-o scrisoare lungă şi pătimaşă. Personajele mele erau imorale şi frivole. Nu înţelegea de ce mă obosisem, când erau atât de multe lucruri despre care merită să scrii. *Ce căutare nebună*[4] urmărea trei studente care erau disperate să se descopere, călătoreau peste tot, primeau bărbaţi în patul lor, făceau sifilis şi înaintau astfel prin viaţă pe bâjbâite, rezultând un film mizer al singurătăţii. Cu siguranţă el îmi văzuse propriile eşecuri în pagini, deşi eu nu voisem decât să-i arăt ce dialoguri isteţe scriam şi cât de răvăşitor descriam marea.

I-am citit scrisoarea aspră iar şi iar, fierbând de supărare şi dorindu-mi să scuip, ca răspuns la fel şi fel de lucruri oribile. Însă în spatele furiei mele se afla un soi de rană nesfârşită. La un moment dat, am făcut ghemotoc paginile şi le-am aruncat la coş, dar asta nu rezolva nimic. Absolut toate cuvintele se aflau încă în mine, bine împlântate într-un colţ adânc al inimii fremătând de mânie, unde ticăiau şi fumegau ca şi cum s-ar fi putut detona în orice clipă.

Dar cartea asta, a doua, era complet diferită, un volum de povestiri despre oamenii greu încercaţi de Marea Criză, iar eu intenţionasem ca, scriind-o, să fac bine.

— Chiar ţi-a plăcut? l-am întrebat acum, incapabilă să-mi reţin tonul plângăreţ.

— E tristă în mare parte, bineînţeles. Şi-mi imaginez că s-ar putea să fie mai greu de găsit un contract pentru asta, după cronicile primite pentru cea dinainte.

A spus-o fără nici o urmă de răutate, ca şi cum ar fi vorbit despre ouă sau despre ploaie.

— Dar poate că lucrurile nu funcţionează aşa.

---

[4] Titlul original al cărţii: *What Mad Pursuit* (1934).

— Ba chiar aşa, dar n-o să renunţ. N-aş suporta să fi lucrat atâta degeaba.

— Sigur că n-o să renunţi.

Mama s-a ridicat şi acum stătea în capătul patului, la picioarele tatei.

— Noi, cei din familia Gellhorn, nu ne dăm bătuţi. Şi, apropo, şi mie mi se pare minunată. Ai făcut personajele alea să pară atât de vii. Sunt teribil de reale.

— Mulţumesc, m-am auzit zicând, în timp ce mă luptam cu un tăvălug de emoţii.

Voiam ca părinţii să fie mândri de mine şi să mă ia în serios. Mai voiam şi să scap de toate grijile, să mă simt completă şi să am nevoie doar de propria-mi confirmare. În tot cazul, asta a fost bariera cu care m-am luptat totdeauna.

— Trebuie să fim la spital la şase fix, ne-a reamintit mama şi apoi mi-a întins mâna.

Am luat-o, simţindu-mă brusc mai obosită ca oricând.

— Hai să-l lăsăm pe tata să se odihnească.

2

În dimineaţa următoare, înainte de ivirea zorilor, eu şi cu mama l-am coborât pe tata şi l-am înghesuit în maşină, învelindu-i bine picioarele cu pături, de parcă vremea ar fi fost problema, şi nu chestia aceea, orice ar fi fost ea, care-l mânca pe dinăuntru. Începea să ningă.

La Spitalul Barnes, i-au făcut internarea şi apoi l-au scos repede prin nişte uşi batante, de lemn, în vreme ce noi două am aşteptat la bufet, unde am băut cafea proastă, şi apoi ne-am mutat într-o sală de aşteptare anostă. Afară furtuna se înteţea, aruncând un cearşaf alb, silenţios,

peste lume. Părea singura cale de-a păstra o noţiune a timpului – să priveşti cum se adună stratul din ce în ce mai gros de zăpadă pe pervazuri şi pe maşinile din parcarea aflată la cinci etaje sub noi, semănând tot mai mult cu nişte dâmburi de zahăr.

— O să fie bine, ne tot spuneam una alteia, când şi când.

— Da, o să fie.

Era un talisman pe care îl tot împleteam şi despleteam, repetând întocmai aceleaşi cuvinte până când ele deveneau verigi dintr-un lanţ al speranţei sau al credinţei sau ce-o fi fost acel lucru care le leagă.

Apoi, mai târziu în acea zi, unul dintre chirurgi a venit înspre noi cu boneta în mână, iar eu m-am gândit c-aş prefera să dispar de pe faţa pământului decât să aud ce avea să ne spună. Abia de-am putut rezista să-i văd gura mişcându-se. Dar apoi, surpriză. Veştile erau bune.

Era cancer, până la urmă, însă tumora fusese scoasă uşor şi întreagă şi nu părea să se fi extins nicăieri. Urma să-l mai ţină pe tata în spital până se mai întrema, dar aveam toate motivele să fim optimişti.

— Ah, slavă Domnului, a exclamat mama şi ne-am strâns în braţe.

O simţeam tremurând când râdeam amândouă printre lacrimi şi brusc mi s-a ridicat o apăsare de pe inimă. Porumbelul unui magician, eliberat.

Pe drum spre casă, mai târziu, după ce l-am văzut şi ne-am convins şi mai mult că totul chiar va fi bine, am făcut un ocol de câteva mile cu maşina ca să ajungem la patiseria germană de la piaţa Soulard şi să ne luăm prăjituri cu mac. În bucătăria noastră, mama a încălzit lapte într-un ibric şi era de parcă venise iarăşi Crăciunul, numai că acum cu un dar mai bun. Laptele a fost pus într-o

ceaşcă grea şi i-am savurat căldura între palme în timp ce mama mă întreba ce-am mai făcut. Acum, după atâta îngrijorare şi tensiune, puteam în sfârşit vorbi firesc.

I-am povestit despre casa închiriată în New Hartford, Connecticut, unde mă ascunsesem ca să scriu în ultima vreme. Despre ce mult îmi plăcea cămăruţa mea cu un birou, care dădea spre o pajişte întinsă, şi cum mi se păruse o comoară incredibilă să am atâtea luni la dispoziţie, să nu trebuiască să fiu altundeva şi să nu trebuiască să mă gândesc la nimic presant.

Nu băgasem de seamă că i se schimbase expresia în timp ce vorbeam.

— Ar trebui să vii acasă, a zis ea după ce-a tăcut o vreme. Nu-i politicos să-ţi deranjezi prietenii un timp atât de îndelungat.

— Ah, pe Fields nu-l deranjează.

W.F. Fields era binefăcătorul meu din acea perioadă. Încă nu-l consideram un prieten; nu ne cunoşteam de mult timp.

— Nu se pune problema. El oricum nu-i niciodată acolo, fiindcă lucrează la oraş.

— Dar nevasta lui?

— E burlac, mama, iar casa lui e enormă. Abia dacă are habar că stau acolo.

Mi-am dat seama de greşeala făcută în clipa în care mi-au ieşit cuvintele pe gură. Bineînţeles că avea să fie mult mai deranjată de faptul că nu era nici o nevastă în peisaj, decât de posibilitatea că aş profita de generozitatea lui Fields. Şi, deşi nu le-a spus, am auzit următoarele cuvinte, văzându-i crisparea: *Ce-o să zică lumea?*

— E absolut în regulă, am încercat să-i explic.

Nu era vreun subiect de melodramă ieftină. Fields nu fusese niciodată iubitul meu, nici măcar vreo cucerire. Era genul de universitar încuiat, cu cunoştinţe enciclopedice despre China. Îl cunoscusem la o petrecere din Washington şi ajunseserăm să discutăm despre scrisul meu şi munca asta nouă, la un volum de povestiri lungi bazate pe unii dintre oamenii pe care îi cunoscusem când călătorisem în State, ca reporter corespondent al FERA[5]. Nu reuşisem să-i uit pe oamenii aceia – asta fusese tot ce zisesem, şi că ar fi drăguţ să am un loc unde să mă pot cufunda în linişte, aşa cum fusese Parisul pentru Fitzgerald şi Hemingway. „Păi, nu prea aduce a Paris”, îmi răspunsese el, iar apoi îmi expusese pe larg oferta casei lui de la ţară, unde îşi petrecea sfârşiturile de săptămână. N-am văzut nici un motiv să refuz. Şi asta era tot. Mai târziu, se dăduse o dată la mine, când folosise casa pentru o escapadă hibernală, dar asta se întâmplase după trei Martini-uri tari, ce-i drept, iar eu îl respinsesem cu destulă uşurinţă. Râseserăm de toată povestea mai târziu.

Ştiam că nu pot să-i spun toate astea ca s-o liniştesc. Aşa că i-am zis pur şi simplu:

— Chiar pot să am grijă de mine.

Apoi am mutat discuţia spre articolele pe care le trimisesem în ultima vreme către reviste. În ultimii ani, încercasem să mă apuc serios de jurnalism, dar din câte se părea nu aveam pregătirea necesară. Sau poate era din cauza felului în care arătam. Când şi dacă reuşeam să stabilesc o întâlnire, editorii mă măsurau din priviri, îmi priveau picioarele lungi, hainele bune şi părul şi mă

---

[5] Federal Emergency Relief Administration, noul nume dat de administraţia Roosevelt Emergency Relief Administration (ERA), creată de preşedintele Roosevelt în 1933.

catalogau mai degrabă ca pe-o persoană cu o poziţie importantă în societate, decât o membră a Ligii Junioarelor[6]. Singura colaborare pe care reuşisem s-o găsesc consta în scrierea de sfaturi pentru frumuseţe destinate femeilor cu timp la dispoziţie: tratamente pentru adolescenţi, tehnici de bronzat, ultimele tendinţe în coafură. Douăzeci de dolari pentru o mie de cuvinte. Era stupid şi restrictiv şi nu-mi folosea decât o fărâmă din inteligenţa sau din opiniile mele. Mă mânca de vie. Dar ce puteam face?

Mama a ascultat fără să comenteze, în timp ce laptele din ceşti ni se răcea. Ştiam că voia mai mult pentru mine, şi voia ca eu să vreau mai mult pentru mine. Când eram mică, scrisesem poezie în fiecare zi, visasem la gloria literară. Acum totul se reducea la spumante şi cremă pentru cuticule şi de-abia reuşeam să trăiesc din asta.

— Mi-ar plăcea să te am aici, mi-a zis când seara era pe sfârşite şi venise vremea de culcare. E un gest egoist, ştiu.

— Tu n-ai fost egoistă nici o zi din viaţa ta.

— Am strâns nişte bani. Dacă vrei să lucrezi la ceva ce... atunci... Vorbele i s-au stins, şovăielnice, dar numai pentru o clipă. Ne-ar plăcea să te ajutăm. Hai acasă. Scrie aici.

— Ah.

N-aş zice că m-a surprins. Ultima lună fusese grea şi epuizantă pentru ea, şi sigur că şi-ar fi făcut mult mai puţine griji în privinţa mea dacă aş fi locuit pur şi simplu aici, la etaj. Am simţit că mă priveşte în timp ce mă gândeam cum să-i răspund.

---

[6] Junior League, organizaţie a femeilor, cu scopuri educaţionale şi caritabile, care promovează voluntariatul şi dezvoltarea potenţialului femeilor. Prima Junior League din lume a fost înfiinţată în 1901, la New York.

— E o ofertă minunată, am zis în cele din urmă. Lasă-mă să mă gândesc la ea, bine?

Apoi am sărutat-o, am lăsat ceştile în chiuvetă şi-am început să urc scările în tăcere. Covorul gros îmi înghiţea paşii, în vreme ce simţeam cum ceva începea să mă strângă pe dinăuntru şi panica prindea a pâlpâi uşor.

Dacă ar fi fost după părinţii mei, n-aş fi renunţat niciodată la facultate, poate numai ca să câştig Premiul Nobel pentru Literatură sau pentru o căsnicie la fel de lungă şi stabilă ca a lor. Însă eu mă dusesem la Albany pentru un post la ziar, unde nimeni nu scrisese vreodată proză sau poezie nemuritoare, şi unde mă ocupam de textele care anunţau nunţi şi prânzuri oferite de asociaţiile femeilor şi mă străduiam să trăiesc din patru dolari pe săptămână, într-o cameră micuţă care mirosea a varză murată. Când am obosit, m-am revoltat. Mi-am luat cele două geamantane, maşina de scris şi cei şaptezeci şi cinci de dolari şi-am pornit cu vaporul spre Paris.

Am încercat şi acolo să caut posturi de jurnalist, dar, după cum am fost rapid informată, toate mă depăşeau cu mult. Aşa că m-am angajat ca fată care spală părul, la un coafor, scriind când puteam şi dormind foarte puţin, cumpărându-mi mai degrabă bucheţele de violete decât micul dejun, ori de câte ori mă simţeam deprimată.

În vremea asta, părinţii mei îşi făceau griji, mai întâi pe ascuns, apoi pe faţă. Tata a început să-mi trimită scrisori neliniştite, una după alta, dorindu-şi să mă aducă acasă, fără îndoială, sau să mă convingă să mă potolesc în vreun fel. Dar toate astea n-au făcut decât să mă determine să-mi trăiesc viaţa la şi mai mare viteză, să-mi lărgesc şi mai mult orizonturile.

Aşa l-am întâlnit pe Bertrand de Jouvenel, un jurnalist francez de stânga, calm, arătos şi foarte căsătorit. Totul s-a petrecut aşa de repede, că n-am avut timp să-mi pun întrebări. Fusese cândva legendarul şi dezirabilul iubit al lui Colette. Ea era mama lui vitregă şi-l sedusese pe când el avea doar cincisprezece ani. Toate astea ar fi trebuit să mă facă să fug în direcţia opusă, însă eu m-am simţit doar intrigată, iar apoi orbită de cât era de flămând de mine, şi de disperarea pe care-o simţeam când ne străduiam să fim împreună, deşi părea imposibil. Soţia lui, Marcelle, nu voia să-i acorde divorţul.

Am fost amanţi aproape cinci ani. Din când în când, întrezăream ce fac şi mă îndepărtam de el, cu rucsacul doldora de ciorna zdrenţuită a primului meu roman, hotărâtă s-o apuc în sfârşit pe drumul cel bun. Dar el venea repede după mine, iarăşi şi iarăşi, şi vechiul haos reîncepea.

Mă învârteam în cerc. Plângeam de stingeam. Şi o luam de la capăt.

Ca să fiu sinceră, nu doar părinţii mei dezaprobau legătura cu Bertrand. Fiecare prieten căruia îi păsase vreodată de mine îşi exprima cu voce tare îngrijorarea pentru fericirea mea. El nu era liber să mă iubească. Indiferent cât îmi promitea c-o va face pe Marcelle să se răzgândească, de fapt n-avea să-i forţeze mâna. Faptul că stăteam cu el şi în aceste condiţii crea impresia generală că mă lăsam exploatată ca o gheişă ieftină. Devenisem o poveste moralizatoare.

Când în sfârşit eu şi Bertrand ne-am eliberat unul de celălalt, m-am dus acasă să-mi ling rănile, însă mi-am priceput repede greşeala.

— Ce-ai de gând cu viaţa ta, Marty? tuna tata. *Experienţă* n-ar trebui să fie un cuvânt obscen, dar în cazul tău se pare că este.

— Nu fi nedrept, tată. O să mă reapuc de carte acum. Vreau să scriu. Ştii bine. De fapt, asta-i tot ce mi-am dorit cu adevărat întotdeauna.

— Atunci scrie, zicea el sleit.

Eram în biroul lui şi nu mă puteam abţine, mă simţeam de parc-aş fi fost unul dintre pacienţii lui aşteptând cel mai crunt verdict. Stăteam în faţa biroului său masiv, ordonat, în vreme ce în spatele umerilor lui drepţi stăteau aliniate pe rafturi, ca un pluton de execuţie făcut pe comandă, dicţionarele medicale, manualele şi celelalte cărţi pe care le citise şi le iubise toată viaţa.

— Scrie, şi fă-o acum, în loc să tragi foloase de pe urma chipului drăguţ şi-a părului frumos. Încetează să fii aşa fermecătoare.

Mă ameţeau cuvintele lui usturătoare. Îmi ţiuiau urechile.

— Dacă sunt fermecătoare, e vina ta şi a mamei.

— Te temi, pur şi simplu, să fii singură.

M-am holbat la el, rănită şi furioasă, dar mai ales tristă. Tristă că nu puteam îndrăzni să-i spun că s-ar putea să aibă dreptate. Chiar în acea clipă, un alt pretendent aştepta deja în culise, deşi eu nu mărturisisem asta nimănui. Şi era tot căsătorit.

— Trebuie să înveţi să trăieşti cu tine, nu cu alţii, a continuat el. Asta-i partea grea. Când vei învăţa să-ţi accepţi propria fire, o să începi să te linişteşti şi n-o să mai fii aşa bezmetică. Poate că atunci n-o să te mai arunci aşa, n-o să mai faci asemenea alegeri îngrozitoare.

— Eu n-am nici o problemă cu felul în care mă port, i-am zis, deşi nu era adevărat, de fapt, chiar nu puteam să mă abţin. Nu-ţi cer sfatul.

— Nu, nu mi-l ceri. Îmi dau seama.

S-a întors cu spatele şi a privit pe fereastră. Era toamnă, iar platanii de pe strada noastră erau aurii şi încă viguroşi, aşa cum doar natura reuşeşte să fie. Străluceau. Când şi-a reîntors privirea spre mine, a zis:

— Faci colecţie de oameni fiindcă ai nevoie de părerea lor despre tine. Nu-i un spectacol plăcut.

— Atunci, nu te uita, îi zisesem, iar apoi plecasem, înainte să mă apuc să strig tot ce simţeam.

Că detestam felul atent în care mă cerceta. Că-l iubeam aşa de mult, că aveam o gheară în măruntaie. Că eram pierdută şi înspăimântată. Că mă străduiam din răsputeri, deşi părea să nu fie niciodată, niciodată de ajuns.

3

Toată săptămâna, eu şi cu mama am mers la spital şi-am văzut ce frumos se refăcea tata. Nu mai avea pleoapele grele, iar operaţia îl eliberase şi de durere, dar şi de povara spaimei şi-a tainei.

Mă simţeam şi eu uşurată acum, că lucrurile se schimbaseră. Avea să se vindece şi să se înzdrăvenească, urmând să se întoarcă la pacienţii lui. Avea să trăiască. Dar eram conştientă şi de-o mică voce interioară care-mi şoptea că bătălia pe care o dădeam în jurul caracterului meu avea să continue la fel ca înainte. Nici nu se punea problema că mi-aş fi dorit să moară. Gândul acesta ar fi fost de neimaginat. Dar îmi doream ca lucrurile dintre noi să devină în sfârşit mai simple.

Mama, în schimb, a găsit de cuviinţă să-i spună de Fields şi de casa din Connecticut. Chiar şi de pe patul de spital, el a început să mă preseze să revin acasă, fluturând cuvinte precum *nepotrivit*, *egoist* şi *infantil*. Intenţia lui era să ridice în mână o oglindă, nu un ciocan. Însă eu simţeam doar lovituri.

În cele din urmă le-am explicat limpede – lui şi mamei – că mă întorceam în Est ca să fac ceea ce făceam, indiferent de părerea lor; că nu pricepeam deloc de ce răneam eu pe cineva. El strânsese în pumni barele laterale ale patului de spital şi se trăsese în sus, ca să fie mai înalt şi mai drept. Văzând ce efort presupunea asta, mă simţeam eu slăbită.

— Marty, există două feluri de femei, a zis. Şi, cel puţin deocamdată... Ei, cel puţin deocamdată, tu eşti de celălalt fel.

Nu-mi amintesc ce i-am răspuns, doar că mă gândeam că n-o să-l pot ierta vreodată. Rănită şi mică, cu capul vuindu-mi, am gonit către casă, mi-am făcut bagajul şi-am luat primul tren înspre Est.

Odată suită în tren, m-am dus ţintă la vagonul-restaurant. Era plin de oameni de afaceri, exact genul de tipi în legătură cu care m-ar fi avertizat tata. Simplul fapt că mă aflam acolo, comandând un Martini şi dându-mi jos haina, ar fi zis el, însemna că cer să fiu agăţată.

Am comandat un whisky cu sifon în timp ce ne îndepărtam de St. Louis şi nu peste mult timp un bărbat în cămaşă Brooks Brothers şi cu cravată tricotată a venit şi s-a aşezat în faţa mea.

— Pot să vă ofer ceva de băut?

— Am deja de băut, mulţumesc.

— Atunci permiteţi-mi să vă plătesc eu băutura aceea. Sau puteţi să aveţi câte una în fiecare mână.

— Fac mizerie.

El a zâmbit.

— Putem să vă aducem un prosop. Încotro mergeţi?

— La New York.

— Fată de oraş, carevasăzică?

— Mă străduiesc.

Nu voiam să zic mai multe sau să mă explic, nu în faţa lui.

Era rumen la faţă de parcă stătea să pocnească, dar avea o cămaşă frumoasă. Purta pantofi scumpi, foarte lucioşi, şi o verighetă groasă şi strălucitoare, nu că asta ar fi contat. Nu voiam absolut nimic de la el, numai o distracţie de-o clipă.

Când ospătarul mi-a adus a doua băutură, aceasta s-a tot clătinat pe măsuţa îngustă ameninţând să se verse până când am băut-o, imediat după prima. Bărbatul lucra în asigurări, aşa mi-a zis. Nu-mi mai amintesc despre ce-am mai vorbit, doar că creştea nişte ogari. Mai târziu, pe undeva prin Pennsylvania, m-a comparat cu unul dintre câinii ăia supli şi capricioşi şi apoi a încercat să mă sărute.

Mă dusesem la baie şi el venise după mine, de parcă îi transmisesem un semnal. De fapt, n-o făcusem, însă deocamdată apropierea lui era în regulă, fiindcă împingea la o parte toate celelalte lucruri. Când umerii lui m-au ţintuit de peretele ce se zgâlţâia, pe coridor, am închis ochii şi i-am gustat interiorul gurii, măsline verzi şi alcool pur. Însă apoi el a început să se mişte excesiv, respirând zgomotos. Se împingea cu burta în mine şi m-a prins de talie, apoi de sâni.

— Ia zi, care-i treaba? m-a întrebat când l-am oprit.

— Îmi place doar sărutatul.
— Hai că eşti amuzantă.
Părea derutat şi un pic enervat.
— Păi, şi-atunci cum se face că eşti cu mine, aici?
Nu sunt cu tine, am zis în gând, simţind băutura năvălind prin mine ca fumul.
— Uite-aşa. Sunt fericită, asta-i tot.
— Nu pari fericită. De fapt, pari mai tristă ca oricine. De-asta te-am şi remarcat.
A trecut un hamal care se uita atent înainte, încercând să pară invizibil. Am făcut un pas în spate, roşind şi simţind că oricum se vede totul prin mine. M-am gândit la tata.
— Crezi că există două feluri de fete? l-am întrebat pe bărbat după ce hamalul se îndepărtase.
— Nu ştiu. Lumea-i largă. Eu cred că probabil există mai mult de două feluri din toate.
M-a cercetat curios pentru o clipă.
— Ia zi, unde baţi?
— Ia mai taci, i-am spus.
— Poftim?
— Poţi să mă săruţi iarăşi, dar te rog, *te rog* să taci.

În dimineaţa următoare, m-am strecurat afară din cuşeta mea din vagonul de dormit Pullman şi m-am uitat într-o parte şi-n alta, ca un spion ce se furişează. Nu ştiam unde era bărbatul care lucra în asigurări şi nici nu voiam să ştiu. Era suficient de greu să mă strecor până în celălalt capăt al trenului şi numai dându-mi mie socoteală. Mă sâcâiau tot felul de scene mărunte pe care mi le aminteam, lucruri deştepte pe care le spusesem ca să fac impresie, până unde ajunseseră mâinile lui pe corpul meu şi ale mele pe-al lui. Nădăjduiam că Keats avea să mă ajute, aşa că m-am îngropat toată ziua în cartea mea, cu mintea zburându-mi

în toate direcţiile la început, iar apoi tot mai puţin, pe măsură ce mă liniştea și memoria devenea tot mai amorţită.

Trenul a tot mers, iar când am ajuns în sfârşit în Penn Station, am păşit în aerul rece al după-amiezii, mai curat şi mai rece decât orice din St. Louis. Nici unul dintre aceşti oameni minunaţi nu mă ştia şi nu aştepta nimic de la mine. Puteam fi oricine voiam. Dacă voiam, puteam să ard până la epuizare, puteam să-mi dau foc de la ambele capete sau chiar din centru, ori puteam să arunc porcăria de fitil la gunoi.

Aranjasem să locuiesc la o veche prietenă o săptămână sau două înainte să mă întorc în Connecticut. Stătea pe Grove Street, într-un apartament mic dintr-un bloc înalt, fără lift, din West Village, şi-mi lăsase o cheie ascunsă în filodendron. Uitasem complet că-i dădusem mamei adresa. Uitasem deja totul până atunci, în afară de felul în care mă usturau obrajii crăpaţi de frig şi de senzaţia grozav de plăcută că înaintam prin forţe proprii. Dar chiar la uşa de la intrare, pe măsuţa şubredă a prietenei mele, cumpărată de la vechituri, mă aştepta o altă telegramă.

În timp ce eu eram prin Pennsylvania în braţele unui străin, inima tatălui meu cedase. Murise în somn.

AH, MARTY, ÎMI PARE RĂU CĂ NU AI APUCAT SĂ-ŢI IEI LA REVEDERE. TE ROG, VINO ACASĂ.

4

În următoarele douăsprezece luni cred c-am îmbătrânit doisprezece ani. Trăiam ca o mătuşă nemăritată în cămăruţa de sus, fără să mă văd cu nimeni în afară de familia mea şi aflând veşti despre lume doar când mai

răzbătea ceva prin ziare. Viaţa de pustnic s-ar fi putut dovedi benefică pentru scris, dacă nu m-aş fi simţit atât de groaznic din cauza ultimelor cuvinte pe care mi le spusese tata şi mai puţin zdrobită de realitatea morţii sale. Greşisem, acum îmi dădeam seama, crezând că plecarea lui va rezolva ceva în viaţa mea, şi greşisem încă şi mai mult dorindu-mi asta fie şi pentru o clipă.

Mi-l doream atât de mult înapoi, că-mi venea să urlu. Aveam nevoie să îndrept lucrurile, să iert şi să fiu iertată, ceea ce însemna în fond acelaşi lucru imposibil. Aveam nevoie de timp ca să-i dovedesc că felul meu de a fi era doar un pic strâmb şi nefinisat pe la margini, dar că încă îl puteam face mândru de mine. Însă ceasurile nu merg înapoi. De fapt, îmi venea greu să cred şi că mergeau înainte. Cel puţin din punctul în care mă aflam eu.

Fratele meu Alfred îşi luase liber de la şcoală şi venise să stea şi el acasă o vreme. Luam masa împreună în bucătărie şi ascultam radioul după cină, în papuci, gata de culcare. Ziua încercam să scriu ceva nou, dar în mare parte din timp rodeam creioanele şi mă holbam pe fereastră, aşteptând să văd de ce-ar avea nevoie mama.

Era curajoasă, mai curajoasă ca oricine, dar tata fusese pentru ea Steaua Polară, aşa cum fusese ea mereu pentru mine. Într-o zi, m-am dus să expediez o scrisoare şi-am găsit-o stând nemişcată la baza scărilor. Era aproape ora cinei şi lumina era albastră. Razele cădeau înclinate, aruncând umbre pe uşă, cum stătea ea acolo, iar când mi-am dat seama de ce, mi s-a frânt inima. Aştepta să audă cheia lui în broască. Aştepta sărutul.

M-am dus la ea şi am cuprins-o în braţe. Era neclintită ca aerul şi-atât de slabă, încât ar fi putut fi suflată de-acolo.

— Nu ştiu ce să fac, a spus în umărul meu. Mă tot întreb cine ar trebui să fiu acum.

— Pot să te ajut cumva?

— Ai făcut deja foarte mult. Ştiu că ai prefera să fii altundeva, veselă şi liberă.

— Rămân bucuroasă aici.

În parte, era adevărat. Aş fi dat orice să-i aduc o oarecare uşurare, dar e drept că acasă mă simţeam şi de parcă aş fi locuit într-un mausoleu sau într-o vitrină. În majoritatea zilelor abia dacă puteam respira, şi mai era şi chipul ei plin de-o suferinţă care mă făcea ţăndări. Fusese soţie vreme de treizeci şi cinci de ani. Cine-ar fi putut îndura un asemenea gol, o asemenea schimbare? Cine-ar fi putut să le evite altfel decât neiubind pe nimeni şi trăind de unul singur?

După o vreme, am început iarăşi să scriu şi, totodată, să caut pe cineva care să-mi publice *Necazul prin care am trecut*. Am trimis cartea la mai multe edituri şi apoi mi-am ros unghiile până la sânge văzând cum încep să curgă respingerile, speranţele mele topindu-se ca linguriţele de zahăr în apă. În cele din urmă, am hotărât că trebuie să fac altceva, ca să nu ajung să-mi rod singură laba prinsă în capcană, şi-am început să caut un post de jurnalist în Est. Am bombardat Manhattanul cu scrisori pline de energie şi cu CV-ul meu, aşa cum era el. După un şuvoi de nu-mulţumesc-uri, revista *Time* a fost de acord să mă lase să fac un reportaj de probă pentru ei. Eram hotărâtă să-i cuceresc şi m-am omorât lucrând douăsprezece ore pe zi, o săptămână întreagă. Subiectul era unul personal, dar şi de actualitate şi captivant, după părerea mea. Era despre o călătorie pe care eu şi Bertrand o făcuserăm cândva, din

New York în Mississippi, într-o maşină închiriată, şi cum ajunseserăm îngrozitor de aproape de-a asista la un linşaj.

Scrisul a pus stăpânire pe mine. Am pus tot ce-am avut în materialul acela, dar după ce l-am terminat şi l-am predat, şi-am petrecut o săptămână în care m-am plimbat ca leul în cuşcă, disperată să prind postul ăsta, nu altul, redactorul-şef de la *Time* mi-a transmis prin poştă regretele sale, printr-un singur paragraf descurajant. Tonul nu era cel potrivit pentru ei, era cumva prea serios şi în acelaşi timp nu suficient de serios. Spera că voi încerca din nou la un moment dat, când voi acumula mai multă experienţă.

— Nu pricep, m-am plâns mamei. Prea serios *şi* nu suficient? Cum e posibil una ca asta?

— Poate vrea să spună că mai ai de învăţat. Nu-i un lucru rău.

— Aş fi putut să învăţ *acolo*. Nu înţeleg.

— Poate că dacă îţi stabileşti ştacheta un pic mai jos poţi să-ţi croieşti drumul şi să încerci iarăşi la ei, a propus ea.

— Cine-are timp de asta? Eu vreau să mă aflu într-un loc care e deja minunat. Pot munci din greu. Nu mă deranjează.

Ea m-a privit cu blândeţe, a părut să-şi cântărească atentă cuvintele, iar apoi mi-a zis:

— Şi începuturile sunt importante, draga mea. Ar trebui să ai răbdare cu viaţa.

— Poate-ar fi mai uşor dacă măcar ceva ar merge bine. Cine ştie unde-o să-mi găsesc de lucru acum, iar cu romanul sunt complet blocată.

Mă refeream la noua carte pe care o începusem de curând, despre perechea de francezi pacifişti şi nobilele lor aventuri. Îmi făceam treaba, scriindu-mi conştiincioasă

scenele şi înaintând cu dialogurile, deşi simţeam că în mare parte povestea n-avea nici o legătură cu mine, ci venise pur şi simplu după mine acasă într-o zi, ca un câine vagabond.

— Personajele mele mi se par nişte străini şi nu ştiu cum să mă apropii de ele, am continuat. Poate dac-aş fi în Franţa acum sau dac-aş străbate la pas celebrele câmpuri de luptă din Marele Război, sau doar să stau şi să mă gândesc, privind la Sena.

— Şi-atunci, de ce n-o faci?

— Ei, nu vorbi prostii. O să mă duc altădată.

Voiam să o liniştesc, însă am văzut imediat că era supărată. Simţea că-mi stă în cale.

— Nu poţi renunţa la planurile tale din cauza mea, sau la libertate. N-ar fi corect, pentru nici una din noi.

— Dar eu nu stau aici fiindcă mi-e milă de tine. Nu-i vorba de-o datorie.

— Atunci hai să-i zicem iubire. Dar şi iubirea poate deveni împovărătoare. Trebuie să-ţi trăieşti şi tu viaţa.

— Ştiu, am zis, şi chiar ştiam.

Însă când o îmbrăţişam tare, simţind cum bunătatea ei trece prin mine de parcă am fi făcut o transfuzie, mi-am dat seama că habar nu aveam încotro s-o apuc ca să dau de viaţa aia a mea.

În acel an, iarna s-a transformat lent în primăvară. Mă mutam dintr-o cameră într-alta, fumând prea mult, culcându-mă târziu şi dormind în unele zile până la unu sau două. Iar apoi am primit veşti de la un editor, William Morrow, care se oferea să rişte publicându-mi *Necazul prin care am trecut*. Avansul propus era şocant de mic. Editorul mi-a zis limpede, şi în scrisoare, şi la telefon, că nu credea că se va vinde bine, asta dacă avea să se vândă vreun pic.

Mi-era greu să aud toate astea, dar măcar cartea avea să vadă lumina zilei. Am acceptat, recunoscătoare, sperând să-i dovedesc editorului că greşeşte şi dorindu-mi din tot sufletul să fi putut împărtăşi vestea cu tata.

Mă simţeam îngrozitor de mică acum, când îmi aminteam ce furioasă fusesem pe el, cum mă zvârcolisem sub privirea lui atentă. Poate fusese prea dur cu mine sau poate nu-şi dorise decât să ajute la modelarea mea ori să mă provoace să mă ridic cât încă mai era timp. Cert e că în locul furiei şi revoltei de atunci, acum simţeam doar cum se cască un gol. Într-un fel, cuvintele mamei – „Mă tot întreb cine ar trebui să fiu acum" – se lipiseră şi de mine. Nu ştiam ce urma şi cum să găsesc calea.

În cele din urmă, i-am zis mamei că mă gândeam iarăşi să iau în calcul Europa.

— Speram să te răzgândeşti, a zis ea. Ia-o ca pe-o cură prin muncă. Du-te şi aruncă-te în cartea asta.

Ar fi putut prea bine să spună: *Te rog, află cine eşti. Şi grăbeşte-te*.

În acel iunie 1936, am navigat, îndreptându-mă mai întâi spre Anglia şi apoi spre Franţa, ţări care se micşoraseră şi păliseră de când fusesem ultima oară în Europa, cu nici doi ani înainte. Şomajul creştea vertiginos, iar tensiunile erau imense. La Paris, grevele paralizau oraşul, aşa că m-am dus mai departe, în Germania, ca să-mi încep serios documentarea. Aşa am ajuns să stau în faţa Weltkriegsbibliothek, privind soldaţii nazişti defilând şi pozând ameninţător, în vreme ce aproape întregul oraş se ghemuia, ca aflat sub o vrajă cumplită.

Influenţa lui Hitler crescuse treptat, dar departe de viaţa mea. Acum vedeam tot felul de lucruri cu un ochi proaspăt. Continentul fierbea. Un număr alarmant de ţări

europene – Grecia şi Portugalia, Ungaria, Lituania şi Polonia – erau sub conducere militară sau înrobite de dictatură. Spania era singura care încerca să ţină piept. Un guvern democratic recent ales încerca să propună reforme. Dar apoi a venit lovitura lui Franco.

Nu a fost deloc o surpriză, îmi amintesc că aşa am gândit când am citit despre lovitură în ziarele naziste. Semnele se întrevăzuseră, înaintând ameninţătoare. Dar asta nu făcea întreaga situaţie mai puţin cumplită. M-am întors la Paris, dorindu-mi să-mi îngrop capul şi să mă concentrez la cartea mea, dar era de parcă m-aş fi luat la întrecere cu o umbră. Grevele continuau şi jumătate din restaurante erau închise. În Parc des Princes erau revolte, comuniştii francezi încercau să se impună, iar fasciştii ripostau. Întreaga Franţă mi se părea vulnerabilă acum. Înfricoşător de aproape de burdihanul unui dragon.

Am fugit acasă, am ajuns chiar după ce apăruse *Necazul prin care am trecut*. Cine ştie de ce, cartea nu doar că se vindea, dar mai şi avea parte de ample cronici elogioase. Nu mă aşteptasem deloc la aşa ceva şi nu-mi venea să cred. Cronicarul din *Boston Evening Transcript* îmi numea scrisul „neînfricat”. *New York Herald Tribune* publica o recenzie lungă însoţită de poza mea şi descria cartea în termeni entuziaşti, de la cap la coadă. Lewis Gannett, în rubrica sa despre cărţi publicată în mai multe reviste în paralel, spunea că scrisul meu ardea de „poezie dureroasă” şi făcea o previziune: că volumul meu va rămâne una dintre lecturile sale preferate din acest an.

Îmi venea să mă ciupesc. După eşecul cu primul roman, mă simţeam minunat şi eram recunoscătoare că lumea mă lua în serios ca scriitor – era ca atunci când mult aşteptatul soare răzbate printre norii de furtună. Eram fericită şi mă

simţeam răzbunată. Şi totuşi, ceva lipsea. Citeam articolele iar şi iar, întrebându-mă de ce nu mi se păreau de ajuns. Şi apoi mă duceam iar la ziarele de ştiri. În *St. Louis Post-Dispatch* apăreau reportaje de actualitate, la fel în *Times* şi-n *Chicago Tribune*. Tot mai multe ziare păreau să trimită corespondenţi, fiindcă era tot mai mare nevoie de ştiri la zi, iar toată lumea era preocupată de situaţia din Spania.

— Cum e posibil? i-am întrebat pe Alfred şi pe mama, fluturând ultimul reportaj ca pe un steag.

După un asediu care durase şaizeci şi opt de zile, la Alcázar, rebelii lui Franco pătrunseseră în fortăreaţa din secolul paisprezece şi ocupaseră Toledo, ucigând sute de ostatici, precum şi soldaţi republicani. Peste tot în Spania erau execuţii zilnice şi plutoane de execuţie, pe măsură ce forţele naţionaliste câştigau teren.

— E absolut îngrozitor, a zis mama. Şi cine ştie la ce se gândeşte Roosevelt.

— Se gândeşte cum să fie reales, a zis Alfred. Pun pariu că n-o să trimită nimic, nici măcar pistoale cu apă.

— Sper să te înşeli, am zis eu. Dacă va fi ca în Războaiele Balcanice? Cam asta pare să prezică toată lumea. S-ar putea ca în curând să fim cu toţii în război şi nimeni nu mişcă un deget.

Neliniştea a crescut peste toamnă, în timp ce clopotul morţii se înălţa, după cum relatau toate ziarele importante. Naţionaliştii ajunseseră în Valencia şi apoi în Madrid, la începutul lui noiembrie, atacând din nord şi sud-est, în vreme ce sute de mii de refugiaţi republicani se strecurau în oraş dinspre est. Au început bombardamentele zilnice ale artileriei, iar bombardierele nemţeşti s-au pornit să atace piaţa centrală.

„Voi distruge Madridul” a declarat lumii întregi Franco, dar apoi a sosit în oraş prima Brigadă Internaţională de voluntari, străbătând Gran Vía în vreme ce mulţimile de *madrileños* ovaţionau. Poate că brigada avea să apere Madridul şi să-l oprească pe Franco. Poate că Franco avea să repurteze încă o victorie zdrobitoare. N-aveam decât să stăm, să aşteptăm şi să vedem ce-o să se întâmple.

5

Tata murise în decembrie, aşa că de Crăciun eram trişti. Mama a coborât din pod cutia cu ornamente fragile de răşină, dar n-a avut tăria să le scoată de acolo. În Forest Hills Park, scena frumos luminată a Naşterii lui Iisus părea să le aparţină altor oameni, fericiţi, la fel ca şi perechile de patinatori de pe râul îngheţat şi toate celelalte simboluri de sezon. L-am însărcinat pe Alfred cu găsirea unui loc de pe hartă, absolut oricare, câtă vreme acolo era soare. Apoi, aşezând o pernă pe cel mai bun scaun de lângă soba unde îi plăcea tatălui meu să citească Robert Browning, am lăsat casa întreagă la dispoziţia fantomei lui tata şi noi am fugit. Am fugit aşa cum pot să o facă doar văduvele şi orfanii.

Intenţionaserăm să stăm în Miami. Însă, până a doua zi la amiază, ne săturaserăm deja de jucat *shuffleboard* şi spânzurătoarea. Fiecare al treilea fel de mâncare din meniul de prânz al hotelului venea însoţit de sos Mornay.

— Nu-i cine ştie ce sălbăticie pe-aici, nu-i aşa? a zis mama, încruntându-se la un stand cu vederi, drept şi bine uns. Până la urmă, avem doar o săptămână.

Aşa simţeam şi eu – că nu ne duseserăm încă destul de departe, sau destul de repede. Nu evadaserăm pe de-a-ntregul.

— Se poate mai bine de-atât, a intervenit Alfred.

Şi, înainte să treacă un ceas, ne-am adunat lucrurile din camerele noastre încă ordonate, am achitat şi ne-am târât valizele prin centrul oraşului, spre staţia de autobuz, toţi trei fericiţi – în sfârşit – şi încântaţi de aventură.

Dincolo de oraş, soarele de culoarea sucului de portocală al Floridei era tot mai mare, iar căldura căpăta o consistenţă minunată. Un singur drum obosit se întindea către sud, printre ţărmuri mlăştinoase şi smârcuri, ca un piton enorm ce digeră şirul lent de maşini şi camioane, rând pe rând. Mangrovele alambicate şi mlaştinile de rogoz emanau un miros sărat, pământesc şi *viu*, iar indicatoarele arătau ţestoase şi peşti cu solzi de argint gata puşi în tigaie, precum şi citate ameninţătoare din Biblie.

Aproape la fiecare curbă şi cotitură locul devenea diferit, misterios şi cât se putea imagina de departe de casă – iar eu îmi puteam imagina multe.

Peste trei ore, după o grămadă de hârtoape şi zdruncinături, am ajuns în cel mai sudic punct al ţării. Key Languid. Key Desultory. Key *Minunatul* West.[7]

Întregul oraş ar fi încăput într-o ceaşcă de ceai nespălată, era mai încins ca oricare altul şi năruit. Străzile pline de praf erau năpădite de pui de găină gata să se ia la bătaie pe firimituri de pâine sau pietricele, nu părea să conteze dacă era una sau alta. Am găsit un hotel pe Petronia Street şi ne-am dus pe jos până în Mallory Square ca să ne

---

[7] Key West, oraş şi insulă din arhipelagul Florida Keys, situat pe coasta sudică a Floridei.

luăm îngheţată şi să vedem bine marea. Nici una nu ne-a dezamăgit. Când ne întorceam în centrul oraşului pe Whitehead Street, am trecut pe lângă cel mai gros, cel mai impunător copac din câţi văzusem vreodată. Voiam să mă mărit cu el sau măcar să rămân veşnic în cercul lui de umbră, dar mama avea alte gânduri. Părul frumos i se lipise de ceafă şi se cerea nişte băutură. Ne-a tras după ea mai departe, într-o tavernă joasă şi văruită în alb, de pe o mică străduţă laterală, mai departe de Duval Street.

Era pe la mijlocul după-amiezii şi localul era întunecat ca o peşteră, aproape gol. Pe podea erau rumeguş şi coji de alune, în grămăjoare nu tocmai proaspete, iar din perete se iţea un bar, ţinut locului de o huidumă de barman cât muntele. Ne-a zis că îl cheamă Skinner şi suntem bineveniţi în barul lui tradiţional, fiindcă îşi dădea seama că ne-am rătăcit şi habar n-avem de ce am intrat.

Mama a zâmbit.

— Nu ne-am rătăcit.

— Sau dacă ne-am rătăcit, am corectat-o eu, aşa am vrut.

Skinner a râs şi apoi s-a apucat să ne prepare daiquiri-uri cu multă gheaţă şi limetă proaspătă, în timp ce un tip cu păr grizonant din celălalt capăt al barului ne tot studia. Purtam rochia mea neagră de vară, din bumbac, şi o pereche de sandale cu toc jos, o ţinută care îmi punea în valoare părul şi gambele şi care, în general, nu rata să impresioneze sexul opus. Dar el nu părea să fie interesat de mine mai mult decât la modul politicos şi, oricum, încetasem să mă mai gândesc la mine din clipa în care-l recunoscusem.

Purta un tricou zdrenţuit şi pantaloni scurţi care păreau scoşi de pe fundul unui butoi cu peşte – arăta ca vai de el.

Dar *era* el. Părul închis la culoare, aproape negru, îi cădea într-o parte peste ochelarii rotunzi cu ramă metalică. M-a surprins uitându-mă la el, iar privirile ni s-au întâlnit o fracţiune de secundă, înainte să-şi treacă mâna prin mustaţă cu un aer distrat şi să se întoarcă la teancul de scrisori din care citea.

Nu le-am suflat o vorbă lui Alfred şi mamei, mi-am îngăduit doar să mă uit la el o clipă, aşa cum se uită un turist la o hartă. Avea picioarele bronzate şi musculoase, ca ale unui boxer profesionist. Şi braţele îi erau bronzate, iar pieptul îi era lat, şi totul la el sugera forţă fizică, sănătate şi-un soi de graţie de fiară sălbatică. Întregul tablou era impresionant, însă n-aveam de gând să dau fuga la el şi să-i mărturisesc că aveam poza lui în poşetă, pe post de semn de carte în romanul poliţist pe care-l citeam. O decupasem din revista *Time*, cu tot cu articolul lung de alături, în care el scrisese despre coridă. Nu voiam să mă apuc să bâigui despre cât de important e scrisul lui pentru mine, nici să mă umilesc pretinzând că sunt şi eu scriitoare.

Pe când eram la facultate, la Bryn Mawr, îmi prinsesem citatul preferat din *Adio, arme* deasupra biroului din dormitor: „Celor curajoşi nu li se întâmplă niciodată nimic”.

Voiam să-mi fie un memento zilnic când lucram şi eu la scrierile mele, şi totodată o provocare, deşi speram în taină că celor curajoşi li se întâmplă totul. Că viaţa devine tot mai fierbinte, luminoasă şi gălăgioasă, dacă te arunci cu totul în braţele ei.

În barul întunecat şi cu o atmosferă înăbuşitoare, am încercat să mă adun şi să-l abordez cumva. Era eroul meu şi se afla la mai puţin de şase metri distanţă. *Celor curajoşi*

nu li se întâmplă niciodată nimic, mi-am zis, ciupindu-mă şi aşteptând să-mi vină o idee isteaţă, dar nici una nu părea suficient de bună.

Am înghiţit în sec şi cam cu răsuflarea tăiată şi m-am întors iarăşi spre familia şi daiquiri-ul meu. Băutura era acră şi tare, bucăţele de gheaţă pluteau prin ea. Deasupra, paletele ventilatorului se roteau ca un animal care respira lent. Dincolo de uşa deschisă, doi pescăruşi se hârjoneau, luptându-se pe o scoică neagră. Iar domnul Hemingway continua să ne ignore, citindu-şi corespondenţa până în clipa când Skinner, care zobea gheaţă pentru un al doilea rând de băuturi, ne-a întrebat de unde suntem.

— Din St. Louis, a zis mama mândră.

Asta a avut efect. El s-a ridicat în picioare, la capătul barului, şi a venit la noi.

— Două dintre nevestele mele au mers la şcoală în St. Louis, i-a zis mamei, pe un ton amical. Mi-a plăcut mereu oraşul ăla.

Două dintre nevestele mele? La cum se exprimase, ai fi zis că avusese o duzină – nu că aş fi îndrăznit să-i semnalez asta.

— În mare parte, şi nouă ne place, a zis mama. Deşi aici aveţi rom mai bun. Nici soarele nu-i rău.

Când el i-a zâmbit, ochii căprui i-au strălucit călduros şi o gropiţă i s-a alungit pe obrazul stâng.

— Eu m-am născut în Vestul Mijlociu, i-a zis mamei. Lângă Chicago. De la distanţă mereu mi se pare mai frumos – şi locul, şi oamenii.

Alfred tăcuse, dar s-a ridicat brusc şi a dat mâna. Ne-am prezentat cu toţii. Eram mândră de el şi de mama că n-au tresărit şi nu s-au arătat copleşiţi când ne-a zis cine e. Toată ţara ştia cine este Hemingway, precum şi mare

parte din lume. Dar aici, în oraşul lui, era evident că-i plăcea să fie luat drept un om oarecare. Îţi dădeai seama şi numai după tricou.

— Permiteţi-mi să vă arăt locurile, cât sunteţi pe-aici, ne-a zis privind-o tot timpul ţintă pe mama.

Ea încă era o femeie foarte frumoasă. Se ţinea bine, cum se zice, şi avea un păr argintiu minunat, ochi albaştri senini, o gură perfectă şi absolut nici un strop de vanitate. Exceptând momentul pierderii noastre recente, de acasă, mereu mi se păruse că este cea mai mulţumită şi bine adaptată persoană din câte cunoscusem vreodată. Norocul o vizita adesea, ca acum. Şi a fost aproape ca şi cum o ruletă începuse să se rotească în clipa în care ne suiserăm în autobuz sau chiar mai devreme, bila neagră de marmură ţâşnind direct aici cu un clic câştigător, fără efort şi inevitabil.

Un tur privat al Key West, cu Ernest Hemingway? Desigur. Bineînţeles. Nu ne deranjează deloc.

În Ford Coupe-ul negru al lui Hemingway, am făcut o buclă largă împrejurul insulei, începând din cel mai sudic punct, unde era un butoi vopsit în roşu şi alb, ca un stâlp al frizerului[8]. Erau două plaje care păreau prăpădite, dar Ernest ne-a asigurat că se înota bine.

— Nu pare deloc un loc literar, i-a spus mama de pe locul din dreapta.

Ea îşi scosese pălăria şi şi-o ţinea în poală. Mângâia aerul cu o mână scoasă pe fereastra deschisă.

— Cum de-ai reuşit să sfârşeşti aici? l-a întrebat.

---

[8] Cilindru rotativ vopsit în roşu şi alb (uneori în alb, roşu şi albastru), semn distinctiv al frizeriilor încă din Evul Mediu, pe atunci simbolizând practica de a lăsa sânge, apanaj al bărbierilor.

— Pe drumul cel lung, bănuiesc, a zis el zâmbind larg. De la Paris la Piggott, Arkansas, şi-n Kansas City. Apoi Montana şi după aceea Spania, iar apoi înapoi la Paris. Wyoming, Chicago, New York şi iarăşi Piggott. De fapt, şi prin Africa. Cred că n-am petrecut o lună într-un singur loc, în primii doi ani în care-am fost căsătorit.

— Dumnezeule. Şi cum a făcut faţă soţia dumitale?

— S-a descurcat de minune, să ştiţi. E foarte pricepută la asta, cred, la descurcat. Se ocupă de absolut toate şi e şi-o mamă bună. Avem doi băieţi.

— Ce splendid trebuie să fie, a zis mama, să vezi atât de mult din lume.

— Da. Dar ai nevoie şi de-un loc liniştit unde să vii şi să laşi praful să se-aşeze. Fiindcă nu prea poţi lucra mereu aşa, pe fugă. Adică poţi, dar o să ţi se citească efortul în muncă. Şi toate urmele paşilor.

În sfârşit, simţeam că-mi vorbea direct mie. Era exact lucrul care mă îngrijora de la o vreme. Că mă străduiam prea tare în romanul meu cel nou şi că efortul se citea peste tot în pagini, tradus în rigiditate sau uneori în disperare, dar mereu prezent.

— Nu cred c-o să reuşesc să termin nimic, cu-atâta soare şi daiquiri, am zis, încercând să glumesc, când de fapt eram afectată.

— Dacă te forţezi şi te înjugi la treabă înainte de zori, poţi face tot ce vrei după aceea.

M-a privit pieziş în oglindă, iar pulsul mi s-a accelerat. Era ceva să mă bucur de atenţia lui, chiar şi pentru scurt timp. Ca o lumină puternică trecându-mi prin faţă înainte să merg mai departe. Dar mai era şi senzaţia că mă vedea cu adevărat şi înţelegea cum funcţionează mintea mea. Părea un non-sens, fiindcă abia ce ne cunoscuserăm – dar în

lucrările lui zugrăvea minunat oamenii, iar eu mă gândeam că probabil chiar vede tot felul de lucruri, fără ca măcar să se străduiască.

Mai târziu, când soarele începea să coboare dincolo de palmierii pitici, ne-a dus cu maşina până la un cimitir mic şi a parcat, conducându-ne apoi pe jos, după ce-am trecut de-o poartă de fier forjat, pe Angela Street. Florile de jacaranda scânteiau deasupra pietrelor comemorative. Ne-am ţesut drum printre ele, încet, către o statuie de bronz din centru, unde Alfred s-a oprit şi a mijit ochii, ca să citească placa memorială.

— Hei, aici sunt marinari de pe *USS Maine*[9].

Părea încântat.

— S-a scufundat în portul Havana, a zis Hemingway. Cuba e exact acolo. A făcut semn către sud, peste umăr. La nouăzeci de mile marine şi jumătate de lume distanţă.

— Cred c-am citit la hotel ceva despre conchistadori, a zis mama.

— Da, aşa e. „Cayo Hueso”[10] înseamnă „Reciful oaselor” în spaniolă. Întreaga insulă era o grămadă de schelete când a ajuns aici Ponce de León[11].

— Şi ce-au făcut cu toate, pentru ca insula să fie din nou locuibilă? am întrebat.

— Este locuibilă? Zâmbea. Cred că sunt toate prin larg, cu bancurile de peşti. Din când în când, mai trag de-un femur câte-o milă, crezând că-i un marlin.

— Nu se poate! a zis Alfred.

---

[9] *USS Maine*, navă americană care s-a scufundat în portul Havana în timpul revoltei cubaneze împotriva Spaniei, în 1898.

[10] Denumirea spaniolă a insulei Key West.

[11] Primul european care a ajuns în Florida, în 1513.

— Nu se poate. Şi-apoi, făcând cu ochiul: Un femur e extraordinar de uşor.

6

În după-amiaza următoare, Hemingway ne-a invitat pe Whitehead Street, ca să-i cunoaştem familia. Soţia lui, Pauline, era micuţă, brunetă şi mai degrabă prezentabilă decât frumoasă, cu un păr scurt, tuns băieţeşte, trup mlădios şi privire foarte inteligentă. Ne-a pregătit o carafă de limonadă şi whiskey de secară, pe care le-am băut în grădina din spate, chiar în locul unde în curând urma să se facă piscina. Ernest ne-a zis că avea să fie prima de pe insulă, iar muncitorii trebuiau să sape prin stratul solid de corali mai întâi. Părea să-i placă faptul că n-avea să fie uşor.

Băieţii, Patrick şi Gregory, jucau badminton când am ajuns şi-au venit să ne salute când s-a terminat meciul. Ni s-au alăturat, stând turceşte pe jos, cu un aer extraordinar de firesc, îmbujoraţi de la efort. *Bărbatul ăsta celebru e tatăl lor*, mi-am zis, privind printre ei şi Ernest, care stătea tolănit într-un scaun. Dar aveau maniere frumoase şi nu păreau absolut deloc răsfăţaţi.

Casa şi terenul din jur erau bine întreţinute, cu bananieri, curmali şi tufe de plumeria care îmbogăţeau peticul mare de paradis. Biroul unde scria Ernest era amenajat dintr-un fost garaj mic, într-o construcţie separată, şi comunica cu casa principală printr-un pod de sfoară. Nu s-ar fi putut ceva mai romantic sau mai bine amplasat. De fapt, tot ceea ce vedeam părea perfect proiectat pentru a aduce fericire, până şi soţia amuzantă şi agreabilă şi cei doi băieţi care se simţeau bine în pielea lor. Până şi umbra. Ce

viaţă pe cinste avea, m-am gândit, dar cum s-ar fi putut altfel?

Înainte să plecăm, Ernest s-a dus să ia ceva din casă şi s-a întors cu un exemplar din ultima mea carte, ca să i-o semnez. I-am aruncat mamei o privire, întrebându-mă dacă i-a zis ea ceva când eu n-o auzeam. Dar nu, m-a lămurit repede Ernest. El şi Pauline o citiseră cu câteva luni înainte şi li se păruse foarte bună. De fapt, în bar îşi dăduse seama imediat cine eram, dar nu voise să mă simt stânjenită.

Stânjenită nu era tocmai cuvântul potrivit. Eram copleşită. Ernest Hemingway îmi citise cartea şi îi plăcuse. Îmi recunoscuse numele. Avea o părere suficient de bună despre carte ca să-mi vrea autograful pe ea. Roşind, le-am mulţumit amândurora şi apoi m-am aşezat stângace cu volumul în poală, neştiind ce dedicaţie să scriu, ca să-mi surprindă bine sentimentele. Întreaga situaţie părea o închipuire, îmi depăşea şi cele mai fanteziste vise.

Apoi, când credeam că nu pot fi mai flatată de-atât, Ernest mi-a propus să mă lase să citesc câteva pagini din cel mai nou roman al său, care era despre pescuit şi Bimini, şi despre „oameni bogaţi”, şi despre sărăcit un pic, aşa a zis.

Nu-mi venea să cred că vorbea serios sau că una ca asta se putea întâmpla aievea. Dar el s-a dus, a adus paginile şi mi le-a întins, părând brusc intimidat.

Era aproape gata, mi-a explicat, dar acum voia să-l pună deoparte pentru o vreme. În curând pornea spre Madrid, ca să trimită corespondenţe despre conflict pentru North American Newspaper Alliance[12].

---

[12] Sindicat al ziarelor, de mare amploare în perioada 1922–1980, cu colaboratori dintre scriitorii talentaţi, precum F. Scott Fitzgerald sau

— Ah, hai să nu vorbim despre asta acum, a zis Pauline.

A clipit de câteva ori şi şi-a netezit rochia albă şi simplă, în poală.

— Biata mami, a zis el cu tandreţe. Nu m-aş duce dacă n-ar trebui. Ştii bine. A privit-o blând încă o clipă, apoi s-a întors iarăşi: Încerc să nu mă ocup de politică. Politica îi distruge pe scriitori. Dar Franco e un tiran şi-un criminal, iar fasciştii par hotărâţi să distrugă clasa muncitoare din Spania. Nu ştiu dacă mai există cale de mijloc acum. Cel puţin pentru cei care sunt atenţi la ce se întâmplă.

— E posibil să fie războiul care nu se mai termină niciodată, a zis mama. Ştiu că sună dramatic.

— Măcar de-ar fi aşa, a zis el.

— Ei, eu mă bucur că te duci, i-am zis lui Ernest. E greu să-ţi laşi familia, ştiu, dar Spania are nevoie de scriitori ca tine.

— Spania are nevoie de orice fel de scriitori. Se întrevede o mare vărsare de sânge, a adăugat cu un aer sumbru.

— Crezi că orice jurnalist ar putea merge?

Mă luase gura pe dinainte, iar acum simţeam privirea mamei săgetându-mă, la fel şi pe a lui Alfred.

— Posibil.

— Acum nu lucrez pentru nici o revistă.

— Doar nu vorbeşti serios, Marty, a zis mama.

— Ba s-ar putea să vorbesc. Tot vreau să fac *ceva*.

— Dar e foarte periculos.

— Pot să promit că voi avea grijă de ea, a spus Ernest. Dacă găseşte o cale să ajungă acolo.

— E frumos din partea dumitale, a spus mama, deşi era limpede că gândul o tulbura.

Şi pe mine mă tulbura, dar îl rostisem.

Ernest Hemingway.

După ce s-a încheiat vizita, am traversat în linişte curtea, spunându-ne politeţuri şi promiţând să ţinem legătura. Fusese o seară minunată şi, de asemenea, importantă, aşa mă gândeam. Voiam să prelungesc cât mai mult clipa, dar în cele din urmă n-am mai avut încotro şi ne-am spus noapte bună pentru ultima oară.

Am trecut de poartă şi am cotit pe Whitehead Street, către hotelul nostru.

— Te rog să nu faci nimic nesăbuit, mi-a zis mama.

— Nu fac decât să mă gândesc. N-o să mă năpustesc spre cel mai apropiat transatlantic.

— Mi-a plăcut de el, a zis Alfred. Deşi nu-i chiar cum mă aşteptam. Seamănă cu noi mai mult decât ai crede. E ca orice om. Cine s-ar fi gândit?

Cine, chiar aşa? Însă, în timp ce el şi mama vorbeau despre cât de amabil fusese Ernest cu noi, şi cât de amuzant, şi ce frumoasă era casa lui, şi ce fermecătoare soţia, eu m-am pomenit că nu-i ascultam decât vag. În minte, deja mă întorsesem spre Spania şi mă gândeam intens la ce-ar trebui să iau ca să ajung acolo şi cât m-ar costa într-o variantă sau alta.

Erau toate astea un vis? O minunată iluzie? Sau în sfârşit era un semn despre ceea ce îmi era menit să fac, iar Hemingway era indicatorul?

— Marty, a strigat mama, şi apoi încă o dată, mai tare: Marty!

Trecusem chiar pe lângă hotel. Şi probabil aş fi putut merge aşa toată noaptea, gândindu-mă.

Luna ianuarie nu fusese niciodată uşor de suportat în St. Louis, dar acum, după Key West, vremea părea să mă afecteze într-un mod foarte special. Zăpada apoasă şi apoi ploaia îngheţată au tot căzut, până când străzile şi trotuarele au devenit alunecoase, negre şi nesigure. Cerul se lăsa greoi, împingând fumul din hornuri în jos, până când îngroşa aerul, lipindu-se de case şi felinare. Îmi venea să urlu, dar apoi a sunat Hemingway.

Când m-a chemat mama la telefon şi i-am auzit vocea, am fost surprinsă şi-am rămas cu răsuflarea tăiată.

— Cum de mi-ai găsit numărul?

— Gellhorn nu-i un nume prea des întâlnit.

— Ce să zic? Sunt flatată.

A tăcut pentru o clipă, iar eu m-am întrebat dacă nu cumva îl făcusem să se simtă jenat. Dar apoi a început imediat să vorbească entuziasmat despre Spania. Republica avea acum nevoie mai ales de ambulanţe şi el ştia câte ceva despre asta din Războiul cel Mare şi numai la asta se putea gândi. În curând avea să se întâlnească cu nişte prieteni din lumea literară la New York, ca să discute cum să strângă bani pentru ele.

— Poate c-ar trebui să vii, mi-a aruncat.

— La New York?

— Sigur. Dacă vorbeai serios cu Spania.

— Vorbeam. Doar că nu ştiu cum. Am nevoie de acte, de scrisori de acreditare.

— Sau poate că n-ai nevoie decât de prieteni buni. E posibil să existe o cale şi să te pot eu ajuta.

Am tăcut, uluită, apoi i-am spus că ar fi minunat. Nu-mi venea să cred ce se-ntâmplă. Îmi duduia mintea la gândul că este interesat de mine, cât de improbabil era, cât de promiţător. După o clipă, am zis:

— Ţi-am citit romanul. Şi m-am simţit bolnavă de gelozie, mai ales când îţi citeam dialogurile.

— Ei, de fapt eu nu fac decât să ascult.

— Dacă asta ar fi tot, atunci oricine ar putea să scrie. Tu ai tot felul de secrete. Să nu crezi că mă păcăleşti, nici măcar pentru o clipă.

— Poate, dar cartea asta încă mai are nevoie de ceva. Ştiu şi eu atâta lucru. Poate de un sfârşit din acela miraculos, care învăluie totul şi te aruncă afară întreg. Dar nu-l prea întrezăresc deocamdată.

— O să-l găseşti.

— Eşti deja atât de sigură!

— În legătura cu asta, da, sunt.

— Tu vino la New York, a zis el brusc. O să rezolvi totul şi-apoi o să-ţi fac cinste cu o friptură şi tu o să-mi arăţi o poveste, două.

— Vreau. Dar sunt hotărâtă să termin mai întâi cartea asta. S-ar putea să am şi eu nevoie de-un sfârşit din acela miraculos. Deocamdată nu prea pot să-l întrezăresc.

— Dar o să-l găseşti, a zis el.

— La revedere, Ernesto. Sunt teribil de bucuroasă că devenim prieteni.

— La revedere, fata mea, a zis el cu blândeţe, apoi a închis în timp ce eu am rămas cu receptorul în mână, întrebându-mă dacă puteam să am încredere în întorsătura ciudată pe care o lua viaţa mea.

În toată luna aceea şi apoi şi la începutul lui februarie, Ernest a sunat o dată la câteva zile, foarte plin de energie, dorind să vorbească despre Spania. Spunea că se vede ca un anti-reporter de război, dar că i se părea necesar să se ducă. Nu mai făcuse jurnalism de ani de zile şi era o treabă afurisită rău, însă abia aştepta. Să nu se mai simtă

aşa de în siguranţă şi de bine îngrijit ca acum. De multă vreme nu-i mai fusese frig şi nu mai dusese un trai simplu. Să trăiască la limită.

— Prea mult confort poate să distrugă un scriitor, aşa cum poate orice altceva, mi-a explicat. Şi să nu te refuze nimeni, în nici o privinţă. E periculos.

— Ştiu ce vrei să spui, i-am zis. Anul trecut, după ce a murit tata şi m-am mutat aici ca să fiu alături de mama, ştiam că asta trebuie să fac. Însă mă simt prea cocoloşită, prea îmbuibată. Ca o focă la grădina zoologică.

M-am oprit şi apoi am zis:

— Probabil că par nerecunoscătoare.

— Deloc. Înţeleg ce zici. Şi apoi: Îmi pare rău de tatăl tău. Al meu s-a împuşcat.

— Ce cumplit trebuie să fi fost pentru tine.

Citisem într-un ziar, dar altceva era să-l aud pe el vorbind despre asta şi să ştiu că vorbeam despre el, un bărbat şi un scriitor, nu o celebritate.

— Şi mai cumplit pentru el, bănuiesc, deşi nu ne dăm seama niciodată. Aveam douăzeci şi nouă de ani. Fiul meu s-a născut în vara aceea şi aproape că şi-a omorât mama. Apoi, iarna, tata s-a împuşcat, şi nimeni nu s-a aşteptat la una ca asta, poate în afară de mine. Eu n-am fost surprins, doar sfâşiat. A fost cel mai blestemat an din viaţa mea, cred, sau unul dintre ei.

— Sper că la un moment dat devine mai uşor, i-am zis. Eu încă mă simt cumplit din cauza lucrurilor pe care ni le-am spus. A lucrurilor pe care nu le-am spus. Crezi că e posibil să ne împăcăm cu trecutul?

— Fir-ar să fie. Bănuiesc că poţi încerca. Dar nu-s sigur că suntem iertaţi. Nici măcar atunci.

Am tăcut amândoi o vreme, firul dintre noi întinzându-se din cauza greutăţii lucrurilor pe care ni le împărtăşiserăm. Pentru mine, era năucitor să văd cât de confortabil începeam să mă simt cu el, vorbind atât de liber cu un om care-mi era aproape străin. Şi, în plus, nu era un străin oarecare, nu-i aşa?

Îi trimisesem de curând o povestire pe care o scrisesem în vara precedentă, când încă eram în Germania, cu titlul „Exil”. Era despre un neamţ care decide că nu mai poate suporta naziştii nici o clipă şi se mută în State, doar pentru a-şi da seama că viaţa este îngrozitor de grea şi că nu se poate acomoda nici acolo, şi poate niciunde. Ernest a zis că-i plăcuse enorm şi, până să mă dezmeticesc, o şi trimisese editorului său, Max Perkins, care voia s-o publice în *Scribner’s Magazine* dacă eram de acord cu câteva tăieturi şi modificări. În curând, schimbam cu Perkins scrisori despre povestire şi, uite-aşa, am pătruns într-o viaţă care părea să aparţină altcuiva.

— *Scribner’s*, i-am zis mamei. Şi mă şi plătesc. Ernest devine eroul meu. Nici nu-mi vine să cred.

— Păi, îmi pare rău că trebuie să o spun, dar eşti o tânără frumoasă. Eşti absolut sigură că nu are alte motive?

— Nu-i vorba de asta, mama. Discutăm despre lucruri adevărate, lucruri importante. Şi nu-i dată să nu pomenească de Pauline şi de băieţi. Le este foarte loial.

— Aşa şi trebuie să fie. Să ai grijă. Asta-i tot ce vreau să spun.

— Doar nu crezi că i-am pus gând rău, nu? am adăugat repede. E idolul meu, mamă. Un idol minunat şi-un om cum rareori întâlneşti. Nu vreau decât să fiu în preajma lui pentru o vreme şi să mă scald în lumina lui. Nu ştiu cum de mă poţi învinovăţi pentru asta.

— Nu te-nvinovăţeşte nimeni. Sunt de partea ta, nu uita.

— Cum aş putea uita? Tu ai fost mereu de partea mea. Chiar şi când eu nu eram.

M-am dus la ea, i-am strâns uşurel mâinile şi am privit-o în ochii albaştri.

— Zău, o să fie bine. Ştiu ce fac.

Apoi m-am dus la etaj, m-am înfăşurat într-o pătură şi am rămas la fereastră, în picioare, gândindu-mă la New York.

Oricât de mult aş fi vrut să rezolv cu drumul în Spania şi să-l văd pe Ernest înainte ca el să plece, eram hotărâtă ca mai întâi să-mi termin cartea. M-am închis în cămăruţa mea pentru următoarele două săptămâni şi-am tot meşterit la ultimele douăzeci de pagini, ca într-o unică zi intensă şi extenuantă. Am lucrat aşa de absorbită, încât nici măcar nu-mi dădeam seama ce creasem şi mi-era destul de teamă să aflu. Paginile în sine erau însă satisfăcătoare. Le-am ordonat frumos şi le-am legat cu elastice late, apoi am ţinut manuscrisul în mâini, cântărindu-l în tăcere înainte să-l strecor într-un sertar al biroului. Într-o zi aveam să mă simt îndeajuns de puternică să mă uit peste ce făcusem – sau ce nu făcusem, rămânea de văzut.

Mă simţeam epuizată, dar şi nerăbdătoare să plec, de parcă aş fi fost sechestrată câţiva ani întunecaţi în Siberia fără să zăresc soarele nici măcar o dată. Am dat jos din pod o geantă marinărească ponosită, mi-am făcut iute bagajul, trăgând nădejde c-o să am mai mult timp de pregătire odată ce ajungeam la New York.

— Până la urmă, de ce-ai nevoie când te duci la război? am întrebat-o pe mama.

— De curaj, bănuiesc. Dar eu aş arunca acolo şi-un săpun. Şi nişte ciorapi groşi.

— Dar ştii c-o să fie totul bine, da?

— Sigur că da, a minţit ea şi-apoi m-a lăsat să-mi termin bagajul.

8

Înainte să fi coborât din tren la Penn Station, îmi număram bănuţii şi mă încruntam. Studiasem orarul şi preţurile pentru drumul cu vaporul în Europa şi aveam nevoie de o sută şaizeci de dolari ca să primesc măcar o cabină micuţă cât o debara. Apoi mai erau şi banii care-mi trebuiau pentru timpul pe care urma să-l petrec la Madrid, o sumă care oscila, crescând şi scăzând, în funcţie de cât stăteam. Deocamdată, asta era un mister total pentru mine. De fapt, totul era.

Mai întâi m-am dus la casa prietenei mele din Greenwich Village, unde-am stat doar cât să-mi arunc sacul într-un colţ şi să mă dau cu ruj. Apoi m-am dus să-l caut pe Ernest la Barclay, unde îmi zisese el că ori o să fie, ori o să-mi lase vorbă unde îl pot găsi. Dar nu era de găsit. Portăreasa trebuie să fi fost năucită de mine, cum stăteam acolo ca o răţuşcă de lemn pe pardoseala de marmură, întrebându-mă ce să fac. Aşa că mă aşezasem, trecând în revistă opţiunile posibile, când uşa turnantă a început să se rotească dinspre stradă, iar el a apărut în centrul unui grup mare, gălăgios.

— Fata mea, a strigat când m-a văzut, iar apoi m-a săltat în aer ridicându-mă într-o singură mână şi m-a dus către lifturi, fără să se deranjeze să mă prezinte prietenilor săi.

Uşile au glisat şi s-au închis, şi-am început să urcăm. Toată lumea continua pur şi simplu să vorbească peste toţi ceilalţi, răcoarea se prelingea din paltoanele lor, iar eu

stăteam şi-mi muşcam buzele, ca nu cumva să spun vreo prostie. Nu ştiu de ce, crezusem c-o să-l găsesc singur pe Ernest şi că o să mergem într-o cafenea ca să discutăm despre scris şi apoi poate într-un restaurant, să mâncăm spaghetti şi să vorbim. Acum, toate astea păreau o prostie incredibilă. El era în centrul unui vârtej. De fapt, el *era* vârtejul, cel care provoca mişcarea.

În apartamentul lui, am găsit un fotoliu îmbrăcat în catifea albastră şi-am încercat să nu le stau în cale, în timp ce se vorbea la două telefoane diferite şi se turuiau comenzi pentru băutură şi caviar la room service. Ernest îşi aruncase paltonul pe-un colţ al patului şi acum stătea aşezat pe el, lărgindu-şi cravata. Mi-a zâmbit într-o parte şi privirile ni s-au întâlnit pentru o scurtă clipă înainte ca el să se răsucească şi să tune:

— Şi trei sticle de Taittinger. Ba nu, patru.

Apoi, întorcându-se iarăşi cu faţa la mine, a zis:

— Îţi place şampania, nu?

Dacă a fost într-adevăr o întrebare, eu n-am avut timp să răspund, fiindcă o femeie elegant îmbrăcată s-a ivit brusc şi-a început să vorbească cu el, stând foarte aproape, cu pumnii proptiţi în şolduri pe fusta scurtă, în aşa fel încât nu-l mai vedeam. Era Lillian Hellman, după cum aveam să aflu în curând. Ea, Ernest şi ceilalţi din cameră alcătuiau grupul Contemporary Historians[13], o companie recent înfiinţată care voia să producă un film documentar care să ajute Spania prin achiziţionarea de ambulanţe şi prin tot felul de alte căi. Regizorul filmului era un olandez[14], din câte se părea, care se afla deja în Spania împreună cu

[13] Istoricii contemporani (engl.).

[14] Joris Ivens (1898–1989), realizator de documentare.

cameramanul său, un norvegian. Ceilalţi membri ai Istoricilor erau John Dos Passos, Archie MacLeish şi Evan Shipman, cu toţii scriitori suficient de mari încât să aibă un cuvânt de spus. Camera părea plină de ei în vreme ce eu stăteam în fotoliul meu albastru, întrebându-mă cum să sparg gheaţa.

Până la urmă, m-a salvat Ernest. M-a tras înspre el şi m-a prezentat tuturor, zicând:

— Această minunată girafă blondă este buna mea prietenă Martha Gellhorn. Vine şi ea în Spania.

— De îndată ce rezolv cum, i-am explicat lui Evan Shipman când Ernest se ducea să răspundă la uşă.

Sosise băutura, şi din câte vedeam era un adevărat ocean.

— *Dacă* rezolv.

— Dar ce îţi stă-n cale?

Evan înălţase capul, ca un leu. Era poet, dar mie mi se părea că mai degrabă arată a star de cinema. Avea un păr perfect, la fel şi cămaşa, pantofii Oxford şi linia de la pantalonii de flanelă de culoarea mangalului.

— Pactul de neagresiune împotriva intervenţiei străine, am zis, lipindu-mă de tocul uşii când Ernest intra cu un coş plin de şampanie la gheaţă. Ai nevoie de scrisori de acreditare şi toate documentele, iar eu n-am de nici unele. Cel puţin deocamdată.

— Nu trebuie decât să te duci la o revistă şi să le spui că vrei să lucrezi ca ziarist independent pentru ei.

— Adică *freelancer*?

— Bineînţeles.

Şi-a legănat băutura din pahar, făcând gheaţa să zăngăne, apoi a băut cât mai rămăsese din ea, dintr-o singură duşcă.

— O să fii o femeie într-o zonă de război. E cel puţin neobişnuit. Eu cred că meriţi măcar să fii citită atent, dacă trimiţi material bun.

— Merită încercat, i-am zis. Deocamdată n-am altă idee decât să mă duc ca pasager clandestin sau ascunsă într-un tort.

Dos Passos a venit la noi cu o sticlă mare de Taittinger din care se prelingea spumă pe jos. Nimeni nu părea să observe sau să-i dea atenţie. Ne-a umplut paharele şi a arătat înspre Ernest, care acum stătea pe-un scaun întors cu spatele, sprijinit în coate de spătar, şi turuind cât îl ţinea gura.

— Aşa, şi de unde-l ştii tu pe tipul ăsta?

— Pe Hem? Ne-am cunoscut în Key West. Eram cu familia în vacanţă şi aproape că ne-am împiedicat de el.

— Ei, aş. De obicei împiedicatul ăsta are loc în sens invers.

Dos zâmbea răutăcios şi, în mod evident, ca să impresioneze. Nu ştiam ce să înţeleg din asta, chiar înainte să spună:

— Văd că te-a prins deja.

— Poftim?

— Îi zici Hem. Probabil te-a făcut să-l foloseşti şi pe Hemingstein. E-n regulă. Toată lumea se poartă aşa cum vrea el şi aproape oricine ajunge să vorbească exact ca el dacă petrec vreo două minute împreună.

Mă holbam la el, încremenită.

— Eu nu încerc să vorbesc ca nimeni, am dat să zic, dar el a rânjit şi-a plecat mai departe, făcând în continuare pe barmanul.

Am simţit brusc cum îmi pierd echilibrul şi mă înfierbânt. Mi-am apucat ţigările şi am ieşit pe balcon, la aer. Mai

devreme plouase, o burniţă care te uda până la piele şi-n urma căreia rămăseseră nişte stropi mici şi reci care atârnau în şiraguri de pe toate. Am atins fierul forjat, adunând umezeala pe buricul degetului, şi mi-am permis pentru un minut să mă las pradă furiei faţă de cuvintele lui Dos. Fusese o meschinărie din partea lui să mă atace în felul ăsta, când abia ne cunoscuserăm, dar avea dreptate, nu-i aşa? Cât ai clipi începusem să-l imit pe Ernest, purtându-mă ca o tovarăşă de-a lui, crezând că suntem buni prieteni şi că alianţa noastră însemna ceva. Dar toţi acei scriitori aflaţi de cealaltă parte a perdelelor grele erau şi ei de bună-credinţă şi îngrozitor de ocupaţi, rotindu-se ca nişte stele strălucitoare. Ce căutam eu aici?

— Vrei să sari?

Ernest tocmai păşise dincolo de uşile cu geam şi venea să stea lângă mine.

— Poate. Cred că nici n-aş simţi nimic, după atâta şampanie.

— E o şampanie bună, nu-i aşa?

— Este. Cea mai bună. Mulţumesc.

Cuvintele îmi ieşeau repezite şi retezate, aşa stânjenită cum mă simţeam. Se uita la mine.

— Ţi-ai terminat cartea?

— Da, Doamne-ajută, dar n-am fost în stare să mă uit iarăşi pe ea. A ta cum merge?

— Tot terminată. Cel puţin, aşa i-am zis lui Perkins. Dar, sincer vorbind, treaba asta îmi ocupă deocamdată tot timpul şi mai mult decât atât. N-am mai făcut jurnalism din douăzeci şi trei.

Mi-am dat seama că se referea la an. 1923, când eu aveam paisprezece ani, eram mai înaltă ca toţi băieţii la dans şi cumplit de sfioasă. Mă cam lua cu ameţeală când

mă gândeam la diferenţa de vârstă dintre noi. El avea treizeci şi şapte de ani şi deja făcuse atât de multe în viaţă, în vreme ce eu reuşisem atât de puţine. Gândul dinainte a revenit: *Ce caut eu aici?*

— Şi cum crezi c-o să fie revenirea? l-am întrebat. Sunt tipuri de scris foarte diferite, nu-i aşa?

— Ca mersul pe bicicletă?

Zâmbetul îi aluneca într-o parte.

— Sincer, nu-s sigur că toată treaba asta nu este doar o cale de-a face ceva pentru Spania şi de-a o revedea. Iubesc ţara aia. Oameni mai drăguţi şi cumsecade ca acolo n-o să întâlneşti nicăieri. Şi nu merită ce li se întâmplă acum. La naiba, nici măcar un câine nu-l merită pe Franco.

Se uita iarăşi la faţa mea şi de data asta a zis:

— Te simţi bine?

— Sigur. De ce nu m-aş simţi? Sunt obosită, atâta tot.

— Păi, odihneşte-te. O să fie multe de făcut în următoarele câteva zile şi aici nu prea doarme nimeni cu adevărat.

Ceva din chipul lui s-a îmblânzit.

— Mă bucur să te văd, copilule.

Apoi s-a aplecat şi şi-a trecut trupul mare înapoi printre uşi, iar eu m-am întors iarăşi cu faţa la oraşul murdar, licărind indescifrabil.

A doua zi, m-a trezit târziu un mesaj de la Ernest, în care spunea că trebuia să se întoarcă repede la Key West în dimineaţa următoare, şi că eu ar trebui să vin în clubul „21” în seara aceea, dacă eram liberă. El pleca cu vaporul la sfârşitul săptămânii. Erau atâtea de făcut până atunci şi timp deloc. Semnase *Ernestino*.

M-am aşezat la loc pe patul din care abia mă târâsem şi i-am citit din nou cuvintele, ţinând telegrama între două

degete. Din piept mi se înălţa o senzaţie moale, spongioasă. Eram dezamăgită. Săptămâni în şir mă gândisem că dacă apăream pur şi simplu aici, la picioarele lui Ernest, el avea să-şi aprindă farul călăuzitor şi următorii mei paşi aveau să fie clari. Dar fusese o prostioară de fată. El nu-mi datora nimic şi, oricum, azi era luni. Pleca vineri cu vaporul şi trebuia ca până atunci să fugă până în Florida şi înapoi, avea şi el treburile lui de aranjat şi, în plus, o familie de care să-şi facă griji.

Rămânea însă o certitudine: şi dacă el intenţionase să-mi fie de ajutor, eu eram acum singură şi depăşită de situaţie. Poate că mereu fusesem aşa, dar singurul leac, mi se părea acum, era să încetez să-mi plâng de milă şi să apuc zdravăn taurul de coarne. Trecea timpul şi bănuţii mi se împuţinau. Chiar dacă voiam să rămân în New York, trebuia să-mi găsesc o slujbă, însă voiam să fac mai mult de-atât. Aveam să găsesc o cale de-a ajunge în Spania, indiferent cum, aveam să-mi croiesc un drum, să-l descopăr pas cu pas. Mă pricepusem mereu la asta, dacă eram sinceră cu mine însămi. Ceilalţi oameni, fie ei şi dintre cei incandescenţi, ca Ernest, complicau lucrurile.

Mi-am pregătit două căni de ceai tare, le-am băut clocotite, apoi am făcut baie şi m-am îmbrăcat. Aveam un pulover frumos de acasă – de caşmir negru, nu tocmai ce-mi trebuia la Madrid –, pantaloni de lână şi paltonul de la Bryn Mawr, trebuia să fie în regulă. Am ieşit în Grove Street şi m-am grăbit la metrou. Mă trezisem prea târziu. Era deja aproape ora prânzului şi aveam cel puţin un elefant de împuşcat, dacă nu chiar doi.

Cu câţiva ani în urmă, când încă lucram şi scriam pentru FERA, îl cunoscusem în timpul unei petreceri din Washington pe redactorul-şef de la revista *Collier's* şi

ţinuserăm cât de cât legătura. Îl chema Kyle Crichton şi îmi trimisese de curând câteva rânduri extrem de frumoase despre faptul că-i plăcuse *Necazul prin care am trecut.* M-am gândit că acum ar fi un moment excelent să-i reamintesc că i se părea că scriu bine, deşi era nevoie de ceva tupeu să-i apar aşa în birou. *Collier's* avea un tiraj de câteva milioane şi oare nu fusesem eu abia refuzată de *Time*?

Chiar şi aşa, m-am aruncat înainte, cumpărând o pungă de castane calde pentru fata de la recepţie şi apoi scoţându-l pe Kyle din birou, ca să bem ceva la Stork Club. Era un loc nepotrivit pentru discuţii despre război şi sacrificiu, mi-am dat seama de asta prea târziu. Era plin de halate albe care se roteau şi se-nvârteau în jurul nostru. Salonul scotea clinchete, a bogăţie şi-a privilegiaţi, la fiecare masă era o persoană cunoscută, din zona celor importanţi, sclipitori, a celor poleiţi pe de-a-ntregul. Era absolut orbitor. Era nerelevant.

— Nu cer o misiune, am încercat să-i explic lui Kyle.

Ghicise deja, cu siguranţă, că voiam ceva de la el şi simţea că tatonez terenul. Dansul ăsta îmi solicita fiecare gram de curaj.

— Însă există grăniceri, iar eu trebuie să îndeplinesc condiţiile, altfel n-o să mă lase nici să intru în ţară, darămite să mă apropii de zona unde e acţiune. Nu am scrisori de acreditare. Unele adevărate.

— Vrei să te angajez corespondent independent.

Mângâia cu degetele piciorul paharului, scobitoarea cu măsline umplute se tot adâncea în băutura care lucea ca gazul de brichetă.

— *Angajez* s-ar putea să fie prea mult spus. Ştiu că încă nu m-am remarcat ca jurnalist, dar am de gând s-o fac

într-o zi. Poate chiar o să-ţi placă ce scriu şi-o să vrei să mă publici.

— Poate.

Privirea lui nu trăda nimic.

— Asta este o problemă diferită. Deocamdată, n-am nevoie decât de o scrisoare sau ceva din care să reiasă că lucrez pentru tine. E pur şi simplu birocraţie. E hârţogăraie.

— Şi-apoi?

— Adevărul e că nu ştiu. N-am idee cum o să meargă. Dar nu pot să stau cu braţele-n sân când se întâmplă atâtea, când sunt atât de multe în joc.

M-am gândit cum trebuie să-i par, în timp ce cuvintele mi se rostogoleau din gură. De parcă aveam trei capete, fiecare mai romantic şi mai încuiat ca altul.

— Crezi că sunt nebună.

— Nu, doar idealistă. Şi foarte tânără. Eşti o puştoaică interesantă, Marty. Dacă ai fi fiica mea, probabil că ţi-aş arde paşaportul şi te-aş lega cu lanţuri de uşa pivniţei. Războiul nu-i locul potrivit pentru o tânără, eu aşa consider. Dar ai un suflet bun.

S-a întors la băutura lui, gândindu-se la ceva, apoi a zis:

— Dacă chiar eşti hotărâtă să te duci, cine-s eu să te pot opri?

M-am repezit la mâna lui liberă, uşurată şi entuziasmată.

— O, mulţumesc, Kyle. N-o să-ţi pară rău.

— Sper să ai dreptate.

Chipul i s-a înnegurat şi pentru o clipă am fost nedumerită, până când mi-am dat seama că nu-şi făcea griji legate de faptul c-aş putea face de râs revista sau pe mine însămi. Ci că aş putea muri în Spania. Listele cu morţi care apăreau zilnic în ziare cuprindeau uneori şi americani care luptau, începând din ianuarie, în Brigada

Abraham Lincoln. Era doar o chestiune de timp până când avea să fie ucis şi un corespondent.

Nimeni nu era în siguranţă. Ştiam asta, şi totuşi mă străduiam să separ una de alta. Acum, gândul părea să stea suspendat între noi, un fir de sticlă extraordinar de delicat, în timp ce eu şi Kyle ne-am întâlnit privirile pentru o clipă, înţelegându-ne perfect unul pe celălalt. Apoi chelnerul nostru a apărut plutind, cu nota de plată într-o cutie de piele discretă, iar eu am alungat sentimentul rău-prevestitor, încercând să fiu iar nonşalantă.

— O să fie bine, i-am zis lui Kyle. Ai să vezi. Aşa, deci ce-ar trebui să scrie-n scrisoarea asta?

9

— *Collier's* m-a numit „corespondent special", le-am zis lui Ernest şi celorlalţi din grup în seara aceea, la „21". Se potriveşte de minune, mai ales dacă „special" înseamnă „fraudulos". Dar nu-mi pasă. Calul de dar nu se caută la dinţi.

— Nu contează ce zice-n prăpădita aia de scrisoare, a spus Ernest.

Stătea în faţa mea, cu umerii paraleli cu marginea de sus a banchetei. Păreau să echilibreze întreaga parte a încăperii unde şedea el.

— Ai găsit o revistă care să te vrea. Asta contează. Dar banii de bilet?

— Am trecut pe la *Vogue* acum câteva ore şi m-am predat. Am zis că accept absolut orice şi m-au crezut. Vă uitaţi la noul expert în problemele de frumuseţe ale femeii de vârstă mijlocie.

— Păi, şi ce ştii tu despre vârsta mijlocie?

— E din ce în ce mai rău. Există tot felul de tratamente pentru piele, iar eu trebuie să le încerc şi apoi să scriu despre rezultate. (Mi-am umflat obrajii, încercând să-i fac să râdă.) Dar adevărul este c-aş face şi can-can prin Central Park dacă de asta ar fi nevoie.

— N-ar fi amuzant? a zis Lillian Hellman.

Era rujată cu un roşu intens, iar liniile erau perfecte şi un pic brutale pe fondul feţei pudrate. Mi-am dat seama că mă îngrozea, prin felul în care vorbea ea şi mergea şi se sprijinea şi fuma, totul foarte teatral. Şi remarca ei o resimţisem ca pe o palmă, deşi de fapt abia dacă mă atinsese în treacăt cu privirea înainte să se întoarcă iarăşi la Ernest şi la chestiuni mai serioase.

— Aşa, deci cum rămâne cu ambulanţele alea?

— Uită de ambulanţe o clipă, a zis Dos Passos. Trebuie să vorbim despre film.

Adică despre documentarul pe care îl finanţau şi-a cărui formă încă era în discuţie. „Istoricii” nu cădeau de acord asupra a ce conta cel mai mult. Dos Passos ar cam fi vrut ca oamenii obişnuiţi să fie în centrul atenţiei, în timp ce Ernest era mult mai interesat de soldaţi, de tactică şi de celelalte elemente militare.

— Nu văd cum s-ar putea face un film de război fără lupte, s-a înălţat cu uşurinţă vocea lui Ernest, străpungând larma din bar. Orice bătălie înseamnă tancuri şi arme, bărbaţi în tranşee. Înseamnă moarte. Tragedie la cea mai pură şi totală scară.

— Da, dar cum rămâne cu oamenii din sate? i-a ţinut piept Dos. Merită să fie văzuţi. Ştii, ei n-au cerut nimic din toate astea. Şi n-au nici un pic de putere.

Transpira şi îşi tot împingea pe spate un şomoiog de păr negru şi gras care îi atârna pe fruntea rotundă.

— Eu nu zic decât că şi povestea lor contează, a continuat. În plus, s-ar putea ca lumea să sară mai degrabă să apere mame, fermieri şi copii, decât soldaţi.

— Sigur că da. Şi de ce n-ar face-o? a sărit Ernest. Că nu ne place sângele decât în friptură.

Deşi îi cunoşteam pe amândoi doar de puţin timp, simţeam că sunt de acord cu Ernest. În parte, pentru că era atât de convins. Când era cu adevărat pătruns de ceva, sentimentele îi răzbăteau în voce. Chipul îi devenea tot mai expresiv, iar ochii i se însufleţeau. Îţi dădeai seama că crede în ceea ce spune. Că simte toate aceste lucruri profund şi nu se teme. Era greu să nu te laşi cucerit de el.

— O, Doamne, s-a strecurat Lillian. N-am putea să mâncăm înainte să rezolvăm povestea asta? Că oricum nu prea pare că veţi cădea de acord nici dac-o luaţi cu binişorul, ceea ce nu-i foarte probabil.

Şi-a rearanjat etola de vulpe, cu fermitate. Era o seară geroasă de februarie, însă dincolo de aspectul practic, etola îi făcea umerii să iasă în evidenţă, impunători. Mi-am notat în gând că trebuia să-mi iau şi eu una pentru Spania şi poate chiar şi pentru viaţa de zi cu zi.

— Bun. Dă-i înainte, a zis Dos, ignorând-o. Vâră-le sângele-n faţă tuturor şi vezi dacă n-o iau la sănătoasa. Se înroşise, devenise vehement: Mie mi se pare că nici măcar n-are vreo legătură cu filmul. Ci cu tine. *Tu* vrei să te duci iar la război. Tu eşti cel care are nevoie să vadă sângele.

Ernest îl privea furios.

— Bine, Sigmund Freud. Deci despre asta-i vorba?

Înţepătura glumeaţă ar fi trebuit probabil să detensioneze lucrurile sau să le aplaneze, însă am văzut că lui Ernest pupilele i s-au contractat şi mâinile i s-au încordat. Dos atinsese un punct sensibil.

— Băieţi! a strigat Lillian şi toată lumea a tăcut, de parcă ea ar fi ţinut în mână o riglă de lemn, nu un pahar cu picior.

Treptat, au început să se audă râsete nervoase.

Barul era întunecat, aerul stătut, iar tavanul ne apăsa de parcă uneltea cu dispoziţia schimbătoare. Stăteam înghesuită la mijlocul banchetei şi aşteptam să fiu eliberată, în timp ce membrii grupului anunţau că vor merge în salon, apoi se ridicau şi-şi terminau cocteilurile. Chiar şi în starea asta tensionată, se îndepărtau perechi-perechi spre şeful de sală, vorbind şi sfătuindu-se, făcând planuri – uniţi, serioşi şi năucitori.

Auzisem de curând un zvon, cum că după *Şcoala de fete*[15], MGM îi oferise lui Lillian Hellman un onorariu de două mii cinci sute pe săptămână, aşa, în caz că-i venea în somn vreo idee isteaţă şi nemuritoare. Îmi era aproape imposibil să-mi imaginez o asemenea sumă sau libertatea pe care şi-o câştigase ea astfel. Până cu câteva luni în urmă, crezusem că dacă eşti scriitor n-ai decât să-ţi iei sufletul la pumni până când picură câteva cuvinte din albia uscată a pârâului, cât să umpli o farfurioară, o linguriţă sau o pipetă. Iar apoi să plângi un pic sau să scrâşneşti din dinţi şi găseşti cumva curajul de-a te trezi a doua zi şi-a o lua de la capăt.

Dar scriitorii aceştia erau ca nişte coperte de reviste. Şi ca nişte artificii care umplu tot cerul. Încă era un pic năucitor faptul că mă aflam aici, luminată fie şi un pic, în siajul lor. Nu că eu n-aş fi avut ambiţie. Uneori mi se părea că doar din asta sunt alcătuită. Aşa cum îi zisesem lui Kyle,

---

[15] *The Children's Hour*, piesă de succes scrisă în 1934 de Lillian Florence Hellman (1905–1984). În 1961, avea să se producă şi filmul cu Audrey Hepburn şi Shirley MacLaine în rolurile principale.

voiam să le arăt lui şi tuturor celorlalţi că pot fi un jurnalist adevărat, un scriitor pe care ceilalţi îl admiră, îl respectă şi-l ţin minte. Voiam ca numele meu să conteze, dar deocamdată eram doar un ucenic, mai ales în această mulţime unde mişunau eroii, gata să te agăţi de ei. Avea să-mi ia ceva timp să-mi croiesc drumul meu. Să dovedesc că pot şi să cresc.

— Nu eşti deloc o impostoare, a zis Ernest, de parcă mi-ar fi citit gândurile. Se întorsese din drum şi se aşezase iarăşi, ca să-mi spună asta. Scrii bine.

Conta enorm să-l aud zicând asta, şi i-am spus-o.

— Din ce în ce mai mult, ăsta-i singurul lucru care contează cu adevărat pentru mine, am continuat. Singurul lucru care nu mă plictiseşte şi nu mă dezamăgeşte niciodată. Înţelegi ce vreau să spun.

— Întâmplător, da, înţeleg.

Peretele din spatele lui era din oglinzi şi reflecta şase imagini de-ale lui, fracturate. Cămaşă albă. Mustaţă neagră. Haină strânsă pe corp. Maxilar drept. Cravată la gât. În clipa asta, nu arăta ca un erou; arăta ca un bărbat. Sigur pe unele lucruri şi deloc sigur în privinţa altora. Ca toţi bărbaţii pe care-i cunoşteam. Ca toţi oamenii pe care-i cunoşteam. Ca şi mine.

— Nu ştiu sigur când o să pot veni, am zis. S-ar putea să fie peste nişte săptămâni. Te rog să laşi o dâră de firimituri de pâine în urma ta, pentru mine, da?

— Aşa o să fac.

— Mi-e drag de tine, ştii, Hemingstein.

La naiba cu Dos şi cu felul în care suna ce spuneam, mi-am zis. Consideram că suntem prieteni. Simţeam că între noi există înţelegere, o întâlnire a minţilor asemănătoare, şi voiam să am încredere în acest sentiment.

— Sunt fericită că vom fi în acelaşi sindicat.

Şi-a scos ochelarii cu ramă metalică şi m-a privit. În cele trei luni de când ne despărţiserăm în Key West, nu vorbiserăm decât la telefon sau în scrisori mâzgălite în grabă. Toate aceste lucruri care se petreceau în ochii lui sau cu dispoziţiile lui, sau ce însemna fiecare dintre zâmbetele lui erau un mister pentru mine. Oamenii noi erau complicaţi, dar şi minunaţi. Totul era ca un cod încă nedescifrat.

— Şi mie mi-e drag de tine, fata mea.

Privirea i s-a schimbat un pic când a zis asta şi părea pe cale să mai spună ceva. Dar atunci Lillian s-a ivit din nou de după colţ, l-a tras de braţ şi a zis că e lihnită de foame. Înainte să mă dezmeticesc, îl şi trăsese afară din barul prost luminat, dincolo, în încăperea de alături, unde nu-l mai vedeam.

PARTEA A DOUA
În Spania, cu băieţii
martie – mai 1937

10

Nu l-am mai revăzut pe Ernest. A dat o fugă până acasă şi înapoi, după care a plecat la Paris cu transatlanticul *Paris* (normal), în timp ce eu mă târam printr-un Manhattan doborât de zloată, cu gulerul ridicat, cu bărbia înainte, fumegând şi pufnind ca să-mi rezolv treaba.

Ultimele instrucţiuni primite de la Ernest înainte să ne despărţim au fost ca atunci când ajung în Franţa să-l caut pe Sidney Franklin, dacă el şi ceilalţi au plecat între timp mai departe. Franklin era un matador celebru, prieten cu Ernest, care, în mod neverosimil, era din Brooklyn şi în plus mai era şi evreu. Toreadorul Torei i se zicea în glumă, însă se pare că munca lui cu capa nu era deloc o glumă. Ernest îmi spusese că era absolut minunat în arenă şi bineînţeles că citisem şi eu o mulţime de pagini admirative despre el în *Moarte după-amiaza*. Sidney locuise o vreme în Madrid şi cunoştea zona. Dacă putea să facă rost de toate vizele necesare, avea să fie majordomul şi omul bun la toate al lui Ernest, nevasta lui de drept comun – asta era altă glumă frecventă –, de vreme ce Pauline trebuia să rămână acasă, cu cei doi băieţi.

Îmi dădeam seama că nu putea fi tocmai uşor să fii ataşat de o persoană aşa de importantă ca Ernest. Nu era doar celebru; era de neuitat, avea o forţă de atracţie care părea să funcţioneze asupra tuturor, puternică şi dependentă de maree, ca luna. Însă Pauline părea să-şi îndeplinească rolul cu graţie, făcând întreaga corabie de pe Whitehead Street să înainteze ca unsă. Conform relatărilor lui Ernest, când apăreau prietenii pe la ei, la intervale regulate, venind de aproape sau de departe, ea era cea care comanda cele mai bune stridii, cutii cu *pâté* şi sticle de vin, făcându-i pe toţi să se simtă bine la masa ei perfectă, în vreme ce el lucra, îngrijindu-se de focul lui unic. Şi, ca şi când atât n-ar fi fost de ajuns, Pauline citea ce scria Ernest şi îl încuraja, ocupându-se în acelaşi timp şi de Patrick şi Gregory. Chiar şi la vârsta de cinci şi opt ani, din câte-mi dădusem seama în scurta mea vizită, păreau să fi moştenit foarte mult din stilul ei şi erau extrem de

bine crescuţi. Îmi imaginam că eu, dacă aş avea vreodată copii, n-aş avea răbdare cu ei, aş fi dominată de propriile mele dispoziţii, aşa cum Pauline nu părea niciodată să fie. Sau poate că o ascundea extraordinar de bine?

Iar acum ea trebuia să se descurce bine şi în altă situaţie – să-l vadă plecând pe câmpul de luptă, fără nici o garanţie că se va întoarce. Mi se părea mult mai greu să fii soţie, într-un asemenea moment, decât unul dintre băieţii care plecau la război. Ea avea să stea acasă şi să aştepte o telegramă – veselă sau tragică. El avea picioare, aripi şi un ţel. Era în mişcare şi la fel voiam să fiu şi eu. Cu cât mai repede, cu atât mai bine.

Parisul era punctul central de întâlnire, aşadar. Locul de unde porneam cu toţii mai departe.

Când am ajuns, pe la mijlocul lunii martie, Ernest plecase într-adevăr şi nici urmă de Sidney. Pe bulevardele reci bătea vântul, cafenelele erau pline de trenciuri, ţigări şi lumină palidă. Am zăbovit acolo câteva zile, sperând să mai găsesc şi alţi jurnalişti cu care să trec frontiera. Sincer, mi-era frică să pornesc singură, dar părea că n-o să am încotro.

Lăsându-mi neliniştile la o parte, am început să mă concentrez pe parcurgerea etapelor birocratice necesare, încercând să-mi fac rost de toate ştampilele şi documentele de care aveam nevoie, însă ţinta nu era una uşor de atins, din câte vedeam. Cu doar două luni înainte, fusese destul de uşor să treci graniţa şi să ajuţi Republica. Un tren poreclit *Expresul Roşu* ducea zilnic voluntari din sudul Parisului până la frontiera spaniolă, unde nişte autobuze îi preluau şi-i duceau restul drumului. Acum nu aveai decât două variante, fie să găseşti o barcă de partea cealaltă, care putea prea bine să fie torpilată de

submarinele italiene care patrulau zona, fie să te furişezi prin Pirinei la adăpostul întunericului, sperând să nu fii prins.

Am cercetat hărţile şi am vorbit cu cât de mulţi oameni am putut despre cum să procedez. Era un tren, din câte se părea, care mă ducea în comuna Bourg-Madame, de lângă frontiera franceză. Nu existau trenuri care să treacă dincolo. Trebuia să cobor, să ies din sat şi să parcurg pe jos zona rurală, pe drumuri ferite, până ajungeam în orăşelul catalan Puigcerdà, unde prindeam alt tren, asta dacă nu se întâmpla să fiu întoarsă din drum sau altceva, mai rău de-atât.

Am plecat singură din Paris într-o după-amiază umedă de la sfârşitul lui martie, sub un cer cu nori grei de ploaie, cenuşii. După-amiaza a devenit seară şi trebuia să-mi mijesc ochii când încercam să-mi notez în jurnal impresiile pe care voiam să le reţin pentru mai târziu. Geamul de lângă mine era îngheţat, făcând cioburi peisajul de afară, ca într-un caleidoscop alb-negru. Nu era Franţa pe care o ştiam eu, cea care fusese mai mereu ţara băilor în mare, a soarelui blând al vacanţelor şi a zilelor întregi petrecute bând vin şi contemplând norii. Nu, ţara asta părea să-mi ofere acum ceva întunecat, ciudat şi nou, într-o limbă complet diferită. Numai de-aş fi putut-o învăţa.

Primăvara era încă foarte departe şi-am simţit asta de îndată ce am coborât din tren, după miezul nopţii. Purtam pantaloni călduroşi, de stofă gri, şi o jachetă tot gri care ar fi trebuit să mă apere de vânt, ceea ce nu prea reuşea. În sacul marinăresc aveam un pieptene şi-un schimb de haine, precum şi-o duzină de conserve, de compot de piersici şi de carne. Simţeam cutiile prin pânza sacului în timp ce mergeam, lovindu-mă ca nişte pumni mici în dosul

coapselor, amintindu-mi de trupul meu iar şi iar, de faptul că eram chiar ceea ce păream să fiu, o femeie blondă şi înaltă mergând singură printr-o ţară îngheţată, cumplit de departe de St. Louis.

Bourg-Madame era probabil fermecătoare pe timpul zilei, mă gândeam în timp ce mergeam. Era lipită de coasta unui deal, dincolo de nişte ziduri de piatră, şi făcea parte dintr-o succesiune strânsă de asemenea comune, toate aşezate mult deasupra văii dimprejur. Însă, în timp ce o străbăteam, vedeam că în toată localitatea uşile şi ferestrele erau bine acoperite cu tăblii şi scânduri. Mi-am potrivit sacul în spinare şi mi-am suflat în pumni, apoi am cotit către est, îndepărtându-mă de comună pe un drum pietruit abrupt şi având deasupra capului o semilună firavă ce părea glazurată.

Ce făceam nu era tocmai legal şi mare parte din timp neliniştea nu mi-a permis nici măcar să fluier pentru a-mi ţine de urât. Ştiam doar un pic de spaniolă şi nu eram sigură ce-aş fi făcut dacă aş fi fost oprită, mai mult decât să arăt paşaportul şi greu câştigata scrisoare de la *Collier's*. Era şi frig. Pietrele de sub tălpile mele erau acoperite de gheaţă şi alunecau, aerul rece îmi pătrundea prin jachetă. Mergeam cocârjată şi cu mâna liberă înfundată în buzunar, bucuroasă că nu mai aveam decât câţiva kilometri până ajungeam la Puigcerdà.

Partea aceasta a Pirineilor spanioli nu era cucerită de naţionalişti, cel puţin nu încă. Când mă apropiam, oraşul părea cufundat în somn, şi bineînţeles că frontiera în sine era invizibilă. O clipă eram în Franţa, unde era pace, iar în următoarea în Spania, unde era război. Iar ce însemna acest lucru pentru mine – şi tot ceea ce avea să se

întâmple – rămânea încă în beznă, undeva înainte, complet necunoscut.

Ah, Marty, l-am auzit pe tata vorbindu-mi, de parcă l-aş fi cărat dintr-odată pe umăr, chiar sub urechea mea dreaptă. *Ai impresia că poţi să te duci la război aşa, ca la plimbare, nu? Te-ai gândit bine la asta?*

Mă gândisem? Oare ştiam cu adevărat ce făceam aici? Probabil că nu, dar pornisem deja pe drumul meu.

Chiar înainte de ivirea zorilor m-am suit în al doilea tren, cel cu destinaţia Barcelona. Era neîncălzit, alcătuit din nişte vagoane mici de lemn, îngheţate, care se bâţâiau pe şine în timp ce traversam zona rurală. În fiecare vagon erau şase locuri, dar eu am fost înghesuită într-unul cu şase spanioli frumoşi în haine civile. E posibil să fi fost studenţi, păreau foarte tineri. Tot felul de oameni deveniseră soldaţi peste noapte, fiind atraşi în luptă fiindcă nu mai exista altă cale de-acum, cu Franco dezlănţuit. Libertatea nu era esenţială. Viaţa era în centrul atenţiei. Bineînţeles că aveau să lupte.

Purtau ce haine aveau pe post de uniformă, cămăşi ţărăneşti maronii de bumbac, şi espadrile cu talpa din sfoară. Unul a scos dintr-o sacoşă de pânză o bucată lungă şi turtită de pâine simplă – aproape neagră. Altul avea într-o batistă nişte cârnaţi plini de usturoi şi ardei iute, lângă un triunghi tare de brânză de oaie. Când m-au poftit să mănânc cu ei, punându-mi în poală ceea ce-mi ofereau fără să spună o vorbă, mi-am dorit să le scriu o poezie şi să le-o recit cu voce tare, în spaniolă. Ar fi trebuit să învăţ pe loc mai multă spaniolă. Ar fi trebuit să învăţ tot felul de lucruri. Însă, pe moment, am zâmbit recunoscătoare şi am mâncat.

Am călătorit împreună restul zilei şi noaptea. Am adormit la un moment dat şi m-am trezit la primele ceasuri ale dimineţii cu capul pe umărul băiatului de lângă mine. Pentru o clipă, înainte să mă dezmeticesc de-a binelea, m-am simţit de parcă aş fi fost sora lui. Putea fi Alfred şi puteam fi oriunde, poate pe drum spre Key West într-un autobuz prăfuit însă plin de promisiuni, aşteptând cu nerăbdare ceea ce va urma. Dar sigur că locul ăsta era unul cu totul diferit. Unul mult mai periculos, chiar dacă deocamdată îi vedeam doar frumuseţea. Afară, când căscam şi mă întindeam, lumina zorilor răzbătea prin ninsoare, nişte fulgi laţi şi plaţi care cădeau legănându-se pe pământul îngheţat, ca petalele. Copacii erau glazuraţi cu gheaţă. Totul părea de cristal.

Câteva ore mai târziu, am ajuns la Barcelona. Întregul oraş părea să se rotească, chiar şi văzut din tren, un carnaval de trupuri şi treburi. Spanioli, englezi, francezi, americani – toţi vorbeau plini de entuziasm, cu ochii scânteindu-le, deşi purtau arme pe umăr. Cineva avea atârnată cu un şnur în talie o gamelă care i se tot lovea de trup când mergea. Altul însă avea o butelcă de vin, ghetele atârnate de gât şi-o figură ca din Botticelli.

În gară mi-am luat la revedere de la tovarăşii mei de drum, sperând că mă înţeleg din priviri, de vreme ce nu puteam vorbi cum se cuvine. Încă îi mai simţeam în spatele meu când mă îndepărtam gândindu-mă ce aveam de făcut mai departe, şi mi-am dorit să spun o rugăciune pentru ei, deşi nu ştiusem niciodată cum să mă rog cu adevărat. Oare aveau să supravieţuiască şi să apuce să se întoarcă la surorile, la mamele şi la iubitele lor? Oare eu aveam să supravieţuiesc fie şi o săptămână în Spania,

când îmi simţeam deja inima atât de larg deschisă şi de sensibilă la durere?

Mi-am luat o cameră la primul hotel care mi-a ieşit în cale. Muream să fac o baie, însă, din câte se părea, întregul oraş rămăsese fără cărbune. Aşa că m-am prăbuşit pe burtă în pat, de parcă nu mai văzusem un pat în viaţa mea. Cu hainele pe mine, cu ghetele în picioare, am dormit somnul greu şi vâscos al surghiuniţilor. Nu-mi aminteam să fi visat sau să mă fi mişcat vreun pic, când un soare rece a pătruns prin storurile ce dădeau spre piaţetă. M-am ridicat şi-am rămas în picioare, clipind la o pancartă mare, de mătase, pe care scria BUN VENIT, TOVARĂŞI DE DEPARTE. Dimineaţa. Barcelona. Chiar mă aflam aici.

Muream să beau o cafea, dar în cameră era doar instant, nişte cristale întunecate peste care turnai apă fierbinte, prefăcându-te apoi că nu-i prea amară ca s-o bei. M-am urnit până la micul restaurant aglomerat din hol, însă înainte să apuc să beau suficientă cafea ca să mă limpezesc am văzut că toată lumea vorbea despre ce se întâmplase noaptea trecută. Avusese loc un atac violent la primele ore, sirenele antiaeriene urlaseră în timp ce oraşul se cutremura.

— Nu-mi vine să cred c-am dormit în timp ce se-ntâmpla asta, i-am zis recepţionerului, care vorbea bine engleza. N-aş fi crezut că-i posibil aşa ceva.

— Sunteţi norocoasă să aveţi asemenea aptitudini.

— Somnul nu este o *aptitudine*, i-am zis râzând.

— Ba sigur că este, señorita. Inocenţii o au. S-au născut cu ea. E ceva ce pierzi pe măsură ce îmbătrâneşti. Ţi-o fură grijile.

Eram pe cale să-i explic că bineînţeles că şi eu *eram* îngrijorată, dar mi-am dat seama brusc că nu conta, fiindcă eu dormisem în toiul celor întâmplate. Că era vorba de-o aptitudine, de-un dar sau de întâmplare, rezultatul era acelaşi şi trebuia să-l accept.

11

Am rămas în Barcelona încă douăzeci şi patru de ore, suficient cât să văd ce animat era oraşul de revoluţie. Pancarte anarhiste, socialiste şi comuniste atârnau de peste tot. Străzile erau pline de ceva ce aducea a confetti, dar de fapt erau mii de fluturaşi de propagandă coloraţi şi manifeste care se roteau în vârtejuri. Muncitorii şi militarii puseseră stăpânire pe casele cândva particulare şi pe afaceri şi le declaraseră colective. Cei din clasa conducătoare fie renunţaseră la posesiunile lor fiindcă n-avuseseră încotro şi rămăseseră să lupte, fie fugiseră în Franţa. Totul aparţinea acum tuturor şi era fantastic să vezi aşa ceva. Când am luat un taxi, şoferul mi-a refuzat pesetele. Era un slujitor al poporului, a insistat, într-o spaniolă pe care abia de-o pricepeam, fiindcă omul era catalan. Dar chiar şi aşa, ne-am zâmbit. Şi a fost minunat.

A doua zi mi-am strâns repede lucrurile şi-am găsit un camion cu muniţie care să mă ducă până-n Valencia. Ruta cea mai sigură în acel moment părea să fie de-a lungul coastei, spre sud, iar apoi înclinat, mai la nord, către Madrid, traversând regiunea La Mancha – deşi ruta sigură se schimba permanent, în funcţie de a frontului. Vreme de două zile am mers pe-un drum de coastă, hurducăindu-ne într-un mare convoi de maşini, la vale şi la deal, ajungând din când în când în sate mici care păreau aproape

părăsite. În depărtare vedeam Mediterana, luminoasă, implacabilă şi albastră, uneori plată ca o pânză apretată, alteori învolburată şi furioasă.

Ştiam că dincolo de întinderea de ape, la nord, e Coasta de Azur, acel paradis scăldat în lumina soarelui unde cu un deceniu în urmă, proaspăt fugită de la Bryn Mawr, înotasem, înfulecasem stridii şi mersesem cu bicicleta pe drumurile mărginite de chiparoşi. Locul acela fusese de-o frumuseţe indescriptibilă, dar acum mi se părea o dulcegărie în comparaţie cu Spania. Această ţară era complet diferită, mai dură, mai simplă şi mai pură, merita să te lupţi pentru ea – simţeam asta limpede, cu un nod în gât.

Asemenea recruţilor din trenul dinainte, când mersesem spre Barcelona, bărbaţii din camionul cu muniţie au început foarte repede să se poarte ca şi cum erau o familie. Cântau frânturi din cântece catalane melancolice care păreau să scoată soarele din ascunzătoare. Aerul s-a încălzit pe măsură ce înaintam şi mi-am dat seama că cel puţin pentru acel moment, cel puţin în acel loc, se apropia primăvara. Nu venise încă, nu chiar, dar era o promisiune limpede.

Nimeni nu părea deranjat de prezenţa mea sau de faptul că eram femeie. De fapt, abia dacă m-au băgat în seamă. Puteam să mă uit pur şi simplu la toate şi să le absorb, zgâlţâită de roţile mari care tremurau pe şosea, în vreme ce razele soarelui îmi mângâiau creştetul şi îmi periau uşurel vârfurile genelor. Era o ţară nimicită de război şi de haos, dar ştiam deja că nu va dura mult până voi începe s-o iubesc.

În Valencia, am pornit pe jos spre centrul oraşului, cu gândul să-mi găsesc un loc de dormit şi să văd care e

situaţia. Mi-am luat o cameră la hotelul Victoria din piaţa centrală, iar în dimineaţa următoare m-am dus să caut biroul de presă, ca să încerc să aranjez cu transportul până la Madrid – un tren, un camion sau vreun fel de convoi. Dar n-am apucat să mă îndepărtez nici cu două străzi de hotel, când a tras lângă mine o maşină, un Citroën lovit şi prăfuit, de culoarea cărbunelui, care arăta de parcă şi-ar fi săpat drum prin munte până aici.

Un spaniol mic şi brunet s-a aplecat pe fereastra deschisă în timp ce maşina se oprea lângă mine. Pentru o clipă, m-am gândit că s-ar putea să se întâmple ceva groaznic, dar apoi o voce a strigat de pe locul din spate şi alt bărbat s-a întins în faţă, zâmbindu-mi de parcă mi-era prieten.

— Sunteţi americancă, a zis bărbatul când se apleca pe geamul din spate.

Părul cenuşiu îi cădea drept pe frunte. Avea un nas mare, ca de cauciuc, cam cât un cartof frumos. Ochii îi erau adânciţi şi priveau atenţi pe sub sprâncenele dese. Părea cumva cunoscut.

— Martha Gellhorn.

I-am întins mâna.

— Gellhorn, a zis el. Ce noroc să ne întâlnim. Sid Franklin.

— Sidney! Cum m-ai găsit?

— Fără să te caut deloc.

A zâmbit înclinat, tot mai larg.

— Te-ai descurcat? N-ai avut probleme?

— Nu. Toată lumea a fost aşa de bună. Înseamnă că ţi-a ieşit viza.

A scuturat din cap.

— Hem s-a străduit în draci, dar degeaba. Maşina asta nu-i tocmai autorizată. Bănuiesc că nici eu.

— Ernest ţi-a găsit maşina?
A zâmbit larg.
— Am cam împrumutat-o.
— Atunci sunt şi mai impresionată.
N-am avut cum să nu remarc ce greu apăsa Citroënul pe roţi. M-am aplecat şi m-am uitat înăuntru, şi-am văzut că bancheta din spate era plină cu stive de provizii – fructe, cafea, ciocolată şi cutii de roşii în bulion. Cine ştie cum, Sidney făcuse rost şi de creveţi în nişte conserve mari, şi de marmeladă, şi de portocale proaspete, într-un coş larg de lemn. În jurul cutiilor, valizelor şi coşurilor erau câteva bucăţi mari de şuncă afumată, înfăşurate în tifon.
— Cel puţin o să mănânci bine, i-am zis.
— Asta-i ideea... dacă nu ne zboară de pe drum. Urcă.
I-am rugat să mă ducă la hotel, unde am dat fuga, mi-am strâns lucrurile şi-am ieşit în câteva minute, încântată de această întâlnire întâmplătoare şi gata să pornesc spre Madrid. Şoferul lui Sidney părea scos dintr-un tablou, cu o faţă îngustă şi negricioasă şi cu sprâncene stufoase sub o şapcă maro. Îl chema Luis şi în timp ce ieşeam din Valencia ne-a povestit, într-o engleză cu accent puternic, despre victoriile recente ale loialiştilor în Guadalajara şi Brihuega. Mussolini îl ajuta pe Franco şi trimisese douăsprezece mii de soldaţi, dar trupele noastre îi învinseseră. De fapt, îi zdrobiseră.
— E cea mai mare înfrângere a italienilor de care-am auzit, ne-a spus Luis mândru. Ar fi trebuit să vedeţi ce s-a mai sărbătorit după. Tata încă-i beat, acasă, şi s-ar putea să rămână tot aşa o lună întreagă. Viva España.
— Viva España! am strigat şi noi zâmbind şi-am ieşit din oraş, traversând câmpia de-un verde pal a Valenciei, pe

lângă crângurile sănătoase de portocali şi măslini, sus, către dealurile uscate, arămii.

Madridul se afla la nord-vest, la o depărtare de câteva sute de mile de coastă, dincolo de marele podiş La Mancha, nişte câmpuri plate şi maronii care continuau la nesfârşit, poate pentru o veşnicie, pline de copaci, capre şi mori de vânt ca acelea către care se aruncase Don Quijote. Era un ţinut muntos şi vast, întinzându-se în toate direcţiile şi simţeai, în timp ce înaintai, şi ce vechi era, ce încărcat de istorie.

Am mers întins mai mult de o zi, pe drumuri bătătorite, prăfoase şi întortocheate, trecând pe lângă posturi de pază ale santinelelor şi baraje care mă tulburau de câte ori vedeam că ne apropiem de câte unul. Îmi transpirau palmele când întindeam scrisoarea mea subţire de la *Collier's* împreună cu paşaportul, sigură că de data asta nu vor fi de-ajuns şi voi fi trimisă înapoi. Sidney avea un document pe care reuşise Ernest să i-l procure la Paris, în care se spunea că participa la efortul de război şi era de bună-credinţă, şi, nu se ştie cum, totul părea să funcţioneze, iar şi iar. Deşi părea neverosimil, reuşeam să trecem.

De la începutul lui noiembrie, Madridul fusese în linia întâi a acestui război civil. Naţionaliştii lui Franco pătrunseseră prin vest şi nord, în vreme ce forţele republicane luptaseră să-i respingă, ajutate de brigăzile de voluntari. Oraşul era sub asediu, bombardat la intervale regulate. Madridul putea să cadă în orice zi – era o posibilitate reală –, însă deocamdată încă te mai puteai apropia dinspre est şi sud-est, şi aşa am făcut şi noi.

Când am ajuns era noapte şi-o beznă cruntă, cum nu văzusem în viaţa mea. Am mers cu maşina prin centrul

oraşului, pe Gran Vía, care era distrusă de obuze. Drumurile erau pline de hârtoape şi complet întunecate, vedeam doar la lumina farurilor noastre slabe. Din loc în loc, strada era spartă şi nu se putea trece. Clădirile evacuate se căscau înspre noi de pe ambele părţi, şi-am simţit un fior îngheţat în inimă, fiindcă am priceput, în sfârşit, că ăsta-i războiul. Şi că din această realitate nu mai există scăpare.

Am fost opriţi la un post de santinelă de lângă o arenă mare şi ni s-a cerut o parolă zilnică pe care Sidney a ştiut-o – slavă Domnului – dintr-o telegramă pe care i-o trimisese Ernest la Valencia.

— Asta-i Plaza de Toros, mi-a zis Sidney când aşteptam să ni se permită să trecem, arătând cu bărbia spre arena întunecată. Am fost acolo de multe ori.

— Dar nu în felul ăsta, am spus.

— Nu, acum e un oraş diferit. N-am ştiut la ce să mă aştept, am ştiut doar că e important să vin.

N-am putut decât să încuviinţez din cap, foarte tulburată.

Când ne-am pus din nou în mişcare, am trecut de clădiri sparte şi răscolite, de vitrine astupate cu hârtii şi cartoane. Şoferul conducea încet, ca să evite gropile lăsate de obuze şi fiindcă era atât de întuneric. Era ciudat să te afli într-un loc atât de întunecat şi distrus, de parcă oraşul ar fi fost mort şi locul acesta era fantoma sa. Nu fusesem niciodată fricoasă când eram mică, dar dac-aş fi fost, ăsta ar fi putut fi subiect de coşmar.

Am ajuns în cele din urmă la hotelul Florida, în Plaza del Callao. Mare parte a cartierului fusese devastată, însă exteriorul hotelului se păstra încă intact. Arăta ca o starletă în vârstă, cu faţadă de marmură şi dantelării de fier forjat, înălţându-se spre cerul negru.

Înăuntru, holul avea un tavan boltit şi-o scară largă, curbată, însă gresia şi decoraţiunile văzuseră zile mai bune. Şi era pustiu. În afară de uşier mai era un singur om, iar acesta stătea cocoşat dincolo de biroul de la recepţie, cu faţa pătată de lumina unei lumânări, uitându-se la ceva ce arăta ca un clasor cu timbre. Abia dacă a ridicat ochii din pagini ca să ne spună că Señor Hemingway nu era în cameră. Se dusese la masă la Hotel Gran Vía, unde era amenajată sala de mese pentru corespondenţi. Acolo îl puteam găsi.

L-am urmat pe Sidney pe stradă, cu ochii la ghetele mele. Strada avea denivelări, era plină de moloz împrăştiat de exploziile recente, aşa bănuiam. În depărtare se auzea un uruit care, ştiam, venea de la focurile de armă. Mi-am strâns jacheta mai tare pe mine, simţindu-mă de parcă pluteam un pic desprinsă de propriul meu corp. Iată-mă la război, unde orice se putea întâmpla, în orice moment. Nimic nu mi s-ar fi părut mai ciudat sau mai îngrijorător.

Mai departe, pe bulevard, după ce-am trecut pe lângă mai multe baricade şi santinele înarmate cu baionete, am ajuns în sfârşit la Hotel Gran Vía, unde am fost îndrumaţi să coborâm pe nişte scări întunecate, până la un subsol ferit şi înceţoşat. Era plin de fum. Din nişte scânduri lungi fuseseră improvizate mese, iar Ernest se afla în capătul uneia dintre ele, înconjurat de oameni în uniforme. Purta ochelarii cu ramă metalică şi o cămaşă bleu cu mânecile suflecate. Când ne îndreptam spre el, s-a ridicat, a dat mâna cu Sidney, apoi m-a cuprins cu ambele braţe într-o îmbrăţişare rapidă care mi-a tăiat răsuflarea.

— Bună, fata mea, ai reuşit.

Brusc mi-am dat seama prin câte trecusem până ajunsesem aici. Eram îngheţată şi plină de praf. Mă dureau genunchii şi umerii cât stătusem înghesuită în maşina aia mică. Se întâmplaseră aşa de multe, dar n-am putut spune decât:

— Da.

S-a produs un pic de agitaţie ca să ni se facă loc şi nouă la masă, să se găsească scaune, a fost strigat ospătarul, şi oare era destulă mâncare?

— Să n-ai pretenţii, m-a avertizat Ernest. Nu suntem la Ritz.

Pe masă era un soi de peşte servit pe un pat de orez care părea galben de gelozie, cu nişte bucăţele uleioase de salam şi năut tare. Am reuşit să mi-l vâr cumva pe gât, între câte-o gură de băutură. Ginul era surprinzător de bun.

— În fond, e război, a zis Ernest când mi-a văzut figura. Dac-ar face economie la băutură, s-ar duce totul naibii imediat.

— Am adus proviziile, a spus Sidney, care îşi împinsese farfuria deoparte după câteva îmbucături. Pot să-ncep eu să gătesc pentru voi.

— Să ştii că Sidney al nostru face nişte ouă de nu se poate, mi-a zis Ernest. Şi e şi-un copoi pe cinste. Ştiam eu c-o să te găsească.

Sidney şi cu mine ne-am privit în ochi şi ne-am zâmbit larg, ca la o glumă doar de noi ştiută.

— Da, clar că-i înzestrat. Mulţumesc că l-ai trimis şi că ţi-ai făcut griji pentru mine.

Simţeam că Ernest mă evalua, cu privirea lipită de faţa mea, cu un soi de mândrie. *Fata mea*, aşa îmi zisese din nou. Părea să folosească expresia asta şi cu alte femei mai

tinere. Formularea îmi suna plină de tandreţe şi grijă, mai degrabă decât posesivă, şi nu mă deranja deloc. De fapt, era drăguţ să-l aud cum mă trage înspre el. Zilele mele de călătorit în singurătate mi se păruseră line şi chiar predestinate, dar mult mai bine mi-era acum, printre prieteni. Aveau încredere în mine şi mă înţelegeau.

După cină, noi trei am mers pe jos înapoi la hotelul Florida. Oraşul era cufundat în beznă totală şi îngheţat. Stăteam cocoşată de frig, cu umerii strânşi, cu vertebrele ieşindu-mi prin spinare. În depărtare s-au auzit iarăşi focuri de armă, nişte răpăieli suprapuse, bâlbâite.

— Ăsta-i campusul universitar, a explicat Ernest. Spectacolul o ţine aşa toată noaptea.

— Cât de departe sunt luptele? l-am întrebat.

— La o milă sau mai mult. O să te duc mâine acolo şi la Telefónica[16], să-ţi iei permisul de liberă-trecere. E cea mai înaltă clădire din Madrid şi-i construită ca o navă de război din fier. Acolo e biroul de cenzură. O să-ţi depui reportajele acolo. Au legătură cu Londra şi la Paris. E destul de comod, o să vezi.

Comod nu mi se părea deloc o descriere potrivită pentru tot ce vedeam sau îmi imaginam, însă mă simţeam mai în siguranţă ca-n restul zilei, mergând între Ernest şi Sidney, indiferent dacă era adevărat sau nu.

— Aţi rezolvat cu camerele deja? a întrebat Ernest când intram în hotelul Florida.

Am clătinat din cap.

---

[16] Zgârie-nori din Madrid, situat pe Gran Vía nr. 28, construit între 1926 şi 1929. În timpul Războiului Civil, clădirea a fost folosită de forţele republicane ca observator şi birou de presă pentru presa internaţională.

— A lui Sidney e lângă a mea. Am două camere la etajul al treilea, în partea din spate. E mai sigur acolo, dar mai greu de respirat. Tot praful se adună şi rămâne pe-acolo. Nu ştiu de ce.

Stăteam la birou şi aşteptam ca recepţionerul să se ocupe de mine, iar Sidney comenta că trebuie să aranjeze toate pachetele şi proviziile. Într-un colţ, portarul, care părea obosit, se sprijinea de o canapea de răchită ce părea şi ea obosită, de parcă aveau nevoie cu disperare unul de celălalt. Un palmier în ghiveci stătea aplecat în alt colţ, cu frunzele murdare de o pudră albă care era clar că-i tencuială din tavan, nu banalul praf. Madridul se afla sub atac de cinci luni. Bănuiam că nicăieri nu mai era doar banalul praf.

Până am ajuns să ţin o cheie în mână, aproape cădeam din picioare de epuizare.

Liftul fusese avariat recent de bombardamente, ne-a informat Ernest, aşa că le-am zis noapte bună bărbaţilor şi-am tras de mine în susul a patru rânduri de scări, până la etajul de deasupra lui Ernest şi Sidney, apoi de-a lungul unui hol mochetat, până în camera mea simplă. Aveam un pat, un birou şi-un calorifer şi o baie mică, de genul celor în care trebuie să te chirceşti şi să te faci cât o batistă ca să ai loc să te speli. Lângă birou, o singură veioză azvârlea umbre adânci, cenuşii. Mi-am aruncat o privire în oglindă, m-am declarat stafie şi m-am dus la culcare fără să mă spăl pe faţă.

Pătura era de lână, dar prea subţire, iar mie mi-era frig de zile în şir. Mi-am tras-o până sub nas şi-am stat întinsă, ascultând răpăiala înfundată a mitralierelor. Linia frontului se afla la o milă distanţă, aşa zisese Ernest? Am încercat să-mi închipui cum arătau tranşeele, făcând apel la filmele

văzute, dar nu ştiu de ce mi-i imaginam pe cei şase spanioli frumoşi pe care-i întâlnisem în drum spre Barcelona strânşi unul într-altul pe o podea de chirpici spartă. Şi nu era bine deloc să-mi las gândurile s-o ia în direcţia asta.

M-am ghemuit aducându-mi genunchii la piept şi mi-am dorit să fi avut ceva de băut. Era ciudat să mă aflu aici, într-un oraş asediat, unde oamenii încercau să se omoare unii pe alţii, dar fără să fie ei înşişi omorâţi. În colţ, caloriferul a trosnit făcându-mă să tresar, în timp ce în depărtare focurile artileriei slăbeau şi se bâlbâiau. Simţeam prea multe lucruri, şi pe toate deodată, şi mă întrebam cum o să reuşesc să adorm.

12

Aveam să aflu în curând că existau în Madrid şi alte hoteluri, mai sigure, dar cei mai mulţi străini îşi croiau drum spre Florida – jurnalişti americani şi fotografi francezi, regizori germani şi aviatori britanici. Erau şi prostituate – cu forme sau slabe, tinere sau bătrâne, unele cu plete lungi curgându-le pe spate, unele cu fâşii blonde prin părul negru-smoală, care-mi dădeau impresia că văzuseră prea multe filme americane.

— *Whores de combat*[17], mi-a zis Ernest a doua zi, când traversam holul şi ieşeam în Gran Vía, pentru a traversa apoi Plaza del Callao sub un soare rece.

---

[17] Joc de cuvinte folosit cu adevărat de Hemingway. *Whores* înseamnă în engleză „târfe” şi se pronunţă asemănător cu franţuzescul *hors* – trimiţând astfel la expresia *hors de combat* („în afara luptei”, „scos din luptă”), ce desemnează persoanele care nu mai sunt capabile să lupte, piloţii sau paraşutiştii din avioanele distruse, soldaţii bolnavi, răniţii etc.

Era dimineaţa târziu şi dormisem douăsprezece ore. Abia ce începea să se ridice ceaţa. Între timp, Ernest mergea cu paşi mari lângă mine, liniştit, legănând din braţe, ocolind grămezi de moloz şi de cioburi. Nu pricepeam cum de era aşa de-n largul lui – sau poate că ăsta era genul de lume în care se simţea cel mai bine. Sau poate că dezastrul i se potrivea perfect.

Ici şi colo, echipe de muncitori făceau curat în tot haosul ăsta şi scoteau mizeria cu roabele. Alte echipe turnau ciment proaspăt, ca să umple gropile. Din mers, m-am uitat în sus, la o clădire cu apartamente distrusă, întreaga structură înclinată, ferestrele explodate.

— Unde s-au dus toţi oamenii ăştia?

— Pe altundeva prin oraş sau prin parcuri, ca ţiganii. Unii au fugit, bineînţeles, dar majoritatea refuză să plece.

— Frumos, nu-i aşa?

— Da, aşa cred. Dar nu-mi place să-mi imaginez ce li se poate întâmpla aici. De fapt, mă străduiesc din răsputeri să n-o fac.

Un tramvai ne-a depăşit, mergând chiar pe marginea bulevardului, pe lângă baricade şi piaţetele distruse.

— Cu ăsta poţi să te duci exact până pe front. Nu ţi se pare o chestie dată naibii?

I-am spus că nu mai văzusem aşa ceva, însă asta era valabil pentru fiecare lucru, pentru toate lucrurile din Madrid.

În curând am ajuns la clădirea Telefónica. Avea treisprezece etaje şi era albă, sau părea albă în cartierul acela distrus, şi se înălţa curajoasă dintre scheletele caselor şi restaurantelor decimate, numai beton şi oţel, cea mai modernă din tot ce se vedea în zonă. Am intrat într-o curte, unde un paznic înarmat ne-a luat acreditările,

apoi a coborât în clădire, în pivniţa unde era situat biroul de cenzură. Înăuntru ne-a întâmpinat un spaniol uscăţiv.

— Arturo Barea, ea este Marty Gellhorn. Să fii bun cu ea, bine? E prietena mea şi scrie pentru *Collier's*.

— E prea frumoasă ca să fie jurnalistă. Şi prea frumoasă ca să fie cu tine, a tunat el râzând.

Am dat mâna cu el. Avea mâna caldă.

— Nu ştiu ce să zic.

— Bun venit la Madrid.

Apoi a intrat în încăpere partenera lui Arturo, Ilsa Kulcar, iar Ernest a scos ceva din buzunarul hainei şi-a întins mâna, ţinând darul în palmă. Era o portocală.

— Omul ăsta nu mă uită niciodată, a zis Ilsa.

Era austriacă, tânără şi foarte drăguţă, cu accent puternic şi-un zâmbet cald care m-a destins imediat.

— Aici vei depune tot ce trimiţi, mi-a explicat Ernest. Există două legături, una cu Londra, una cu Parisul. Cenzura e strictă. Ei doi vor verifica fiecare cuvânt pe care-l scrii – şi muncesc cât pentru zece, a continuat el. Au o energie uluitoare.

Arturo a ridicat din umeri jovial.

— Păi, cine să facă şi treaba asta? Războiul nu stă-n loc dacă e careva obosit.

S-a aşezat pe unul din cele două birouri din cameră şi şi-a aprins o ţigară americană, spunându-ne că se scumpiseră, ajunseseră la cincisprezece pesete pe piaţa neagră. Săptămâna trecută costaseră zece.

Am băgat mâna în servietă şi i-am dat un pachet de-al meu. Mi-a răspuns cu un zâmbet care spunea totul.

— Asta-i calea cea mai scurtă spre inima lui, să ştii, a zis Ilsa.

— Asta şi părul frumos, a spus Arturo. Al tău e auriu ca un nor. Eşti sigură că eşti scriitoare?

— De fapt, nu-s sigură deloc. Dacă părul meu e ca un nor, te asigur că-i unul foarte murdar. N-avem şampon la hotel.

— Dar măcar acolo e apă caldă, a zis Ilsa. Gândeşte-te.

Am rămas o vreme cu ei, discutând despre un mesaj care tocmai sosise printr-o telegramă. O concentrare masivă de trupe italiene se afla acum la nord de Madrid şi înainta cu o viteză de douăzeci de kilometri pe zi.

— N-aş zice că-i o veste grozavă, a spus Arturo. Dar măcar am ţigări bune.

— Aş vrea să fiu ca Arturo când o să mă fac mare, i-am zis lui Ernest la plecare.

A râs.

— Vrei să fii un spaniol de categoria cocoş? Şi să privezi lumea de picioarele astea?

— Ia nu mai râde de mine. Pare să aibă un suflet aşa de bun, generos, chiar şi în toiul acestor grozăvii.

— Aşa par să aibă toţi oamenii de pe-aici. E ceva care are legătură cu faptul că trăiesc fiecare zi în parte. Ar trebui să vezi toate astea în timpul fiestei. Spania se pricepe să fie vie, mai bine ca orice altă ţară.

— Atunci e şi mai păcat că se-ntâmplă toate astea.

— Sper ca filmul să conteze cât de cât.

— Cu ambulanţele, adică?

— Mai mult de-atât. Dacă-l facem bine, atunci cei care îl văd în State vor şti cum este cu adevărat aici şi vor fi nevoiţi să ajute. O lume întreagă poate fi adusă pe direcţia asta. Spunând adevărul.

— Vorbeşti ca un scriitor, am zis cu blândeţe.

— Frăţioare, a făcut el. Nu mă porni.

Ne întorseserăm pe Gran Vía. De o parte a bulevardului se înălţau platanii uriaşi, cu crengile încă golaşe, aproape sculpturale, aşteptând primăvara. Sub copaci, un zid lung de piatră se întindea pe parcursul mai multor străduţe, plin de găuri lăsate de obuze. Toată lumea părea să meargă pe partea aceea, deşi cealaltă era în mod limpede mult mai puţin avariată. M-am oprit o clipă, gândindu-mă la asta, la obiceiuri şi la ce înseamnă să te simţi în siguranţă, chiar şi atunci când nu eşti.

— Aş fi preferat să nu-i spui de *Collier's*, am zis. Încă n-am demonstrat că pot.

— E doar o chestiune de semantică.

— Chiar crezi? N-am cuvinte să-ţi spun ce înseamnă să te am de partea mea.

— Nu trebuie să-mi spui. Noi suntem la fel. Mă gândesc că poate şi-n alte privinţe.

I-am aruncat o privire, ca să văd dacă nu cumva mă tachinează, dar el mergea pur şi simplu mai departe, mişcându-şi braţele, fără ascunzişuri.

Când am ajuns înapoi la hotel, Sid ne gătise o grămadă de mâncare pentru micul dejun – şuncă prăjită, felii groase de pâine unse cu untură maronie şi cafea adevărată, nu din bobiţele instant pe care le aveam în cameră. Ne-am pus pe mâncat într-o tăcere fericită, apoi Ernest a căscat şi-a zis că vrea să încerce să scrie ceva, altfel adoarme şi iroseşte restul zilei.

Am hotărât să mă duc să explorez un pic locurile singură, luând ghidul Baedeker cu mine, fiindcă aşa a insistat Ernest. Mi-a sugerat şi să merg pe drumurile principale.

— Dacă se bombardează ce să fac?

— Te ascunzi într-un cadru de poartă, preferabil de piatră. Dar nu cred să ai probleme. De obicei se bombardează noaptea.

— Şi cum o să-mi dau seama? am întrebat.

— Se aude un şuierat înalt care-ţi face maţele terci.

— Dar văd că te pricepi de minune să linişteşti o fată.

— Nu-mi imaginez că ajungeai tu până aici dacă erai genul ăla care are nevoie de încurajări.

— Probabil că nu.

M-am îndreptat de spate, vârându-mi ghidul Baedeker în buzunar, apoi mi-am golit ceaşca şi i-am mulţumit lui Sidney pentru micul dejun.

Am trecut prin camera mea, mi-am luat jacheta care mă ferea de vânt, apoi am coborât în holul aproape gol. La intrare, lângă uşa deschisă, stătea un spaniol scund, bine îmbrăcat, cu un ziar sub braţ. S-a uitat la ceasul de la mână şi apoi iarăşi în stradă.

— Mi s-a părut c-am auzit o împuşcătură acum câteva clipe, mi-a zis.

— Sunteţi sigur?

— Nu. Putea fi şi altceva.

S-a uitat iarăşi la ceas, în timp ce aşteptam lângă el. Putea fi orice afară, dincolo de uşă, un lunetist, un obuz şuierând în văzduh, o grenadă, o moarte. Însă uşa abia dacă era o umbră de protecţie, iar holul, la fel. Nimeni nu mai era cu adevărat în siguranţă nicăieri. Am mai stat o clipă, gândindu-mă la toate astea şi dorindu-mi să fiu curajoasă, sau măcar să mă mişc, să pretind că sunt. Bărbatul n-avea de gând să se urnească prea curând; asta era clar. În cele din urmă, m-am scuzat şi i-am urat o zi bună. Apoi am trecut pe lângă el şi-am ieşit în stradă.

13

Erau o mulţime de corespondenţi extraordinari în Madrid şi alţi scriitori care se aflau într-o trecere scurtă, vrând să fie părtaşi la ceea ce se petrecea. Unii dintre ei erau deja celebri şi unii urmau să devină mult mai târziu, iar alţii n-aveau să fie niciodată. Cu toţii aveau ceva de zis, iar eu voiam să ascult.

Seara ne adunam la hotelul Gran Vía pentru nişte mâncare oribilă şi apoi ne retrăgeam la Chicote, cel mai bun dintre cele câteva baruri aglomerate din acea zonă a Madridului. Uneori mergeam însă la barul hotelului Gaylord sau în camera lui Tom Delmer, una dintre cele mai mari de la hotelul Florida. El scria pentru *Daily Express* şi avea o rezervă secretă de whiskey bun şi de ciocolată într-o cutiuţă albastră de tablă, pe care probabil că şi-o adusese de acasă. Nu eram sigură dacă-mi place de el. Avea nişte umeri solizi şi rotunzi şi-un râs ascuţit care suna uneori ca ţipetele unei hiene. Când bea prea mult se făcea şi roşu la faţă. Dar îmi plăceau ciocolata lui şi Beethovenul pe care ni-l punea adesea la gramofon.

Ginny Cowles scria pentru Hearst, care simpatiza cu tabăra naţionalistă, dar nimeni n-o învinovăţea pentru asta. Nu-şi făcea decât treaba. Chiar înainte ca Mussolini să invadeze Abisinia, ea îl intervievase şi scrisese inteligent şi obiectiv, ceea ce era o mare performanţă în sine. Venea adesea să stea lângă mine când eram în camera lui Delmer, iar brăţările ei de aur rotunde scoteau clinchete muzicale în timp ce-şi muta paharul dintr-o mână în alta.

Mă simţeam apropiată de ea şi de Ernest, precum şi de Herb Matthews, care scria pentru *Times*. Era înalt şi suplu,

şi purta pulovere gri şi cămăşi frumoase, ca scoase din cutie, în timp ce ale lui Ernest arătau mereu de parcă dormise îmbrăcat. Matthews era şi inteligent şi serios, o simţeai ori de câte ori spunea ceva. Îmi plăcea din ce în ce mai mult şi mă simţeam foarte norocoasă să-l cunosc, să fim aruncaţi de soartă laolaltă fie şi doar pentru câteva săptămâni sau luni.

Într-o seară a venit şi-a băut cu noi Antoine de Saint-Exupéry. Venise în Spania zburând cu propriul său avion, ceea ce nici nu-mi puteam imagina când îl priveam cum stă trântit pe-o parte pe patul lui Delmer. Purta un halat turcoaz închis, legat în talie, peste pijamale de mătase şi avea nişte papuci de piele care păreau suficient de exotici ca să fi provenit din Maroc sau Dar es Salaam.

— Cum ţi se pare ţara asta? l-a întrebat Saint-Ex pe Tom în timp ce aprindea două ţigări deodată, una pentru el şi alta pentru Ginny.

— Cred că se află în mijlocul celei mai uriaşe schimbări, dintre toate ţările de pe planetă.

Saint-Ex a dat scurt din cap de trei ori, în timp ce flutura din chibrit.

— Par să lupte pentru adevăr.

— Şi plătesc scump, a adăugat Matthews.

— Dintotdeauna libertatea s-a plătit cu vieţi, a zis Tom. Mereu e aceeaşi poveste. Doar că de data asta se-ntâmplă ca noi să avem locuri în primul rând.

— Nu ştiu dacă-i aceeaşi poveste. Mie ceva mi se pare foarte nou, a spus Ginny.

— Gândeşte-te la oamenii care-au venit din toată lumea, să lupte şi poate să moară pentru Spania, a adăugat Ernest, aplecându-se în faţă. Patruzeci de mii de voluntari, aşa am auzit, şi nu-i libertatea lor în joc, ci *toată* libertatea.

— E frumos curajul, am zis. Dar crezi că băieţii ăştia chiar înţeleg ce fac?

— Că se sacrifică? a întrebat Matthews.

— Trebuie să credem că da, a spus Ernest.

Tom a dat să circule un pachet de ţigări. Fumasem deja prea mult, dar tot am mai luat o ţigară. Fumul, vorbitul şi whiskey-ul făceau cu toate parte din ţesătura serii, precum timpul care glisa înainte. Nu fusesem niciodată vreo mare băutoare, dar învăţam să fac faţă în grupul ăsta, în primul rând dintr-un instinct de conservare. Aşa că atunci când sticla a ajuns iarăşi la mine, m-am servit şi din ea.

— Pari tăcută în seara asta, a zis Ernest la un moment dat, venind să stea lângă mine, pe scaunul îmbrăcat în creton pe care tocmai îl eliberase Ginny. La ce te gândeşti?

— Sunt doar fericită să mă aflu aici. Bănuiesc că pare o aiureală. Dar îmi doream de mult timp ceva de care să-mi pese, ceva care să mă depăşească. Mă face să-mi fie frică să mă întorc acasă.

— Nu pleci curând, nu?

— N-aş pleca niciodată. Ţi-am zis că mă port aiurea.

— Cred că pricep ce vrei să spui. Totul e mai limpede aici. Am fost într-un fel de ceaţă în ultimii ani. Romanul ăsta nou la care lucrez e-n regulă, dar nu mă solicită suficient. Nu-mi aduce nimic nou.

— De-asta ai venit? Ca să fii împins către o altfel de carte?

— Posibil. Sau poate că sper doar să-mi amintesc cine sunt şi ce anume mă ţine în viaţă.

Încă mă surprindea că puteam vorbi despre lucruri esenţiale într-un mod atât de deschis. Ernest mă asculta cu ochii lui căprui întredeschişi, de parcă avea tot timpul

din lume şi nu voia să se afle nicăieri altundeva. Era un sentiment minunat – acela că este important ce-i spun. Mi se părea că i-aş putea spune cu uşurinţă orice, chiar totul.

— Uneori îmi doresc să nu fi fost aşa tânără, i-am zis.

— E bine să fii tânăr. Când eram de vârsta ta, eu eram tată, cu o căsnicie în urmă şi încă năpădit de toate sentimentele cumplite, din cauză că-i rănisem pe alţi oameni.

Bănuiam că se referă la prima soţie, la căsnicia care se terminase înainte de Pauline, dar n-am vrut să mă bag.

— Uneori n-avem ce face şi-i mai rănim pe ceilalţi, am zis.

— Aşa ne consolăm, nu-i aşa?

O umbră infimă i-a străbătut chipul.

— Vezi cicatricea asta?

A arătat spre o urmă lucioasă, în formă de zigzag, din partea de sus a frunţii.

— M-am lovit într-o lucarnă, la Paris, când vedeam totul mai în negru ca oricând.

Am încuviinţat, aşteptând să continue.

— Cred că Freud ar zice c-am vrut să mă rănesc singur.

— Şi-ai vrut?

Era o întrebare dură, dar voiam să ştiu dacă era dispus să-mi împărtăşească aşa ceva.

— Nu ştiu sigur, dar bănuiesc că e posibil. Să mă fi simţit prea oribil şi să-mi doresc s-o şi arăt cumva. Adică, într-un mod fizic. Să evadez prin locul dureros.

Nu prea ştiam cum să-i răspund. Genul de durere despre care vorbea era îngrozitor. M-am uitat iarăşi la cicatrice, de-un alb argintiu, ca un peşte aflat aproape de suprafaţă, apoi am făcut un efort să redevin senină. Să fiu bună.

— Nu ştiu mare lucru despre Freud. Vorbeşti adesea cu el?

El a mijit ochii şi-a zâmbit un pic.

— Doar când nu am încotro.

Era trecut de miezul nopţii când grupul s-a destrămat, în fine, în acea noapte. În camera mea, m-am spălat pe faţă, m-am îmbrăcat în pijamaua de bumbac şi m-am prăbuşit în pat. Am adormit în câteva clipe şi bănuiesc că nici nu m-am clintit până la un moment dat, în toiul nopţii, când o escadrilă de avioane Junker a trecut în zbor peste hotel.

Motoarele răsunau de parcă venea sfârşitul lumii. Camera s-a scuturat cu o trepidaţie pe care-am resimţit-o în piept. M-am ridicat repede în fund, cu capul vâjâindu-mi de panică, şi-am sărit din pat. Apoi am încremenit. Oare au bombe, m-am întrebat, şi dacă da, câte? Ar trebui să mă ascund în baie sau sub pat? Oricare ar fi fost regulile, eu nu le învăţasem încă.

În uşă s-a auzit un ciocănit puternic. Era să leşin de spaimă, dar era Ernest. Îşi trăsese trenciul peste pijama şi era desculţ.

— Eşti bine?

— Cred că da.

Am rămas aşa o clipă, ascultând. Sunetul motoarelor părea să stea suspendat, de parcă avioanele nici nu se mişcau, deşi ştiam că aşa ceva nu era posibil.

— Ce-au de gând să facă?

— Poate că nimic, a zis el. Ce-ar fi să bem ceva?

— Am băut deja prea mult.

— S-ar putea să ajute, oricum.

A traversat camera şi s-a dus la biroul meu, unde ţineam o sticlă, şi-a turnat câteva degete pentru fiecare, în pahare de apă.

M-am dus la marginea patului şi am luat paharul pe care mi-l întindea, în timp ce el se aşeza lângă mine. Dar n-am făcut decât să rămân cu el în mână. Mârâitul bombardierelor începea să scadă un pic, însă se porneau alte sunete dinspre campusul universitar, pârâitul puştilor în rafale zdravene, apoi o serie de explozii scurte, metalice. Mâna fără pahar a început să-mi tresară în poală. Am pitit-o sub un picior.

— E-n regulă să-ţi fie frică, a zis el.

Perdelele erau trase. Lumina lunii pătrundea prin ferestre şi crea mici iazuri pe scândurile din podea. Dar chipul lui Ernest era în mare parte umbrit când el m-a întrebat foarte încet:

— Vrei să rămân?

— Ah.

M-a luat pe nepregătite. Nu ştiu de ce, dar nu îndrăznisem să mă gândesc că s-ar putea întâmpla asta, deşi el era foarte bărbat, iar eu eram femeie. În mintea mea, îl aşezasem mult mai sus de toate acestea, într-un loc unde el era eroul, dar şi profesorul meu, prietenul meu. Am încercat să mă gândesc ce să mai zic, dar totul mi se părea neconvingător.

— O să fiu bine. Mulţumesc că-ţi faci griji pentru mine.

— Poate că-mi fac griji pentru mine.

Mi-era greu să-i întâlnesc privirea, chiar şi pe întuneric. Sunetele de pe front continuau, la fel de alarmante ca înainte, dar era şi o linişte ciudată atunci când el s-a întins ca să-şi treacă mâna prin părul meu, dându-l la o parte şi dezgolindu-mi partea de jos a gâtului, deasupra gulerului şifonat al pijamalei. Într-o clipă, înainte să apuc să mă dezmeticesc, mă săruta acolo, cu o atingere uşoară ca

aşezarea unui fluture de noapte şi cu o incredibilă tandreţe.

— Ernest.

M-am tras înapoi. Inima mea făcea o gălăgie teribilă. Habar n-aveam ce să spun sau ce să fac.

S-a aplecat să mă sărute din nou, iar apăsarea gurii lui pe a mea mi-a alungat orice alt gând. Mi-am pus palmele pe pieptul lui, hotărâtă să îl împing, dar m-am pomenit că-l apuc de pânza de bumbac şi-l trag mai aproape. Limba lui se mişca printre dinţii mei, el respira cald şi lent, o exalare care părea să continue la nesfârşit.

— Ernest, am zis iarăşi. Ce facem?

— Nu ştiu. Nu-mi pasă.

Înainte să apuc să-i răspund, clădirea a fost scuturată de un spasm, iar eu m-am trezit aruncată zdravăn la podea. Pesemne că hotelul fusese lovit în plin de un mortier. Totul s-a cutremurat, din tavan ploua cu tencuială. Ernest m-a ajutat să mă ridic şi apoi am fugit amândoi la uşă şi-am deschis-o larg dintr-o mişcare. De dincolo de toate uşile, pe hol se revărsau trupuri. Ne uitam unii la ceilalţi, întrebându-ne unde să fugim sau să ne ascundem. Cel puţin trei prostituate spaniole au apărut şi stăteau locului clipind, dezorientate. Când a ieşit Sidney Franklin, era cu o femeie pe care n-o mai văzusem niciodată înainte. Avea puloverul cu faţa în spate şi părul ciufulit de la somn. Ştiam că în clipa aceea arătam la fel de vinovată ca ea. Am simţit că Sid se uită la mine întrebător, dar în tot haosul acela a fost uşor să-l evit.

Brusc a apărut şi Saint-Ex, în halatul lui frumos, ca un fel de miraj. Atacul părea să se fi încheiat, iar el ne-a chemat la o cafea. Ernest şi cu mine ne-am alăturat unui mic grup de prieteni şi rătăciţi şi l-am urmat în camera lui. Însă, în

timp ce stăteam aşa laolaltă şi vorbeam, aşteptând să fiarbă cafeaua şi întrebându-ne cu glas tare dacă hotelul o fi acum o ţintă reală sau dacă lovitura din seara asta fusese doar un accident, mă simţeam expusă în mai multe feluri. Simţeam că nu pot îndura.

Ridicându-mă stânjenită, am avut grijă să nu arunc nici o privire spre Ernest.

— Mă duc înapoi la culcare. Noapte bună tuturor.

— Somn uşor, a zis Ginny.

— Ia asta, a zis Saint-Ex şi mi-a întins un grepfrut roz şi greu de pe o tavă de lemn, depozitul lui privat.

I-am mulţumit şi-am ieşit pe coridor, purtând grepfrutul în mâini ca pe un soi de ofrandă sau sacrificiu pentru zeii străini. Peste tot era praf de tencuială, de parcă fusese presărată o zăpadă fină. Pe ambele părţi erau crăpături groase în pereţi, iar o masă fusese răsturnată. Şi o lampă spartă. Era dezordine şi înăuntru, în mine. Nu-mi dădeam seama ce s-ar fi putut întâmpla cu Ernest dacă n-ar fi urmat lovitura, dar mă simţisem îndepărtându-mă cu o viteză mult mai mare decât credeam posibil de propria-mi raţiune şi determinare. El era prietenul meu, iar asta însemna enorm pentru mine. Chiar *era*, în ciuda tuturor. Şi-n plus, chiar nu-mi învăţasem lecţia cu bărbaţii căsătoriţi?

Cuprinsă de o stânjeneală pe care nu o puteam alunga, am intrat în camera mea întunecată şi-am închis uşa după mine, trăgând şi zăvorul.

14

În dimineaţa următoare, când m-am trezit, era o lumină palidă şi linişte, totul cufundat în cea mai mare tăcere. În

camera mea era frig, caloriferul se transformase în stană de piatră cândva peste noapte. Simţeam o aromă de cafea bună insinuându-se pe scară de la etajul al treilea, precum şi-un miros puternic, gras şi sărat, de şuncă şi ouă care se prăjeau pe plita magică a lui Sidney Franklin. Însă indiferent cât de îmbătătoare erau miresmele, nu voiam să apar astăzi în camerele lor.

M-am întins după pantalonii pe care mi-i lăsasem pe spătarul scaunului şi-o cămaşă de in de pe birou şi după jacheta de lână. Apoi am coborât, cu gândul la restaurantul de peste drum, deşi asta însemna un corn vechi de ieri, cafea instant amară, poate şi-o portocală.

Cu o săptămână în urmă, în toiul unei dimineţi la fel de liniştite ca asta, trei bărbaţi stătuseră la fereastra restaurantului când acesta explodase. Acum gaura lăsată de proiectilul venit din afară era astupată cu hârtie maro groasă şi carton, lipite de jur împrejur. Molozul dinăuntru fusese strâns, iar sângele spălat; când am trecut pe acolo, m-am oprit o clipă şi m-am gândit la ei. Probabil că avuseseră neveste şi copii, tabieturi şi mici plăceri, şi-un viitor care le fusese furat. Asta nu se putea spăla niciodată, nici recupera.

Am hotărât să-mi iau micul dejun la pachet şi să nu mă opresc până nu ajungeam în Plaza Mayor, unde m-am aşezat pe jos lângă unul dintre felinarele mari şi am privit porumbeii aşezându-se şi răspândindu-se şi iar aşezându-se, într-un ritm doar de ei înţeles.

Lustragiii îşi instalau scăunelele în jurul pieţei, evitând locurile unde proiectilele săpaseră gropi noi în pavajul de piatră. I-am studiat o vreme şi mi-am băut cafeaua, simţind o durere apăsătoare în tâmple şi ceafă. Nu puteam să mi-l scot din minte pe Ernest. Amintirea mâinilor lui în

părul meu, mirosul pielii lui înălţându-se între noi mă zgândăreau şi mă tulburau. Nu se întâmplase aproape nimic şi deja era prea mult. Ce-o să spun când vom vorbi data viitoare? Ce poate el să vrea de la mine? Dar oare eu voiam ceva de la el, lucruri pe care mi-era şi ruşine să le recunosc în sinea mea?

Nu existau răspunsuri, nu din cele cu care să fiu dispusă să mă confrunt. Am împins puternic toate aceste gânduri deoparte, m-am ridicat şi am traversat piaţa. Stabilisem să mă întâlnesc cu Ginny Cowles la Hotel Palace, care fusese transformat în spital militar. Faţada încă aducea a vechiul Madrid, lucioasă şi măreaţă, ca un tort de nuntă etajat. Însă de îndată ce-am intrat am fost lovită de mirosul foarte puternic şi înţepător de eter şi, dincolo de el, de unul mult mai obscur şi complex, de boală umană, de sânge şi suferinţă.

Ginny mă aştepta lângă biroul de la recepţie, îmbrăcată într-o haină neagră de lână, pe corp, cu bijuterii frumoase de aur şi încălţată cu pantofi cu toc, aşa cum îi plăcea ei. Adevărul este că se îmbrăca mai degrabă ca pentru Upper East Side decât pentru vreun loc din acest oraş asediat, dar îmi plăcea de ea şi-i eram recunoscătoare că se oferise să mă prezinte doctorilor şi să-mi arate spitalul, ca să pot veni apoi şi singură.

— A fost o petrecere pe cinste azi-noapte, a zis când m-am apropiat de ea.

— Ai reuşit să dormi vreun pic?

— Nu prea, dar eu nu dorm cine ştie cât niciodată. Mereu am prea multe la care să mă gândesc.

— Înţeleg ce zici, am spus. Chiar şi fără bombardamente.

Dincolo de holul cu mobilier de răchită frumos şi mese de dimensiuni diferite care se strângeau unele sub altele, era

vechiul salon de lectură al hotelului, care fusese transformat în sală de operaţii. Unele cearşafuri erau prinse ca să formeze separeuri, iar altele erau atârnate peste tot, ca să creeze impresia generală de spaţiu steril. Mese obişnuite, pe care cândva se servea masa, deveniseră mese de operaţie. Candelabrele din sticlă şlefuită ţineau loc de lămpi pentru operaţie, becurile de cristal fiind înlocuite cu unele care te orbeau. De-a lungul peretelui, dispăruseră toate cărţile de pe rafturi, fiind înlocuite cu bandaje, penicilină şi apă oxigenată de contrabandă.

Ginny m-a prezentat unuia dintre chirurgi, spunându-i că sunt o scriitoare americană şi că vreau să ştiu cât de multe se poate despre condiţiile de aici. Chirurgul era un catalan între două vârste, reţinut, cu o gură tristă şi sprâncene foarte negre, delicat curbate.

— Mi-e greu să-mi fac treaba aici, a zis el, dar mult mai greu este pe teren. Colegii mei de pe frontul din Teruel sau Jarama, Brihuega, ei se confruntă cu toate, plus vremea. Şi n-au luxul de care-avem noi parte aici.

A arătat în sus, spre candelabrul complet transformat care deodată era – vedeam şi eu – un mic miracol.

— Ce specializare aveţi? am întrebat prin Ginny. Adică dinainte?

— Dinainte?... Înainte eram ortoped. Acum sunt de toate şi nu-s destul de bun la nici una.

Ne-a condus la o secţie de recuperare de la etajul al şaselea, unde tărgile pătate de sânge stăteau stivuite pe coridoare ca lemnele. Încăperile erau pline de răniţi, câte patru sau şase paturi înghesuite în spaţii mici, dar curate. Razele soarelui se revărsau prin ferestrele ghilotină înalte,

prăvălindu-se pe podea şi odihnindu-se în colţuri, însă dând foarte puţină căldură.

Unul dintre bărbaţi era un pilot rus cu barbă, uscăţiv, dar vânos. Avionul lui fusese doborât, iar el arsese împreună cu aparatul înainte să fie salvat. *Salvat* nu era tocmai cuvântul potrivit, mi-am zis, ţinând seama de palmele, de braţele şi de scalpul lui, de carnea transformată în nişte proeminenţe şi striaţii atât de dureroase, încât omul nu mai putea dormi fără nişte doze paralizante de morfină. Îmi venea să plâng când mă uitam la el – dar nu puteai plânge pentru toţi cei de acolo. Sau puteai?

Alt bărbat, un infanterist canadian – îl chema Fisher – avea un picior în ghips până la şold şi îşi folosea timpul pentru a scrie scrisori acasă pentru toţi ceilalţi din secţie. Exersa caligrafia cu mâna stângă, fiindcă dreapta îi fusese amputată de deasupra cotului. Avea o faţă rotundă şi o claie de păr roşcat care-l făcea să pară moţat, dar şi minunat în acelaşi timp.

— Voi două ar trebui să fiţi vedete de cinema, ne-a zis, ridicând ochii din scrisorile lui. Nu glumesc.

— Unde aţi fost rănit? l-am întrebat.

— Pur şi simplu pe stradă... în campusul universitar. Culmea culmilor, nu-i aşa?

— Şi tot acolo aţi fost instruit?

— Instruit? Nu se poate spune aşa. Am fost ţinuţi ascunşi o săptămână într-o mică fermă de la ţară după ce am ajuns, şi mare parte din timp n-am făcut decât să murim de frig şi să mâncăm carne de *burro*[18]. Aţi gustat vreodată?

— Nu.

---

[18] *Burro*, „măgar” în spaniolă; termenul desemnează o specie de măgar de talie mică, din Spania.

— Păi, nici să nu-ncercaţi cumva. E cauciucată şi-are gust de pantofii bunicii.

A zâmbit, ridicându-şi buzele într-o parte, iar apoi ne-a povestit cum într-o zi un convoi al Brigăzilor Internaţionale a intrat în baza de antrenament, a luat pe sus câteva sute de bărbaţi şi i-a dus pe câmpiile de la vest de Madrid, unde i-a învăţat să tragă cu carabinele Remington în peretele abrupt al unei cariere de piatră.

— Eu am tras de trei, poate cinci ori. Nu mai ţinusem o armă în mână înainte. Apoi au zis gata, că nu putem prăpădi muniţia, şi ne-au băgat înapoi în camioane.

— Şi aşa v-au trimis la luptă?

Mă uitam de la faţa bărbatului la Ginny şi la doctorul catalan, dar nimeni nu mai era aşa de suspicios sau surprins în afară de mine.

— Nu sunteţi furios?

— La ce-ar mai ajuta? În plus, m-am oferit voluntar. Ştiam că risc să-mi zboare capul pe undeva pe-acolo. Era o probabilitate foarte mare.

— De ce aţi venit?

— La fel ca toţi ceilalţi, bănuiesc. Pentru că eram prea furios şi prea agitat ca să fac altceva. Abia ce-mi luasem diploma de la McGill, dar nu vedeam la ce mi-ar mai putea folosi dacă lumea se duce naibii. Înţelegeţi? Acum e rândul Spaniei, aşa mi-am zis, dar apoi vine rândul oricăruia, dacă nu-l oprim pe Franco.

— Aşa cred şi eu. Dar e greu să mori pentru nişte idei, nu-i aşa?

— E greu să mori oricum.

Se îmbujorase. Stiloul din mâna stângă i-a tresărit.

— Dar măcar ideile noastre sunt cele bune.

Am făcut împreună cu Ginny turul celorlalte încăperi. Într-una, un băiat cu o rană la cap, ca un fel de scobitură imensă, îi făcea portretul unui alt băiat, în linii grijulii şi tandre. În alta, un soldat francez căruia stomacul îi fusese sfârtecat de-o explozie, cu tot abdomenul înfăşurat în straturi peste straturi de tifon, ne-a arătat o ramură de mimoză pe care i-o adusese o asistentă, o unguroaică drăguţă. Ţinea în mână una dintre flori, roz, franjurată şi mătăsoasă. Mângâind-o cu degetul mare, ne-a spus că în Marsilia era un copac din care cădeau flori ca aceasta, lipicioase ca mierea când putrezeau pe şoseaua de lângă casa copilăriei lui.

— O să plecaţi acasă în curând? l-am întrebat.

— Nu ştiu.

A clipit de câteva ori, de parcă asta l-ar fi ajutat să vadă viitorul.

— Dacă mă refac, am promis să rămân şi să lupt. Dar nu-s sigur că mai cred în războaie. Nu fac decât să producă fantome şi nu schimbă nimic.

— Îmi pare rău, am zis, fiindcă nu ştiam ce să mai zic, iar apoi am lăudat frumuseţea mimozei, căci altceva nu era de lăudat pe moment. Sper să ajungeţi din nou acasă, la copacul şi la familia dumneavoastră.

Un pic mai târziu, eu şi Ginny stăteam afară, în soarele rece şi luminos de aprilie. Gândurile încă mi se îmbulzeau în minte, dar Ginny părea cumva detaşată şi cu mintea limpede, de parcă văzuse şi ea aceleaşi lucruri ca mine, dar reuşise să le pună imediat deoparte, aşa cum ai proceda cu orice povară apăsătoare. Eu încă nu învăţasem cum să mă descurc în asemenea situaţii, asta dacă aveam să învăţ vreodată. Aş fi vrut s-o întreb cât îi luase ca să-şi construiască zidul ăsta de protecţie şi dacă lucrurile triste

şi incredibile nu reuşeau chiar şi aşa să pătrundă dincolo uneori, şi ce făcea ea atunci. Dar nu eram încă într-atât de prietene.

Ne-am luat la revedere, iar ea s-a îndepărtat cu pas iute spre o altă întâlnire sau ca să se vadă cu vreo sursă secretă ori un om de legătură, sau ca să scrie povestea acelei zile. Ceva important, atâta lucru era clar.

Voiam să fiu şi eu importantă în războiul ăsta, dar încă nu vedeam calea limpede. Venisem să scriu, dar erau jurnalişti literalmente peste tot, şi toţi mai experimentaţi decât mine. Într-un fel, simţeai că e important şi numai să te afli aici, să fii martor la toate cele ce se petreceau chiar sub ochii tăi, şi să scrii. Şi apoi? Aveam să îndrăznesc să trimit un articol la *Collier's*, dacă reuşeam să termin unul? Cum aveam să mă remarc din tot grupul ăsta de scriitori, scriind despre aceleaşi bătălii şi tragedii, dacă nu eram convinsă că am de adăugat ceva ce nu s-a spus deja de multe ori înainte?

Mai târziu, în camera mea, stăteam şi mă gândeam în vreme ce lumina pălea, cu *Cântecele Inocenţei şi ale Experienţei* ale lui Blake în poală şi-un ceai rece pe masa de alături. La un moment dat, mi s-au închis ochii. Trebuie să fi fost trecut de miezul nopţii când m-am trezit iarăşi. Era beznă totală în cameră şi se auzeau paşi şovăielnici pe coridor, chiar la uşa mea. Apoi am auzit un ciocănit. O voce, în şoaptă.

— Gellhorn. Eşti trează?

Am încremenit.

— Gellhorn, eu sunt. Deschide. Trebuie să vorbim.

Mi-era teamă să nu scot vreun sunet cât de mic, aşa că am închis ochii şi am ascultat.

— Marty, a şuierat iarăşi vocea.

După alte câteva clipe chinuitoare, am auzit paşii lui Ernest îndepărtându-se. Abia atunci am îndrăznit să respir. M-am întors cu faţa la perete, mi-am lipit bine palma de zid, simţind cum apa năvăleşte şi se retrage prin ţevi, ca prin arterele unui trup.

Uneori mi se părea că-n felul acesta aproape că puteam ajunge în alte camere, unde ceilalţi dormeau ghemuiţi pe o parte, priveau pierduţi în paginile unei reviste sau beau singuri în întuneric. În mintea mea, hotelul era un fel de fagure, iar noi toţi eram conectaţi. Acesta era unul dintre cele mai surprinzătoare lucruri legate de sosirea în Spania. Că descopeream oameni de genul meu, probabil pentru prima oară în viaţă. Că nu eram singură.

Şi mai erau şi toate celelalte, cât de nobilă era revoluţia asta şi cât de esenţială, foarte probabil unul dintre cele mai importante momente pe care avea să le trăiască generaţia mea. Iar eu mă aflam aici pentru ea, lucru destul de incredibil. Nu-mi puteam permite să distrug această experienţă, nu acum, când eram pe cale de-a descifra totul. Ce conta pentru mine, ce voiam de la viaţă şi cine eram cu adevărat.

Spania era şansa de-a-mi descoperi atât vocea, cât şi direcţia. Ar fi fost o mare greşeală să cad acum în braţele cuiva, iar să fiu cu Ernest ar fi fost încă şi mai riscant. Nu-mi puteam permite să pierd acest minunat pod al prieteniei şi-al înţelegerii dintre noi, nu când era aşa nou. Nu doar pentru sex. De asemenea, nu-mi puteam închipui nicicum o relaţie cu un asemenea bărbat. Era ca un star de cinema pe-aici. Când zicea el ceva, toţi se trăgeau mai aproape. Fiecare dintre corespondenţele lui mâzgălite în grabă, aproape indescifrabile dacă nu ştiai la ce te uiţi, îi aducea câte cinci sute de dolari. În dreptul numelui meu

scria cincizeci de dolari şi nu ştiam dacă aveam talent ca să câştig mai mult.

M-am întors iarăşi pe spate şi am scrutat cu privirea bezna rotitoare a tavanului. Pesemne că Ernest ajunsese deja în camera lui şi acum stătea pe marginea patului, probabil scoţându-şi pantofii. Poate se întindea după sticluţa turtită, buimăcit sau doar obosit, zicându-şi că gata cu femeile şi necazurile aduse de ele.

Eu nu voiam să aduc necazuri; însă ştiam ce ştiam. Că Ernest mă putea eclipsa, mare ca orice soare, fără ca măcar să încerce. Că era prea celebru, cu o carieră deja prea bine trasată, prea sigur de ceea ce voia. Şi mai era şi căsătorit, prea cufundat în viaţa pe care şi-o construise în Key West. Prea hotărât, prea orbitor.

Prea Hemingway.

15

— Va trebui să alergăm, a zis Ernest.

Ajunseserăm la o porţiune expusă a străzii, vreo douăzeci şi cinci de metri deschişi între clădirile distruse care altminteri ne ţineau de adăpost, într-un cartier măcinat de explozii.

— Lunetiştilor le place locul ăsta. Aici mor doi sau trei oameni în fiecare zi.

Am răspuns doar încuviinţând din cap, simţind o fluturare vie în gât, în timp ce el îşi îndrepta şapca de vânător. S-a azvârlit cu tot trupul înainte, îndoit aşa de tare de la mijloc încât am crezut c-o să cadă, dar n-a căzut. Când a ajuns pe partea cealaltă, mi-a făcut semn să vin după el, alergând în acelaşi fel, şi deşi mă întrebam dacă o să-mi

pot determina picioarele să se mişte, aşa moi cum mi-erau, am plonjat înainte.

Când am ajuns la adăpostul zidului şi m-am lăsat pe vine în spatele lui, cu pulsul bubuindu-mi în urechi, eram cuprinsă de euforie. Îmi dădeam seama că şi el la fel – o senzaţie care semăna mai puţin cu fluieratul pe lângă cimitir decât cu dansatul pe propria-ţi piatră de mormânt. Erau valuri de energie în jurul nostru. Nu mă mai apropiasem aşa tare de el de la acea noapte din camera mea, şi starea de atunci se afla acum iarăşi aici, între noi, alături de electricitate şi risc, când am pornit din nou.

Am trecut de o clădire de şase etaje deschisă în partea dinspre stradă, căci faţada îi era pur şi simplu smulsă. Avea un aer aproape vulgar – puteai să te uiţi prin ea până la vitrinele cu porţelanuri şi la paturi, la fotoliile cu rezemători pentru cap şi la căzile de baie, la mobila oamenilor risipită peste tot şi suspendată. Unele apartamente păreau neschimbate, exceptând micul detaliu că le lipsea peretele din faţă – ca nişte căsuţe de păpuşi de dimensiuni mari ce fuseseră abandonate, unde puteai pătrunde şi rearanja totul după cum pofteai. Casa ar trebui să fie un rai, un lucru stabil şi de neclintit – m-am gândit – dar ceea ce vedeam acum era încă o dovadă că nu puteai să te bazezi pe nimic în afară de oameni, şi încă doar pe cei buni dintre ei. Pe cei care pot fi ca zidurile pentru tine, odată ce i-ai găsit. Era primul meu război şi nu ştiam mai nimic deocamdată, însă atâta lucru ştiam.

Ne aflam pe Paseo Rosales, cândva cea mai elegantă arteră, versiunea madrilenă a Park Avenue, acum o ruină. Deasupra noastră se afla clădirea de apartamente distrusă pe care regizorul olandez Joris Ivens o folosea ca să

filmeze material pentru documentarul despre război, care acum avea şi un titlu, *Pământul spaniol*.

După ce am urcat pe scara întunecată şi am ieşit iar la lumină, puteam vedea toată Casa de Campo[19] şi liniile frontului. De asta era Ivens aşa de entuziasmat că găsise locul acesta de filmare. Se vedea absolut tot, peste întinderea vastă a văii, către dealuri şi pinii clar reliefaţi, către locurile unde infanteriştii înaintau pe pământul brăzdat. Ici şi colo puteai să vezi chiar şi în porţiuni de tranşee, unde oamenii stăteau aplecaţi asupra puştilor automate, ca nişte soldaţi de jucărie cenuşii.

În lipsa balconului, Ivens şi cameramanul lui creaseră un soi de punct de observaţie, sprijinind obiectivul camerei pe un catafalc făcut din mobilă veche şi lăzi. Camera era înfăşurată în cârpe şi perdele distruse, pentru camuflaj. Orice reflectare a razelor soarelui în lentilă ar fi putut atrage un lunetist şi ne-ar fi putut deconspira prezenţa, mi-a explicat Ernest în timp ce ne îndreptam spre partea din spatele apartamentului.

Era mai cald acolo, la adăpost de vânt, deşi hălci mari din faţadă şi mare parte din ferestre fuseseră smulse de explozii. Mi-am dat jos haina şi m-am aşezat în aşa fel încât să mă pot sprijini de perete, între Ernest şi Matthews. Herb mi-a dat o cană de apă şi ne-am uitat afară, prin ferestrele explodate, la război, în vreme ce senzaţia de siguranţă şi de depărtare se jucau ciudat cu mintea mea. O grenadă a aruncat în aer un petic de pământ, transformându-l într-o cascadă de ţărână şi grohotiş. Câţiva oameni au căzut, îndoiţi din talie de explozie, şi nu

---

[19] Cel mai mare parc public din Madrid, situat la vest de centrul oraşului, cândva domeniu de vânătoare regal, cu o întindere de peste 1 750 de hectare.

s-au mai ridicat. M-am tot uitat, dorindu-mi să se mişte, dar nu au făcut-o.

Oricât de rău mi-ar fi făcut să văd toate astea, înţelegeam de ce urmau să fie importante pentru film. Puteai vedea întreaga desfăşurare a luptei de la distanţă, fără să fii înghiţit de ea. Norii de fum care pluteau şi străfulgerările de lumină. Izbucnirile subite de praf, când şrapnelul cădea în ploaie de-a lungul şanţului. Felul în care înainta infanteria pas cu pas şi apoi dădea înapoi, pierzând oameni, şi luând oameni, până când părea că este aceeaşi scenă. Poate că era.

M-am întins după carnetul din servietă, îngrozită brusc de gândul că dacă nu scriam totul imediat aveam să uit. Am simţit cum îmi tremură mâna un pic din cauza tensiunii aceleia şi am remarcat că şi Ernest îşi luase carnetul şi mâzgălea întruna prin el, cuprins de aceeaşi dorinţă de-a ţine timpul în loc şi a-l îmblânzi. Lumea trebuia să vadă asta, şi de aceea trebuia ca noi să o vedem mai întâi. De-asta veniserăm.

— Îţi mai trebuie un pahar, a zis Matthews în seara aceea, la Chicote.

Barul era aşa de aglomerat, că trebuia să stăm aproape unul peste celălalt.

— Spune-mi, l-am întrebat, de ce scrii despre război şi nu despre altceva?

— Cineva trebuie s-o facă. Şi probabil că mai sunt şi convins că putem schimba ceva. Dac-o facem suficient de bine.

— Dacă nu-i deja prea târziu. Mă tot gândesc la asta. Că e ocazia noastră unică de a lupta pentru binele omenirii. Acum, *acum* şi aici. Dar dacă lumea rămâne adormită şi n-o să vadă, indiferent cât de tare vom striga noi?

A ridicat din umeri.

— Atunci Dumnezeu să ne-ajute, ce să zic.

I-am dat paharul gol şi el a străpuns zidul de trupuri. Peste jumătate de secundă, Ernest s-a prăvălit pe locul lui şi stăteam striviţi unul într-altul, cot în cot, genunchi în genunchi, cu râsete şi discuţii serioase de jur împrejurul nostru. Abia de puteam respira, iar el era parţial responsabil. Avea să vrea să vorbească acum, când eu nu voiam decât să uit. De fapt, voiam să-l sărut iarăşi, o singură dată, foarte puternic şi prelung, fiindcă gustul lui rămăsese cu mine, indiferent că suportam sau nu să recunosc. Încă un sărut, şi-apoi puteam să încep să uit.

— Mă eviţi, a zis el.

— Am fost împreună toată după-amiaza.

— Ştii la ce mă refer.

— Cred că da.

N-aveam unde-mi întoarce privirea.

— Îmi pare rău. N-am ştiut ce să zic.

— De exemplu, despre ce simţi de fapt? Ar putea fi un început bun de discuţie.

— Dar cine simte doar într-un fel?

— Eu, a spus el. Cel puţin în anumite privinţe. În privinţa ta.

— Nu-i tocmai locul potrivit, nu crezi?

Însă culmea e că era. Asta-i chestia interesantă la haos: îţi oferă o intimitate perfectă. Toţi cunoscuţii noştri se aflau acolo, ceea ce ne oferea posibilitatea unei izolări de care n-am fi avut parte nicăieri altundeva. Probabil că ne-am fi putut dezbrăca în pielea goală şi executa un dans erotic acoperiţi de evantaie din pene fără ca măcar să atragem atenţia.

— Te temi să laşi să se-ntâmple ceva între noi. Însă, în ceea ce mă priveşte, e deja prea târziu. Poate c-a fost de la început. Din clipa în care ai intrat în blestematul ăla de bar unde stăteam.

— Poate. Dar nu trebuie să cedăm acelui impuls. Nu mi-aş ierta-o dacă s-ar schimba ceva între noi. Eşti mult prea important pentru mine.

— Bănuiesc că-i şi asta ceva.

— E totul, dacă mă-ntrebi pe mine. Îţi pot fi o prietenă extrem de bună, dacă mă laşi.

— De n-aş şti cum stă treaba, aş zice că mi se dau papucii, a spus, acum pe-un ton care devenise acid. A trecut ceva vreme, dar cred că-mi amintesc senzaţia.

— Opreşte-te. Ăsta-i ultimul lucru pe care-l vreau. Tu nu mă asculţi?

— Te ascult.

Părea calm, aspru.

— Am o grămadă de prieteni, a adăugat.

Înainte să apuc măcar să mă gândesc să-i răspund, Matthews se strecura prin lupte şi se înghesuia lângă noi. Ţinea trei pahare mari de gin, toate periculos de pline, şi se uita la noi doi, mutându-şi privirea de la unul la altul.

— Am întrerupt ceva?

— Nu vorbi prostii, i-am zis, în timp ce inima mi-o luase razna. O, Doamne, hai să bem chestia aia.

16

Este târziu când Ernest trece peste curgerea întunecată a râului Manzanares şi dă ocol colţului sudic al Parque del Oeste, mergând repede. Aici nu eşti deloc în siguranţă, mai ales noaptea, când au loc cele mai multe

bombardamente ale artileriei. Uneori cad şi bombe, mătăhăloasele avioane Junker sau Heinkel trec pe deasupra şi sună ca moartea, făcându-i genunchii să se-nmoaie ca untul.

De-a lungul râului, parcul se întinde într-o beznă deplină, cu excepţia focurilor la care se găteşte şi a butoaielor ce ard pentru un pic de căldură. Mii de refugiaţi şi-au aşezat aici tabăra, cu tot cu oi, cu măgari, cu copii, fiecare grup stând de vorbă separat, în jurul tăciunilor roşii care trosnesc. Sunt aici de luni de zile, de când a început asediul, iar acum n-au decât să aştepte lângă focurile lor mici ca luptele să se retragă. Dar o vor face?

Războiul durează deja de mult mai multe luni decât şi-ar fi închipuit cineva şi nu dă semne să înceteze. În spatele lui, fumul încă se înalţă în coloane de pe linia frontului de pe Dealul Garabitas. Atacul nu a durat decât zece sau cincisprezece minute, dar a fost suficient. În tranşee, gloanţe răzleţe îi vâjâiseră deasupra capului precum cărăbuşii, iar când închisese ochii, încercând să se concentreze la diferitele voci ale armelor, pentru ca astfel să-şi păstreze calmul, se pomenise că se gândeşte de fapt la Marty şi înţelesese că dăduse cu adevărat de necaz şi că nimeni nu-l putea scoate de-acolo.

Nu plănuise să se îndrăgostească de ea, dar ce mai conta asta acum? În ziua când ea apăruse în Key West, el nu făcea decât să-şi citească corespondenţa – asta era chestia amuzantă – şi să-şi savureze daiquiri-ul, ca-n orice altă după-amiază. Apoi uşa dinspre stradă se deschisese, înăuntru se revărsase lumina soarelui, şi iat-o.

Mai târziu, avea să le repete prietenilor în glumă că ea avea nişte picioare care începeau de la umeri, dar ceea ce remarcase cu adevărat era de fapt părul ei, care era de

culoarea unui lan de grâu, şi pielea, care strălucea de parcă o zi incandescentă de vară fusese închisă vreme de-un secol într-un borcan, pentru a fi apoi eliberată deodată.

Era o fată frumoasă, nespus de frumoasă, însă acolo, în barul lui de acasă, în mijlocul vieţii sale de zi cu zi, el se simţea protejat, absolut în siguranţă. Avea o rutină pe care şi-o construise cu mare grijă şi ştia ce era asta şi ce însemna. Avea prieteni pe care putea conta şi alţii pe care nu, şi învăţa să facă diferenţa. Şi, oricum, ceea ce conta cu adevărat era munca lui. Erau cărţi pe care le scrisese şi poveşti care îi plăceau mult, chiar dacă alţii nu le vedeau totdeauna valoarea. După cartea despre Africa, criticii îl atacaseră, însetaţi de sânge. Dar nu puteau ajunge la acel lucru pe care el şi-l construise înăuntru sau la poveştile şi la cărţile care îl aşteptau să fie pregătit, cele de care încă nu se atinsese.

Avea toate avantajele; asta simţea, aşa că urma să bea un al doilea daiquiri, să-şi citească corespondenţa şi poate şi ziarul, iar apoi să se ducă acasă la nevastă şi băieţi. Chiar şi aşa strălucitoare cum era, şi deloc genul obişnuit, fata asta frumoasă nu reprezenta o ameninţare pentru el. Când a vorbit cu ea, şi-a permis să observe totul, lungimea gambelor, felul în care pânza neagră a rochiei i se aşeza pe piele şi cum ochii ei erau cumva de toate culorile în acelaşi timp, astfel că trebuia să-i priveşti iar şi iar, ca să vezi cum se schimbă.

Şi mama ei era o femeie frumoasă. I-a plăcut de ea imediat. I-a plăcut de ei toţi, chiar şi de frate, îi venea uşor şi firesc să vorbească cu ei. Abia după ce plecase îşi dăduse seama că încă se mai gândea la fată. Ea îl urmase acasă, pâlpâindu-i uşurel în amintire, precum notele unei simfonii auzite o singură dată. Ea încă era acolo când a

închis uşa în urma sa pe Whitehead Street şi s-a descălţat ca să simtă pardoseala rece. Apoi apăruse Fife, spunând că-i păstraseră cina, dacă o mai dorea. Nu era o femeie căreia să-i scape ceva. Îşi înălţase capul într-o parte şi-l întrebase unde fusese şi de ce întârziase, iar el îşi dăduse seama pe loc că trebuie să mintă şi că n-o să fie ultima minciună pe care i-o va spune soţiei despre blonda asta anume.

Acum, la marginea parcului, el se opreşte şi se răsuceşte ca să se uite în spate, la dealul vag rotunjit şi cufundat în beznă. Ştie că mâine o să afle numărul morţilor de ambele părţi, numerele astea clare fiind unul dintre lucrurile care se fac la război ca să nu te mai gândeşti la oamenii adevăraţi care au pierit. Dar nu funcţionează bine niciodată, cel puţin nu în cazul lui. O băutură este aproape de fiecare dată un leac mai eficient. O să se ducă la Chicote apoi, nădăjduind c-o să fie acolo şi ea, şi-o să se simtă mai bine înainte să se simtă iarăşi mai rău.

Deocamdată nu vede decât ce-i drept în faţa lui, doar atât, iar ea face parte din asta. O fi războiul care îl schimbă, faptul că trăieşte pe muchie de cuţit pentru prima oară după mulţi ani. Indiferent din ce motiv, ea a străpuns acea apărare construită de el, iar acum el nu poate decât să se gândească la ea şi să încerce să se apropie de ea, indiferent ce s-ar nărui astfel.

Existau lucrurile pe care intenţionai să le faci şi cele pe care trebuia să le faci. Existau cel care îţi închipuiai că eşti şi cel care ai devenit într-o noapte ca asta, în Madrid, în haosul negru al străzii, urmându-ţi paşii într-acolo unde aveau nevoie să ducă.

17

După trei săptămâni mi se părea că sunt de ani de zile în Madrid şi că n-aş mai vrea să plec niciodată. Nu mai trăisem vreodată la o asemenea intensitate. Era de parcă trăiam mereu cu sufletul la gură. Când bateriile germane de pe Dealul Garabitas au început să bombardeze constant oraşul, viaţa a devenit şi mai palpitantă şi mai preţioasă pentru toată lumea. În timpul zilei, salvele veneau în izbucniri scurte – şaizeci sau o sută de obuze în zece minute, timp în care noi aşteptam să se termine stând în cadrul uşii, sau în restaurante, sau în căzile de baie de la hotel. Mai târziu, la Hotel Gran Vía, la Chicote sau în camera lui Delmer, discutam despre numărul obuzelor care căzuseră şi despre câţi oameni fuseseră ucişi şi dacă se mai dădeau şi alte bătălii în ziua aceea, în altă parte, şi ce se întâmplase atunci şi ce s-ar putea întâmpla mâine. Era liniştitor să reiei totul la nesfârşit. Era o modalitate de-a ne simţi împreună şi în siguranţă. Era o singură limbă, pe care o vorbeam cu toţii.

Am învăţat foarte repede să recunosc sunetele diferite ale armelor, cum să merg printre arteziene de cioburi şi cum să respir când aerul era îmbâcsit de fum de lidită şi praf. Am început să mă descurc mai bine în spaniolă şi în curând puteam să vorbesc cu femeile care aşteptau cu orele la cozi pentru mâncare şi cu copiii care mergeau la şcoală în orice clădire care-i primea, trecând printre cărărui lăsate de picături de sânge ca să ajungă acolo şi oprindu-se uneori ca să sape după câte un obuz luat ca suvenir, pentru a face schimb apoi între ei, aşa cum făceau copiii din St. Louis cu bilele de sticlă sau cu cartonaşele cu jucători de baseball.

Într-o seară, tocmai mă întorceam de la spitalul militar când m-am oprit în piaţa de la Santo Domingo, ca să ascult un cântăreţ de flamenco. Perechile se plimbau de mână, mergând încet prin aerul blând şi vorbind de parcă bombardamentul zdravăn din acea dimineaţă fusese doar un vis.

Într-un colţ al pieţei, porumbeii încercau să doarmă în timp ce un grup de copii aruncau cu pietricele în ei. Chitaristul stătea un pic într-o parte şi-şi ţinea instrumentul strâns aproape de corp cu o mână, în timp ce cu cealaltă ciupea notele înalte. Cântecul era frumos. M-am aşezat ca să ascult restul cântecului, întrebându-mă de unde vine curajul. Din luna noiembrie a anului trecut, când Franco se hotărâse să distrugă capitala, aproape fiecare zi adusese moarte şi foc. Dar cei mai mulţi madrileni încă refuzau să plece. Acceptau gărzile înarmate, baricadele şi penele de curent, câtă vreme puteau rămâne în casele lor. Acceptau şi găurile lăsate de obuze şi clădirile sfărâmate de mortiere, şi bulevardele închise pentru blocarea înaintării tancurilor. După ce casele lor dispăreau, ei rămâneau şi aşa, şi se plimbau după cină dacă aşa le poftea inima, spunându-şi lor înşişi şi unul altuia că era mai bine să mori în picioare decât în genunchi. Şi nu era aşa?

Chitaristul tocmai ajunsese la capătul cântecului când s-a auzit un şuierat. M-am chircit fără să vreau, umerii mi s-au strâns ca o menghină. Iar apoi, obuzul. Şi-a croit drum în piaţă rotindu-se şi scrâşnind, făcând pietrele din pavaj să explodeze la impact. Şi-n vreme ce totul în mine îmi dicta să fug, iar inima mi-o luase deja la galop cuprinsă de panică, m-am pomenit ghemuindu-mă pe vine, numărând în gând secundele până când şuieratul s-a auzit iarăşi,

apropiindu-se în spirale tot mai zgomotoase, până când a străfulgerat la impact şi întreaga piaţă a huruit.

Copiii s-au împrăştiat ca nişte monede aruncate. Cântăreţul de flamenco s-a prăbuşit pe chitara lui, iar eu m-am năpustit în sfârşit, abia respirând, croindu-mi drum printr-un portic deja aglomerat, din piaţă. Fumul de lidită plutea pe lângă noi, ca o dantelărie făcută din otravă. Am numărat şi-am aşteptat, dar nu s-a întâmplat nimic.

— *Que Dios nos ayude*, a şoptit femeia din faţa mea.

Doamne, ajută-ne. Un coş gol de cumpărături i se legăna agăţat de braţul îndoit. Fiul ei, brunet, se ţinea strâns de marginea şalului ei negru, privindu-i faţa atent.

După încă cinci sau şase secunde de tăcere, femeia a ţâşnit în piaţă fără să arunce o privire înapoi. Băiatul a pornit pe urmele ei, agăţat de ea, cu şosetele subţiri şi negre alunecându-i în espadrile, şalul femeii devenind coada unui zmeu care îl trăgea înainte. Puteam bănui la ce se gândea ea, că trebuie să-l ducă pe băiat acasă, la adăpost.

Tocmai ajunseseră în mijlocul pieţei când aerul s-a făcut ţăndări. Obuzul a trecut gemând şi-a explodat în mii de fragmente, ca nişte cioburi de soare. Mai repede decât ai fi putut vedea, mai repede ca gândul, unul dintre ele a străpuns gâtul băiatului. Copilul s-a prăbuşit, cu mâna încă într-a mamei, în timp ce de jur împrejur continuau să cadă proiectile, câte unul la câteva secunde. Femeia s-a aplecat deasupra lui. Striga întruna la el să se ridice.

Nu mai văzusem niciodată o asemenea moarte, chiar sub ochii mei, darămite moartea unui copil. Ceva în mine s-a frânt. Pulsul mi-o luase la goană atât de rapid, încât am crezut că inima îmi va exploda. Însă continuam să trăiesc, în timp ce doi bărbaţi au fugit acolo şi au purtat delicat

trupul băiatului până la marginea pieţei, iar mama lui venea împleticindu-se pe urmele lui, călcând pe dâra de sânge aşa cum avea să o facă de-acum înainte mereu, înaintând şi gemând, gemând întruna, fără încetare.

18

— Eşti bine, Gellhorn? m-a întrebat Ernest în seara aceea.

Eram la Chicote, dar mare parte din mine încă rămăsese în piaţă.

Am apucat paharul de whiskey cu apă pe care mi-l punea în mâini.

— Nu ştiu. Întotdeauna e aşa?

— Nu există reguli despre cum să depăşeşti asemenea momente, dar uneori ajută să te gândeşti că moartea nu a venit după tine. Nu după tine şi nu după cineva pe care-l iubeşti.

M-am gândit că n-avea cum să fie corect. Fiecare moarte în parte era la fel de oribilă, iar acum era vorba de un băiat nevinovat. Îmi dădeam însă seama că Ernest nu voia să se arate nesimţitor, ci să mă aline. Ceva din glasul lui a funcţionat şi m-a ajutat să mă liniştesc, să mă limpezesc. Şi mai era şi simplul fapt că mă aflam aproape de el şi de alţi oameni în care ajunsesem să am încredere. Nicicând nu mai fusesem atât de recunoscătoare că am prieteni.

Am mai comandat băuturi şi le-am făcut loc ultimilor sosiţi. Tom Delmer avea o barbă de-o zi. Tocmai se întorsese împreună cu Matthews din Valea Tajuñei, unde intervievaseră o parte dintre oamenii din Brigada a Cincisprezecea care supravieţuiseră atacului asupra Dealului Pingarrón. Dealul Sinuciderii, aşa i se zicea acum,

fiindcă patru sute de americani trecuseră prin tranşeele de acolo într-o singură bătălie, şi doar o sută opt mai erau în picioare. Dacă le mai puteai spune aşa.

Veniseră cu nişte poveşti îngrozitoare. Atmosfera era sumbră, dar am rămas acolo, conştientă că-i mult mai rău să fii singur când te afli într-o asemenea dispoziţie cumplită. Cândva după miezul nopţii, am străbătut pe jos cele câteva străduţe până la hotelul Florida. Oraşul era întunecat şi rece şi noi ne strângeam laolaltă, tot grupul, sprijinindu-ne unii de ceilalţi şi izbindu-ne uşurel umăr în umăr, separându-ne doar când am ajuns în holul în formă de butoi. Când urcam în şir pe scara în spirală, ne strigam noapte bună unii altora, tot mai stins, repetat. În câteva clipe eram singură, covorul întunecos de pe coridorul lung îmi înghiţea paşii şi aveam o senzaţie plăcută, moale, în membre şi-n muşchii feţei, precum şi în minte. Însă doar mi se părea că sunt singură.

Am răsucit cheia în broască şi-am văzut că la mică distanţă, pe hol, într-un con de umbră, stătea Ernest, aşteptând să mă întorc înspre el.

— Bună, am zis încet.

— Bună, a zis şi el şi-a ieşit la lumină.

N-am vorbit deloc odată ce-am intrat în camera mea. Îi simţeam în haine mirosul de fum şi whiskey de la Chicote. Căldura trupului lui era ca o apăsare în aer, iar limba lui lipită de-a mea a declanşat o serie de mici unde de şoc. Mâinile i-au coborât în jurul taliei mele, mi-au tras bluza afară şi s-au furişat în susul coastelor, apoi şi mai sus. Era o nesăbuinţă ce făceam. Probabil că urma să regretăm amândoi, însă acum nu voiam să mă gândesc la asta şi la nimic altceva. Nici la vină, nici la Pauline. Nici la timpul care ne mai rămăsese de petrecut în Spania sau la ce vom

spune sau vom simţi în viitor. Poate că viitorul nici măcar nu exista. Era foarte posibil. Războiul avea regulile sale, în fond, iar noi nu le puteam decât bănui.

M-a tras mai aproape de el şi mi-am auzit bătăile inimii răsunând cu ecou, dinspre zidul trupului lui. Şi, în timp ce mă prăbuşeam cu el la podea, simţeam mai presus de orice că sunt îngrozitor de pierdută. Şi-mi doream mai presus de orice – de orice – să fiu găsită.

Mult mai târziu, stăteam întinşi unul lângă altul în beznă. Era ciudat să mă aflu în felul acesta lângă trupul lui, după ce petrecuserăm atâta timp împreună fără să ne atingem vreun pic.

— Ce-am făcut? l-am întrebat.

— Nu ştiu.

În camera întunecată, fără ochelari, faţa lui arăta mai tânără şi vulnerabilă. Chiar şi în jurul ochilor, unde avea riduri adânci, puteam vedea băiatul care fusese cândva. Îmi plăcea de el, de băiatul acela, şi în acelaşi timp, brusc, voiam să-l rănesc. Să o aduc în discuţie, de exemplu, pe soţia lui, pe cea adevărată, care făcea focul în Key West, care purta numele lui şi avea graţia unei regine războinice. Ea n-avea să dispară doar fiindcă a clipit el înspre mine o dată sau de două ori pe-ntuneric.

— Poate c-ar trebui să pleci.

L-am simţit încremenind lipit de mine.

— Aş vrea să rămân.

Am tăcut pentru câteva clipe şi-n cele din urmă am zis:

— Sunt obosită, fiindcă asta era mai uşor de zis decât toate lucrurile pe care le simţeam de fapt.

— Atunci, dormi. Azi ai văzut un lucru al naibii de greu. Mi se pare că eşti foarte curajoasă.

— Nu mă simt curajoasă. Nu ştiu ce să simt.

— Eu o să fiu aici. Încearcă să alungi tot din minte, dacă poţi.

— Bine.

M-am întors, îndepărtându-mă de el, şi-am închis ochii. Bineînţeles că el făcea parte din acel „tot”. Dar nu se putea lămuri asta acum. Nu-mi doream decât să rămân singură pe un ocean de uitare, să adorm în timp ce patul devenea o plută şi mintea începea să se desprindă de sine.

— Noapte bună, Marty, l-am auzit zicând în timp ce pluteam în derivă, legănată de valuri, în beznă.

19

Peste câteva zile, băieţii au venit să mă ia şi-am pornit peste vale, către dealurile Guadalajarei care se zăreau în depărtare, maronii ca pâinea. Nu oricine putea găsi un mijloc de transport ca să iasă din Madrid, dar Ernest făcea mereu rost de-o maşină sau două şi de şoferi care să-l ducă unde avea nevoie, precum şi de câtă benzină voia.

După noaptea petrecută împreună mă străduisem să-l evit, dar când s-a oferit să mă ducă în călătoria asta am acceptat pe loc. Graţie reputaţiei lui, comandanţii şi soldaţii de pe teren erau mereu bucuroşi să-l vadă. Aveam să fiu martora unor lucruri extraordinare, aşa bănuiam, şi să aud acel gen de poveşti pentru care venisem aici. Femeile erau aşa de rare pe front, practic inexistente. N-aveam de gând să ratez şansa asta pentru nimic în lume.

Pe drum, de-a lungul şoselei, vedeam din loc în loc sate. Probabil că fuseseră cândva tare frumoase. Acum se ofiliseră, înfrânte. Copii murdari şi care păreau flămânzi se cocoţau pe câte-un rug de moloz ca să ne privească

trecând. Aveau ochii imenşi şi uşor acuzatori – nu pentru că am fi făcut ceva greşit, ci fiindcă aveam libertatea de a ne perinda pe-aici, lăsând în urma maşinii doar o spirală de praf lungă de-un braţ, ca singură dovadă a trecerii noastre.

Când am ajuns în vârful unei trecători înalte, am lăsat maşina să se odihnească şi-am coborât. Întreaga vale se vedea jos, ca o velă strânsă, cu întinderi lungi de crânguri de măslini şi viţă de vie, şi pământul brăzdat care însemna câmp de luptă. În depărtare fumega un perete neclar, tencuit în alb. Era o fermă care ardea. În înalturi, pe un cer plat ca o pânză de bumbac călcată cu fierul, un vultur se rotea într-un singur cerc lung şi lent care mi-a dat fiori pe la ceafă.

Am mers cu maşina până jos, în vale, şi am tras pe marginea drumului prăfuit. De la câţiva kilometri distanţă răzbăteau sunetele artileriei, răpăitul stratificat al mitralierelor, pocnetele stridente şi distincte ale puştilor automate. Am înaintat pe terenul cu brazde adânci şi-am ajuns la o buză de pământ, şi asta era tranşeea. În câteva clipe eram jos, înăuntru.

Şanţul era suficient de lat ca să încapă doi oameni în picioare sau în genunchi, unul lângă altul, cu solul uscat şi crăpat în partea de jos şi pereţi de pământ care se înălţau grosolani şi abrupţi de-o parte şi de alta. Ici şi colo, şanţurile se lărgeau şi scoteau la iveală câte o „cameră” mică şi pătrată, dacă i se putea spune aşa. Când am ajuns şi noi la una, acolo se afla o masă simplă, pe care erau aşezate o hartă şi un telefon militar. Într-un colţ erau stivuite câteva paturi pliante, ceea ce m-a făcut să mă gândesc că oamenii dormeau acolo, când dormeau. Mai erau şi un foc mic şi-o cafea care fierbea. Mirosea a ars, şi

totuşi îmi doream la nebunie un pic, măcar şi pentru ca astfel să am ce face cu mâinile.

Toţi bărbaţii pe care i-am întâlnit – deşi mare parte din ei nu erau de fapt decât nişte băieţi – păreau să se uite la mine uimiţi, de parcă apăruse un tort de nuntă sau o gazelă. Unii erau spanioli, unii americani, canadieni, mexicani, din câte se părea. Erau pe front de patruzeci şi cinci de zile, după cum a spus unul dintre ei, şi se aşteptau în fiecare zi la un atac. Se trăgea tot timpul înspre ei, bineînţeles, dar un atac adevărat ar fi fost cu totul altceva.

Am pătruns mai departe în tranşee, unde pământul a devenit atât de dur şi cu denivelări aşa mari, încât te simţeai de parcă te chinuiai să mergi de-a lungul unei albii aride şi stâncoase. Mulţi dintre soldaţi îşi ţineau puştile în poziţie de tragere. Alţii stăteau în picioare, cu ele alături, sau uneori erau întinşi, cu puştile ca nişte câini care dormeau lângă ei. Am remarcat ce multe cărţi erau pe acolo, prin buzunarele de la spate sau pe rafturi săpate în pământ, în coşuri sau în mâinile oamenilor. Am văzut un exemplar din *Candid* şi de asemenea *Fire de iarbă*. Când am ajuns lângă un tânăr care citea *Walden*, a trebuit să mă opresc. Era înalt şi zvelt şi avea un păr blond foarte des care te ducea cu gândul la câmpurile abia secerate. Pielea mâinilor îi era palidă, de-un alb rozaliu, mâinile unui poet filozof.

— Îl ador pe Thoreau, am zis. Care-i partea ta preferată?

— Cred că-mi place toată. Cunoaşte denumirile atâtor flori şi copaci. E ceva. Prefer să mă gândesc la asta oricând, în loc de ce se-ntâmplă aici.

Avea nişte ochi de un albastru deschis, cu nişte pupile mici şi negre cât un vârf de ac, m-a frapat ce frumoşi erau, dar şi cât de tulburători.

— Dar partea ta preferată? m-a întrebat.

— Ah, cred că şi mie îmi place toată. Vorbeşte despre darul de-a fi pierdut în pădure. Şi mie asta mi s-a părut mereu liniştitor, într-un fel. Faptul că poate trebuie să te rătăceşti cu adevărat, ca să te poţi regăsi.

A mijit un ochi şi s-a uitat la mine pieziş, de parcă privea direct prin mine.

— Zice chestia asta, nu-i aşa? Apoi a adăugat: Cred c-o să fii bine, să ştii. Să nu-ţi faci prea multe griji.

Felul în care-mi vorbea era îndrăzneţ şi ciudat de intim. Şi totuşi, deşi mă simţeam expusă, era acolo şi-un soi de consolare vagă, aceea că sunt văzută – măcar şi pentru o clipă, măcar şi de-un om complet necunoscut.

— Noroc, i-am urat.

— La fel, mi-a zis şi s-a întors la cartea lui.

Peste câteva clipe, când m-am întors lângă Matthews, aveam senzaţia bizară că tocmai văzusem o fantomă.

— Despre ce era vorba? m-a întrebat el.

— Nici măcar nu ştiu. Un băiat, acolo, şi el. E ceva să fim aici, nu-i aşa?

— Absolut. E important. N-ai cum să ştii ce e-n mintea acestor copii cu adevărat, dar putem să străbatem şi noi aceeaşi bucată de pământ şi să ne uităm în ochii lor.

— Şi să vedem cărţile pe care le citesc.

— Sigur. Ăsta-i cel mai important lucru care se spune despre jurnalism, ştii, a continuat el. Să n-ai încredere în reportaj. Să nu-i laşi pe alţii să-ţi spună ce s-a întâmplat, dacă poţi să te duci şi să vezi cu ochii tăi. Trebuie să trăieşti tu întâmplările, cu toate simţurile tale. Să scrii ce vezi tu, ce simţi tu.

Asta m-a făcut să mă opresc locului o clipă.

— Şi cum rămâne cu obiectivitatea?

— Nici să nu-ncerci. Nu există aşa ceva.

— Cred că mă bucur să te aud zicând asta. M-am tot gândit la băiatul pe care l-am văzut murind la Santo Domingo. Vreau să scriu ceva, dar nu cred c-o pot face fără să devin sentimentală.

— Începe şi gata. Porneşte de oriunde.

— S-ar putea să-mi iasă îngrozitor.

— S-ar putea. Dar nu-i ăsta cel mai rău lucru din lume.

— Nu-i, am confirmat.

Şi chiar nu era. Cel mai rău lucru din lume – ştiam deja – ar fi fost să-mi fie prea frică să încerc.

Vreme de patru zile, am mers cu maşina de la un batalion la altul şi am dormit în tabere, lângă corturile soldaţilor, mâncând ce mâncau ei şi încălzindu-ne la focul lor. Ştiam că mulţi dintre ei erau lipsiţi de experienţă – ca Fisher, infanteristul canadian pe care-l întâlnisem în spital la Madrid, cel care nu ţinuse niciodată o armă în mână până în clipa în care fusese nevoit s-o folosească efectiv. Unii aveau pielea netedă ca bebeluşii, gene lungi şi ochi înspăimântaţi, dar erau devotaţi. După ce-am vorbit cu mulţi dintre ei şi-am văzut cum trăiesc, mi-am dat seama că nu aveau rezerve de curaj nesfârşite, fiindcă nimeni nu are vreodată. Când îi părăsea curajul, găseau o cale de-a rezista şi aşa şi de-a lupta cu forţa minţii. Erau înzestraţi mai degrabă cu hotărâre, decât cu vitejie. M-am gândit că de-asta aveau să câştige Brigăzile acest război. De-asta trebuiau să o facă.

După lăsarea întunericului, corturile se umpleau de poveşti şi de vinul roşu pe care ni-l treceam din mână în mână în căni emailate. Într-o noapte, când eram foarte neliniştită, m-am strecurat afară ca să fumez sub cerul liber, stând în picioare. Tabăra era amplasată pe o coastă

de deal, cu pini înalţi şi golaşi de jur împrejur. Stăteam în linişte, savurând mirosul proaspăt de răşină de pin şi bucurându-mă de senzaţia de solitudine. Atunci clapeta de la uşa cortului s-a deschis şi Ernest a apărut lângă mine.

— Nu ţi-e frică să stai aşa, afară? m-a întrebat.

— E frumos.

Am tras din ţigară, hârtia a sfârâit.

Nu era lună, iar dealul şi pinii erau învăluiţi într-o beznă groasă, de parcă ar fi fost trase cortinele de undeva, de la mare înălţime. Am auzit râsete dinăuntrul cortului, dar păreau să n-aibă nici o legătură cu noi.

— Cred în tot ce ţi-am spus noaptea trecută. Pentru mine-i prea târziu, în ce te priveşte. Poate că nu vrei s-auzi toate astea. Poate că sunt un ticălos egoist, dar nu m-am mai simţit aşa de viu de ani de zile. Marty. Marty, uită-te la mine.

— Nu.

— Nu fi copil, ce naiba. Sunt îndrăgostit de tine.

În câteva clipe, a traversat distanţa dintre noi şi acum se înălţa ameninţător lângă mine, eclipsând cerul. Şi-a strecurat mâinile sub jacheta mea şi m-a strivit cu o sărutare. Nu puteam respira şi nici nu-mi păsa. Pământul de sub mine s-a înclinat. Copacii s-au aplecat şi la fel noaptea întreagă, iar acea parte din mine capabilă de obicei să rămână raţională s-a dus pe apa sâmbetei. Îi simţeam buricele degetelor fierbinţi pe spate, pe umeri, pe gât şi pe sub păr. Peste tot. M-am împins în hainele lui, dorindu-mi să fiu şi mai aproape, să-i simt pielea, să-l am.

— Doamne, a zis cu buzele lipite de gâtul meu. Ce de timp am pierdut.

— Nu contează.

L-am sărutat iarăşi, vrând să nu se termine, şi totodată dorindu-mi zadarnic ca această clipă şi tot ce era între noi să se fi terminat deja. Idila începută şi sfârşită, răul făcut şi reparaţiile în curs de desfăşurare, inima mea frântă pe cale de vindecare. Fiindcă el avea să-mi frângă inima. Atâta lucru ştiam deja.

Şi totuşi, iată-ne acolo chiar şi aşa, aruncându-ne unul spre celălalt în întuneric, sub o sută de milioane de stele, meniţi să ne ciocnim dezastruos. Logica nu ne-ar fi salvat, nici teancul din ce în ce mai subţire de zile. Aveam tot timpul din lume ca să comitem o greşeală îngrozitoare.

20

Pe timpul nopţii, hotelul Florida era un stup de umbre. Am învăţat să le citesc pe toate când îmi croiam drum spre camera lui Ernest, cu trenciul legat în talie peste pijama, hotărâtă să nu las pe nimeni să aibă habar că deveniserăm iubiţi. Una era să ne rănim noi înşine, şi cu totul alta să-i târâm şi pe alţii după noi. Soţia lui nu trebuia sub nici o formă să afle. Nici mama, fiindcă n-aş fi putut supravieţui expresiei de pe chipul ei. *Iarăşi, Marty?*

Nu. Era suficient de greu să-mi dau mie însămi socoteală.

Odată intrată în camera lui, nu spuneam nimic, îmi lăsam doar haina să cadă la uşă, în locul unde stăteam, şi apoi îl găseam în întuneric. Ni se ciocneau dinţii când dădeam unul de celălalt. Mă trăgea sub el, braţele lui mă cuprindeau de deasupra, un strop mic din sângele lui sau al meu pe limbă. Mă simţeam ameţită şi nesăbuită şi mă întrebam dacă nu cumva mă îndrăgostesc şi eu de el. Sau poate toate astea însemnau de fapt să fii cât se poate de treaz. Nervii păreau să-mi plutească expuşi de jur

împrejurul meu, ca într-un fel de halou sensibil. Eram răvăşită, şi ce mai conta dacă era din cauza războiului din Spania sau a lui Ernest? Poate că nici nu era vreo diferenţă între ele.

M-am apucat în sfârşit să scriu, aproape de îndată ce ne-am întors de pe teren. Nu eram sigură ce-o să-mi iasă până la urmă. Răsfoindu-mi carnetele, am încercat să detaliez momente şi impresii – sunetul bombardamentelor, aşa cum se auzeau ele din patul meu de la Florida, absurdul tramvaielor ce străbăteau întruna Gran Vía, mergând până pe front. Vălurile otrăvitoare de fum de după un atac şi cozile la pâine de lângă cele pentru un bilet la filmul *Timpuri noi*, cu Charlie Chaplin. Parfumeriile unde mirosul de cordită se amesteca cu al gardeniilor la sticluţă, şi opera unde încă se vindeau bilete, şi tenorul cel tânăr şi frumos care era voluntar şi adesea apărea dimineaţa proaspăt venit din tranşee, cu urme de sânge pe pantofi.

Am scris şi-am tot scris, până când am înţeles că povestea pe care simţeam cel mai tare nevoia s-o spun, şi cea de care mă temeam cel mai tare, era despre băiat şi acea sfoară de zmeu făcută din sângele lui, prima mea întâlnire adevărată faţă în faţă cu moartea. În ziua aceea, războiul încetase să mai fie o idee şi devenise ceva personal. Încă puteam vedea mâna băiatului strângând şalul mamei. Ce se mai întâmplase cu ea? Cum îşi vedea de viaţă în continuare?

Mă simţeam neajutorată când mă gândeam la oricare dintre ei, fiecare celulă din creierul meu vibra scuturată de o furie înrudită cu disperarea. Însă disperarea nu făcea casă bună cu scrisul. Poate că într-adevăr nu exista obiectivitate, aşa cum îmi zisese Matthews, însă mi se

părea că nu voi putea scrie povestea nicicum dacă nu-mi stăpâneam mai bine emoţiile şi nu-mi dezgoleam limbajul până la os.

În 1934, când eram o tânără jurnalistă, abia intrată în domeniu, în calitate de corespondent pentru FERA, stăpânirea de sine fusese singurul meu fir călăuzitor. Asemenea multor altor programe din New Deal[20], FERA era proaspătă şi încă netestată. Am fost angajată de Harry Hopkins, unul dintre consilierii importanţi ai preşedintelui, laolaltă cu o mână de alţi scriitori, pentru a studia impactul pe care îl avea realmente Marea Criză asupra oamenilor. Aveam să călătoresc dintr-un stat în altul, culegând observaţii direct de la sursă, despre familiile cărora li se acorda asistenţă, trimiţându-mi apoi relatările. Hopkins voia poveşti şi impresii, nu statistici, iar eu îmi doream cu disperare să fiu de folos.

Abia ce mă întorsesem în State după relaţia dezastruoasă cu Bertrand şi mă simţeam cam deznădăjduită. Reuşisem să mă mai debarasez de o parte din disperarea legată de acea relaţie în primul meu roman, *Ce căutare nebună*, însă după valul iniţial de speranţă şi curată mândrie maternă, apărut în clipa când îmi ţinusem în mâini primul exemplar din carte, imaginându-mi cum o să stea în rafturile bibliotecilor, speranţele îmi fuseseră spulberate aproape pe loc. Părerea proastă a tatălui meu mă rănise mai tare decât toate cronicile, chiar şi decât cele care îmi numeau personajele „agitate” şi întregul efort „amintiri din tinereţe, în mod limpede”.

---

[20] New Deal, serie de programe economice adoptate în Statele Unite între 1933 şi 1936, implicând decrete prezidenţiale şi legi, în timpul mandatului preşedintelui Franklin Roosevelt, ca reacţie la Marea Criză economică.

Am fost absolut nepregătită pentru felul cumplit în care m-am simţit respinsă astfel. Aş fi vrut să intru în pământ de ruşine. În schimb, am acceptat postul de la FERA, care părea o mană cerească. Puteam să uit de dezamăgirea amoroasă, de mândria rănită, de visurile de-a deveni o romancieră de succes, distruse de-acum. De fapt, puteam să uit de mine cu totul şi să fac ceva bun pentru ţară.

Am fost trimisă în Carolina de Nord şi apoi în Noua Anglie, cu treizeci şi cinci de dolari pe săptămână şi-un abonament de autobuz. Cel mai adesea, făceam autostopul, luată de asistenţii sociali în maşina lor, mergând în cele mai triste oraşe văzute de mine vreodată. V-aş fi zis că eram pregătită să fiu obiectivă în relatările mele. Însă zi după zi vedeam familii atât de distruse şi învinse de sărăcie, încât îmi venea să urlu. În Lawrence, Massachusetts, am vizitat o filatură de lână unde fete scheletice stăteau aplecate deasupra maşinilor de filat ce vibrau, câte opt sau zece ore fără pauză, iar pielea lor părea înălbită şi aspră. Mâncau în picioare. La toaletă era să mă împiedic de trei tinere care încercau să doarmă pe podeaua de beton rece ca gheaţa de lângă veceu. Una avea un batic de culoarea albăstrelelor şi o privire atât de înfrântă, încât a trebuit să mă ţin de peretele din spate.

Pe drum, am încercat să vizitez cinci familii pe zi, femeile şi copiii ruşinându-se adesea să plece de acasă fiindcă hainele le erau nişte zdrenţe şi n-aveau pantofi. O familie alcătuită din patru membri dormea într-un pat de-o persoană şi toţi aveau, sifilis, chiar şi un bebeluş, o fetiţă, la care boala era atât de avansată, încât paralizase. Nu căutau să se trateze, fiindcă mama insista că e un „blestem” din partea unor duşmani şi ştie oricine că aşa ceva n-are leac.

În alt sat, am stat într-o bucătărie prăpădită, cu muşama prinsă pe pereţi ca să atenueze curentul, fiindcă rămăseseră fără cărbuni. O fetiţă de zece ani pe nume Alice stătea în genunchi pe-o grămadă de cârpe strângând la piept o raţă albă. Tatăl ei o câştigase la o tombolă unde fiecare bilet costase un penny.

— Am crezut c-o s-o mâncăm, mi-a zis el, dar vezi şi dumneata. Asta-i singura ei jucărie.

Mai târziu, când m-a condus afară, l-am întrebat cum crede că se vor descurca mai departe.

A ridicat din umeri, crispându-se.

— Dacă mi-ai fi spus acum un an c-o să ajungem aşa cum suntem acum, aş fi zis că minţi.

— Faceţi tot ce puteţi. Ba chiar mai mult.

— Nu pot face nimic.

S-a uitat dincolo de mine, dincolo de strada înecată de ploaie, pe cerul bălţat.

— Uneori mă rog să vină un înger şi să ne ia în somn. Deocamdată nu m-a auzit nimeni.

În noaptea aceea, aflată în trenul care mă ducea zdrăngănind către Boston, a trebuit să beau câteva guri de whiskey înainte să mă pot apuca de raport. Fusesem trimisă să văd lucruri mai cumplite decât aveam habar că există, şi totuşi ele nu erau decât picături dintr-un ocean de suferinţă umană. Cum puteam eu să scriu despre Alice şi raţa ei fără să sun ca o isterică? Despre fata cu batic, despre bebeluşi sifilitici, fără absolut nici o şansă? Isteria nu era de nici un folos nimănui. Dacă avea să se schimbe vreodată ceva, Harry Hopkins şi FERA trebuiau să vadă exact ce vedeam eu, nici mai mult, nici mai puţin. Trebuia să fiu ca un aparat de filmat, exact la fel de sinceră şi de neabătută, luând fiecare propoziţie pe rând.

Când mi-am dus rapoartele la Hopkins, în Washington, el a aranjat să mă întâlnesc cu Eleanor Roosevelt, care lucrase cândva împreună cu mama la nişte cauze sociale şi pe care o admirasem mereu de la distanţă. Când i-am descris scenele m-am inflamat aşa tare, încât mă mir că nu m-a dat afară. Ea însă n-a făcut decât să asculte, să asculte cu adevărat, şi să pună întrebări inteligente, cu stiloul gonindu-i pe hârtie în timp ce-şi lua notiţe la rândul ei. Purta o rochie urâtă, închisă la culoare, iar din părul cărunt i se iţeau smocuri rebele. Vârsta de mijloc fusese necruţătoare cu ea. Practic nu avea bărbie, iar dinţii îi ieşeau înainte ciudat, dar mie mi se părea că n-am mai văzut pe cineva atât de frumos. Demnitatea o lumina dinăuntru.

Când m-am întors, peste câteva luni, tocmai fusesem concediată din cauză că încurajasem o mână de mineri din Idaho să se revolte împotriva unui angajator necinstit. Ei spărseseră toate geamurile de la birourile FERA şi eu fusesem dată afară. Însă soţii Roosevelt consideraseră că procedasem corect şi-mi propuseseră să mă lase să stau la Casa Albă până mă orientam.

Mi se dăduse o cameră simplă, cu un pat îngust acoperit cu creton şi-un birou şubred într-un colţ. Doamna Roosevelt era aşa de sensibilă la chinul prin care trecea ţara, că mai degrabă şi-ar fi rupt oasele cu mâna ei, decât să trăiască în lux în timp ce alţii sufereau. Mesele erau simple, alcătuite mereu din aceleaşi chestii săţioase, indiferent de sezon. Vin se servea rar şi cu ţârâita, iar alte băuturi alcoolice niciodată – însă preşedintele îi aduna uneori pe oaspeţii mai liberali şi amuzanţi în garderobă, pentru unul dintre Martini-urile lui criminale şi-o glumă bună. I se părea că sunt fermecătoare şi distractivă, ca un

pechinez dresat, în vreme ce doamna Roosevelt mă storcea de noutăţi şi de „părerea unei persoane tinere” despre ţară.

Îmi plăcea de ea. De fapt, o adoram – şi asta aproape din prima. Nu mai cunoscusem pe nimeni care să dea dovadă de atâta bunătate, modestie şi neobosită grijă pentru ceilalţi. Uneori mă lăsa s-o ajut să răspundă la corespondenţă, o treabă absolut nesfârşită şi adesea sfâşietoare. Oamenii îi cereau ajutorul când habar n-aveau la cine ar mai putea apela – cum a fost cazul unui tânăr din Minnesota care rămăsese fără un braţ la un accident de vânătoare şi nu-şi mai putea ajuta fraţii şi surorile ca înainte. Nu aveau haine potrivite cu care să poată merge la şcoală şi aveau nevoie disperată de un cal. Oare le putea ea găsi unul?

Stăteam pe un scaun tapiţat lângă secreterul ei simplu, din lemn de cireş. Purta o rochie albastră informă, aplecată peste scrisoare, cu mâinile – erau nişte mâini minunate, puternice, cea mai frumoasă trăsătură a ei – apăsând pe pagină, gânditoare.

— Le veţi trimite un cal, aşadar?

— O să încerc să găsesc pe cineva care poate. Putem întotdeauna să facem ceva, cât de mic. E o scrisoare frumoasă. Imaginează-ţi cât timp i-a luat ca s-o scrie.

Am privit-o pentru câteva clipe, plină de admiraţie, aşa cum mă simţeam mereu când eram în preajma ei. Avea un soi de lumină, alimentată de bun-simţ şi înţelepciune şi absolut imposibil de stins. Mă făcea să-mi doresc să fiu un om mai bun.

— M-am gândit să îmi transform câteva dintre rapoarte în fişe de personaj, i-am spus. Dacă aş scrie povestiri sau roman, ar putea deveni oameni adevăraţi, în carne şi oase,

în loc de cifre şi numere în grafice pe care n-o să le vadă nimeni. Aş vrea să-i ajut. Aş vrea să încerc, în tot cazul, şi poate că asta e calea.

— Vrei să-i ajuţi, a repetat ea, privindu-mă cu ochii aceia ai ei, albaştri şi limpezi, profunzi, care puteau fi timizi sau plini de o singurătate nestăpânită, ori reci şi înspăimântători.

Ştiam că nu se declara niciodată de acord cu cineva decât dacă era convinsă.

— Da, vreau.

— Atunci o vei face.

Am părăsit Casa Albă la scurt timp după aceea şi m-am mutat în casa lui Fields din Connecticut, o hotărâre care avea să-mi tulbure foarte tare familia, după cum urma să se dovedească. Însă merita să profit de şansa unică de-a putea lucra fără să fiu distrasă. De-a lungul următoarelor patru luni, când ningea puternic, zăpada se aduna şi apoi se topea lăsând loc primăverii, am scris zi de zi, simţindu-mă alimentată de o convingere absolut nouă, cel puţin în privinţa scrisului meu. Mi-am dat seama brusc că motivul pentru care *Ce căutare nebună* eşuase total în zona comercială era acelaşi pentru care tatălui meu nu-i plăcuse deloc. Era vorba de subiectul ales. Personajele mele erau mai mult decât „agitate”, îmi dădeam seama acum. Erau banale şi narcisiste. Pe cine ajutase cartea aceea? Pe nimeni. Însă ideea asta nouă putea să fie cu totul altceva. N-avea nimic de-a face cu ego-ul, cu vanitatea sau cu mine, cu Gellhorn. Era doar rugul care ardea.

Eram încă extrem de mândră şi acum de acea a doua carte, de faptul că se vânduse bine şi că primise recenzii favorabile, că Eleanor Roosevelt scrisese de două ori

despre ea în rubrica „Ziua mea”, spunând că e bună şi utilă. Singurul lucru pe care îl regretam era că tata nu apucase să mă vadă reabilitându-mă. Îmi dădeam seama că încă îmi doream să-l simt mândru şi să-i primesc confirmarea, deşi era imposibil. Bănuiesc că din cauza asta orizontul meu se lărgise brusc de curând, pentru a-i include pe ceilalţi – pe Matthews, Ginny Cowles, Tom Delmer şi Ernest. Voiam ca ei să mă respecte ca scriitor şi, mai mult ca orice, voiam ca eu să mă respect.

Îmi era dor de acel soi de sfinţenie febrilă pe care-o simţisem în Connecticut, când personajele îmi pătrunseseră până în oase. Alice, în bucătăria ei tristă, se unise cu toate celelalte fetiţe întâlnite, pentru a deveni Ruby. Şi, chiar dacă schimbasem detalii şi adăugasem lucruri pe care nu aveam de unde să le ştiu, forţa adevărului se păstrase intactă.

Oare îmi mai puteam aminti cum să ard în felul acela? O mai puteam face acum, pentru băiat? Pentru Madrid?

Da, mi se părea că mai pot.

21

M-am trezit în camera lui Ernest în zori, am dat pătura la o parte, m-am întors cu spatele la el şi-am început să mă îmbrac, în timp ce el s-a ridicat într-un cot ca să se uite la mine.

— Pleci la treabă acum, nu-i aşa? Scrii ceva nou? Mi-ar plăcea să citesc.

— Deocamdată mă cam tem să fac asta.

— Cum aşa?

— Îmi place prea mult. E senzaţia de proaspăt, bănuiesc. Ca şi cum aş fi descoperit un teritoriu nou. Nu ştiu.

— Arată-mi.

— Aş putea. Dar dacă mă-nşel şi-i îngrozitor? Atunci ce fac?

— Ştii, când eşti tânăr poate fi important să auzi şi părerile altora şi să-ţi testezi astfel munca. Ţi-am povestit de Stein, nu-i aşa? M-a făcut bucăţele, şi la fel şi pe Pound, dar aveam nevoie de asta, cu vârf şi-ndesat.

M-am aplecat deasupra pantofilor şi am simţit cum îmi vine sângele-n cap. El era ultimul om din lume care-aş fi vrut să mă facă bucăţele. Nu-mi puteam imagina scriitor pe care să-l fi admirat mai mult. Şi mai erau şi toate celelalte, la el. Felul în care părea să se hrănească cu experienţa fiecărei zile, chiar şi cu lucrurile înfricoşătoare, când toţi ceilalţi deveneau nişte agitaţi. *Cine-i omul ăsta?* mă pomeneam întrebându-mă tot mai des. *Cel în pantaloni maro ponosiţi şi cămaşă albastră plină de găuri? Cel care se roagă la clapele maşinii de scris şi la bourbon şi mai cu seamă la adevăr? Care păşeşte peste gropile lăsate de obuze, unde pământul s-a despicat până adânc, la conducte? Care îmi caută privirea când începe să se cutremure tavanul şi-mi spune fără cuvinte că totul va fi bine, fiindcă el este cu mine? Cum poţi să ajungi să iubeşti un asemenea om?*

Habar nu aveam, dar asta mi se întâmpla. Mă îndrăgosteam, şi era minunat, şi era cumplit. Voiam să fug cât mă ţineau puterile şi să nu privesc deloc înapoi. Voiam să închid bine obloanele şi să rămân pentru totdeauna în camera asta.

— Acordă-mi un pic de timp, bine? i-am zis în cele din urmă, îndreptându-mă de spate şi întâlnindu-i privirea. O să-ţi arăt în curând. Promit.

— Noi n-avem timp, nu?

— Nu în Madrid, probabil.

A tăcut. Eu mai aveam la dispoziţie încă o săptămână sau zece zile. El avea un pic mai mult, dar nu cine ştie cât. Avuseserăm grijă să nu vorbim despre asta, dar acum se părea că n-avem încotro.

— Aici, nimic de acasă nu mai pare real, a zis el după o vreme. Nu am o nevastă, trei fii şi un roman de scris. Nu am rate la casă şi oameni care se bazează pe mine, nimic altceva în afară de relatarea pe care trebuie s-o trimit zilnic şi de grija să nu fiu împuşcat. Şi de tine.

— Însă de îndată ce te vei întoarce în Key West toate acestea vor păli, am continuat eu în locul lui, pe un ton sec, în vreme ce pe dinăuntru mă clătinam şi mă prăbuşeam într-o parte. Asta vrei să spui. Totul se va schimba şi Madridul va fi locul care nu mai pare real.

— Cam aşa ceva.

Mă aşteptasem la asta, şi totuşi m-a surprins. Cuvintele lui păreau să se potrivească perfect cu acel lucru de care mă temusem. Că îmi va frânge inima fără ca măcar să fie nevoit să mişte un deget. Că nu exista cale ca el să fie cu adevărat al meu. Ştiusem de la bun început că o să se întoarcă la Pauline. Însă îmi spusesem că vor reuşi cumva să construim un pod al prieteniei durabile. Eram prieteni, nu-i aşa? Nu puteam să cred că vom dispărea pur şi simplu unul din viaţa celuilalt după toate acestea, însă el cam asta părea să sugereze. Că între noi fusese ceva trecător, un interludiu. Ceva lipsit de importanţă. Şi că în curând nu voi mai însemna absolut nimic pentru el. Era buimăcitor de dureros să-l simt cum dă înapoi, şi asta tocmai când începusem să mă încred în sentimentele mele.

— Eşti un om deosebit, i-am spus încercând să-mi păstrez calmul din voce. O să-mi fie dor de tine.

Expresia de pe chip i s-a îndulcit.

— Dar mai avem câteva zile.

— Nu pot, am zis.

M-am aplecat spre el până când fruntea mi s-a odihnit pe a lui şi-am rămas neclintită aşa, respirând mirosul pielii lui, căldura cearşafurilor de bumbac, fiecare detaliu din cameră în timp ce pălea şi devenea nălucire. Apoi m-am ridicat în picioare, mi-am îndreptat umerii şi-am ieşit fără să privesc înapoi.

Când mergeam spre camera mea, simţeam cum singurătatea şi teama se insinuează de prin cotloanele unde stătuseră în aşteptare. S-au înfăşurat în jurul meu, confortabile şi cunoscute. Umplându-mi buzunarele şi toate spaţiile dinăuntru şi dinafară, până când mi s-a părut c-ar trebui să mă sprijin de perete ca să pot rămâne în picioare. În decurs de câteva clipe, fusesem alungată din iubire şi eram singură iarăşi.

N-a fost niciodată al tău, zicea o voce din mintea mea. Dar ce mai conta? Chiar şi aşa, îl pierdusem.

PARTEA A TREIA
Aproape acasă
mai 1937 – februarie 1939

22

Ar fi trebuit să mă întorc în St. Louis, mi-am dat seama de asta mai târziu, ca să o văd pe mama şi să dorm în

vechiul meu dormitor de sub streaşină, din casa de pe McPherson Avenue, până scăpam de Madrid ca de-o febră. Însă m-am dus la New York, unde în loc de cozi la pâine şi camioane pline cu bărbaţi răniţi cu feţele murdare erau castani în floare, nori în nuanţe de roz şi şiruri de taxiuri galbene. În loc de tancuri pe străzi sau avioane Junker huruind în înalturi, maşini lustruite pluteau spre cocteiluri. Vitrinele magazinelor străluceau pline de tot felul de lucruri de care n-avea nevoie nimeni – ţinute de seară, ceasuri cu safire, torturi prea sofisticate ca să-ţi treacă prin cap să le mănânci. Totul era aşa de frumos. Totul era aşa de greşit.

New York însemna, însă, să-l pot ajuta pe Joris Ivens. El se afla acolo pentru a dirija paşii *Pământului spaniol* de-a lungul ultimelor sale etape, pentru a edita materialul filmat şi-a monta sunetul care trebuia să fie la fel de visceral şi frapant ca imaginile. Treaba asta solicita ceva imaginaţie. Vreme de câteva săptămâni, ne-am întâlnit cu un grup de ingineri într-un studio izolat fonic din campusul de la Columbia University, unde am încercat să reproducem focurile artileriei folosind un furtun de aer comprimat şi-o cameră de minge de fotbal, pocnit din degete şi bătut din picioare, şi n-am renunţat până n-am obţinut un rezultat dătător de fiori.

— Cred că pot obţine o vizionare la Casa Albă, i-am zis lui Ivens când filmul a fost în sfârşit gata. Doamna Roosevelt abia aşteaptă să vadă ce-am făcut. O să-ţi placă la nebunie de ea. Toată lumea o place, deşi poate fi şi îngrozitor de dură.

— Dacă poţi aranja, ne-am putea vedea la Washington în iulie sau august. O să-i scriu lui Ernest. O să sară-n sus de bucurie.

— O să-i scriu şi eu, am zis ca şi cum nu era mare lucru.

Mă gândisem la el aproape încontinuu, torturându-mă apoi din cauza asta. Era o prostie s-o ţin tot aşa, să-mi fie dor de ce fusese între noi, când probabil fusese o nimica toată. Îmi mai dădeam seama şi că nu doar Ernest, dar Spania ajunsese să mă obsedeze, experienţa războiului. Ce importantă, ce adevărată şi crudă era acolo fiecare zi. Ce utilă mă simţeam şi ce înţeleasă. Îmi găsisem şi eu, în sfârşit, locul unde mă potriveam, exact aşa cum eram. Oamenii dimprejurul meu păreau să fie cei pe care mi-era scris să-i cunosc şi de care să-mi pese. Iar acum totul se terminase – şi care era leacul pentru una ca asta?

Am început să mă culc foarte târziu, să fumez prea mult şi să stau cu privirea pierdută în ferestrele întunecate, gândindu-mă la Amelia Earhart[21]. Toţi îi urmăreau cu atenţie zborul prin lume, însoţindu-i calea cu titluri zilnice în ziare şi imaginându-şi cum o fi să te bucuri de-o asemenea libertate. Apoi ea dispăruse, la început semnalele radio fiind tot mai slabe şi intermitente, apoi inexistente. Preşedintele Roosevelt trimisese în căutarea ei jumătate din flota americană, într-o acţiune fără precedent, însă deocamdată cerul sau marea păreau că se deschiseseră şi pur şi simplu o înghiţiseră.

Asta m-a făcut să mă simt nesigură pe mine şi îngrozitor de singură – şi mi-a amintit iarăşi de Spania, şi mai puternic. Orice şi oricine îţi putea dispărea aşa, şi tu puteai

---

[21] Amelia Earhart (1897–1937), pionieră în aviaţie şi militantă pentru drepturile femeii. În 1928 a fost prima femeie care a traversat cu avionul Oceanul Atlantic, ca pasager, fiind celebrată de presa internaţională şi devenind un idol feminin. În 1932, a zburat singură peste Atlantic. A dispărut în timp ce executa un zbor împrejurul Pământului, după ce parcursese trei sferturi din zborul planificat.

dispărea, dacă nu aveai în jurul tău oameni care să te cunoască cu adevărat. Care să se afle solid pe poziţii exact acolo unde te aflai tu când viaţa devenea tumultuoasă şi înspăimântătoare. Care te puteau găsi când te pierdeai şi nici tu însăţi nu te mai puteai regăsi, nici măcar în oglindă.

Am hotărât să le arătăm soţilor Roosevelt filmul pe 8 iulie şi ne-am întâlnit la Newark Penn Station. Eu am ajuns prima şi i-am aşteptat sub tavanul boltit al gării, acoperit cu faianţă albastră, entuziasmată şi nervoasă în acelaşi timp. Când au sosit băieţii, mai întâi Ivens şi apoi Ernest, am încercat să-mi ascund agitaţia glumind despre mâncarea de la Casa Albă. Ne trebuiau sendvişuri de contrabandă – o grămadă. Zăpăcită, m-am prefăcut că-mi ascund unul în pantof când ne urcam în tren, turuind întruna despre cât de minunată era doamna Roosevelt în toate privinţele, cu excepţia stabilirii unui meniu. Nu mă puteam opri din glume, fiindcă ştiam că dacă mă opresc e posibil să izbucnesc în plâns.

În seara aceea am mâncat pui de porumbel cauciucat ca o pelerină de ploaie, o supă lăptoasă, fără gust, imposibil de identificat, şi salată înecată în felii umede de ananas. N-am rămas nici o clipă singură cu Ernest şi-am fost recunoscătoare pentru asta. N-aş fi ştiut ce să simt, ce să spun, ce să vreau.

Filmul ne-a captivat. Preşedintele şi doamna Roosevelt păreau foarte interesaţi. Ne-au pus întrebări profunde şi perspicace despre experienţa noastră de la Madrid, şi la fel a făcut şi Harry Hopkins, pe care nu-l mai văzusem de ani de zile. Au fost cu toţii de acord că filmul era extrem de util şi puternic. Dacă era să aibă vreun sfat, acela ar fi fost ca naraţiunea să fie mai puţin reţinută. Te aşteptai mai degrabă la o argumentare antifascistă puternică, şi chiar la

propagandă, decât la subtilităţi artistice. De vreme ce filmul era gata, această luare de poziţie putea fi livrată sub formă de discurs oricărui public înainte de proiecţie.

Ivens era încântat că lucrurile au mers aşa de bine. Am fost cu toţii invitaţi să înnoptăm acolo, iar în timp ce Ivens şi Ernest au lucrat febril la discurs până la ore târzii, eu am bătut la uşa doamnei Roosevelt.

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc, am zis aşezându-mă pe una dintre canapelele ei. Dumneavoastră şi preşedintele aţi fost extraordinar de amabili cu prietenii mei din tranşee.

S-a uitat la mine o clipă, străpungându-mă cu privirea încă dinainte să rostească vreun cuvânt.

— Sper să nu îţi pierzi capul. Hemingway pare un om complicat.

M-am gândit să ripostez sau să trântesc vreo minciună, însă ea văzuse atât de uşor ceea ce eu mă străduisem din greu să ascund chiar şi faţă de mine.

— Chiar este. Nu-mi fac iluzii în ceea ce-l priveşte, dacă asta vă îngrijorează. Cum aş putea? Dar când eşti în preajma unui om ca el, un tip destul de pătimaş, un geniu, cu adevărat, iar apoi nu mai eşti... Atunci, cum să zic, cam rămâne un gol, nu-i aşa?

— Probabil. Dar adevărul e că nici o altă persoană nu te poate împlini. Ştii asta, nu? M-a privit intens pentru o clipă, apoi a plecat ochii: Pesemne că vorbesc de parcă aş fi mama ta.

— Nu. Primesc mereu cu bucurie părerile dumneavoastră... ştiţi asta. Sunteţi foarte chibzuită.

— Nu în toate privinţele.

Pe secreter avea o cutiuţă cu vaselină din care a luat puţin şi a început să se dea pe mâini. Ţinea foarte mult la

intimitate şi n-ar fi discutat niciodată viaţa ei amoroasă cu mine, dar circulaseră mereu zvonuri despre preşedinte şi femeile lui. Secretara lui, secretara ei, prinţese străine, verişoare îndepărtate, prin alianţă. Dacă erau adevărate şi numai jumătate din aceste aventuri, îmi dădeam seama că ea trebuie să fi suferit din cauza ruşinii şi-a înstrăinării, iar vindecarea o schimbase. Era limpede că între ea şi F. D. exista acum un parteneriat, nu un mariaj în adevăratul sens al cuvântului. Nu iubire.

— Eu nu pretind că ştiu ceva despre căsătorie, am încercat să explic. (Pentru mine conta să fiu deschisă cu ea şi să-mi înţeleagă intenţiile.) Ernest nu este liber. Nu există nici o stâncă de pe care să mă arunc, nici dacă aş vrea. Dar nu vreau.

— Cum aş putea să te judec? Fiecare trebuie să facă nişte alegeri, iar apoi să mai găsească şi calea de-a trăi în funcţie de ele. Iar dacă nu putem, atunci aşa ne dăm seama că trebuie schimbat ceva.

I-am mulţumit pentru sfat, i-am urat noapte bună şi apoi am stat trează până târziu în camera mea, chipurile citind, dar de fapt privind umbrele. Ea spusese că nici un om nu îl poate împlini pe un altul, şi mi se părea corect – dar poate că ea însăşi simţea încă zădărnicia strădaniilor. Sufletul ei fusese grav rănit, indiferent că lăsase sau nu pe cineva să întrezărească adevărul. Iar când îmi vorbise despre trăitul în funcţie de alegerile noastre, simţisem că-mi mărturisea un ceva infim, o tristeţe secretă, un regret. Era o femeie de-un milion de ori mai puternică decât mine, cea mai puternică femeie pe care o ştiam sau mi-o puteam închipui. Trăia drept şi cu demnitate. Şi dormea singură.

În dimineaţa următoare, Ernest şi Ivens au plecat spre Hollywood ca să arate filmul în toate locurile unde era

posibil să câştige sprijin, iar eu m-am dus în Connecticut ca să pun la cale un roman despre război având ca personaj principal o femeie care semăna mult cu mine, doar că era mult mai chibzuită în privinţa sufletului ei. Însă înainte să mă apuc de-a binelea de treabă, un redactor-şef de la *Collier's* mi-a trimis nişte veşti. Aveau de gând să-mi publice articolul pe care-l scrisesem la Madrid. Milioane de oameni urmau să-mi citească textul şi să vadă ceea ce văzusem eu.

În seara aceea am sunat-o pe mama, strigându-mi exaltarea şi simţind cu fiecare celulă a trupului meu că fusesem salvată.

— Aşadar, eşti o jurnalistă adevărată, mi-a zis.

— Da. Şi mi-au promis să se gândească la toate celelalte aspecte, dacă vreau să mă întorc acolo, în calitate de corespondent al lor.

— Şi vrei să te întorci.

I-am sesizat neliniştea din glas şi m-am grăbit să răspund.

— Dac-ai şti cum sunt oamenii! Cu cât curaj luptă şi cum conlucrează cu toţii. Cred că nu s-a mai întâmplat vreodată ceva asemănător cu războiul ăsta. Trebuie să fiu acolo.

— O să mergi singură?

Nu-i spusesem de Ernest pe faţă, dar numele lui piperase fiecare scrisoare trimisă din Spania, iar ea nu era proastă.

— Nu ştiu sigur.

— Ce să-ţi zic, am încredere că vei şti ce e bun pentru tine.

Cuvintele ei sunau la fel ca acelea spuse de doamna Roosevelt. Îmi doream să le cred pe amândouă, însă, sincer, eram deja implicată până peste urechi. Poate că

mariajul lui Ernest însemna, aşa cum zisesem, că nu am nici o stâncă de pe care să mă arunc. Dar ce conta asta când iubirea în sine era un ocean, şi când te puteai îneca până şi într-o ceşcuţă din ea?

Pentru moment, m-am concentrat pe ceea ce ştiam.

— *Collier's* îmi trimite acreditarea, legitimaţia de corespondent şi tot ce trebuie. E palpitant, mamă. Ştiu că eşti îngrijorată, dar e exact ce-mi doream. Te rog să fii fericită pentru mine!

— Sigur că o să fiu. Sunt.

De îndată ce-am pus jos receptorul după convorbirea cu mama, am vrut să-l sun pe Ernest şi să-i spun de *Collier's*. El crezuse în mine de la început. Dincolo de toate cele întâmplate sau nu între noi, mă încurajase în munca mea şi-mi văzuse potenţialul de jurnalistă mult înainte să-l văd chiar şi eu. Voiam să-i spun şi că mă voi întoarce la Madrid, bineînţeles, fiindcă oricât de complicat ar fi fost totul acum, adevărul este că nu-mi puteam imagina să fiu în Spania fără el. Am rămas aşa mult timp, în picioare, cu receptorul în mână, ascultând zumzetul ce se ducea în toate direcţiile, către nimeni anume. Apoi l-am aşezat uşor în furcă şi-am plecat într-o plimbare lungă, sperând să mă limpezesc măcar un pic.

În răstimp de douăzeci şi patru de ore, aproape ca şi cum Ernest mi-ar fi ghicit gândurile sau mi-ar fi simţit dilema plutind în văzduh ca o furtună, a sosit o telegramă. Hollywoodul era înnebunit după film. Vedetele aruncaseră cu pumni de bani în ei peste tot pe unde fuseseră şi strânseseră deja douăzeci de mii de dolari. ADICĂ 20 DE AMBULANŢE GATA DE PLECAT PE FRONT ÎN CÂTEVA SĂPTĂMÂNI, îmi scria. TOCMAI ARANJAT SĂ MĂ ÎNTORC PE

17 AUGUST DIN NY PE USS CHAMPLAIN. VII ŞI TU CU VAS DIFERIT. SPUNE DA.

23

M-am întâlnit cu Ernest în Paris, la Café de la Paix, într-o după-amiază de la sfârşitul lui august. Îl găsise pe Matthews şi-l adusese cu el, şi ne-am năpustit unii asupra altora, vorbind unul peste altul, sorbindu-ne din priviri şi zâmbind cu gura până la urechi. Am comandat două duzini de stridii şi suficient vin roşu cât să saturi un regiment, şi-am stat acolo, umăr în umăr, mult după ora la care chelnerii şi toţi ceilalţi ar fi vrut să plecăm.

De data asta, când am pornit spre Spania, n-au mai fost convoaie sau mers pe drumuri de pământ reci, ci transport civilizat, foarte eficient. Odată ce-am ajuns la graniţa cu Andorra, ne-am îmbarcat într-un mic avion plin cu provizii care se îndrepta mai întâi spre Valencia, iar apoi către contraofensiva loialiştilor, pe frontul din Aragón. Partea leului din Spania era acum controlată de Franco. Bilbao căzuse, la fel şi San Sebastián şi tot teritoriul basc de la vest. Se înregistraseră totuşi şi câteva mici victorii de partea noastră, care costaseră scump. În luptele recente de mai jos de Zaragoza, loialiştii reuşiseră să elibereze oraşul Belchite – ce mai rămăsese din el.

Când am ajuns noi acolo, fumul nu se risipise încă. Învăluia ruinele oraşului cu o ceaţă din cauza căreia ţi se părea că vezi totul ca prin vis. Iar ceea ce vedeai era în mare parte îngrozitor. Loialiştii câştigaseră bătălia asta, iar acum morţii trebuiau dezgropaţi de sub moloz, adesea cu mâinile. Oamenii trebuiau să ducă trupurile într-un loc şi să le alinieze, apoi aşteptau să fie săpate nişte gropi

destul de mari ca să încapă. Într-o parte, morţii erau stivuiţi unii peste alţii într-un strat gros de doi metri şi jumătate, cu chipuri copleşite de groază, cu picioare murdare de ţărână, cu mâini care se iţeau în unghiuri nefireşti. Iar mirosul, mirosul era ceva ce speram că nu-mi voi aminti mai târziu, când încercam să scriu despre ziua asta. Mă făcea să mă simt rău, îngrozită şi mică – şi bucuroasă că nu eram singură.

Pe străzile înguste, bombardamentele distruseseră temeliile de piatră ale caselor. Acum ele se înclinau sau se răsturnau unele spre altele. Am mers prin soarele zăpuşitor de sfârşit de vară, prin aerul portocaliu, încărcat de praf. Bucăţele de hârtie zburau în jurul nostru şi trebuia să avem grijă unde călcăm, să ocolim fel şi fel de lucruri – obloane smulse de la ferestre, o bicicletă strivită. Scaunele cafenelelor făcute surcele. În mijlocul drumului am văzut o maşină de cusut neagră trântită pe-o parte, de parcă se târâse în stradă ca să moară acolo.

Robert Merriman încă rezista acolo, cine ştie cum. Acasă fusese profesor de istorie la Universitatea Berkeley, dar aici era comandantul Brigăzii a Cincisprezecea şi condusese acest ultim atac. Fusese lovit de şase ori de schije din grenade, în faţă, la gât şi pe mâini, dar în general părea să-şi ignore rănile, care mie mi se păreau carne vie, cu marginile zimţate, foarte grave. În spitalul de campanie, ne-a povestit cum el şi oamenii lui mărşăluiseră din Quinto şi uneori se târâseră pe burtă ca să înconjoare Belchite cu trupurile lor şi cu simpla putere a voinţei, înaintând spre centrul oraşului.

— Casă cu casă, ne-a spus, cu hainele încă negre de funingine, fum şi ţărână. Casă cu casă, aşa ne-au

bombardat când înaintam. Trebuia să cucerim catedrala, doar la asta mă puteam gândi.

— Aţi lăsat ceva sânge în urma voastră, a spus Ernest, cu un respect profund în priviri.

— Aproape deloc. Băieţii s-au străduit cât au putut. Au fost minunaţi.

Vedeam şi noi cu ochii noştri. Luptaseră dedicându-se total şi acum îşi vedeau de morţi cu o grijă aproape sacră. În josul dealului, pe malul unui pârâu subţire şi puţin adânc, câţiva soldaţi se dezbrăcaseră la bustul gol şi încercau să-şi spele sângele şi mizeria de pe feţe şi mâini. Erau americani. Recunoşteam în glasurile lor accente din Ohio, New Jersey şi California şi, în timp ce Ernest a continuat să discute cu Merriman, amândoi scăldaţi în admiraţie reciprocă şi-n amintirile bătăliilor trecute, eu am coborât la râu, unde un tânăr stătea un pic deoparte.

Ne-a luat ceva timp până ne-am dat seama că eram amândoi din acelaşi cartier al St. Louis şi că mama lui fusese pacienta tatălui meu. Când l-am întrebat de ce-i era cel mai dor de acasă, el n-a ezitat.

— Creve Coeur. Chiar înainte de plecare, am fost cu iubita mea la un picnic acolo, jos, pe malul lacului. Am stat toată ziua.

— Acela este şi unul dintre locurile mele preferate. Ştii cascada? De sub salcia plângătoare?

— Da, a spus, iar pe chip i se puteau citi o sută de emoţii diferite deodată. Ăla era locul nostru.

A trebuit să zâmbesc, fiindcă îmi apăruse în faţa ochilor, în toată splendoarea, imaginea celei mai frumoase şi mai luminoase zile din an, cu soarele ca untul topit, cu mama lângă mine în iarba înaltă, cu mii de insecte însufleţind aerul.

— O să mergeţi iarăşi acolo.
— Da, cum să nu.
— Ba da, am insistat. O să mergeţi într-o zi perfectă de primăvară, având într-un coş sendvişuri cu salată de ouă şi limonadă. Poate o să culegeţi nişte mărgăritar. Eu aşa aş face.
— Ar fi trebuit s-o cer de soţie, a zis, iar privirea i s-a umbrit.
— Încă o poţi face. Fă-o cu florile astea. O să spună da.
Buza i-a tremurat.
— E o imagine frumoasă.
— Nu-i doar o imagine, am insistat, sperând din tot sufletul că am dreptate şi că el va ajunge acolo viu şi nevătămat, pentru a-şi revendica finalul fericit. E adevărul.
Un pic mai târziu, când m-am întors la spital, am simţit un amestec ciudat de fericire şi tristeţe şi mi-am amintit ceva ce-mi spusese tata cândva, ridicând în mână un craniu de om care stătea aşezat pe unul dintre rafturile din biroul său de medic.
— Oasele astea ne separă mai mult decât orice altceva, a zis, legănând craniul în palme. Nu putem niciodată să ne cunoaştem cu adevărat unii pe alţii, nu putem ajunge unul la celălalt, deşi ne străduim.
Cred că am avut chiar şi pe-atunci îndoieli legate de sclipirile lui de înţelepciune, însă acum îmi dădeam seama brusc şi limpede că eu învăţasem tot felul de lucruri, lucruri pe care el nu le ştiuse. Despre cum eram cu toţii legaţi între noi. Despre cât de personală era viaţa şi cum de fiecare dată când ne atingeam uşor unii de alţii, chiar şi pentru o singură clipă, după aceea nu mai eram aceiaşi.
— Unde-ai fost? m-a întrebat Ernest când am ajuns lângă el.

— În St. Louis.

A crezut că glumeam.

— Aha, deci ai bătut atâta drum?

— E mai aproape decât îţi închipui.

24

În Madrid ne-am luat aceleaşi camere de la Florida şi am reluat vechea rutină de parcă nici nu fuseserăm vreodată plecaţi. Ernest şi cu mine am redevenit iubiţi fără să spunem o vorbă. El nu rostea niciodată numele lui Pauline, şi nici eu. Scrisorile de la ea şi de la cei trei fii ai lui i se adunau vraişte pe birou, iar el nu încerca deloc să le ascundă. Se aflau acolo ca să-mi amintească de limita pe care o stabilise când îmi trimisese telegrama, cea niciodată menţionată sau privită în faţă. VII ŞI TU CU VAS DIFERIT. SPUNE DA.

Spusesem da. Iar pentru da trebuia mereu să plăteşti.

Şi totuşi, exista asta, exista acum. Goana spre Telefónica seara, ca să-mi trimit corespondenţele, cu obuzele vâjâindu-mi deasupra capului, cu ochii la picioare şi la drumul prăfuit şi nimic altceva. Redactorul-şef de la *Collier's* îmi trimisese o telegramă ca să-mi spună ce treabă bună făceam şi că îmi adăugau numele în caseta redacţională. Am sărbătorit la Chicote şi apoi la Gaylord, cu un vin de Xerex oribil şi apoi cu un gin şi mai oribil. Mai târziu, împreună cu toţi cei care se întâmplase să mai rămână pe-acolo, ne-am îndreptat spre camera lui Ernest ca să mâncăm ceva cald dintr-o conservă, sardine în ulei cu gustul lor sărat de mare, supă de cartofi, fasole, pastramă de vită. Cafea subţiată cu lapte praf, care se

prindea de pereţii cănii emailate. Conserva desfăcută cu un briceag.

Pe măsură ce se făcea tot mai târziu, am vorbit despre Hollywood, despre toate bârfele care ne putuseră ajunge la urechi sau pe care le puteam inventa. Nu vorbeam aproape niciodată despre ce se întâmpla în ziua respectivă. Nu despre brigăzi, ofensivă, noroi, fum. Nu despre câmpurile de luptă unde ploile ceruiau trupurile. Nu despre oraşul redus la grămezi de moloz sau despre casa care existase în dimineaţa precedentă şi care acum era un morman de cărămizi şi de surcele. Nu despre sticlă, cârpe, hârtie şi tencuială făcute zob, doar terci şi praf alb.

Imediat după miezul nopţii am auzit că începe bombardamentul artileriei, ca după un orar. Ernest s-a ridicat de pe patul lui, unde şedea, şi a deschis şirul de ferestre, ca să nu se spargă geamurile. M-am ridicat şi eu şi m-am dus la micul gramofon pe care îl avea Ernest într-un colţ, am rotit de mâner şi am auzit cum izbucneşte muzica lui Chopin. Primele câteva acorduri din Mazurca în Do major.

— Ador cântecul ăsta, a zis Matthews.

Stătea cu genunchii strânşi în braţe, părea foarte tânăr şi plin de speranţă.

— Nu-i un cântec de război, a zis Ernest.

— Exact, i-a răspuns Matthews.

— Vreau să-l ascult iarăşi, am zis.

— Deocamdată nici nu s-a terminat, a spus Ernest cu jumătate de zâmbet.

— Da, dar când se termină îl vreau iarăşi.

Într-o seară, o parte dintre noi ne apucaserăm să vorbim despre ce va urma. Eu abia de puteam suporta să mă gândesc că voi pleca din Madrid şi ce însemna asta, dar

Ernest părea să fie deja cu bagajul pe jumătate făcut. Noul lui roman, *A avea şi a nu avea*, era pe cale să fie lansat, iar el anticipa cifrele de vânzare şi recenziile.

— Cronicile trebuie să fie mai bune de data asta, a zis el.

Adică mai bune decât cele de la *Dealurile verzi ale Africii*, lunga sa relatare despre călătoria în Kenia, care cuprindea în paginile sale la fel de multe referinţe literare câte povestiri de vânătoare. Citisem şi eu unele dintre recenziile acelea şi încă îmi aminteam cum ridiculizase cartea John Chamberlain în *Times*: „Astfel, domnul Hemingway omoară dintr-o singură mişcare şi un cocor american, şi simbolismul din *Moby Dick*”. Pe-atunci îi eram deja atât de loială lui Ernest, încât spumegasem pentru el, revoltată.

— Măcar cărţile tale nu sunt ignorate, a zis Matthews. Cam de asta se lovesc cei mai mulţi scriitori, nu?

— Aproape toţi, de fapt, am căzut eu de acord. Scrii, disperat să publici ceva ca să poţi să te-apuci să scrii altceva. Şi apoi nu se vinde nimic şi nu te citeşte nimeni, şi-ţi dai seama că te învârţi în jurul cozii, într-o groapă.

— Îţi oferă o garanţie şi jurnalismul, acum, că-i ai pe cei de la *Collier’s* de partea ta, a arătat Ernest. În cazul meu a funcţionat mereu.

— Nu suntem deloc în aceeaşi situaţie. Aici am şansa să scriu ceva important, însă acasă o să mi se ofere iarăşi doar chestii „pentru femei”. Tu o să ai mereu de ales. Îmi auzeam tăişul din glas, dar nu mă puteam opri: Tu n-o să scrii niciodată o carte care să nu fie *bestseller*, indiferent ce zic recenziile.

— Şi nu mi-am câştigat dreptul ăsta?

Mi-a aruncat o privire provocatoare şi brusc mi-am dat seama că noi de fapt vorbeam despre viitor, despre cum al

lui era luminos, aşa cum fusese mereu, în vreme ce al meu era plin de incertitudini. *A avea şi a nu avea* era titlul lui? Da, asta cam spunea totul.

— Tu ce-ai vrea să faci? m-a întrebat Matthews, încercând cu dibăcie să schimbe subiectul.

— Mi-a scris o agenţie, propunându-mi să ţin nişte prelegeri despre Spania în State. E un onorariu enorm şi m-aş face şi utilă.

— Glumeşti, a zis Ernest.

— De ce n-aş accepta?

— N-ai decât. Glasul lui devenise bizar de sec: Dacă nu te deranjează lăcomia, nu-i nici o problemă, nu?

Am clipit înspre el o clipă, nevenindu-mi să cred că dispoziţia i se poate schimba aşa repede. Îmi vorbea de parcă eram duşmani, nu prieteni. Şi cu siguranţă nu iubiţi.

— De ce să pretinzi că eşti o persoană onorabilă, la urma urmei? a continuat el. O târfă pe timp de război rămâne numai o târfă, nu-i aşa?

Matthews mi-a săgetat o privire, dar era prea târziu. Fără să stau pe gânduri, l-am pălmuit.

Ochii lui Ernest scăpărau de parcă învinsese sau de parcă mă provoca s-o fac iarăşi. Însă eu m-am întors cu spatele şi am ieşit în viteză din bar, şi nu m-am oprit înainte să ajung dincolo de uşa camerei mele. Nu m-am deranjat să sting lumina, doar mi-am turnat o băutură şi m-am ocupat de ea tremurând, până când l-am auzit ciocănindu-mi la uşă.

— Marty, deschide. Lasă-mă să intru.

Stăteam nemişcată ca o stâncă pe marginea patului. N-aveam de gând să cedez în faţa lui, nici nu-mi trecea prin cap, după acel mic circ. Dar apoi vocea lui s-a auzit mai tare. A început să bată puternic în uşă, strigându-mi

numele, şi mi-am dat seama că în starea lui actuală nu se mai punea problema de tact sau prudenţă.

— Încetează, i-am şuierat, deschizând larg uşa, dar el nici gând să se oprească.

S-a apucat să reverse valuri de jigniri. Mi-a zis că avea impresia că sunt o scriitoare adevărată, dar acum era limpede că nu căutam decât să acumulez experienţe. Probabil că mă folosisem de el în tot acest timp.

— Eu te folosesc *pe tine*?

Am dat să-l plesnesc iarăşi, incapabilă să mă stăpânesc. Mi-a blocat braţul şi a lovit veioza, care a căzut pe jos şi s-a spart. A explodat în zeci de cioburi în timp ce noi stăteam şi ne uitam unul la celălalt, amândoi speriaţi, cred, de ce puteam stârni fiecare în celălalt într-o clipă.

— Cred c-ar trebui să plec, a zis el.

Eu am rămas acolo turbată, cu valuri de şoc continuând să pulseze în cameră.

A doua zi, când m-am trezit, mă simţeam de parcă mi se turnase beton pe umeri şi gât. M-am chinuit să mă dau jos din pat şi să ies din hotel şi mi-am petrecut ziua vizitând Madridul cu o mică echipă de arhitecţi şi meşteri pietrari care stabileau ce se mai putea salva din clădirile bombardate. Cercetau fundaţiile, stabileau pagubele, estimau riscurile.

Şi eu făceam acelaşi lucru, desigur, încă spumegând de furie din cauza celor spuse de Ernest. Cum puteam eu să mă folosesc de el – doar dacă el mă credea o arivistă, o oportunistă interesată de carieră. Gândul mă făcea să mă simt paralizată şi însetată de sânge în acelaşi timp, şi nu puteam învinovăţi pe nimeni în afară de mine.

— Trebuie să punem capăt acestei poveşti acum, i-am zis lui Ernest când am rămas singuri în camera lui, după masa de prânz.

— Te referi la aseară. Îmi pare rău, Marty. Nu ştiu ce m-a apucat.

— Nu contează. Îmi propusesem să nu mai ajung niciodată în situaţia asta.

— Şi eu la fel. E ciudat cum unii oameni nu-nvaţă niciodată. Aş fi vrut să n-am o conştiinţă atât de trează şi să am o memorie proastă. Aş dormi mult mai bine.

— Eu nu-s făcută să uit, am zis. N-am fost niciodată.

— Dar pentru ce eşti făcută?

— Mă străduiesc să-mi dau seama. Şi nu-mi prea iese.

A tăcut. Iar tăcerea lui era atât de profundă, încât mi se părea că aud umbrele ticăind prin colţurile lor.

— Mi-aş dori să mă pot căsători cu tine. Aş face-o, ştii bine. Nu cred că mai există pe lume femeie ca tine.

Vorbea încet, apoi glasul i s-a stins şi camera s-a cufundat din nou în tăcere, iar eu aproape că nu puteam îndura. Adevărul este că îmi imaginasem posibilitatea asta de multe ori. Îmi închipuisem un loc doar al nostru, undeva dincolo de limitele hărţilor, o oază unde noi aveam să scriem şi să vorbim despre cărţi, să facem dragoste, să bem vin de Xerex şi să dormim la soare. Însă era doar o fantezie, iar căsătoria, un lucru şoptit pe întuneric în timp ce el era căsătorit cu altcineva, era încă şi mai puţin de atât. Mai puţin decât un nor. Un vis. Un miraj.

Îi aparţinea lui Pauline, iar eu nu aparţinusem nimănui niciodată.

— Ar trebui să plec, am zis.

— Te rog, nu mă lăsa. Te iubesc şi ştiu că şi tu mă iubeşti.

— Aş fi vrut să nu fie aşa.
Simţeam cum mă sufocă lacrimile reţinute.
— Iubirea nu rezolvă nimic. Nu este un răspuns. Nu-i un far luminos care să ne arate calea. Nu-i nimic din toate acestea.
— Nu. Nu este. Dar ce altceva avem?
M-a sărutat şi nu mai puteam respira. *Nimic*, voiam să-i strig, dar asta era deja clar.

25

Uneori, unicul antidot pentru durere este şi mai multă durere. În ultimele noastre câteva săptămâni la Madrid, am făcut dragoste în fiecare zi, uneori şi de două ori pe zi, cu disperare, încercând să pătrundem fiecare în celălalt, până acolo unde nu se poate ajunge. Patul lui era o masă de operaţie, iar asta era o intervenţie pe inimă. Era îngrozitor. Se termina prea repede.
— Spune-mi ceva, am zis încet, fără să-l privesc.
Noaptea era atât de liniştită, încât îmi simţeam sângele gonindu-mi prin trup, sfârşitul şi începutul fiecărei răsuflări. Deasupra capetelor noastre, pereţii se împreunau uşurel, precum colţurile ramei unui tablou.
— Spune-mi orice.
A încuviinţat din capul lui mare, pătrăţos, împingând în perna mototolită, iar apoi a rămas întins în tăcere. În cele din urmă, a zis:
— Azi mă gândeam ce minunat ar fi dacă ne-am putea trezi la Paris.
Glasul părea să i se scufunde undeva în josul gâtului. Avea cearşaful înfăşurat în jurul unei părţi din piept şi răsucit ca un turnichet.

— Ar trebui să avem parte de nişte ani într-un apartament din Saint-Germain, unde nu ai spaţiu aproape deloc, însă ai o lumină minunată. Dar n-o să avem parte de Paris niciodată. Nu aşa cum ar trebui.

— Nici de Nisa sau St. Moritz, am zis, ţinându-i isonul. (Ne jucam de-a pierderile. Renunţam la viitor, deschizând pumnii şi împrăştiindu-l ca pe nişte firimituri luminoase.) Toate cocteilurile acelea cu şampanie, cu aşchii de fructe roz. Sau Monaco. Clar, noi n-o să avem parte nicicând de Monaco.

— Sau Cuba. Ar trebui să vezi Havana, culorile clădirilor, castelul Morro şi Gulf Stream. Te-aş învăţa să faci un daiquiri ca lumea, cu o grămadă de limetă şi nici un pic de zahăr, şi-am sta treji toată noaptea sub palmieri, într-un vânt cald.

Am tăcut o clipă, privind tavanul înalt decorat de crăpături care se căscau tot mai largi în fiecare zi. Timpul avea să facă ce voia din toate, fiindcă aşa a fost şi-aşa avea să fie mereu, la nesfârşit. Dar noi făceam altceva. Ne smulgeam din strânsoare şi ne eliberam. Ne aruncam iubirea în foc înainte ca flăcările să apuce să se înalţe şi s-o înghită.

— Noi n-o să avem niciodată o casă împreună, cu două fotolii bune, unul lângă altul, şi-o mulţime de cărţi, a zis el.

— N-o să avem dimineţile de lenevealǎ în pat, în pijamale. N-o să avem nimic din ce au oamenii obişnuiţi şi fericiţi. Nu ani în care să ştim totul unul despre celălalt. Nu copii.

El a încuviinţat dând din cap serios şi-apoi a zis:

— Uneori mi se pare că deja am trăit o viaţă împreună. Fiindcă n-o vom face niciodată. Nu mă aştept să înţelegi.

Însă înţelegeam. Pentru că aşa simţeam şi eu în legătură cu ce se întâmpla în jurul meu. Spania cădea şi noi cădeam odată cu ea. Dar pierderea venea laolaltă cu momente de incredibilă fericire, cu senzaţia de-a fi văzut şi înţeles, de-a fi găsit. Poate că nu exista viitor, absolut nici un fel de viitor, dar timpul se ascuţise până devenise un punct de neuitat. Iar asta era o versiune a veşniciei. Asta putea fi singura versiune a veşniciei pentru care merita să te lupţi.

Indiferent ce-avea să se întâmple în continuare, Ernest, Madridul şi acest război cumplit şi minunat se aflau înăuntrul meu, împletite laolaltă, asemenea poveştii vieţii mele.

N-aveam să le păstrez; nu puteam. Dar erau ale mele.

26

În Teruel era mai frig ca-n toate locurile din Spania pe unde fusese, cu o ninsoare care cădea înclinată şi-un vânt care ţipa ca un animal rănit. În spatele zidului de bolovani rece ca oţelul la atingere, Ernest stătea pe vine, alături de Matthews şi Delmer, şi privea cum forţele loialiste înaintează. Prima ţintă a fost La Muela, „Dintele”, un deal de la marginea orăşelului, cu un aspect bizar, zdrenţuit, înţesat de mine şi obstacole antitanc şi păzit zdravăn de trupele naţionaliste, însă nu pentru mult timp, după cum speram.

Era un atac surpriză al trupelor loialiste, însă aşteptat de mult timp. Şi n-avea să se termine curând, nu în condiţiile acestei furtuni. Era atât de frig, încât uneori, în vreme ce asaltul continua necruţător, trebuiau să se bage într-un vagon dintr-un tunel abandonat, pentru o gură de coniac şi

ca să-şi simtă mâinile iarăşi. Acolo, la adăpost de vânt, era aproape suportabil. Aveau un sac de portocale îngheţate. Ca să le poţi mânca, trebuia să ţii fructul deasupra unei flăcări, să-l simţi cum ţi se înmoaie în palme. Apoi, după ce se întorceau pe poziţii, pe o movilă, el simţea mirosul uleiului de citrice pe mâini şi gustul de zahăr ars din portocală pe limbă, şi erau aproape la fel de bune ca o gură de coniac – dar nu chiar.

În a patra zi a atacului, loialiştii au eliberat în sfârşit Teruel, iar el, Matthews şi Delmer au reuşit să intre în oraş cu convoiul de tancuri şi camioane. Ernest nu mai văzuse niciodată o capitulare şi la început nu prea i s-a părut că arată a victorie. Oamenii din oraş ieşeau încet din casele lor, cu un aer derutat şi îngrozit, însă când pricepeau că nu urma să fie împuşcaţi începeau să-i bată pe soldaţi cu palma pe spinare. O bătrână a adus o ulcică plină cu vin de Rioja aromat, făcut de ea, şi l-a turnat în toate ceştile găsite pe-acolo, oferindu-le un minunat zâmbet ştirb.

După capitulare, Ernest s-a dus la Barcelona, ca să ia masa de Crăciun împreună cu Marty. Ea pleca acasă în ziua următoare, iar el habar n-avea ce să-i spună. Deja îşi spuseseră prea multe şi nimic nu îndulcea faptul că urmau să se desprindă unul de celălalt, poate pentru totdeauna. Aşa că a ţinut-o în braţe. Şi-a împreunat mâinile sub părul ei şi i-a inspirat mireasma. I-a spus la revedere foarte încet, cu buzele lipite de gâtul ei. De cinci sau şase ori i-a spus, şi tot îi venea cumplit de greu să se despartă de ea.

O săptămână mai târziu, la Paris, când el se întorcea acasă, a găsit-o pe Fife aşteptându-l la Hôtel Élysées. Afară viscolea aproape la fel de rău ca în Teruel, iar Fife era cu nervii în pioneze fiindcă se afla acolo de zile în şir, trimiţându-i telegramă după telegramă la Madrid, unde

credea ea că-i Ernest, din ce în ce mai înnebunită. De îndată ce a privit-o cu adevărat în ochi, el şi-a dat seama de ce venise. Mulţi dintre cei care treceau prin Madrid în drum spre New York aveau gură mare şi minţi înguste. Fără îndoială, auzise zvonurile. Chiar nu mai conta cine vorbise, Fife ştia, iar înaintea lui se afla acum o bătălie care trebuia dusă, mâna îi era forţată. Într-un fel, bătălia începuse deja fără el, fiindcă ea avusese tot timpul călătoriei pe mare să se gândească în cel fel îl va confrunta şi acum era isterică, gata să se descarce ca un nor de furtună.

Recunoştea? voia ea să ştie. Că dacă nu, se arunca de pe balcon.

Ernest stătea lângă pat când Fife a lansat ameninţarea. A privit-o cum deschide uşa cu geam şi apoi se suie pe balustrada de fier forjat, în şosete. Fulgii de zăpadă deşi şi iuţi i se prindeau în părul întunecat. Avea o privire rănită şi sălbatică, iar el s-a simţit încolţit şi distrus în acelaşi timp. Nu credea c-o să sară, dar, până la urmă, cine poate şti de ce este capabil altcineva? În fond, nu-i demonstrase asta chiar viaţa lui?

O clipă prelungă, Fife s-a clătinat acolo, fără să plângă, fără să mai spună lucruri cumplite, aşteptând pur şi simplu ca el să facă ceva. Indiferent că se confruntaseră doar câteva secunde sau ani şi ani la rând, el s-a pomenit că n-are încotro şi-a lansat minciuna. Ea înţelesese totul greşit, s-a jurat. Cineva spusese nişte lucruri îngrozitoare, dar fata în cauză era doar o prietenă, o amică de tranşee.

— O amică de tranşee? a pufnit Fife. Crezi că nu ştiu despre cine vorbim? E mult prea tânără pentru tine. Şi, oricum, nici nu mi se pare foarte talentată.

El şi-a amintit seara de pe Whitehead Street, când stătuseră cu toţii în grădină şi discutaseră la o băutură. Indiferent cine erau acei oameni, ei nu mai aveau nimic de-a face cu clipa aceasta. S-a ridicat repede în picioare şi s-a ţinut strâns de minciună. Şi atunci, încet, deşi privirea nu i s-a înmuiat nici pentru o clipă, ea s-a dat jos de pe balustradă, s-a dus în baie, s-a spălat pe faţă şi s-a schimbat de culcare, apoi a ieşit calmă, ca un copil, s-a strecurat sub plapumă şi-a adormit.

Ziua următoare a fost apăsătoare şi cea de după la fel. El s-a simţit mizerabil şi s-a dus la doctor, care i-a zis că era într-o stare proastă, şi la fel şi ficatul lui, şi că trebuia să nu mai bea deloc sau măcar să reducă la jumătate cantitatea. I-a dat tratament cu o chestie pe nume Chophytol, care era amar ca naiba, dar se presupunea că-i curăţă ficatul, şi altă chestie pe nume Drainochol, care era şi mai rea. Cine ştie cum, Fife se decisese să-l creadă, cel puţin aşa părea. Însă, indiferent ce-o fi crezut ea, au mai rămas la Paris douăsprezece zile, într-un armistiţiu scăldat într-o tăcere mortală, iar apoi au navigat către casă cu transatlanticul Gripsholm*, pe o vreme zbuciumată. Culmea ironiei, chiar cu vasul acesta fuseseră în călătorie în Africa, cu patru ani în urmă. Nici că se putea ca lucrurile să fie mai diferite acum, mai cu seamă în mintea lui.*

Fife a ocupat patul din cabină, doborâtă de răul de mare, în timp ce el, sus pe punte, a lăsat vântul să-l dojenească şi stropii de apă sărată să-l pălmuiască odată cu vântul, întrebându-se cum o să iasă din impasul ăsta sau măcar la capătul nopţii, de vreme ce tot ce-i trebuia cu adevărat, dar nu putea avea, era o blestemată de băutură – sau şase.

Teoria aia, cum că Dumnezeu nu-ţi dă niciodată mai mult decât poţi duce, era cel mai greşit lucru pe care-l auzise vreodată. Dacă ar fi cu-adevărat isteţ, îşi zicea, s-ar arunca pur şi simplu peste bord şi-ar termina cu toate, fiindcă nu doar că ducea mai mult decât era el în stare să ducă, dar se mai şi răsucise şi acum înainta cu spatele prin propria lui viaţă. Cum altfel să interpreteze lucrurile, când i se mai întâmplase asta şi cu ani în urmă, numai că atunci cu Hadley?

Pesemne că şi Fife simţea toate astea. Sigur, de vreme ce atunci ea era cealaltă femeie şi era pornită să-l câştige indiferent ce trebuia să facă pentru asta sau pe cine supăra. Indiferent de socotelile morale pe care le făcea ea acum, trebuia s-o lase în pace. Avea şi el socoteala lui de făcut şi foarte puţine răspunsuri. Dacă această aceeaşi poveste cumplită i se putea întâmpla de două ori, atunci poate că-n el era ceva greşit, şi probabil de la bun început. Mama şi tatăl lui reuşiseră să-l distrugă sau poate că singur se distrusese. Fie nu putea fi fericit cu o singură femeie, fie deocamdată n-o găsise pe cea potrivită.

Şi, zău, cine putea şti? Cine, la urma urmei, ştia cel mai mic lucru despre iubire?

27

Turneul meu de prelegeri trebuia să fie despre lecţiile războiului. Asta credeam eu că acceptasem. Dar când m-am catapultat cu forţă înapoi în State şi-am luat la rând stat cu stat, călătorind cu trenul, străbătând nebuneşte ţara-n zigzag şi susţinând douăzeci şi două de prelegeri într-o singură lună, mi-am dat seama că nimeni nu voia să mă audă lăudând voluntarii din Brigăzile Internaţionale

pentru demnitatea şi mărinimia lor. Nu voiau să mă audă făcându-l măcelar şi nebun pe Franco sau punând la îndoială poziţia neutră a Americii. Pe scurt, nu voiau adevărul.

Aveam să descopăr în curând că a susţine prelegeri e o treabă care te însingurează teribil. Oraş după oraş, le-am vorbit şirurilor nesfârşite de oameni care nu mi-au vorbit şi ei la rândul lor. Aveam o oră şi numai o oră ca să concentrez toate lucrurile aflate şi să le spun repede şi suficient de pătimaş încât să-i trezesc, să-i fac să înţeleagă ce se întâmpla în lume. N-aveam încotro, mă simţeam disperată şi isterică, iar publicul meu nu făcea decât să încuviinţeze dând din cap la orice şi înghesuindu-şi avertismentele mele în poşete. La final, când îmi strângeau mâna, îmi ziceau că-i inspir, însă intenţia mea fusese să-i îngrozesc. Situaţia din Spania era groaznică şi dacă lucrurile nu se schimbau cumva, şi asta foarte curând, era posibil ca războiul să vină peste noi toţi. Şi totuşi, iată, îşi vedeau de mestecat sendvişurile cu salată şi-apoi îşi refăceau rujul de pe buze.

Îmi venea să ţip, dar cine m-ar fi auzit? Cu fiecare nou angajament, miza părea şi mai mare, iar atitudinea mea era cu-atât mai frenetică şi disperată. Am slăbit şapte kilograme, fiindcă mâncarea mi se părea ca nisipul. Nu puteam pune geană pe geană şi începusem s-o sun pe mama seara târziu, ameninţând că renunţ la turneu.

— Noi, cei din familia Gellhorn, nu ne abandonăm contractele, Martha, a insistat ea. O să găseşti tu o cale să răzbeşti.

Însă n-am reuşit. În cele din urmă am încasat amenda pentru nerespectarea contractului, rămânând fără banii pe care sperasem să-i câştig şi să-i trimit în Spania, şi-am

plănuit să mă duc singură în Barcelona, împrumutându-mă pentru asta. Ştirile zilnice din Spania erau din ce în ce mai cumplite. Armata lui Franco înainta pe Mediterana, hotărâtă să izoleze Barcelona de Valencia şi Madrid. Avioanele Heinkel bombardau neîncetat oraşele, până când şiroia sângele pe străzi. Armata loialistă se retrăgea de pe aproape fiecare front, cu lungi convoaie de refugiaţi pe urmele sale. Orfanii umpleau spitalele, mult dincolo de lacrimi, de plânsete, cu ochii negri pustiiţi, bântuiţi.

Următorul mare război gonea înspre noi cu o viteză înfricoşătoare, iar Spania era îngenuncheată. Mă simţeam aşa de disperată şi de dezamăgită, istovită şi slăbită, încât m-am pomenit scriindu-i lui Ernest. I-am trimis o telegramă, nu la casa lui din Key West, ci la Sloppy Joe, barul preferat al tatălui său, convinsă că o s-o primească, aşa cum s-a şi întâmplat.

— O ultimă dată, i-am spus când m-a sunat în St. Louis. Totul se duce naibii şi trebuie să fim acolo.

Mi-am auzit vocea tremurând şi m-am gândit că sigur o să-l sperii. Mă speriam şi pe mine însămi. Aveam pregătite tone de argumente şi nu mi-era deloc jenă să mă apuc să pledez.

Însă el n-a zis decât:

— Când acostezi în Barcelona, trimite-mi vorbă şi-o să te găsesc.

Imediat m-am simţit mai liniştită. Inima a încetat să-mi mai bubuie. Puteam din nou să respir.

— Bine, i-am zis. Aşa o să fac.

— Şi, Marty...

— Da?

— Când se termină toate astea, hai cu mine în Cuba. Toate ţările astea de care ne pasă nouă se vor prăbuşi. În curând, nimic n-o să mai fie la fel.

Eram aşa de obosită şi slăbită, încât mi-au dat lacrimile pe loc.

— Am zis că noi n-o să avem niciodată parte de Cuba.

— Încercam şi noi să fim curajoşi, nu-i aşa? Chestia e că acum ştiu că nu pot trăi fără tine.

M-a dat pe spate. Sigur că şi eu simţeam la fel, şi încă de mult timp, dar ce putea să însemne ea, dorinţa? Dorul? El nu-mi făcea nici o promisiune, fiindcă nu putea.

— E greu să mă gândesc la viitor acum, i-am zis. E greu să-mi imaginez că mai poate fi ceva iarăşi bine. Când o să vină războiul peste toată lumea o să fie cel mai cumplit şi groaznic lucru imaginabil. Ai citit ce se spune despre Hitler. E mai rău ca Franco.

— Exact din cauza asta am greşi dacă nu ne-am baza unul pe celălalt. Eşti cea mai puternică femeie pe care-o cunosc. Pe cine altcineva mi-aş putea dori în tranşee?

Eram prea afectată ca să-i pot răspunde. Am închis la scurt timp după aceea şi mi-am aprins agitată o ţigară, rulând întruna în minte ceea ce-mi spusese. *Cuba*. *Împreună*. Ce putea fi mai imposibil decât combinaţia asta de cuvinte? Poate că *fericire* şi *pace*. Viitorul şi noi în el, ascunşi în siguranţă înăuntru.

PARTEA A PATRA
Tranşee
februarie 1939 – ianuarie 1940

În clipa în care am coborât de pe feribot în Havana, o lumină orbitoare neruşinată se revărsa de pretutindeni, împroşcându-mi sandalele şi vârfurile umerilor cu o arşiţă strălucitoare, pătrunzându-mi prin bluza albă ca şi cum ar fi fost inexistentă. Poate chiar era inexistentă, aici. Poate că soarele şi marea puteau topi şi dizolva totul – epuizarea, frica şi dezamăgirea mea – lăsându-mă curată şi bandajată în locurile rănite, capabilă să merg mai departe.

Mă bazam pe asta. Anul abia scurs fusese un iad. Ne întorseserăm pentru ultima oară, la Barcelona, după cum se nimerise. Optsprezece raiduri în patruzeci şi opt de ore măturaseră oraşul şi apoi bombardierele, lovind totul în calea lor. Erau refugiaţi cu nemiluita, şi erau morţi de foame. Majoritatea cărau o bocceluţă cu ei, în care îşi duceau întreaga avuţie. Şi era şocant când te gândeai că după tot chinul ăsta al lor prelungit şi brav, vor sfârşi atât de sărăciţi şi deznădăjduiţi. Fără ţară.

Vreme de şase săptămâni, Ernest, Tom Delmer şi cu mine am trimis corespondenţe jurnalistice despre pierderi şi despre liniile frontului mereu schimbătoare, călătorind în caravane pe drumuri pline de trupe şi de familii în retragere; de fermieri cu boi care păreau complet frânţi. Într-o noapte am auzit şi-apoi am văzut treizeci de bombardiere italiene tăind cerul, înfiorător de zgomotoase. Am fugit din maşină şi ne-am aruncat în şanţ. Ghemuit acolo, Ernest m-a ţinut strâns de mână. Ne-am privit ochi în ochi o clipă, întrebându-ne dacă ăsta va fi sfârşitul, dar avioanele n-au făcut decât să urle deasupra noastră, în drum spre Tortosa. Când m-am uitat în sus, mi s-a părut că

semănau cu nişte walkirii sălbatice, argintii, pornite să distrugă totul. Tot războiul ăsta fusese probabil futil de la bun început, dar idealurile sale fuseseră de-a dreptul frumoase. Indiferent ce-ar fi urmat, avea să fie atât de cumplit, încât nu voiam nici să-mi imaginez.

Când fasciştii au ajuns în sfârşit la mare, am privit cum răniţii se revarsă într-un val nesfârşit peste frontiera cu Franţa, şi-n timp ce eu aş fi stat să bocesc pentru fiecare-n parte, Ernest s-a pus pe treabă. A luat legătura cu ambasadorul american din Franţa, cerându-i un plan de evacuare pentru americani. Marina britanică a fost cooptată să trimită nave de salvare în porturile spaniole, fiindcă noi ştiam că pe măsură ce guvernul republican se prăbuşea, trupele lui Franco urmau să înceapă să captureze, să închidă şi chiar să execute americanii prinşi în spatele liniilor inamice.

Nu-l mai văzusem niciodată pe Ernest acţionând mai energic sau mai altruist ca acum. A ajutat la strângerea de bani pentru cei care fuseseră schilodiţi şi răniţi, iar când *Collier's* a anunţat telegrafic că mă trimit în misiune, Ernest a rămas în urma mea, apucându-se serios să-i ajute pe toţi cei aflaţi la ananghie. S-a îmbarcat într-o barcă ce avea să urce în susul fluviului Ebru, unde fuseseră abandonate grupuri de soldaţi din Brigăzile Internaţionale, care trimiteau o dată la câteva zile mesaje din locuri ce păreau desprinse din infernul lui Dante, la o scară mai mică. Mi-am făcut griji pentru el, dar ajuta că acum ţineam permanent legătura, fără să ne prefacem că putem îndura toate celelalte.

Am petrecut aproape un an străbătând Europa de una singură, scriind constant pentru *Collier's*, luând pulsul naţiunilor în prag de război. Era iunie 1938 când am plecat

din Paris către Praga. Cu două luni şi-un pic înainte, Hitler pătrunsese în Austria şi o anexase Germaniei. Acum, aceeaşi soartă părea rezervată Regiunii Sudeţilor[22] din Cehoslovacia.

Am mers la toate frontierele, tot mai supărată din cauza viitorului Cehoslovaciei. Mica ţară era casa a mai mult de trei milioane de sudeţi germani şi era înconjurată din trei părţi de Reichul german. Hitler punea presiune pe preşedintele ceh, Edvard Beneš, ca să cedeze. În vremea asta, Beneš cerea ajutor Franţei şi Angliei, iar atmosfera pretutindeni era una cumplită, ca într-o sală de operaţii unde nu se poate cumpăra nici un strop de eter, indiferent ce sumă ai da.

Articolul pe care l-am scris se numea „Tot înainte, Adolf!” şi se voia un avertisment serios către cititorii mei americani, că războiul din Europa se pornea – nu mai era o chestiune de *dacă*, ci de *când*. Apoi m-am dus în Anglia şi după aceea în Franţa, sperând că ei vor sări în ajutorul Cehoslovaciei cât încă mai era timp. Însă oriunde mă duceam părea să existe un nivel exasperant de negare a situaţiei şi de complacere. Li se părea de neconceput ca războiul să vină efectiv peste ei, asta auzeam la nesfârşit, o placă pusă şi mai tare de prim-ministrul britanic Neville Chamberlain.

Când încă mai eram în Anglia, s-a semnat Acordul de la München[23], iar Cehoslovacia a fost terminată. M-am grăbit

---

[22] Regiunea Sudeţilor, Sudetenland în germană, era numele folosit în prima jumătate a sec. XX pentru zonele de graniţă locuite în principal de germani, din Boemia, Moravia şi Silezia. Numele vine de la Munţii Sudeţi.

[23] Înţelegere semnată pe 30 septembrie 1938 de Germania, Franţa, Marea Britanie şi Italia, care a permis Germaniei naziste să anexeze

să mă întorc la Praga, dar am găsit frontiera înţesată de nazişti. Peste încă o săptămână, douăzeci şi opt de mii de kilometri pătraţi de teritoriu fuseseră devoraţi, devenind Sudetenland. Chamberlain şi premierul francez Daladier dăduseră pe tavă lupilor practic o întreagă ţară. Efectiv nu-mi venea să cred.

Am mai scris un articol, pe care l-am intitulat „Necrologul unei democraţii", despre ceea ce văzusem, despre evreii care fugeau ca să scape cu viaţă, din Germania în Austria, iar acum, din Austria, încotro? Despre cehii pe care-i văzusem îngenuncheaţi în Praga ocupată de nazişti, copiii cu ochi pustiiţi care umblau singuri pe străzi, părinţii lor fiind deja dispăruţi prin lagărele de concentrare. Acum nimic şi nimeni nu-i mai putea salva. Când am trimis articolul, eram sigură că cei de la *Collier's* nu-l vor folosi, dar mi l-au publicat. În clipa în care l-am văzut tipărit, o terminasem deja cu Europa şi mă jurasem să nu mă mai întorc niciodată. I-am scris o scrisoare lungă mamei şi alta lui Eleanor Roosevelt, încercând să-mi mai scot din minte o parte din cele văzute, ororile din Kristallnacht[24], laşitatea întâlnită peste tot, corupţia, neputinţa, suferinţa, disperarea. Acum mă simţeam foarte rău, eram epuizată. Nu-mi mai rămăsese nici un strop de optimism. Nu ştiam în ce să mai cred. „Totuşi, n-o să regret niciodată c-am fost în Spania", le-am scris amândurora. „E singurul lucru pentru care sunt încă recunoscătoare."

Apoi am plecat.

Regiunea Sudetă, care aparţinea Cehoslovaciei, situată în zona de graniţă şi locuită mai ales de etnici germani.

[24] Noaptea de Cristal sau Noaptea pogromului din noiembrie, 9-13 noiembrie 1938.

29

Cuba fusese ascunzătoarea lui Ernest vreme de mulţi ani. Când atmosfera din Key West devenea prea încinsă sau soţia şi familia îl solicitau prea tare, el evada pe îndrăgita sa *Pilar* şi se ducea la Ambos Mundos[25], în Havana, ca să scrie. De fapt, avea camere la două hoteluri diferite: la Ambos lucra, iar la Sevilla-Biltmore dormea şi îşi primea corespondenţa, aşa încât să nu poată fi găsit foarte uşor în nici un moment din zi sau din noapte, dacă nu îşi dorea asta.

Eu nu eram deloc împăcată cu acest aranjament. Avea două vieţi paralele şi părea să funcţioneze bine aşa, sau poate chiar prefera aşa. Iar cu mine cum rămânea, mai exact?

De la Barcelona încoace, din clipa în care renunţasem să mai încerc să mă ţin departe de el sau să fiu rezonabilă, şi mă cufundasem în iubirea pentru el, cu toate riscurile şi nesiguranţele aferente, încercasem să obţin de la el un răspuns direct în legătură cu Pauline. Într-o zi, îmi spusese că avea de gând să se despartă de ea în curând, că era hotărât să se căsătorească cu mine şi să-şi aducă fiii să locuiască cu noi. Apoi se împotmolise, părea derutat şi mi-a cerut să-i las mai mult timp. Nu-l mai văzusem niciodată pasiv în vreo privinţă, aşa că treaba asta m-a îngrozit.

— Ea ştie că sunt aici, nu-i aşa? l-am întrebat de îndată ce-am sosit în Cuba, în acel februarie 1939. Trebuie să ştie.

El a ridicat din umeri, privindu-mă în treacăt.

---

[25] *Pilar* era barca lui Hemingway, cu care obişnuia să meargă la pescuit în Cuba; Ambos Mundos era hotelul din Havana unde locuia în perioada când se răcise relaţia cu cea de-a doua soţie, Pauline Pfeiffer.

— Îmi dau seama ce cumplit e pentru tine, Iepure, dar o să se rezolve de la sine în curând. Îţi promit.

„Iepure” era o poreclă pe care o încerca pe mine. O încercam amândoi, unul pe celălalt, la fel cum încercam soiul acesta vag şi imprevizibil de dragoste. Toate cuvintele potrivite erau spuse, doar că într-un mod incert. De ce trebuia ca ceva să se rezolve *de la sine*, când el ar fi putut să se decidă şi să ia taurul de coarne în orice clipă? Nu înţelegeam de ce se arăta atât de blocat, atât de lipsit de variante, când variantele păreau evidente.

— Chiar *este* cumplit. De parcă nu vrei să alegi între noi.

— Nu-i adevărat. Mă îngrijorează doar că toate astea vor fi un iad pentru băieţi. Vreme îndelungată, lucrurile au fost într-un singur fel. Le place rutina, chiar dacă nimeni nu-i fericit. Dar măcar aşa ştiu la ce să se aştepte.

— Mereu e greu să pierzi ceva, am spus.

În sinea mea, mă întrebam dacă nu cumva vorbea despre propria lui nevoie de rutină, nu doar de a lor. Poate că şi din cauza asta eram blocaţi. Mă iubea, dar în peisajul lui se aflau de atâta timp şi Pauline şi fiii lui şi Whitehead Street, încât probabil nici nu-şi putea imagina să-i lase în urmă, pentru o altă viaţă.

— Dacă divorţul ăsta o să dureze mult şi lucrurile o să devină înnegurate o vreme, sper să nu renunţi la mine, a zis.

— Nici tu să nu renunţi la mine. Şi eu am la fel de multe de pierdut.

Ba chiar mai multe, n-am zis.

Măcar era cald în Purgatoriu. În port, bărci de pescuit strălucitoare dansau şi săltau pe mici valuri de-un albastru profund. Digul în curs de dezintegrare, El Malecón, firele decolorate ale năvoadelor, vechile clădiri ce se fărâmiţau

de-a lungul golfului în nuanţe de îngheţată topită, toate aveau o frumuseţe aspră.

Ernest abia aştepta să-mi arate totul, începând cu Floridita, barul lui preferat din Havana, unde am stat pe taburete la bar şi-am băut şase daiquiri-uri, reci şi acre, cu o grămadă de rom cubanez în ele.

Pe moment păruseră o idee bună, însă a doua zi m-am trezit târziu, cu trupul supraîncins printre cearşafuri încâlcite. Ernest dispăruse – fiindcă era dimineaţă, iar el lucra în fiecare dimineaţă – altfel pământul s-ar fi oprit în loc –, iar eu eram singură în hotelul Sevilla.

Nu dădusem cine ştie ce atenţie camerei în noaptea trecută, aproape deloc de fapt, dar acum, când soarele pătrundea prin obloanele de lemn, era absolut inevitabil. Ernest era un porc. Oriunde mă uitam, era dezordine, haos, prosoape murdare, mizerie. Pe birou, dintr-o cutie pentru unelte de pescuit deschisă se revărsau momeli peste o grămadă de cămăşi şi şosete murdare. Fiecare suprafaţă plană disponibilă era acoperită de ziare şi de ceşti de cafea înnegrite, lenjerie, cărţi deschise şi puse cu faţa în jos şi resturi de mâncare. La fel ca în Spania, avea o adevărată cămară în cameră – cutii de sardine şi piersici, banane răscoapte, brânză veche, sticle de vin roşu pe jumătate goale. Obiceiul avea sens în Madrid, unde din cauza asediului era greu să faci rost până şi de pâine sau fasole, dar aici părea să fie vorba pur şi simplu de lene.

Oftând, am încercat să mă dau jos din pat şi aproape că m-am împiedicat de-o bucată mare de şuncă afumată care abia dacă era învelită în nişte tifon. Şuncă, pe podea. Asta a fost ultima picătură. Nu mai conta ce rău mă simt, cu capul plin de vată şi de albine ce zumzăiau, trebuia să ies de aici. Am săpat după nişte aspirină şi ceva loc unde să

mă pot spăla, m-am aranjat cât am putut, am aruncat pe mine o cămaşă albă, espadrile şi ochelari de soare şi-am pornit după nişte cafea cubaneză tare şi-un pic de linişte.

— Doar nu-mi propui să locuim împreună în hotelul ăla, i-am zis lui Ernest mai târziu, după ce şi-a terminat treaba pe ziua respectivă.

Eram într-un restaurant şi el se îndopa cu păstrăv afumat, ceapă, pâine, vin şi o brânză maturată şi iute, spaniolă. Eu, încă verde la faţă, abia de reuşeam să molfăi la un ou fiert cu pâine prăjită.

— De ce nu? Nu-i foarte diferit de Madrid şi acolo nu părea să te deranjeze.

— De fapt, mă deranja, dar acolo era război.

— O să punem menajera să vină mai des.

— Ea poate să strângă ziarele, dar tot o să pută a carne şi-a momeală pe-acolo. Şi-a scrumiere stătute. Vreau un loc adevărat.

— Dar pentru o vreme e bine aici, nu-i aşa? Nu trebuie neapărat să ai totul frecat cu detergent Dutch Cleanser ca să fii fericită, nu? Oricum, în clipa asta nu-i nimic clar în privinţa banilor. Dacă Fife o să încerce să-mi ia tot ce am?

M-am simţit tresărind când a folosit numele de alint pentru Pauline, dar am avut grijă să mă abţin să comentez. Ce-aş fi putut spune? Dincolo de geografie şi speranţă, ea încă era soţia lui, cât se poate de mult.

— Nu sunt din cale-afară de curată, să ştii, i-am zis. Sunt la fel de ordonată ca orice persoană normală.

— Înţeleg. Iar eu sunt din cale-afară, anormal de *dez*ordonat. La asta vrei s-ajungi?

Însă eu nu voiam să mă cert sau să fiu momită s-o fac.

— Fii atent. Am străbătut jumătate de lume ca să vin aici, şi asta deloc în condiţiile impuse de mine. Nu pot să stau şi să te-aştept într-un colţ de cameră de hotel, nu înţelegi?

— O să scrii.

— Am nevoie de-un loc al meu. Sunt pregătită să plătesc mai mult. O să mă ocup eu de căutat. Tu nu trebuie să te gândeşti deloc la asta.

Mi-am început căutarea a doua zi şi m-am simţit mai bine imediat, fie şi numai exercitându-mi într-o oarecare măsură controlul asupra soartei mele. Am angajat un agent, care mi-a prezentat o serie de case mici şi acceptabile din oraş, cu verande frumos măturate, camere de luat micul dejun faianţate şi curţi umbrite de bananieri. Unele erau de-a dreptul fermecătoare, însă n-am simţit nimic pentru nici una din ele, până când am ieşit cu maşina din zona centrală a Havanei, am trecut de părţile murdare şi afumate ale oraşului ce păreau uitate de lume şi-am urcat pe dealurile dinspre San Francisco de Paula, cu unica străduţă plină de magazine micuţe şi standuri cu fructe ce dădeau pe dinafară. În cele din urmă, ne-am oprit pe un fel de deal rotund, în faţa unei porţi care scârţâia, ruginită, legată cu un lanţ. Dincolo de lanţ, am văzut numai sălbăticie. *Aici?*

Erau cincisprezece acri, a zis agentul, dar era greu de văzut mare lucru, din cauza vegetaţiei care năpădise locul. Casa, când am ajuns la ea, era în stil spaniol şi părea abandonată. O viţă deasă sugruma storurile galbene scorojite, părţi din linia acoperişului şi terasa. În spate era un teren de tenis părăginit şi mai era şi-o piscină fără apă, plină de nisip, sticle goale de gin şi cutii de conserve. Ar fi trebuit s-o iau la fugă cât mă ţineau picioarele, însă locul avea un aer de poveste. N-aş fi putut spune cu exactitate

de ce, dar am simţit că sub suprafaţa sa se ascunde ceva minunat, acum dormind un somn uşor, ca un regat blestemat de o vrăjitoare şi aşteptând nu un prinţ, ci pe mine. Pe noi.

La Finca Vigía, aşa se numea – „Ferma Turnul de Veghe” – şi nu mai locuise nimeni acolo de mulţi ani. Înăuntru, camerele miroseau a stătut, a vechi şi-a mucegăit şi toată mobila trebuia arsă. În bucătărie erau gândaci şi praful era adunat în straturi vechi de ani de zile, erau atât de multe de făcut peste tot. Însă, dacă-mi mijeam ochii, puteam să mă imaginez scriind într-unul din dormitoarele de lângă camera de zi principală, şi pe Ernest răpăind la maşina lui de scris într-o altă parte a casei. Aveam să fim doi scriitori sub un singur acoperiş, fiecare dintre noi ascunzându-ne de toate, în afară de celălalt şi de munca noastră.

— Măcar priveliştea n-o să aibă nevoie de reparaţii, a zis agentul când ne aflam în spatele casei, pe o altă terasă sălbatică, şi priveam în josul coastei acoperite de viţă, către Havana.

Clădirile roz, galbene şi albe aflate în apropierea apei păreau ca dintr-un tablou, dar ceea ce mi-a atras cu adevărat atenţia a fost capochierul enorm crescut pe treptele din faţa casei. Crescuse străpungând fundaţia şi acum părea să facă parte din toate, cu trup şi suflet. Copacul avea nişte frunze dese, cărnoase, atât de verzi încât păreau unse cu ulei, şi ciorchini de păstăi, de culoarea castanelor. Trunchiul era ca pielea de rinocer, groasă şi zdravănă – şi toate detaliile acestui copac m-au tulburat aproape până la lacrimi, deşi n-aş fi putut explica nimănui de ce, nici măcar mie însămi.

— Îl iau, i-am spus agentului înainte să apuce să-mi vorbească glasul raţiunii.

Mă refeream la capochier, dar şi la fiecare fărâmă de murdărie, pânze de păianjen, cuiburi şi frunze uscate. Nu avusesem niciodată o pasiune pentru posesiuni, nici pentru stabilitate. Dar războiul mă obligase să reevaluez tot felul de lucruri, şi la fel şi dragostea. Erau alte vremuri. Fiecare zi părea acum nepreţuită şi încărcată. Cine putea şti câţi ani sau chiar luni avea la dispoziţie pentru a duce un trai simplu, aşa cum îşi alegea, cu toată violenţa şi lupta asta, cu ţări întregi care erau strivite de ură? Aşa că de ce n-aş fi revendicat ceva, cât timp încă puteam? Pentru mine şi totodată pentru Ernest, indiferent că el îi pricepea deocamdată valoarea sau nu.

În după-amiaza următoare, după ce a terminat de scris pe ziua respectivă, l-am dus pe Ernest în afara oraşului, ca să vadă şi el ferma. I-am arătat capochierul şi toate celelalte minuni – valea din spatele piscinei, unde erau optsprezece soiuri diferite de manghieri, terasa orbitoare, mimozele şi spalierul încovoiat sub greutatea florilor de culoarea caiselor şi fuchsia – sperând că va putea întrezări şi el prin tot acel haos cât de fericiţi am putea să fim noi aici.

— E mult pământ. Dar zici că chiria e o sută pe lună?

El plătea doar câţiva dolari pe zi în oraş.

— Eu semnez cecurile, dacă n-ai uitat.

— Vrei să spui că le semnează *Collier's*.

Avea dreptate. Fusesem plătită bine pentru articolele trimise din Franţa, Anglia şi Cehoslovacia.

— Eşti măgar, i-am zis. Vino şi uită-te iarăşi la copacul meu preferat din toată lumea.

— Dar casa?

Îmi arăta locurile unde vopseaua de-un galben palid se cojea în foiţe cauciucate, scoţând la iveală calcarul de dedesubt.

— Vopseaua e-o nimica toată. Putem să ne-alegem ce culoare dorim.

— Şi piscina? Cred că-i juma de metru de gunoaie acolo. Miroase ca naiba. Terenul de tenis arată de parcă l-a trosnit în mutră un cutremur. Fântâna e secată. Nu ştiu la ce te gândeşti. Ar trebui s-o luăm la goană spre oraş.

— E doar neîngrijită, atâta tot. N-a mai stat nimeni aici de secole. Eu am de gând s-o iubesc cu neruşinare.

— Iubirea n-are de-a face cu afacerile imobiliare.

S-a întors cu spatele şi-a dat să plece înapoi la maşină.

— Iepure, i-am spus spinării lui.

Stăteam pe potecă de parcă aş fi prins rădăcini, cu picioarele înfipte acolo.

— Da? a întrebat el fără să se oprească.

— Lasă-mă să încerc. Am nevoie de asta. O s-o fac.

30

La jumătatea lunii martie, Ernest s-a întors pe continent, navigând pe *Pilar*, ca să-şi vadă familia şi mai ales fiul cel mare, Bumby, care venise în vacanţă. Din clipa în care a dispărut, am angajat muncitori din satul învecinat şi ne-am pus pe treabă. Am hotărât că părea mai puţin înfricoşător şi mai puţin intim dacă începeam de afară, aşa că prima oară am dezgropat piscina, ca pe vreun sit arheologic străvechi şi abandonat. După ce-au fost date la o parte pământul şi mizeriile, bazinul s-a dovedit a fi un puzzle de crăpături în zigzag care avea nevoie de peticire. Mi se părea că n-are nici o şansă, însă într-o bună zi, după ce

structura a fost în sfârşit refăcută şi totul a fost albit, vopsit şi acoperit cu gresie, muncitorii au umplut-o cu apă de mare şi am rămas înlemnită, aproape vrăjită de strălucirea diamantină a razelor soarelui la suprafaţă. Era orbitor de frumoasă, iar această renaştere ce păruse greu de crezut m-a impulsionat pentru toată munca pe care-o aveam de făcut în continuare.

Şi mai era multă. Terenul de tenis trebuia recuperat din mâinile junglei, viţa tăiată, murdăria de la păsări şi animale luată cu lopata, întreaga suprafaţă şi plasa înlocuite. Noua suprafaţă era de culoarea unui flamingo bine hrănit, o culoare la a cărei vedere mă simţeam aşa de fericită, încât am hotărât că şi casa va trebui să fie roz – un adorabil roz-gri moale care părea să aparţină Spaniei. Apoi, doi grădinari au venit să elibereze terasa şi să îmblânzească haosul deplin al curţii, încet, încet, bucăţică cu bucăţică.

Locul avea într-adevăr un aer absolut magic. Deborda de pace şi seninătate, deşi eu personal n-o făceam încă. Odată ce interiorul casei a fost abordat, pereţii tencuiţi reparaţi şi zugrăviţi, ferestrele înlocuite, perdelele cusute, am frecat podelele cu o energie nebună, am pus hârtie nouă pe rafturile şi-n sertarele din bucătărie, am atacat pânzele de păianjen cu o mătură ţeapănă, cubaneză, de paie, în vreme ce-o parte din mine se ţinea deoparte, ameţită de frică, îndoială şi nesiguranţă – vertijul transformării extreme.

Nu-mi stătea deloc în fire, Ernest avea dreptate, să-mi pese de un loc – de o adresă, de un petic de pământ. Dar totul se schimbase în mine odată cu pierderea Spaniei. Întreaga lume se schimba, iar acum singurul lucru care avea sens era să te agăţi de orice era bun în viaţa asta. De

o casă pe-un deal. De un bărbat care te iubea, chiar dacă nu-ţi putea spune ce va aduce ziua de mâine.

Trecuse mai mult de un an de când Pauline îi ceruse socoteală lui Ernest la Paris în legătură cu mine. Pesemne că ştia că sunt încă în peisaj, dar părea hotărâtă să-şi ascundă capul în nisip, să facă pe oarba la fiecare semn. Locuiau separat şi ziceau că e doar o vacanţă pentru Ernest. O retragere pentru scris. Iar el era la fel de vinovat ca ea în minciună.

Tot ce puteam spera era ca la un moment dat esenţa loialităţii lui să se îndrepte spre mine. Casa asta putea fi de ajutor, eram sigură. Dacă puneam totul în ea, el avea să vadă ce minunată putea fi viaţa noastră împreună. Doi scriitori sub un singur acoperiş, departe de tot ce nu mai avea sens. O casă dincolo de marginea hărţii, în cel mai îndepărtat colţ de lume. Tranşeea noastră. Cea mai frumoasă tranşee care a existat vreodată.

Am comandat un pat, o masă şi alte piese de mobilier de birou, de la un tâmplar găsit în sat. Am adus aşternuturi, lămpi şi veselă de porţelan, şervete de pânză şi covoraşe de baie – şi-am încercat să rămân concentrată pe treburile care trebuiau făcute, să nu-mi îngădui să mă gândesc prea mult sau să fumez prea mult sau să bat terasa în lung şi-n lat după lăsarea întunericului. Trebuia să-mi iasă. Trebuia, aşa că a reuşit.

În trei săptămâni, toate reparaţiile fuseseră făcute şi muncitorii plecaseră, iar eu eram singură în casă. Mi-am turnat un whiskey mare cu gheaţă şi-am făcut o baie lungă, apoi m-am plimbat prin camerele goale în pijama, surprinzându-mi când şi când imaginea reflectată în ferestre şi întrebându-mă de fiecare dată, doar pentru o clipă: *Cine-i femeia aceea?*

Totul era aşa de nou, iar eu îmi lepădam pielea, nu mai eram întocmai cea care fusesem înainte, dar nu devenisem încă nici cea care îmi doream să fiu. Am dormit agitată, nesigură unde să mă odihnesc în patul larg, şi ascultând sunetele stridente, aproape metalice, ale şopârlelor gecko ce ţârâiau prin streşini. M-am sucit şi m-am răsucit şi m-am trezit în zori ameţită şi morocănoasă, starea sumbră zăbovind ca norii de furtună. Fără să-mi fac măcar o cafea, am ieşit afară şi m-am aşezat pe treptele din faţă, desculţă.

Rareori mă trezeam atât de devreme şi nu-mi aminteam să mai fi văzut vreodată un cer aşa palid, de culoarea perlei, pufos. Căldura primăverii pulsa de sus şi de jos. Vălătuci uriaşi de păsări matinale se rostogoleau năvalnic peste vârfurile copacilor, înapoi şi într-o parte, năpustindu-se către micul dejun alcătuit din ţânţari. Într-un fel, aici dimineaţa era mai gălăgioasă ca noaptea. Jungla din jurul meu părea să expire sunetele insectelor, miliarde şi miliarde, făcând copacii să pară imperceptibili, cu muzica lor. Palmierii ţârâiau. Maimuţele-păianjen, cu feţe rotunde, se prăbuşeau dintr-un bambus în altul – şi totul era viu şi insistent, repetând acelaşi mesaj iar şi iar, despre risc şi speranţă şi despre locul din mine unde acestea două se intersectau.

Eram îngrozită să nu-l pierd pe Ernest în lupta cu Pauline – da. Era posibil să continui să adun pene pentru cuibul acesta doar pentru a descoperi că el n-avea curaj s-o părăsească. Eram la fel de îngrozită şi de gândul că şi dacă în cele din urmă m-ar alege pe mine, iubirea noastră n-avea să fie durabilă. Da, se putea întâmpla şi asta.

Capochierul era chiar în faţa mea, cioturos şi grandios de oriunde-l priveai, bătrân ca un cimitir de elefanţi. Copacul

era păzitorul casei, martor al tuturor celor întâmplate înainte. Şi părea să spună, aşa încremenit cum stătea el acolo, cu răbdarea lui străveche, că temerile mele nu erau unele ieşite din comun sau de neiertat. Era o poveste veche. Cea mai veche din lume. Aveam totul de pierdut, dar şi totul de câştigat – ca orice femeie în care se poartă o bătălie din dragoste.

Am intrat din nou în casă, unde totul era curat, liniştitor şi tăcut – scăldat în soarele dimineţii. Am făcut cafea în filtrul cel nou, mi-am turnat-o într-o cană emailată şi m-am dus în camera pe care aveam să o folosesc ca birou. Deocamdată nu exista nici o singură carte pe raft. Nu scrisesem nici un cuvânt în casă, nici o telegramă, nici măcar o scrisoare pentru mama. În toată liniştea asta, ţinea doar de mine să bat gongul. Nimeni altcineva n-o putea face în locul meu. Am tras unul dintre scaunele noi şi tari, de mahon, la o măsuţă, şi-am căutat prin cutii până mi-am găsit hârtie, creioane şi maşina de scris. Am strecurat o foaie goală în tambur, făcând sunetul ascuţit să răsune cu ecou în întreaga casă. Pagina era albă ca zăpada. Încă îşi ascundea toate secretele. N-aveam decât să încep.

31

De pe terasa noastră din spatele casei, puteam să privim în jos la Havana, ca nişte zei mărunţi din Olimp, o umbră roz-gălbuie peste zi şi o pată cu licăriri luminoase după lăsarea întunericului. Nu venea nici o maşină la noi decât dacă oamenii erau invitaţi să vină, iar liniştea era ca un vis sau o vrajă.

Alesesem casa anume pentru faptul că se afla la distanţă de oraş. Însă, deşi aprecia şi el asta, Ernest insistase să-şi păstreze şi camera de scris şi adresa de corespondenţă de la Ambos Mundos.

— Nu-i nimic îngrozitor, Iepure, mi-a zis văzând că mă simt rănită. Am şi eu obiceiurile mele, asta-i tot. Ai făcut o treabă minunată cu locul ăsta. Nu-mi doresc să fiu nicăieri altundeva.

— Bine, i-am zis, împingând îndoielile cât mai departe de mine. Nici eu.

Şi astfel a început anotimpul celor doi scriitori scriind sub acelaşi acoperiş. Ernest i-a spus lui Pauline că stă în Cuba pe o perioadă nedeterminată şi că nu primeşte în vizită nici prieteni, nici oaspeţi. Apoi a prins rădăcini de cuvinte. A ales dormitorul nostru ca spaţiu de scris, începând în fiecare dimineaţă de la prima geană de lumină, la biroul pe care şi-l făcuse dintr-o bibliotecă şi la care stătea în picioare. Avea acolo tot ce-i trebuia, creioane bine ascuţite şi tăblia de lemn pe care obişnuia să ţină fiecare pagină albă când scria de mână. Maşina de scris la care recurgea când lucrurile mergeau deosebit de rapid şi de bine şi graficul pe care îl ţinea întotdeauna, cu numărul de cuvinte scrise în fiecare zi. Era un loc bun pentru el, chiar în faţa ferestrei ce dădea spre sud. Adesea mă trezeam şi rămâneam întinsă şi nemişcată o lungă perioadă, cu ochii închişi, ascultând ritmul creionului lui pe pagină şi albinele în copacul jacaranda înflorit din spatele lui, ameţite de propria lor vrednicie. Când mă sculam, nu mă opream ca să vorbesc cu el, iar el nu vorbea cu mine – ceva ce conveniserăm că era important pentru dimineţi şi pentru scris.

Coboram tiptil ca să-mi beau cafeaua la biroul meu, cu soarele strălucind puternic din pardoseala de gresie netedă şi pe lemnul auriu al bibliotecii noi. Angajaserăm doi tineri din sat, pe Fico ca să gătească şi pe Rene ca să se ocupe de casă. Unul sau altul îmi lăsa o tavă cu un ou poşat şi pâine prăjită şi nişte vase mici şi rotunde cu unt şi gem de smochine. Mâncam şi mă simţeam caldă ca o pisică ştiind că aveam înaintea mea ceasuri nesfârşite.

Revenisem la carnetele mele şi la instinctul de-a scrie despre Spania câtă vreme lucrurile încă mi-erau proaspete şi clare în minte. Mi se părea că dacă aş putea găsi personajele potrivite şi o cale de-a aşterne cu adevărat ceea ce văzusem şi simţisem la Madrid, atunci m-aş putea baza pe succesul celei de-a doua cărţi şi poate aş reuşi ceva extraordinar. Ceva care să nu se dizolve cu un scâncet sau să râdă de mine şi de visele mele literare – ci să dureze, chiar şi după moartea mea, şi să spună adevărul despre acest război.

Mă aşezam la birou în fiecare zi, făcând curte inspiraţiei, aşternând propoziţii şi frânturi de dialog pline de speranţă. „Exerciţii pentru cinci degete”, aşa numea Ernest această etapă a procesului de scriere. „Gândeşte-te la ele în felul acesta, ca la nişte game muzicale la pian”, îmi explicase mai demult, când încă îşi asuma rolul de profesor pentru mine. „Trebuie să-ţi păstrezi muşchii flexibili, dar şi mintea, iar mai târziu, când apare cu adevărat ceva, să fii pregătită.”

Eu încă aşteptam foarte tare să apară acel ceva care să mă copleşească, şi încercam să nu mă gândesc la căsnicia lui Ernest. O dată la câteva zile, când îşi ridica corespondenţa, Ernest primea veşti din Whitehead Street, rânduri de la Pauline şi de la băieţi. Muream să le citesc pe

cele de la ea, să aflu cum stăteau cu adevărat lucrurile din punctul ei de vedere, dar simplul gând de-a face asta era periculos şi autodistructiv.

Între timp, el se arăta extrem de entuziasmat de un nou roman. Pentru el, nu mai erau exerciţii la cinci degete, ci mai degrabă un vulcan care răbufnea de peste tot şi punea stăpânire pe el.

— La început am crezut că-i o povestire, mi-a spus într-o seară târziu, când stăteam îmbrăţişaţi în patul nostru mare şi bun, eu cu picioarele atârnând peste pieptul lui, el cu mâinile ascunse în părul meu. Dar sunt capitole. Cred c-am început romanul de război pe care voiam să-l scriu. De fapt, ştiu că am început. Mi-a fost frică să zic şi-n gând ce urmează să fac. Se întâmplă ceva special. Cuvintele îmi vin întruna, iar când ridic privirea nici nu pricep unde sunt sau pe unde am fost.

— Serios, Iepure? E minunat.

Era – pentru el. Dar îngrozitor pentru mine. Bineînţeles că şi el voia să scrie despre Spania, m-am muştruluit pe întuneric. Şi avea s-o facă mult mai bine decât puteam spera eu să o fac. Am simţit cum mă cuprinde gelozia atât de acut şi înfiorător, de-mi venea să mă strecor undeva sub verandă şi să încep să-mi rod singură ficatul. Eu încă aşteptam şi mă rugam să dau de povestea potrivită pentru carte, în timp ce el părea să fi picat acolo cu naturaleţe, de parcă era o stare primită în dar de la Dumnezeu. *Unde-i vulcanul meu?* îmi venea să protestez, dar nu puteam. Eram prea meschină, iar el era prea fericit. Aşa că am zis:

— Doamne, cât mă bucur pentru tine. Nu-i aşa că-i o senzaţie minunată?

— Nu există alta mai bună. Am senzaţia că-i o apă fără fund. Că aş putea să-mi lansez undiţa în ea zi după zi, iar cuvintele o să fie acolo.

— Ce splendid.

Am înghiţit în sec, reprimându-mi amărăciunea, şi mi-am pironit privirea în tavanul umbros. Şi cartea mea putea să izbucnească oricând. În orice zi se putea întâmpla, de acum.

— I-ai zis deja lui Max?

— Nu, şi nici n-o să-i zic pentru o vreme. E prea proaspăt totul.

— Ştiu ce vrei să zici. Seamănă un pic cu vorbitul în şoaptă într-o casă imediat după ce se naşte un copil. Nu vrei să-l trezeşti.

— Da, exact aşa e, a zis el. Vreau ca lucrul ăsta afurisit să continue să doarmă tot aşa buştean până începe să meargă.

Am încercat să-mi spun că între noi nu este o competiţie. O percepeam aşa doar fiindcă lucram amândoi în aceeaşi casă şi focul fiecăruia era la vedere pentru celălalt. Dacă se întâmpla să fie rândul lui să ardă acum, cu siguranţă venea şi şansa mea. Între timp, aveam să mă trag mai aproape, să-mi încălzesc mâinile şi să-i zâmbesc. Şi să-l iubesc.

32

Luna iunie a adus o arşiţă dogoritoare şi furtuni pe care le simţeam formându-se apăsătoare pe la marginile orizontului nostru, dar care rareori se dezlănţuiau. Cartea lui Ernest înainta ca un tren de marfă. Scria la fel de constant şi de bine ca întotdeauna şi considera că dacă

reuşeşte să menţină ritmul acesta ar putea avea manuscrisul finalizat până la sfârşitul verii.

— Totul se derulează în trei zile, a spus el despre acţiune. Şi totuşi, e de parcă în zilele alea e concentrată întreaga istorie, iar Jordan e orice om care-a trăit vreodată. L-am inventat, dar acum mi se pare mai adevărat ca oricine.

Personajul principal din carte era Robert Jordan, un expert american în muniţie trimis să arunce în aer un pod pentru a ajuta un atac al republicanilor din Munţii Guadarrama. Mi-am dat seama imediat că se baza parţial pe Robert Merriman şi că atacul era o reconstrucţie imaginară a unei bătălii reale, cea de la La Granja, care fusese un eşec, chiar după ce plecaserăm noi din Spania prima oară.

Dar asta era doar logistică. Bătălia şi podul acesta erau întru totul ale lui Ernest, în cel mai adevărat sens al cuvântului. Lumea din carte se revărsa cu viteză din imaginaţia lui, ţesută cu atâta densitate şi amploare, încât era destul de şocant să citesc aceste pagini când el mi le oferea, chiar şi numai câteva o dată – era de parcă aş fi fost pălmuită de pura realitate. Simţeam mirosul stratului de ace de pin din pădure, auzeam pârâul care curge pe lângă un drum îngust şi simţeam razele soarelui străpungând bolta cerului şi căzând pe versantul abrupt. Mă transportase acolo.

Însă când mă întorceam la biroul meu şi încercam să găsesc Spania *mea*, cuvintele se retrăgeau, în mod misterios. Ar fi trebuit să-mi pot aminti fără nici un efort perioada aceea. Doar mă gândeam la ea în fiecare zi, nu-i aşa? Însă frazele nu veneau la mine când le chemam. Mă simţeam îngrozitor de nelalocul meu şi încercam să nu mă panichez.

— O ştii pe fată, pe Maria? m-a întrebat Ernest într-o seară.

Eram pe terasă, sorbeam lent din nişte pahare de scotch, înainte de cină. Arşiţa se mai dusese, iar aerul era umed şi suficient de încărcat ca să te poţi sprijini de el. Poate că mai târziu avea să plouă, sau poate că nu. Rezultatul ar fi fost aproape acelaşi.

— Da, e înduioşătoare, nu-i aşa? E minunat schiţată, Iepure. Zău. E un miracol ce poţi să faci din oameni.

— Nu-i modelată întocmai după tine, a continuat el. Dar are amestecul tău de tărie şi delicateţe. Şi tot ce scriu despre cum e să iubeşti pe cineva. Da, e despre tine. Pot să scriu asta doar fiindcă te am pe tine acum.

— Cartea ta o să fie splendidă.

— Trebuie să am grijă să nu mă grăbesc prea tare, altfel risc s-o ratez.

— N-o să se-ntâmple asta.

Când am spus-o, ştiam că e adevărat. În el avea loc un soi de convocare. Oricine putea să simtă asta şi să-şi dea seama că se petrecea ceva extraordinar. *Îşi scrie cartea vieţii*, m-am gândit cu o tresărire şi mi-am alungat gelozia.

— N-ai cum s-o ratezi. E prea profund înrădăcinată în tine ca să se întâmple asta.

— Posibil.

Vocea i s-a înmuiat, suna răguşită.

— Aşa sper, a zis. Şi apoi: I-am dat Mariei părul tău.

— Credeam că-i spanioloaică.

— Este, şi are părul ca un lan de grâu.

A sorbit din scotch, care era deschis la culoare, plin de gheaţă ce se topea, şi a zis:

— Ea îţi aparţine şi ţie. Cartea e a noastră. Suntem noi.

Ce mult îmi doream să mă agăţ de asta, să cred că este adevărat.

În dimineaţa următoare, când m-am aşezat la birou, mi-am dat seama că trebuia să renunţ la ideea cu Spania. Dacă nu o făceam, aveam să compar mereu cartea mea cu a lui şi să ies pe minus. În viaţa mea erau deja destulă nelinişte şi nesiguranţă. N-aveam nevoie şi de asta. Aşa că mi-am mutat personajele în Praga, în loc de Madrid – şi astfel totul părea să se rezolve. Eroina mea era o jurnalistă americană foarte asemănătoare cu mine, trimisă să scrie despre război, însă ajungând să se îndrăgostească fără speranţă de un bărbat pe care n-ar fi trebuit cu nici un chip să şi-l dorească, dar şi-l dorea. Asta, desigur, era o poveste pe care o cunoşteam. Şi dacă nu puteam atinge, nici măcar spera să pipăi cu vârfurile degetelor talentul lui Ernest, puteam măcar să mă măsor cu el în privinţa tenacităţii, şi să nu renunţ la cartea asta. Nici dacă trebuia să dau tot ce am.

Scrisul adevărat, începeam să înţeleg, semăna mai mult cu aşternerea unor straturi de cărămidă, decât să aştepţi să fii lovit de trăsnet. Era migălos. Era muncă manuală. Şi uneori, uneori dacă puneai întruna cărămizi şi-ţi lăsai mâinile să sângereze, şi nu ridicai privirea, şi nu te opreai sub nici o formă, atunci apărea şi trăsnetul. Nu când te rugai tu să apară, ci când îţi făceai treaba.

33

De-a lungul acelei veri, când arşiţa ardea totul şi furtunile se dezlănţuiau şi se stingeau, şi fructele noastre de mango se coceau şi dispăreau peste noapte, luate de cine ştie ce animal, făceam schimb de pagini şi ne îngrijeam fiecare de

ideile celuilalt, şi totul era exact aşa cum sperasem. Cartea lui era a mea, iar a mea era a lui şi simţeam, mai mult decât crezusem vreodată posibil – probabil pentru prima oară în viaţă – că nu sunt singură.

În fiecare după-amiază, când terminam cu munca, jucam tenis pe terenul cu suprafaţă proaspăt refăcută, chiar şi în toiul arşiţei de peste zi, transpirând ca să ne curăţim organismul după atâta gândit, şi apoi înotam până ne dureau umerii. Cel puţin o seară pe săptămână ne destindeam în Havana, aşezaţi la barul Floridita, pe tabureţi care păreau mereu să ne aştepte, cu numele noastre invizibil gravate pe ele. Era minunat să vii în oraş după o zi dificilă, să te vezi cu prietenii şi să te simţi relaxat. Adoram toate micuţele magazine şi restaurante, bătrânelele care stăteau pe bănci în capoate şi cu pălării de pai. Adoram băieţii cu tricourile lor albe şi cu părul brunet şi lins, felul destins în care mergeau, uneori fumând, uneori râzând, însufleţiţi de tinereţe şi în căutare de necazuri.

La asfinţit, *negritos*[26] veneau de pe câmpurile de trestie de zahăr în nori uriaşi, întunecând cerul până poposeau în dafinii din Plaza de Armas. Găinaţul lor vopsea tot ceea ce se aduna pe sub copaci peste zi, chiştocuri de ţigară şi chibrituri cu vârfuri arse, bucăţele de hârtie şi ambalaje, chiar şi ghemotocul crem care fusese o pereche de chiloţi a cuiva. În fiecare dimineaţă, femeile bătrâne veneau cu măturile lor de paie şi se aplecau, în felul lor răbdător, luând la rând fiecare pătrat de pământ şi făcând totul lună.

---

[26] *Negrito* este denumirea populară a botgrosului cubanez (*Melopyrrha nigra*), pasăre care are un penaj negru, cu excepţia unei dungi albe pe aripi.

Ne plăcea să ne plimbăm pe Prado prin Havana Veche[27], trecând pe lângă izbucnirile melodiilor capricioase de tango din cluburile de dans, escrocii stradali, mirosul de rom şi răpăitul de piele, venit din profunzimile şi strâmtorile tobelor *batá*[28]. Ne plimbam des şi pe Malecón, iar într-o seară am ajuns într-un parc îngust şi aproape pustiu, unde se desfăşura un joc în lumina tot mai slabă. Un grup de bărbaţi stătea cu faţa la un perete şi lovea în el cu o minge mică de piele, cu o precizie surprinzătoare, aplecându-se şi pivotând, cu un joc rapid şi lejer de picioare. Păreau să fie conştienţi de trupurile celorlalţi într-un mod firesc, pe nevăzute, ca într-un fel de coregrafie invizibilă.

— Este *pelota*, mi-a spus Ernest. Un joc basc. Obişnuiam să mă uit cum îl joacă în San Sebastián. De fapt, e splendid. Am auzit că-i cel mai rapid joc din lume.

— Hai să stăm o vreme. Mi se par frumoşi.

Chiar erau. Alergau aproape fără un sunet pe pământ, fluturând din braţe de parcă ar fi putut zbura. Poate că şi puteau.

Am găsit o bancă şi ne-am uitat la finalul meciului. Aveau echipe, din câte se părea, şi diferite moduri de-a folosi zidul şi-a face mingea să ricoşeze provocator către ceilalţi – însă totul se petrecea cu o asemenea viteză, încât m-am pomenit fixând cu privirea albul strălucitor al cămăşilor lor, formele înceţoşate luate de braţele lor cu o viteză fulgerătoare, când înşfăcau mingea şi o lansau din nou, şi

---

[27] Paseo del Prado, stradă din Havana care delimitează centrul Havanei de zona Havana veche.

[28] Tobe alungite, în formă de clepsidră, cu un capăt mai mic decât celălalt.

picioarele ce se mişcau neîncetat, cu mişcări de panteră, pe întuneric.

Când, în cele din urmă, s-a lăsat bezna şi jocul s-a oprit, Ernest a început o conversaţie cu jucătorii. Erau şase, de diferite înălţimi şi vârste, bănuiam că toţi mai tineri ca Ernest, şi păreau sănătoşi şi-n formă pentru seriozitatea jocului lor. Nu peste mult timp am aflat că erau basci şi veniseră în Havana când Franco cucerise Bilbao. Luptaseră umăr la umăr în brigăzile loialiste, iar când Spania începuse să cadă, să se prăbuşească, veniseră aici.

Am priceput brusc că erau în exil şi m-am simţit într-un fel înrudită cu ei. Şi Ernest şi cu mine eram în exil, chiar dacă pentru noi era unul ales. Pentru ei, nu.

— Trebuie să vă fie tare dor de casă, am zis.

— Franco a distrus tot ce era bun în Spania, a zis unul dintre jucători. Cum să-ţi fie dor de ceva ce nu mai există?

Era un pic mai înalt decât ceilalţi, cu o coamă deasă de păr foarte negru şi un chip rotund, care părea fără vârstă şi cumva neatins. Îl chema Francisco Ibarlucia, ne-a spus, dar puteam să-i zicem Paxtchi.

— Şi familiile voastre?

— Încercăm să nu vorbim de trecut, a zis alt bărbat, Juan. În tot cazul, noi suntem rude.

Părea mai tânăr, de vreo douăzeci şi cinci de ani, avea trăsături delicate şi gene dese, negre.

Le-am povestit un pic despre timpul petrecut de noi în Spania. Cunoscuseră şi alţi jurnalişti care trăiseră ca noi, cu ochii pe Republică şi *la causa*, aşa că au părut să ne înţeleagă imediat, şi la fel noi pe ei. Pe strada întunecată, Ernest le-a făcut semn cu mâna spre un hotel din preajmă.

— Haideţi să beţi ceva cu noi.

— Ba voi o să beţi cu noi, a zis Paxtchi, că-i ziua lui Felix.

A arătat un tânăr frumos, cu ochi negri apropiaţi şi un nas coroiat frumos.

— E păcat să nu sărbătorim, a adăugat.

— Încerc să fiu mai direct când păcătuiesc, a zis Ernest vesel.

Şi i-am urmat pe bărbaţi într-o casă mică, ceva mai departe de Calle Campanario, unde păreau să locuiască laolaltă, ca o unică fiinţă, cu zeci de perechi de pantofi stivuiţi lângă uşă. Totul era foarte confortabil şi autentic – exact genul de loc cum îi plăcea lui Ernest, unde oamenii duceau un trai simplu. Aveau destul. Erau împreună.

În spatele casei era o verandă mică, cu bănci, unde am şezut în lumina schimbătoare a lumânărilor, în timp ce bărbaţii au adus damigene cu un vin roşu tare. Damigenele aveau mânere de nuiele împletite, iar ei aveau un fel de-a le agăţa cu un deget şi de-a ţine butelca înclinată pe dosul unui braţ îndoit, şi asta dintr-o singură mişcare, ca într-un dans bine pus la punct. Reuşeau să facă asta fără să verse un strop.

Ernest ştia deja metoda, am bănuit că şi-o perfecţionase într-o altă viaţă. Mai aveau de băut şi *patxaran*, o băutură preparată în casă, cu un gust complex, de afine, cafea şi scorţişoară, pe care ne-am trecut-o de la unul la altul, turnându-ne câte-un degetar mic în ceşti ciobite. Mi-a plăcut prea mult şi, înainte să ne dăm seama, eram deja cu toţii foarte beţi, bascii cântând cântece dureroase, cu glasurile înălţându-se, prăbuşindu-se şi curgând laoaltă, şi toată lumea tăcând apoi, când unul dintre ei a prins notele cum se cuvine şi le-a lansat puternic şi clar.

Mi se părea că Felix, căruia toată lumea îi spunea Ermua, cânta cel mai bine. Când am încercat să-i spun ce minunat era, el mi-a respins afirmaţia zicând:

— *Normal, normal*.

Însă mi s-a părut că i-am văzut umerii ridicându-se perceptibil, iar privirea lui mi-a spus într-un chip şi mai clar că ştia şi el că are un dar şi acesta numai banal nu era.

Fiecare cântec suna trist, desăvârşit şi plin de speranţă totodată, şi de câteva ori am simţit cum mi se face pielea de găină pe şira spinării şi ceafă. Unul dintre ele era pesemne preferatul tuturor, fiindcă îl cântau iar şi iar. La un moment dat, cuvintele s-au lipit de mine şi-am început să le repet şi eu, deşi silabele din limba bascilor îmi erau la fel de străine ca *patxaranul* pe buze.

— Cuvântul *maite*, i-am zis cu voce tare bănuiala mea lui Ermua, când s-a făcut linişte după aceea, înseamnă „iubire”, nu-i aşa?

— Da, aşa este. Ăsta-i un cântec foarte vechi.

A mai cântat câteva versuri, cu glasul lui de înger.

— E despre o femeie care se transformă în pasăre în fiecare noapte, când iubitul ei doarme. În fiecare dimineaţă el vede că ea a dispărut şi asta îl chinuie. Nu o poate urmări, dar nici n-o poate face să rămână. N-are decât să-i aştepte întoarcerea şi să spere că ea nu-l va uita.

— Cred c-am mai auzit povestea asta, a zis Ernest ironic.

— Cu toţii am mai auzit-o, a zis Paxtchi şi ne-a zâmbit ca un vrăjitor.

Nu cred că avea mai mult de treizeci şi cinci de ani, şi totuşi părea să ştie deja tot ce era de ştiut despre iubire. Poate că aşa şi era. Poate că, până la urmă, despre toate lucrurile erau foarte puţine de ştiut. Aşa părea aici, pe verandă, unde lumina lumânărilor tremura şi scădea, iar vinul îmi era ca o catifea răcoroasă pe limbă.

Am închis ochii încet şi-am ascultat cum oamenii încep iarăşi să cânte, lăsând cuvintele să zboare fără să mai încerc să le prind.

— Pari fericită, Iepure, mi-a spus Ernest la ureche.

— Sunt. Tocmai mi-am amintit ceva.

— Da? Ce anume?

— Că viaţa nu-i neapărat complicată, dacă ne concentrăm pe ceea ce contează cu adevărat. Ne merge bine acum.

— Sigur că da, mi-a zâmbit. Dar cred că mâine o să ai ditamai durerea de cap.

— Nu-mi pasă. Prind rădăcini pentru noi, Iepure. Îţi dai seama?

— Da, a zis trăgându-se mai aproape, cu răsuflarea dulceagă de la vin. Şi eu la fel.

Apoi m-a sărutat, iar cântecul s-a pornit să se înalţe din nou, şi noaptea a continuat tot aşa, iar şi iar, până s-a făcut dimineaţă.

34

Am început să petrecem cel puţin o seară pe săptămână cu jucătorii de *pelota*, privindu-le jocurile de antrenament în parcul cel mic sau mergând să-i vedem în meciuri serioase la Frontón, cumpărând bilet de intrare ca toată lumea şi stând în tribune când se desfăşura meciul. Acum, că învăţam jocul, era interesant să urmăresc mişcările mingii care se lovea de zid şi zbura înapoi, iar apoi beam până nu mai puteam, uneori mutându-ne dintr-un bar în altul prin Havana, ţinându-ne de braţ ca să ne sprijinim unii pe alţii. Era de parcă am fi regăsit o parte a Spaniei, o camaraderie tihnită şi-o cale minunată de-a fi în viaţă, dar

fără explozibilii de mare putere şi alimentarea constantă cu frică.

Dacă cumva se simţeau izolaţi de patria şi de poporul lor sau dacă se gândeau să părăsească Cuba, bascii nu vorbeau despre asta. Păreau să trăiască doar aici şi acum. O singură minge de *pelota* întorcându-se dinspre perete. O singură plimbare la apus cu prietenii. O singură masă, care putea fi ultima – cine poate şti vreodată? –, aşa c-ar face bine să fie cea mai bună posibil.

În iulie i-am invitat să facem o ieşire pe mare împreună, pe *Pilar*. Abia trecuse de amiază când am ieşit din port în Cojímar[29] şi ne-am îndreptat spre est, pe lângă insulă, pe lângă un şir de recifuri. Ernest era sus, pe puntea de comandă, cu capul gol şi cu ochelarii într-o mână, în vreme ce cu cealaltă manevra cârma uşoară ca fulgul. Cerul din spatele lui era atât de albastru şi senin, încât Ernest părea decupat dintr-o pânză şi aşezat acolo cu precizie. Acolo, pe *Pilar*, era locul lui. Acolo era mai relaxat ca oriunde, cu picioarele lui bronzate bine înfipte, cu nasul strălucindu-i un pic de la uleiul de cocos, în timp ce mijea ochii ferindu-se de soare şi vânt, gonind cu viteză spre Gulf Stream.

Aveam muşte artificiale de pescuit lansate şi-n spatele nostru, şi-n fiecare parte. Ernest pescuia mereu, cred că şi-n vis. Majoritatea bărbaţilor basci – le ziceam aşa, deşi mulţi păreau nişte băieţi şi e posibil ca ei *să fi rămas* nişte băieţi pentru totdeauna pe dinăuntru – erau sus, pe pupa lungă şi înclinată cu mine, soarele bătând de sus, de la apogeu, aşa încât eram complet scăldaţi în lumină, la fel ca şi puntea. Era o zi perfectă. Apa de sub noi era în nuanţe de la gri-verzui la verde-albăstrui şi, în cele din urmă, la bleumarinul intens către care ţinteam

[29] Mic orăşel pescăresc, la est de Havana.

întotdeauna. Deasupra noastră se roteau ţipând şase chire de baltă[30]. Apoi am trecut printr-un banc de calmari de recif care clocotea deasupra valurilor înspumate, cu trupurile lor mititele săltând ca paietele, gonind înaintea vreunui răpitor.

Era clar că bascii se simţeau bine pe apă şi fiecare parte a ieşirii era relaxantă. Luaserăm la noi un prânz uşor şi am mâncat cu mâna – avocado stropit cu suc de limetă, brânză maturată spaniolă, măsline şi felii groase de pâine neagră – păstrându-ne pofta pentru masa adevărată pe care aveam s-o luăm mai târziu, ospăţul basc ce ne fusese promis.

În răstimp de câteva ore am ajuns la o insulă mică şi ferită, care îi plăcea lui Ernest. I-am recunoscut forma de cupă. Mă mai adusese aici şi înainte, ca să înotăm de-a lungul recifului în timp ce el pescuia urmărind peştii cu ochelari de înot, înarmat cu un harpon şi încălţat cu pantofii cu talpă groasă pe care-i folosea ca să-şi protejeze picioarele de coralii tăioşi ca lama.

Era un loc frumos şi extrem de intim, pustiu în afară de noi – de parcă am fi avut la dispoziţie un paradis făcut pe comandă. În exterior, pe partea bătută de vânt a recifului, marea se spărgea şi se prăbuşea ca fumul peste marginea ca o lamă de cuţit a formaţiunii de corali. În interior, apa era limpede ca sticla, translucidă, cu bancuri de nisip ca nişte sculuri lungi şi albe, foarte aproape de suprafaţă. Ne-am îndreptat spre cel mai estic capăt şi apoi am acostat într-un punct ferit de vânt, unde erau un mic golf şi o plajă albă sub nişte palmieri mari, ce fâlfâiau.

[30] Pasăre asemănătoare cu pescăruşul (*Sterna hirundo*), specifică zonelor de coastă.

După ce *Pilar* a fost ancorată acolo, ne-am dus cu schiful până la golful unde nisipul era foarte alb şi răcoros, acum, că soarele trecuse de cealaltă parte a insulei. Bascii aduseseră o pungă de orez şi alta cu legume, un pui şi alte diferite lucruri care ştiam că vor deveni cumva o cină minunată. Ernest a făcut focul şi apoi a curăţat câţiva bibani de mare şi *coolihoo*[31] pe care-i prinsese pe drum, în timp ce Paxtchi s-a apucat să gătească la focul deschis, într-o oală de oţel pe care o cărase în poală mare parte a călătoriei, în mod vizibil tare mândru de ea. Orezul, ceapa şi ardeii graşi au fost puse în supă şi amestecate cu o paletă mare şi plată, apoi au fost adăugate carnea de pui şi de peşte. Totul se gătea în etape şi era ţinut mult pe foc, aşa că m-am dus să înot un pic, ceva mai în jos pe plajă, mergând în apa până la piept şi apoi plonjând înainte.

Apa era minunată. Ernest îmi dăduse o pereche de ochelari de motociclist, care erau mai buni decât masca de înot, şi când mă îndreptam spre o limbă de coral deschis la culoare, un banc de peşti micuţi, în formă de glonte, trecea pe sub mine, mii şi mii de peşti cu carnea atât de transparentă, încât le puteam vedea întreaga alcătuire. Mai jos plutea lent un peşte mai voluminos, cu mult mai mare ca mine. Te făcea să te simţi neînsemnat, dar nu era ceva înfricoşător. Îmi dădeam seama perfect ce infinitezimală sunt, cu marea întinzându-se în toate direcţiile, la nesfârşit, şi la fel sub mine, în tranşee reci şi întunecate unde locuiau cele mai ciudate creaturi şi unde lumina nu pătrundea. Eram mică şi neimportantă, iar asta, într-un fel, era o uşurare.

---

[31] Peşte marin (*Carangoides bartholomaei*), prezent în Oceanul Atlantic, pe coastele estice ale Americii, din Massachusetts până în Brazilia, precum şi în zona insulelor.

Toate lucrurile pe care-mi doream să le ştiu despre viitor – dacă Ernest o să-şi părăsească până la urmă soţia, dacă puteam să am încredere în dragostea noastră şi-n viaţa pe care ne-o construiam – toate acestea nu mi-erau ascunse doar mie, ci tuturor. Misterul se întindea peste toate. Pierderea se petrecea într-un fel asemănător cu mişcarea mareei, iar şi iar, spălând nisipul alb şi lăsându-l întins.

Am fluturat lent din labe şi mi-am umplut plămânii cu aer ca să rămân plutind la suprafaţă, simţind cum curentul îmi văलureşte apa pe sub piept şi sub coapse. La un metru şi jumătate sau doi metri sub mine, lipit de fund, aproape camuflat, era un diavol de mare[32], în formă de romb şi nemişcat, cu nisip deschis la culoare adunat peste marginile trupului. Chiar deasupra lui, aproape de fundul apei, unde le plăcea să se hrănească, înotau câteva zeci de *pompano*[33] mici, cu trupurile de-un albastru-argintiu, cu galben pe partea de jos şi pe aripioare. Păreau indiferenţi la prezenţa mea, precum şi a calcanului. I-am privit o vreme şi tocmai mă pregăteam să mă întorc pe plajă, când am văzut o umbră plutind înspre mine, dinspre apele mai adânci. Am simţit cum îmi trece pe şira spinării degetul de gheaţă al panicii, dar era doar o ţestoasă marină. Avea înotătoarele frontale arcuite ca nişte aripi şi împestriţate, maro-gălbui. Mai degrabă zbura, nu înota, privindu-mă când mă deplasam aproape deasupra ei, lăsându-mi umbra siluetei pe carapacea ei mare. Nu sunt sigură că am respirat vreun pic cât timp am privit-o, iar apoi a dispărut.

---

[32] Peşti de dimensiuni mari, din familia calcanilor *Mobulidae*, foarte blânzi, cu o coadă asemănătoare cu a pisicii de mare, însă fără ghimpele otrăvitor şi inofensivi pentru scafandri.

[33] Pompano de Florida (*Trachinotus carolinus*), specie de peşti marini de pe coasta vestică a Oceanului Atlantic.

Când am revenit pe plajă, mâncarea începuse să miroasă minunat, iar Ernest îmi pregătise un prosop pe care-l încălzise în faţa focului.

— Ai văzut ceva frumos? m-a întrebat când îmi freca umerii prin prosop şi apoi mi-a întins nişte vin.

Îmi curgea apa din păr.

— Totul era frumos, dar probabil cel mai interesant lucru a fost o ţestoasă caret[34]. Avea o culoare minunată, de ambră, şi m-a lăsat să mă apropii foarte mult.

— De unde-ai ştiut că-i femelă?

— Pot să recunosc o tipă când văd una, l-am tachinat. Am făcut o înţelegere, noi două. Mă lăsa să înot foarte aproape dacă nu mă agitam în jurul ei şi nu mă entuziasmam exagerat de splendoarea ei.

— Sunt de mâncare? a întrebat Paxtchi.

Încă mai amesteca în capodopera lui cu paleta de lemn, într-o direcţie şi-n cealaltă, ritmic.

— Da, dar dacă te-atingi de asta va trebui să te împuşc în picior. V-am zis, avem o înţelegere.

— Opriţi violenţele, a zis Ernest, zâmbind larg. Nimeni n-o să se atingă cu un deget de ţestoasa ta.

Am râs cu toţii, apoi i-am lăsat pe bărbaţi să gătească şi să vorbească şi m-am dus să stau singură pe plajă, cu un pahar de vin roşu înţepător. Mi-am împins picioarele adânc în nisipul răcoros şi am privit cum apa trece peste diguri, fiecare ca un tiv de-un albastru perlat care se tot răsuceşte înainte să se spargă.

Lumea se schimba mereu, adesea cu violenţă. În Europa, naziştii semnaseră de curând Pactul de Oţel cu Italia, unind Berlinul şi Roma, pe Hitler cu Mussolini, într-o alianţă

[34] Specie de ţestoasă marină care poate ajunge la 1-2 metri lungime şi 200 de kilograme.

ce nu putea însemna decât şi mai multă moarte zadarnică. De-acum, ameninţarea nu era niciodată prea departe şi conferea o intensitate aparte unor asemenea momente, valului ce se prăvale şi râsului, vinului şi stelelor ce răsar.

Paradisul era întotdeauna fragil. Asta era însăşi natura lui. Dar noi ne aflam încă aici, înăuntrul său, nu-i aşa? M-am răsucit, ca să-l văd pe Ernest. Stătea în faţa focului, cu spatele la mine şi, în timp ce flutura nebuneşte din braţe povestind ceva, flăcările se înălţau şi se ondulau, lingând aerul dimprejurul lui. Înălţându-se tot mai sus şi mai sus.

35

A sosit cea de-a patruzecea aniversare a lui Ernest şi, odată cu ea, o scrisoare lungă de la Pauline, în care îi spunea că nu mai există pe lume un altul ca el şi că este convinsă că el o să-şi dea seama ce e mai bine pentru ei. Era semnată cu dragoste şi noroc şi ne-a făcut pe amândoi să rămânem împietriţi vreun sfert de oră în sufrageria noastră lungă din Finca, atunci când mi-a citit-o cu voce tare, reluând-o apoi iar şi iar doar pentru el, în tăcere. Nu ştiam de ce mi-o împărtăşea, fiindcă de obicei îşi ţinea deoparte cu stricteţe viaţa de familie. Şi nu aveam habar nici ce să spun după aceea, sau măcar să gândesc. Fie hotărârea lui Pauline de a-şi salva căsnicia avea o ţesătură mai strânsă şi mai impenetrabilă decât o armură de zale, ori el îi dăduse asigurări în secret. Ambele variante m-au făcut să mă simt furioasă, tristă şi totodată neajutorată.

Ziseserăm că vom folosi Finca pentru a ne ascunde de toate. Pauline nu ne făcuse niciodată o vizită concretă, căci Ernest îşi revendicase insula cu mult înainte, ca refugiu al său. Însă era mereu prezentă în scrisori, în

telegrame şi cu telefoane despre băieţi; în note de plată care circulau dinspre Key West spre Havana şi cecuri care circulau în sens invers. Ernest îi menţiona rar numele, dar îmi dădeam seama întotdeauna când ea reuşea să-l împungă bine şi să-l rănească. Se vedea în starea lui de la capătul zilei, când beam, sau în felul în care trosnea mingea de tenis la retur, trimiţând-o pe deasupra terenului acoperit cu nisip de coral. Trosniturile acelea nu mi-erau niciodată adresate. Acesta nu era războiul meu. Dar îmi frângea inima.

De ce se agăţa încă aşa de căsnicie, mă întrebam, şi de gândul că încă mai erau o familie? Ce voia el de la Pauline şi nu putea primi de la viaţa noastră împreună? Ce mai lipsea încă de aici sau din mine?

Am vrut să o sun pe mama şi s-o întreb pe ea ce să fac, dar n-am putut, din cauză că încurcătura asta semăna în totalitate cu ceea ce trăisem deja cu Bertrand. Aşa că am aşteptat şi m-am frământat şi-am încercat să mă agăţ de tot ce era bun în viaţa noastră la Finca. Perfecţiunea simplă a fiecărei zile. Soarele, grădina, felul cum făceam dragoste, cum lucram. Totul era atât de neaşteptat de mult, încât uneori mă trezeam noaptea şi stăteam acolo cu ochii deschişi pe întuneric, simţindu-mă ca un dragon pe-un maldăr de aur. Nu mai fusesem niciodată atât de fericită, dar nici nu mă mai simţisem vreodată atât de fragilă, atât de atentă la ce aveam de pierdut.

În sfârşit, lucram şi eu cu mare viteză la încheierea romanului. Câteva săptămâni aveau să-mi fie de-ajuns, mă gândeam. Îi găsisem de curând un titlu într-una dintre cărţile lui Ernest despre bătăliile istorice. Lui Ernest îi plăcea să citească Biblia când era în căutarea unui titlu – sau să răsfoiască tomuri de poezie veche – însă eu aveam

o abordare mistică atunci când venea vorba de găsit titluri pentru cărţile mele, fiind convinsă că dacă îmi ţineam ochii deschişi şi eram foarte atentă la tot ce citeam, ceva undeva avea să-mi sară în faţă din pagină, accentuat graţie potrivirii. Probabil că era o teorie ridicolă, dar a funcţionat. Într-o seară mă uitam peste umărul lui Ernest, acordând doar o vagă atenţie cărţii din mâinile lui, când expresia a pâlpâit direct înspre mine, de parcă şi-ar fi strigat numele. *Un câmp rănit*.[35]

— E un pic cam întunecat, a zis Ernest.

— Războiul e întunecat, am argumentat. Dar e treabă grea să-ţi iasă bine.

— La titlu te referi?

— La tot. Totul. Îmi doresc aşa de mult să fie bună cartea asta.

— Este deja, Iepure. E minunat ce faci. Poţi să ai încredere.

— Doamne, sper să ai dreptate.

Ca la fiecare sfârşit de august din ultimii ani, Ernest avea să plece în curând la L-Bar-T Ranch din nordul statului Wyoming, unul dintre locurile lui preferate de vânătoare şi pescuit dintotdeauna. Bumby plecase deja în Vest cu Hadley şi cu cel de-al doilea soţ al ei, Paul, şi urma să-l aştepte la fermă. Gigi şi Patrick aveau să vină şi ei, după ce se termina tabăra de vară în care fuseseră, în Connecticut. Pauline plecase din ţară, din câte se părea, pentru o călătorie spontană în Franţa, dorindu-şi să mai ajungă o dată acolo înainte ca, după cum zicea Ernest, „Europa să se ducă de râpă”.

---

[35] Titlul cărţii în engleză este *A Stricken Field*.

— Cred c-o să-l rog pe Toby Bruce să-i ia şi să-i aducă cu trenul, a zis el, rezolvând problemele.

Toby îi era de ajutor lui Ernest şi familiei lui de ani de zile şi era unul dintre puţinii oameni în care avea încredere deplină în toate privinţele, de la maşină la arme şi la *Pilar* – şi acum şi-n privinţa băieţilor.

— Sunt sigură c-o să fie de acord, am zis, însă eram înnebunită.

Doar fiindcă Pauline plecase în Europa, asta nu însemna că nu putea să apară în Wyoming în cele din urmă. Avea suficient timp să ajungă acolo şi o grămadă de pierdut dacă nu o făcea.

— Încearcă să nu te îngrijorezi, Iepure, mi-a zis el, citindu-mă. O să fac tot ce-mi stă-n puteri ca să rezolv totul în curând. Ai avut atâta răbdare.

Era întuneric în cameră, căci lumina de la lămpi nu bătea prea departe. Tăcerea era densă. Ne temeam amândoi să spunem mai multe, dar eu mă temeam şi mai mult să nu spun.

— Nu-i tocmai răbdare, dragul meu. Nu-i aşa?

36

Plecarea din Havana a fost o migraţie executată cu grijă, după ce s-au rezolvat toate problemele. Am călătorit cu Ernest până în St. Louis, mergând întâi până în Key West la bordul lui *Pilar*, ca să recupereze maşina şi să-i dea lui Toby Bruce toate instrucţiunile în legătură cu băieţii. Apoi, încărcaţi până-n dinţi în Buickul negru decapotabil al lui Ernest, am plonjat în America, călătorind câte zece sau douăsprezece ore pe zi, aşa cum îi plăcea lui să meargă,

cu foarte puţine opriri şi cu ferestrele coborâte, cu radioul urlând.

Îi plăceau mult aceste expediţii de traversare a ţării – toate motelurile mici din orăşele anonime, benzinăriile şi chioşcurile de la marginea drumului, sendvişurile cu şuncă pe post de masă de prânz, urinatul în şanţuri sau pe câmp ori de câte ori avea nevoie, trăgând maşina pe-o parte şi fără să-i pese cine ar putea trece.

Îmi plăceau peisajul rural şi aerul cald ce pătrundea pe geamurile lăsate, dar eram mai puţin încântată de primitivism şi de mizerie. El nu se mai bărbierea şi conducea desculţ, purtând aceeaşi pereche de bermude de pânză, cu o bucată de sfoară pe post de curea. Îl puteam convinge cel mult să se spele pe mâini de câteva ori pe zi.

— Toate femeile tânjesc în secret după un om al cavernelor, zicea el când mă plângeam.

— E o teorie interesantă, îi răspundeam şi nu-mi puteam reprima râsul. Dar n-o să te primească mama în casă.

— O să mă adore – aşa fac toate mamele.

Speram din suflet să aibă dreptate. În afară de Ernest, mama era cea mai importantă fiinţă din viaţa mea. Era prea mult să-mi imaginez că îmi va aproba relaţia, de vreme ce Ernest încă era legat de altă femeie, dar aveam încredere că dacă o să petreacă un pic de timp cu noi doi o să vadă ce om deosebit era şi de ce riscam atât de multe pentru a fi cu el.

Când am ajuns, ne-a făcut o friptură şi totul a decurs mai bine decât îndrăznisem să sper. Am stat până târziu şi-am vorbit despre tratatul pe care Germania abia îl semnase cu Uniunea Sovietică, de-a nu se alia cu altă putere şi de-a nu se ataca reciproc. În timpul războiului din Spania, Stalin îi

ajutase pe loialişti în lupta împotriva lui Franco, dar acum părea tot mai mult că oamenii cei mai puternici din lume se uneau. În curând aveau să fie de neoprit.

Oftând, mama a schimbat subiectul şi l-a rugat pe Ernest să vorbească despre fiii lui.

— Patrick are unsprezece ani. Îi zicem Şoarecele mexican, fiindcă se bronzează foarte tare. Poate să citească două sau trei cărţi pe zi şi zice că ar trebui să scriu o carte nouă mai mare decât *Dealurile verzi ale Africii*, ca să fac şi mai mulţi bani.

Ernest a râs.

— Nu mă lasă inima să-i spun că a fost un eşec cartea aia.

— Aiurea, a spus mama. Nu-i pasă de asta deloc. O să fie mândru de tine. Şi ceilalţi băieţi?

— Jack are cincisprezece ani şi mare parte din timp e plecat la şcoala cu internat. Îi zicem Bumby de când era doar un bebeluş şi stăteam la Paris. Gregory are aproape opt ani. Gigi, mare figură, zău. A câştigat zece dolari la barbut în tabără, săptămâna trecută. S-ar putea s-ajungă să mă întreţină într-o zi, cine ştie. Zici că-i Midas cu zarurile alea.

Mama a părut speriată o clipă.

— Sper că nu-l duci la cazino, nu?

— Nuu, acasă joacă, stând pe vine pe-alee, ca-n Maroc. Dar ar trebui să-l duc la cazino. Aşa ar putea să-nceapă să-mi trimită pensie viageră.

Atunci mama a râs.

— Lui Marty nu i-a păsat niciodată de bani, ea n-a vrut decât să călătorească. Într-o zi s-a furişat din casă şi s-a ascuns în căruciorul tipului care ne aducea gheaţă.

Ochii lui s-au luminat.

— Da, am auzit povestea asta. E bună.

— Ce nu ţi-am povestit ţie e că o săptămână după aceea n-am putut să stau aşezată în fund, am zis.

— Păi, da. Dar a fost singura dată când a luat bătaie, s-a grăbit să adauge mama.

Ernest mi-a făcut cu ochiul.

— Fără îndoială că merita şi altele.

— Absolut, am zis, şi-am râs cu toţii.

Când seara era pe sfârşite, mă simţeam mulţumită. Se părea că Ernest avea s-o cucerească pe mama fără să facă măcar vreun efort. Iar ea întrebase de băieţi. Şi ăsta era semn bun. Într-o bună zi, dacă totul urma să meargă conform planului, ei aveau să fie nepoţii ei. Chiar ar trebui *să fie interesată*, mi-am zis, permiţându-mi să sper, doar un pic, că toate se vor rezolva în favoarea mea, şi asta curând.

În dimineaţa următoare l-am ajutat pe Ernest să încarce maşina, care deja era plină ochi de undiţe şi mulinete şi tot felul de unelte de pescuit, plus puşti, saci de dormit şi gamele. Dincolo de umărul lui, soarele dimineţii era gras şi strălucitor ca o mandarină.

— Hai, urcă şi tu, mi-a zis. O să vedem noi cum facem când ajungem acolo.

— Nu mă tenta.

S-a sprijinit de o parte a Buickului şi m-am împins în el, înconjurându-i gâtul cu braţele. Soarele bătea peste noi, încălzindu-ne creştetele. Din vârfurile copacilor cicadele îşi ţârâiau cântecul, care vorbea despre sfârşitul verii, dar şi despre noi, din câte se părea. Poate că vecinii se uitau. Poate că mama stătea la fereastră şi mă aştepta. Dar eu nu voiam decât să rămân cât mai mult posibil aici, să ţin timpul pe loc.

— Dacă o să te simţi singură, ştii unde să mă găseşti, a zis.

— Deja mă simt singură.

— Nu vreau să stau fără tine. Va trebui să facem ceva în privinţa asta.

— Aşa e. Te iubesc ceva de groază, ştii?

— Bun.

M-a sărutat îndelung, în timp ce simţeam nesiguranţa pulsând între noi, dar şi fericirea de-a ne fi găsit unul pe celălalt. Cele două pluteau ca puse în balanţă, o stare dificilă dar reală. În cele din urmă n-am mai avut încotro şi i-am dat drumul.

El s-a suit la volanul Buickului, înghesuindu-se lângă cutia cu unelte şi undiţa preferată. L-am sărutat pentru ultima oară prin fereastra deschisă şi l-am privit cum pleacă, trecând pe sub bolta tuturor copacilor de pe stradă, făcându-se tot mai mic, mai înceţoşat şi mai vag, până când a dispărut de tot. Am mai rămas câteva clipe acolo chiar şi apoi, în vreme ce inima mea se întindea după el, străbătând toată distanţa dintre noi.

37

La câteva zile după ce Ernest şi băieţii s-au instalat la L-Bar-T, trupele lui Hitler au pătruns în Polonia. Cât ai clipi, Marea Britanie, Franţa, Australia şi Noua Zeelandă au declarat cu toate război Germaniei şi nu mai exista pe lume vreun loc îndeajuns de îndepărtat sau de adânc unde să te mai poţi ascunde de îngrozitoarea realitate. Începuse al Doilea Război Mondial.

În St. Louis, mama şi cu mine stăteam ore în şir strânse una într-alta lângă radio, fără să ne clintim sau să vorbim,

ameţite de tristeţe şi îngrijorare, deşi ştiam de mult că asta va urma. Se reluau aceleaşi transmisiuni la nesfârşit, cu foarte puţine diferenţe, dar noi le ascultam întruna. Sufrageria se cufunda în întuneric. Nici una din noi nu se ridica în picioare nici măcar ca să aprindă lumina.

Când a telefonat Ernest, mi-a spus că la fel făceau şi el şi băieţii. Abia dacă plecaseră din cabană. Dormea doar câteva ore pe noapte, conectat în continuu la radioul portabil ţinut pe pernă. Nu mai fusese niciodată aşa în Wyoming; asta era clar.

— Ce crezi c-o să facă Roosevelt? m-a întrebat la telefon.

— Nu ştiu. Nu-s sigură că contează. Nu era totul pierdut şi cu Spania şi Cehoslovacia? N-am făcut nimic atunci, iar acum e prea târziu.

Telefonul mamei era o monstruozitate neagră masivă, cu un receptor care cântărea vreo jumătate de kilogram. Îl simţeam rece şi greoi în mână şi pe pielea gâtului şi părea să semnifice ceva, dar n-aş fi putut spune ce anume. L-am auzit pe Ernest respirând, şi suna de parcă era atât de aproape, deşi imposibil de departe.

— Îmi face rău toată treaba asta, a zis.

— Ştiu.

Am tăcut şi auzeam sunetul scos de fir, uneori între un zumzet şi-o bătaie a inimii.

— Fife s-a întors de la Paris, a zis el în cele din urmă. Vine mâine cu avionul.

Glasul i se stinsese şi mi-am dat seama că-i era groază să-mi spună.

Am simţit cum mă cuprinde gelozia, cu o viteză fantastică. Nu înţelegeam de ce se spunea că gelozia e galbenă, când în mod limpede era roşie. Nuanţa roşului de furie.

— Am ştiut eu că n-a renunţat.

— Eu n-am ştiut. Acum îmi dau seama că nu ştiu prea multe despre femei. Îmi pare rău, Iepure.

Habar n-aveam ce să zic. Dintr-odată telefonul părea fierbinte. Voiam să-l scap din mână sau să-l arunc.

În acea tăcere, el a continuat:

— O să trebuiască să fac ceva. Am crezut că poate îi e mai uşor să ia o hotărâre dacă stă singură.

— Cineva trebuie să facă *ceva*.

I-am trântit cuvintele cu un ton provocator, dar nu s-a prins. Era aşa de cufundat în propriile lui griji, încât e foarte posibil nici să nu le fi înţeles pe-ale mele.

— Deja e o călătorie dată naibii, asta e clar.

N-am mai ştiut nimic de el în următoarele două săptămâni, cât mi-am instalat tabăra pe canapeaua din sufragerie, ascultând la radio şi simţindu-mă din ce în ce mai vulnerabilă. Lumea era întoarsă cu susul în jos, şi eu la fel. Mă chinuiau gânduri cumplite, că Ernest se va răzgândi, că Pauline se va folosi de fel şi fel de tactici pentru a-l păstra. Însă atunci când a sunat în sfârşit, el mi-a spus că s-a terminat. Îi ceruse divorţul – gata cu prefăcutul, gata cu confruntările mute. Pauline ascultase şi păruse că înţelege, însă până la urmă nu era sigur de asta, fiindcă ea se dusese imediat apoi la culcare, încuiase uşa şi nu mai ieşise din cameră de trei zile.

Suna de la un telefon cu fise, de la şosea, ceva mai jos de fermă, ca să nu fie auzit. Am încercat să-mi imaginez unde stătea, munţii de jur împrejur şi polenul de pin, uliii porumbari, un aer tare, înviorător. Nu părea furios sau uşurat, suna doar de parcă murise o fiinţă pe care-o cunoştea bine şi pe care-o iubise până când nu mai putuse.

— E o treabă foarte tristă, a zis el. Ea e tare ca oţelul în unele privinţe, dar astea-s situaţiile cel mai greu de depăşit, în fond.

— Deci e încă acolo?

— Până la sfârşitul săptămânii. Toby Bruce o să vină să-i ducă înapoi la New York, pe ea şi pe băieţi. Bum o să mai stea un pic, apoi o să meargă la Cody, cu Hadley şi Paul.

— Băieţii trebuie să fie terminaţi.

— Cred că încearcă să fie curajoşi. Patrick încă n-a zis nimic. Nu face decât să stea pe veranda din faţă şi să citească, tăcut ca o piatră. Acolo stă acum. Gigi încearcă s-o liniştească pe maică-sa, dar ea nu lasă pe nimeni să intre. El stă şi-aşteaptă la uşa camerei ei şi-şi dă pasienţe pe podeaua din hol. Zici că suntem într-un salon funerar.

— Ce groaznic. Aş vrea să pot face ceva.

El a tăcut o vreme şi apoi a zis:

— Dacă ai veni şi tu în aici? Aproape c-aş putea suporta toate astea dac-ai fi aici.

— N-ar fi cinstit să apar în clipa în care se închide uşa, nu crezi?

— Dar a fost ceva cinstit în toate astea? Mă simt groaznic. Nu dorm. Vino.

Pe fir s-au auzit trosnete, căci am tăcut amândoi. Vreme îndelungată, chiar şi după ce el a plecat, n-am închis.

Am început să-mi fac bagajul aproape imediat, trăgând de aparatul de radio până la mine în cameră, ca să nu pierd cele mai noi ştiri îndoielnice. Naziştii distrugeau Polonia în înaintarea lor. Ajunseseră la Vistula şi erau hotărâţi să cucerească Varşovia. Canada se alăturase Aliaţilor şi declarase război Germaniei. La Washington, Roosevelt a convocat o sesiune specială a Congresului

pentru a revizui Legile de Neutralitate[36], care însă nu s-au schimbat mult. Poziţia lui era aceeaşi din ultimii ani, şi anume că nu vom intra în nici un război străin. Pur şi simplu nu puteam. Le făcuse acea promisiune tuturor mamelor şi taţilor, fiilor şi soţiilor, şi avea de gând să şi-o ţină cât de mult putea.

— Ce se întâmplă cu Ernest? a vrut mama să afle.

Venise să vadă ce fac şi mă găsise aruncând nişte lucruri într-o valiză deschisă. Părea îngrijorată, dar s-a aşezat dorind să-mi arate că era gata să mă asculte, dacă eram şi eu pregătită să-i vorbesc.

— A cerut divorţul.

Îmi simţeam vorbele dense şi bizare pe buze. Mă simţeam copleşită de vină faţă de Pauline, dar în acelaşi timp mai liberă şi mai plină de speranţă decât fusesem de luni de zile.

— Mă duc să fiu cu el. Sunt momente cam urâte pentru el.

— Sunt convinsă că aşa este.

În glasul ei se simţea ceva, răceală sau suspiciune.

— Dar cu tine cum rămâne?

— Ce vrei să spui? Credeam că-ţi place de Ernest.

— Chiar îmi place. Bărbat mai fermecător ca el nu s-a mai pomenit, însă pare să ceară foarte mult din partea femeilor din viaţa lui. Cu cartea ta cum rămâne? N-o să aibă de suferit, dacă laşi totul baltă ca să fugi de partea lui?

— Nu las totul baltă.

Încercam să nu adopt o atitudine defensivă, dar de fapt asta făceam.

---

[36] Neutrality Acts, legi adoptate de Congres în anii ’30.

— E gata, în mare. Sunt deja la a doua revizie acum. Şi, oricum, n-ai putea încerca să fii fericită pentru noi, te rog? S-ar putea să pară că n-ai nici un motiv, dar Ernest mă iubeşte.

— Bineînţeles că te iubeşte.

S-a aşezat lângă mine, luând o pernă şi netezind cu blândeţe faţa de bumbac cu buricele degetelor.

— Ar fi prost să n-o facă. Dar a avut deja două neveste. Şi pe ele le-a iubit, nu-i aşa?

— Presupun că da.

Era greu s-o aud vorbind aşa fără să mă grăbesc să mă declar de partea lui. Sau poate că de partea mea mă grăbeam să fiu. Părţile se contopeau şi deja nu mai puteam să văd diferenţa.

— Era foarte tânăr prima dată. Oamenii mai greşesc.

— Da, iar eu încerc să te scutesc de-o greşeală, scumpa mea. Poate cea mai mare greşeală a vieţii tale. Să ai grijă, Marty, da?

— O să am, am zis, ştiind însă prea bine că de-acum era prea târziu să mai promit aşa ceva.

38

Sun Valley se afla în Wood River Valley, înconjurată de o simfonie de lanţuri muntoase şi de Sawtooth National Forest. Erau vârfuri semeţe, dealuri aurii şi zimţate şi plopi tremurători ce se conturau pe cer înalţi şi eleganţi.

După Marea Criză, Averell Harriman de la Union Pacific Railroad avusese ideea strălucită că, dacă ar atrage călători tot anul, această zonă a statului Idaho ar putea fi salvată de la prăbuşire. Investise o grămadă de capital, dar nu reuşise să atragă mulţi vizitatori până când s-a

gândit să presare terenul cu vedete de cinema şi alte personalităţi şarmante care să facă Sun Valley să arate ca acea splendidă bucăţică de rai care şi era.

Când i-a făcut oferta lui Ernest, oferindu-i o vacanţă gratuită pentru puţină publicitate, Ernest l-a refuzat într-o primă instanţă. Apoi au venit războiul, problema cu Pauline şi toată suferinţa, şi deodată un loc nou, lipsit de amintiri neplăcute, sau de amintiri de orice fel, a părut să fie exact soluţia potrivită.

Ne-au dat apartamentul de pe colţ de la etajul al doilea, cel mai frumos din cabană, cu două camere mari, ambele cu şemineu, un pat larg şi-o zonă de locuit suficient de spaţioasă ca să joci popice. Aproape că era prea mult, ne stânjenea atâta bogăţie, chinuiţi cum eram de probleme de conştiinţă şi remuşcări – dar am simţit cum lucrurile se mai domolesc stând acolo şi bucurându-ne de privelişte.

Fereastra care dădea spre terasă era deschisă şi întreaga vale ni se aşternea la picioare, în auriu şi verde. Bald Mountain se înălţa din depresiune ca un lord, cu pistele de schi uscate şiroind în josul versanţilor de parcă se topise şi cursese ceva lipicios. În curând avea să fie zăpadă, dimineţi tivite cu chiciură şi nopţi senine şi îngheţate.

— O să începem să scriem iarăşi în fiecare zi, am spus. De asta avem nevoie amândoi. E destul spaţiu ca să uiţi că mai este şi celălalt în casă. La prânz o să sunăm din clopoţel sau o să strigăm iodlere sau ceva.

— Sună minunat.

M-a privit, cu o privire deschisă şi obosită de călătoria lungă de peste noapte şi de tot ce fusese înainte. De tot ceea ce simţea şi nu spunea.

— Asta ne-ar putea vindeca. Dar va trebui să avem un soi de poveste explicativă pentru tine.

— Ah.

Cuvintele lui au căzut greu. Pauline plecase, dar sigur că nimic nu era cu adevărat aranjat. Nu încă.

— Adică pentru faptul că nu sunt doamna Hemingway.

— Da.

— Şi ce-ai vrea să zic? am sărit.

— Ştii că nu am răspunsuri. Nu am nici cea mai mică idee despre ce e corect. Cum crezi c-ar trebui să procedăm în continuare?

Părea frustrat de duritatea mea, dar el nu fusese niciodată amantul cuiva, nu fusese niciodată în situaţia mea de acum.

— Bănuiesc că depinde dacă vrei să protejezi reputaţia ta sau pe-a mea.

A părut atins.

— Pe a ta, evident. Nu-s sigur că fărâmele mele de reputaţie ar mai merita efortul. O să ne vină nouă vreo idee.

— Bine, am zis fără convingere.

— Deocamdată, avem nevoie amândoi de somn şi de-o masă bună, iar apoi de nişte whiskey. Dacă o ţinem tot aşa câteva săptămâni, s-ar putea să ne fie bine. O să ne apucăm de scris, ca înainte. O să ne încărcăm iarăşi, iar după-amiezele o să pescuim, o să călărim sau o să tragem cu puşca.

— Să tragem cu puşca? Cum? Cred c-ai greşit fata.

— Nu.

M-a strâns la pieptul lui şi m-a ţinut aşa în timp ce întrebările şi îndoiala continuau să ticăie puternic în mine.

— Pentru prima oară după mult timp, am fata potrivită.

Planul era să stăm şase săptămâni şi să ne îndreptăm – şi unul faţă de celălalt, şi cu munca. Pentru a face asta,

trebuia să uităm de lume un pic. Sovieticii invadaseră Polonia şi dăduseră imediat Varşovia pe mâna naziştilor, de parcă era o jucărie la schimb, pasată de la unii la alţii. Reinhard Heydrich, care fusese adjunct în Serviciul de Securitate al lui Himmler, a fost pus la comanda *Sicherheitsdienst*, supraveghind serviciile secrete ale SS, precum şi Gestapo şi *Kriminalpolizei* ale lui Hitler.[37] Era prea mult dacă le auzeai pe toate încontinuu, aşa că am căzut de acord să ascultăm la radio doar de două ori pe zi, la ora prânzului, după ce ne scriam cota de pagini, şi din nou seara, când beam ceva înainte de cină.

Ernest înainta în viteză la „cartea cu Spania”, cum îi zicea el, iar eu eram cufundată complet în a doua ciornă a cărţii *Un câmp rănit*, uşurată fiindcă acum mă simţeam cu totul în carte, total absorbită. Lumea asta pe care o făuream mi se părea una reală, aproape ca şi cum ar fi fost un pod pe care puteam să stau în vreme ce toate celelalte erau aiurea şi imprevizibile.

După-amiaza încercam să ieşim pe-afară cât mai mult posibil şi să ne bucurăm de vremea frumoasă, câtă mai era. Peisajul era atât de frumos. Uneori urcam călare pe dealuri. La început nu ştiam dacă o să mai pot încăleca pe-un cal, fiindcă nu mă mai suisem pe unul de când eram mică şi nici pe-atunci nu fusesem foarte bună la asta. Dar Ernest a zis c-o să fie bine, şi-a fost. El şi cu Taylor Williams mi-au ales un cal castrat bătrân şi blând, pe nume Blue, care avea spinarea lată ca o canapea şi care a fost extraordinar de răbdător cu mine la început, când abia mă obişnuiam cu ce trebuie făcut.

---

[37] În 1939, Heydrich a devenit şef al Oficiului Suprem al Securităţii Reichului, care subordona Gestapo (Poliţia Secretă de Stat), Serviciul de Securitate *Sicherheitsdienst* şi Poliţia Judiciară *Kriminalpolizei*.

Taylor, un kentuckian înalt şi zvelt care trăgea cu puşca şi pescuia la fel de bine ca Ernest, era ghidul-şef de la cabană. Era isteţ, cu acel gen de umor usturător care te lua uneori pe nepregătite, fiindcă nu părea să bată cu felul lui tărăgănat de-a vorbi – de parcă ar fi scuipat pioneze unse cu miere. Era capabil să ne facă pe amândoi să râdem, iar Ernest l-a îndrăgit pe loc, zicându-i Colonelul.

De la cabană puteai călări către est, traversând Big Wood River şi o pajişte largă, plină de ericameria[38], sumac şi salvie, cu o iarbă înaltă ce ajungea aproape până la burţile cailor. Potecile urcau sus pe dealuri, prin trecători golaşe sau străbătând păduri de plopi tremurători, şi totul avea un aer aşa de liber şi de neatins de om, încât aproape că te lua cu ameţeală.

Într-o zi am pornit însă spre nord, ocolind Sun Valley Lake până am dat de Trail Creek şi apoi am urmat pârâul acesta, leneşi şi fericiţi, până când am găsit un loc frumos, uscat şi neted, unde să poată paşte caii. I-am priponit şi am aruncat o pătură sub un copac, pe un mal moale de pământ, şi am luat masa de prânz înainte să ne întindem pe spate, cu ochii închişi, ferindu-ne de soare.

— Ar trebui să rămânem până dă ninsoarea, nu crezi? am zis.

— Poate c-ar trebui, a spus el. Sau măcar până la Crăciun. Pun pariu că-i minunat aici şi e linişte. N-a aflat nimeni de locul ăsta. O parte din mine speră că nici n-o să afle vreodată.

— Să nu-i spui asta lui Harriman. O să-ţi tragă un pumn în nas.

---

[38] Gen de plante din America de Nord, din familia margaretelor, cu flori galbene, în formă de tufă.

— Şi totuşi. Lucrurile se leagă aici, cum n-au mai făcut-o de mult. Aici nu sunt fantome.

— Ah, am adus noi câteva, l-am contrazis. Ştii că aşa e.

— Da, dar devin tot mai uşoare.

Pe o creangă înaltă de deasupra noastră, o gaiţă albastră îşi înălţa capul într-o parte şi apoi în cealaltă, absorbită de tot felul de lucruri pe care noi nu le puteam vedea. Asta era împărăţia ei.

— Unde ai ajuns cu cartea? l-am întrebat pe Ernest.

— La Gaylord. Doamne, ce amuzant e să fiu iarăşi acolo. Să mă întorc şi să ştiu exact unde e totul şi cum arată pe întuneric, şi care-s secretele tuturor.

— La Gaylord! Doamne, sunt geloasă. Vreau să merg în clipa asta, doar pentru o băutură, ştii? Să simt cum totul se zguduie, iar apoi să mă întorc aici şi să fiu iarăşi în siguranţă.

Am tăcut o clipă şi apoi am zis:

— Dacă stai să te gândeşti, şi Spania e una dintre fantomele noastre. Mi-a frânt inima, dar n-aş renunţa la nimic din ce s-a întâmplat. Locurile ne schimbă, nu-i aşa? Uneori mai mult decât ne putem da noi seama.

— Da. Scrisul este una dintre modalităţile prin care poţi să păstrezi vii anumite locuri. M-am gândit des la asta, şi nu doar în legătură cu Spania. Dacă ştiu că voi scrie o poveste despre Horton Bay, sau despre Pamplona, sau măcar despre Madrid, mă simt mai bine. Ca şi cum timpul petrecut acolo nu se pierde de fapt, şi nici cine eram eu pe-atunci.

— Dar Sun Valley? O să scrii şi despre asta?

— Poate că da. Când o să ştiu care-i povestea. Nu fiecare loc are o poveste.

Am privit iarăşi în sus, la gaiţă, la pinul din spatele ei, la cerul aspru şi albastru de dincolo de copac, dorindu-mi ca nimic din toate astea să nu dispară.

— Ăsta trebuie să aibă. Hai să ne asigurăm că are.

39

Am început să luăm cina cu Lloyd Arnold, fotograful de PR al cabanei, şi soţia lui, Tillie, o femeie brunetă, brici de isteaţă, de-o simplitate şi cinste grozavă. Era tunsă scurt, cu nişte bucle lipite de cap, iar ochii căprui îi trădau gândurile şi emoţiile aşa de clar, de parcă le-ai fi privit expuse printr-un geam. Ernest a plăcut-o de îndată, şi eu la fel, deşi părea să aibă nişte idei foarte demodate despre bărbaţi şi femei. Nu înţelegea de ce aveam nevoie să lucrez, de exemplu, şi nici măcar de ce mi-aş dori să fac asta.

— În parte, din nişte motive cât se poate de practice, am încercat să-i explic. Eu mereu mi-am plătit cheltuielile, iar asta e important pentru mine. Dar sunt şi pasionată de scris. Uneori mi se pare că ăsta-i absolut singurul lucru care are un sens pentru mine.

— Bănuiesc că aşa fac femeile acum. Sunt moderne, cum se zice.

— Mie mi se pare minunat. De ce-ar trebui să alegem între una sau alta?

Ea a zâmbit placid, netezindu-şi fusta cu mâinile, dar nu prea părea convinsă.

— Chiar crezi că le poţi avea pe toate fără să pui în pericol nimic?

— De ce nu?

Luam cuvintele ei ca pe-o provocare şi mai că-mi venea să zic: *Stai să mă vezi.*

— Cel puţin, am de gând să încerc.

O săptămână mai târziu, la mijlocul lunii octombrie, aproape ca şi cum zeii mă auziseră şi se gândiseră să verifice dacă nu m-am lăudat degeaba, Charles Colebaugh de la *Collier's* mi-a propus să mă trimită în Finlanda. În ultima vreme, sovieticii îi presau pe finlandezi să le cedeze pământ în schimbul altor teritorii, din altă parte. Schimbul era necesar din motive de securitate, pretindeau ei, fiindcă Leningradul se afla la doar treizeci şi doi de kilometri de graniţa finlandeză. Dar finlandezii refuzau.

CONSIDERĂM CĂ AR TREBUI SĂ TE AFLI ACOLO. CU CÂT MAI REPEDE, CU ATÂT MAI BINE, îmi telegrafia Colebaugh, iar eu am acceptat provocarea, înţelegând că, deşi încă nu-mi revenisem emoţional după Spania, mi se părea important să plec totuşi, să fiu prezentă acolo unde se întâmplau lucrurile şi să aflu poveştile care trebuiau spuse, indiferent cât de greu erau de văzut.

— Sunt, însă, un pic îngrijorată cu cartea mea, i-am zis lui Ernest. Şi cu tine.

Era pe la amiază, prânziserăm afară, pe o mică terasă de lângă salonul principal. De jur împrejurul nostru, Pioneer Mountains se înălţau abrupţi şi clari, cu marginile vârfurilor ca nişte mâini gravate pe fondul cerului înalt şi albastru. Trăiam într-o vară indiană[39] şi fiecare clipă în aer liber era preţioasă ca aurul.

— Eşti aproape gata de-acum. N-o să te împiedice nimic să-ţi termini romanul, sunt sigur. Iar oferta asta e una din

---

[39] Perioadă deosebit de caldă şi cu cer senin, care are loc de obicei toamna, în emisfera nordică.

cale-afară de bună. Majoritatea jurnaliştilor ar omorî pentru o asemenea şansă, la tirajul pe care-l are *Collier's*, şi e clar că revista ştie acum că tu le poţi face articolul. Gândeşte-te şi că mai pui deoparte nişte bani albi pentru zile negre.

— Cât să-mi ajungă de patru, cinci luni, probabil. Mai mult, dacă economisesc. Deci tu sigur o să fii bine?

— Sigur că da. Poate reuşesc să vin şi eu acolo dacă mă pot rupe. Dacă nu, ne întoarcem împreună în Cuba până pe 1 ianuarie, fericiţi din cale-afară.

L-am sunat pe Colebaugh ca să-i spun că acceptam propunerea, apoi am folosit fiecare fărâmă din timpul rămas pentru încheierea *Câmpului rănit* şi trimiterea romanului la câţiva editori din New York, sperând că cineva îl va iubi ca mine şi îi va vedea valoarea. Ernest insista întruna că el îmi înţelegea şi dăruirea totală pentru roman, şi plecarea în această călătorie. Că mă sprijinea în toate felurile. Dar când mi-au venit documentele de călătorie, a început să glumească la cină şi să facă apropouri pe care le putea auzi toată lumea.

— Sunt abandonat, zicea. Şi tocmai când vine iarna.

— Bietul de tine, i-a răspuns Tillie şi s-a întors înspre mine. Nu poţi să fii scriitoare aici? De ce să străbaţi jumătate de glob? Nu-i periculos?

— Ca să scrii reportaje de război, trebuie să te afli acolo unde e război, i-am explicat, fără să-mi iau privirea de la Ernest, încercând să pricep dacă glumea sau abia acum mă lăsa să-i întrezăresc adevărata poziţie.

— Poţi să ai tu grijă de mine, i-a zis Ernest lui Tillie, uşurel.

Avea o figură golită de orice expresie, ca de sfinx, nu lăsa să se vadă nimic.

— Şi de Marty cine-o să aibă grijă? a întrebat Lloyd.

— Marty îşi poate purta singură de grijă, a ripostat rece Ernest.

Zâmbea, dar nu mă puteam baza pe asta.

— Dacă chiar nu vrei să plec aş prefera să-mi spui în faţă, i-am zis mai târziu, când mergeam la culcare.

El era în baie, îşi lua apă într-un pahar de pus pe noptieră.

— De ce? Tu oricum o să pleci.

— Da, dar am discutat despre asta. S-au făcut toate aranjamentele.

— Nu te ambala aşa, Iepure, a zis, surprinzându-mi privirea în oglinda din baie. Nu fac decât să te tachinez.

— Mă întreb dacă asta faci.

— Nu te îngrijora. O să fiu bine. Suntem bine.

— Suntem, i-am zis. Fiindcă trebuie să fim.

L-am sărutat pe ceafă, străduindu-mă să-mi alung spaimele.

— O să mă-ntorc foarte iute. Cât ai clipi.

Apoi l-am sărutat iarăşi, ca să-mi pecetluiesc promisiunea.

40

Pe 10 noiembrie, la două zile după ce-am împlinit treizeci şi unu de ani, m-am îmbarcat pe *Westenland*, în portul New York, şi ne-am croit drum ieşind pe gura largă a râului Hudson, pe lângă Brighton Beach şi Rockaway, pe lângă Sandy Hook, cu limba sa de pământ arcuită către golf, în vreme ce lumina palidă şi intermitentă a farului pulsa la nesfârşit pe mare.

Era ciudat să fiu iarăşi pe drum spre război. Conflictul din Spania însemnase mult pentru mine. Ştiusem exact care îi erau ţelurile şi idealurile. Acest război era doar despre lăcomie, aşa mi se părea, şi despre nebunie. Adolf Hitler era nebun – toată lumea ştia asta –, dar era şi copil, un bebeluş roşu la faţă şi furios, urmărind dominaţia totală. Fusese o vreme, probabil, când lumea şi-ar fi putut uni forţele pentru a-l opri, dar vremea aceea era dusă. Acum ţinea doar de întâmplare să poţi domoli dimensiunile catastrofei, să opreşti pierderile de vieţi, luptându-te cu răul înarmat cu făclii şi furci. Sau cu cuvinte, în cazul meu, când venea vremea să le scrii.

Westenland era o navă olandeză, care se îndrepta spre Belgia cu doar patruzeci şi cinci de pasageri, deşi era destul loc pentru cinci sute. Era ciudat să trec pe lângă toate cabinele acelea goale, pe lângă sala de bal tăcută şi întunecată în care nu cânta nimeni, nu dansa nimeni, nu era nici un strop de veselie. De la pupa la prora, sute de şezlonguri goale îţi vorbeau drept în faţă despre tot ce era greşit în tabloul acesta. Majoritatea celorlalţi pasageri erau europeni care încercau să ajungă la timp acasă, la familiile lor, ca să aibă grijă de siguranţa lor. O simţeai încontinuu, nori de groază pluteau deasupra fiecărui cap plecat la masă. Mesele în sine erau aproape insuportabile, cu crochete de pui ca nişte paste ude şi un vin care ar fi trebuit turnat direct peste bord. Dar eu abia le aşteptam, chiar şi aşa. Între ele, nu prea aveai cum să-ţi umpli timpul ca lumea. Pluteam pe coridoare ca nişte suflete pierdute, dând din cap unii către alţii fără să avem să ne spunem nimic, sau stând pe punte şi fumând, cu gulerele ridicate ca să ne ferim de vântul rece şi tăios.

Încercam pe cât posibil să evit să stau în cabină. Fusese construită, în mod limpede, pentru hobbiţi – şi încă nişte hobbiţi dornici de durere, fiindcă salteaua părea plină de ghemotoace de beţigaşe şi pietre. Când încercam să citesc, mi-era rău de la stomac şi aveam arsuri. Când mă aplecam deasupra unor foi de hârtie, ca să-i scriu lui Ernest, sfârşeam privindu-mi mâinile sau uitându-mă pe unicul hublou, aproape în transă. Mi-era dor de el şi mă temeam să nu fi luat o decizie greşită, dar era prea devreme să admit asta, nu-i aşa, când nu ajunseserăm nici măcar la jumătatea drumului pe Atlantic.

Vreme de opt zile, apatia abia dacă a fost spartă, când ne îndreptam spre Anglia şi Canal. Apoi, în a noua zi, la micul dejun, a sosit o veste prin telegraf, cum că alt vas olandez, care era doar cu o zi în faţa noastră şi mergea spre Indiile de Vest, lovise o serie de trei mine şi se scufundase. La bord fuseseră şase sute de pasageri şi deocamdată nimeni nu mai putea face nimic decât să estimeze câte vieţi se pierduseră.

Când s-a terminat transmisiunea, toată lumea a tăcut, în vreme ce cafelele se răceau. Am simţit un nod în gât, de parcă aş fi încercat să înghit mai mult decât aveam pe farfurie – poate că inima mea.

Mi-am împins mâncarea din faţă şi am ieşit să fumez pe punte. Unul dintre pasageri era deja acolo, cu paltonul de lână fumuriu lipit de balustrada de-un alb desăvârşit, cu chipul palid ca grişul cu lapte. Era un francez pe nume Laurent Gardet şi mai vorbisem cu el o dată sau de două ori înainte, despre familia lui din Provenţa, despre tatăl lui bolnav, cu o podgorie bătrână pe care nu era neapărat încântat să o moştenească.

— Dar acum mai sunt şi naziştii, adăugase el, explicându-şi situaţia. Poate că nu mai moşteneşte nimeni nimic.

I-am zis că eram de acord cu el, din păcate, şi fumaserăm o ţigară împreună. Acum, când mă apropiam de el pe punte, mi-a oferit iarăşi una dintre ţigările lui bune, Gauloises, iar eu am luat-o, aplecându-mă spre chibritul aprins de el, de parcă acesta ne era obiceiul, iar noi eram vechi prieteni.

Războiul avea efectul ăsta asupra oamenilor. La fel şi deznădejdea.

Nu puteai şti care nave se vor scufunda în ocean, era doar o chestiune de neşansă sau de accident. Canalul era presărat cu mine şi, deşi nava noastră avea şi pe faţă, şi pe dos semne care ne proclamau neutralitatea, ce rost aveau toate astea? De parcă o mină plutitoare putea citi şi se putea gândi pe îndelete la politică şi la afilieri? Era ridicol.

— Am auzit că nemţii au un tip nou de mină, magnetică, a zis Laurent în engleza lui cu accent puternic. Minele stau pe fund şi dacă trece ceva pe deasupra… hm. Înţelegi.

— Şi cum funcţionează, mai exact?

— Nu-s inginer. Bănuiesc că nava produce ceva turbulenţe. Cum funcţionează orice?

S-a zgribulit, trăgându-şi gâtul mai bine în guler, şi şi-a mijit ochii, ferindu-se de vânt.

— Mă interesează mai mult cum or arăta. Era un joc pe care-l jucam de când eram mic. Obişnuiam să desenez lucruri din imaginaţie, cu pasteluri. Doar nişte frânturi de aiureli de prin coşmarurile mele sau lucruri necunoscute, din războiul din Franţa, despre care îi auzeam pe părinţi vorbind când stăteau seara cu ziarele la cafea. Mama a

păstrat toate desenele într-o cutie, dar trebuie să fi crezut, în sinea ei, că sunt nebun.

Deodată mi s-a părut interesant şi atât de uman. Mi-o puteam imagina pe mama lui studiind atentă şi îngrijorată desenele, fumând.

— Şi cum ai desenat minele?

— Cam ca pe *baleine* sau ca pe *orque*. Balena ucigaşă, cum îi ziceţi voi, cu forme dure, negre. Făcută din fier, bineînţeles.

M-a privit amuzat, de parcă ar fi vrut să înţeleagă dacă şi eu îl credeam nebun.

— Căpitanul spune că vom ancora în Canal peste noapte şi vom încerca să-l parcurgem mâine, pe zi, am spus.

— În tot cazul, sunt sub suprafaţă, nu? A ridicat din umeri. Şi mai sunt şi torpilele, care pot călători până la opt kilometri, ştii.

— Am citit şi eu asta.

Mi-am îndepărtat privirea de la el şi m-am uitat spre oceanul dimineţii, de-un cenuşiu deschis pe-un fond cenuşiu închis, vărgat cu verde intens şi dantelat cu spumă albă.

— N-ar trebui să încercăm să vorbim despre altceva? am întrebat, dar el a ridicat iarăşi din umeri şi a închis ochii, trăgând fumul adânc în piept.

M-am uitat la el, la pielea de pe pleoapele închise, de-un albastru deschis, tremurând aproape imperceptibil, şi mi-am amintit cum era în Spania când auziserăm că se apropie un atac, unul puternic. În acele momente, chiar *fusese* de ajutor să spui cu voce tare cele mai cumplite lucruri. Adesea stătuserăm de vorbă toată noaptea, dând cu presupusul, încercând să prezicem amploarea atacului, cât de mult va dura, cât de aproape vor cădea obuzele.

Într-un fel, orice lucru necunoscut este un câmp minat. Să aştepţi bombardamentul era mai rău decât bombardamentul în sine. Odată ce începea atacul, ştiai exact cum stai şi cum poţi reacţiona. Dar aşteptarea. Da, aşteptarea era cea mai rea.

În dimineaţa următoare, la prima geană de lumină, ne-am reluat lent drumul mai departe, spre Strâmtoarea Dover. Mulţi au venit pe punte să se uite, fiindcă era mult mai bine decât să stai captiv în cabinele alea ca nişte cutii de conserve, unde înţepeneam de amorţeală. Vântul ne biciuia dintr-o parte, şi asta era ceva adevărat. Plymouth era adevărat, văzându-se în depărtare, dincolo de arcul portului, şi Weymouth ceva mai departe, şi limba de pământ care se întrevedea şi care reprezenta Cherbourg.

Din când în când, zăream o mină marină de contact sau o serie întreagă, plutind ca nişte mingi de baschet cu spinări rotunjite şi negre, arătând inofensive ca nişte ceainice, mult mai jos de puntea pe care stăteam. Privindu-le ar fi trebuit să mi se zbârlească părul de frică, dar nu se întâmpla aşa. Fiorul adevărat, chestia de gheaţă care se afla în centrul spaimei mele, era rezervat pentru ceva care era mult sub valurile verzi şi neliniştite, ceva ce n-aveam să vedem niciodată, nici măcar dacă acel ceva ne-ar fi scufundat.

În ziua următoare, târziu, ajunseserăm la Downs, mai departe de Ramsgate, o zonă sigură protejată de blocada britanică. De acolo am auzit mai multe ştiri despre vase care fuseseră scufundate de mine sau de *U-boot*-uri[40] şi m-am pomenit dorindu-mi ca radioul de pe vapor să nu mai

---

[40] *U-boot* (din germanul *Unterseeboot*), submarinele militare ale Germaniei.

funcţioneze, măcar peste noapte, ca să pot dormi un pic, deşi ştiam că era o prostie.

Dimineaţa am primit liber de trecere spre Antwerp, dar abia trecuserăm de-o oră de Ramsgate când sirena a început să urle ameninţătoare, iar prin difuzoare s-a auzit vocea căpitanului nostru, zicând că un alt vas olandez, aflat chiar în faţa noastră pe Canal, lovise trei mine simultan. Cel puţin o sută de oameni muriseră în explozie. Au urmat câteva ore alcătuite pe de-a-ntregul din groază, cu nervii distruşi, după care am început să vedem rămăşiţele navei plutind pe mare în jurul nostru. Când ne-am mai apropiat, obiectele fără formă au devenit bărbaţi şi femei. Pluteau toţi cu faţa în jos, cu membrele ţepene şi cenuşii, purtând aceleaşi veste de salvare galbene care erau legate şi de copastia navei *Westenland* şi pe bărcile ei de salvare. Nu voiam să mă gândesc la asta şi nici să mă uit cu adevărat la trupuri, dar am descoperit că nu puteam întoarce privirea. Părul lung şi roşcat al unei femei plutea ca nişte alge – deşi ea nu mai era de-acum o femeie, nu-i aşa? Nu, era doar o victimă, cineva care n-avea să mai ajungă niciodată acasă. Vasul fusese neutru şi fusese plin de pasageri exact ca noi, oameni care nu făcuseră nimic ameninţător sau de neiertat, dar să se afle pe mare.

Din fericire, peste o oră s-a lăsat ceaţa, lăptoasă şi densă, şi n-am mai putut vedea nimic până a venit noaptea. Încă câteva ore şi apoi am auzit sunetul fluierului care însemna acostarea. Când mi-am croit drum pe punte, treceam pe lângă Ostend. Se înălţa strălucind pe marginea Mării Nordului, ca un oraş de basm. Norii se despărţiseră şi lumina lunii se revărsa pe vaporul nostru, zăbovind pe curbele bompresului şi pe râul Scheldt când pătrundeam

pe el, apropiindu-ne de Antwerp. Lumea întreagă era tăcută şi brusc alcătuită din lumină, pe-atât de frumoasă pe cât de cumplite fuseseră ceasurile dinainte. Cum putea o singură zi – sau o singură minte – să cuprindă două realităţi atât de diferite? Aşa ceva nu părea cu putinţă, şi totuşi iată Belgia, rece şi benignă ca o masă chirurgicală răsărind din ceaţă.

Canalul nu fusese un vis, şi nici acesta nu era vis. Ambele erau adevărate, cumva, iar eu trebuia să mă întind, să mă aplec sau să mă frâng ca să văd asta şi să trec mai departe, în următorul loc, la următorul lucru.

O oră mai târziu stăteam pe pasarelă, când toată lumea debarca. Când a trecut pe lângă mine tovarăşul meu francez de ţigară, Laurent, abia l-am recunoscut. Părea cu zece ani mai bătrân, de parcă ar fi petrecut zile în şir înghiţind sticlă pisată.

— Îţi doresc noroc, i-am zis.

— Şi ţie la fel.

S-a oprit doar o clipă – cu faţa crăpată de vânt şi scofâlcită. S-a întins, ca să-mi întindă mâna am crezut eu, dar de fapt îmi oferea ceva în dar – o cutie albastră pătrată, cu un coif înaripat cunoscut. Ţigările Gauloises. Degetele lui le-au atins uşor pe-ale mele, iar apoi s-a îndepărtat de mine purtat de curent, înghiţit de grămezi de hamali grăbiţi, în timp ce eu strângeam bine cutia în pumn şi mi-o înghesuiam adânc în buzunar, aproape în lacrimi.

Părea puţin probabil să mă mai întâlnesc vreodată cu el sau cu oricine altcineva de pe vapor. Ceva ni se întâmplase tuturor, ceva care nu putea să fie înţeles pe deplin de cineva care n-a trecut prin aşa ceva. Asta era chestia cu această experienţă. Lua nişte străini şi făcea din

ei o familie. O familie a unei clipe. Altfel n-aveai cum să interpretezi toate astea, chiar în clipa în care ne lua vântul şi ne împrăştia.

41

În noaptea aceea, de cum am închis ochii am văzut trupurile plutind în vestele lor de salvare inutile, legănându-se în timp ce marea spumega în jurul lor. Cu un junghi de panică, m-am întins după veioză şi-am aprins-o. Un con de lumină galbenă ciudată cădea pe noptieră, pe paharul cu apă, pe hârtia albă şi plăcută a blocnotesului şi pe pachetul albastru de ţigări, conferind obiectelor un aer rece şi impersonal, ca de exponate dintr-un muzeu de gheaţă.

Nu te mai gândi la acasă şi nici la celelalte locuri unde ţi-ai dori să fii acum, mi-am zis, ajustându-mi privirea la paharul cu apă, la linia liniştită a lichidului, ca un orizont miniatural simplificat. *Fii fată bună şi dormi, iar mâine o să te simţi mai puţin fragilă.* Apoi am strâns puternic din pleoape, ferindu-mă de lumina galbenă orbitoare şi străduindu-mă din răsputeri să dau stingerea.

Hotelul meu din Helsinki avea toate ferestrele acoperite cu hârtie neagră. Când au început să urle sirenele, nici măcar n-am ştiut că e dimineaţă. Se auzeau bătăi în uşă şi zgomot de ghete alergând pe coridor şi, peste toate acestea, ţipătul ascuţit şi continuu al sirenelor antiaeriene. Mă simţeam încremenită şi bleagă, stăteam pe marginea patului încercând să-mi amintesc unde-mi sunt pantofii. Veioza de pe noptieră era încă aprinsă şi, în timp ce mă uitam la ea, apa din pahar a început să vibreze. Se apropiau avioanele – şi se apropiau acum.

Mi-am găsit cumva pantofii şi m-am năpustit în josul scărilor şi apoi în strada rece, unde toată lumea se uita în sus, la cerul plumburiu şi apăsător. Bâzâitul semăna cu sunetul scos de o viespe, devenind din ce în ce mai puternic, până am început să-l simt sub picioare. Trebuiau să fie pe-aproape, ştiam, dar nu se vedea nimic. Cerul era încă foarte întunecat, acoperit de norii aceia, şi era o senzaţie de neputinţă în aşteptarea a ceva ce nu se putea vedea.

Mulţimea din jurul meu a început să se deplaseze – spre adăpostul antiaerian, bănuiam. În clipa aceea, primul avion trimotor, argintiu şi uriaş, a huruit jos, ca şi cum ar fi mers cu încetinitorul, trecând greoi printre nori, scoţând un vâjâit. Am început să fug, încă ţeapănă şi amorţită, aproape ca-n vis. Iar când avionul a ajuns chiar deasupra noastră, cu motorul duduind ca un tunet direct prin mine, şi-a revărsat încărcătura.

Am crezut că până aici ne-a fost; că toată lumea de pe stradă o să moară în secunda următoare sau o să fie îngrozitor mutilată. Însă, în timp ce stăteam aşa înlemnită, aşteptând sfârşitul, mi-am dat seama că albeaţa fluturândă care se pogora peste noi nu era moarte şi nu era nici zăpadă. Era hârtie.

Manifestele propagandistice cădeau de-a valma, fluturând şi rotindu-se, înfăţişând o mamă care-şi jelea fiul mort, un soldat finlandez, cu titlul ciudat: „Eşti aşteptat acasă”. Iar apoi a început să plouă.

În tăcerea derutantă care a urmat, oamenii au ieşit din adăposturi, iarăşi în stradă, adormiţi şi nevenindu-le să creadă, în timp ce fluturaşii zburau pretutindeni şi se lipeau de toate, pe ploaia măruntă.

M-am întors în hotel, furioasă, o novice umilită. Ce fel de loc era ăsta şi de ce mă aflam eu aici? Am comandat cafea şi-am aşteptat să se facă cu adevărat dimineaţă, dar soarele pur şi simplu n-a apărut. Cerul devenise de-un gri perlat, mai deschis, însă norii nu s-au risipit deloc. Până după-amiază, mulţi se întorseseră la muncă şi la şcoală. Se lăsase o ceaţă deasă şi umedă, iar oamenii se simţeau în siguranţă, erau chiar veseli.

— N-au cum să vină pe-aşa ceva, spunea managerul hotelului unui mic grup de jurnalişti, când stăteam în hol.

Erau acolo şi doi reporteri italieni, şi Geoffrey Cox, un neozeelandez care scria pentru *Daily Express*. Îl mai întâlnisem o dată sau de două ori la Madrid, iar asta era suficient pentru ca acum să-mi fie prieten.

— Bănuiesc că un finlandez ştie cel mai bine ce putere are starea vremii de-aici, a spus Geoff, însă, după douăzeci de minute, ei totuşi au venit.

În acea după-amiază, imediat după ora trei, ruşii au atacat profitând de acoperirea perfectă. De data asta nu s-a pornit nici o sirenă; a fost doar huruitul asurzitor al bombardierelor lor, concentrate pe o zonă mică a oraşului. Nouă avioane, într-o formaţie strânsă, în formă de romb, au coborât la două sute de metri. În hotel, nu se mai putea auzi nimic din cauza vuietului. M-am aruncat sub o masă de marmură din restaurant, strângându-mi genunchii la piept în timp ce podeaua se scutura cuprinsă de spasme. Totul se zguduia şi se cutremura din cauza exploziilor. Geamurile s-au spart. Îmi simţeam dinţii scrâşnind şi clănţănind când cădeau bombele.

Atacul a durat un minut, cel mai lung minut din viaţa mea. Era 30 noiembrie 1939. Războiul ruso-finlandez tocmai începea.

Când am deschis iarăşi ochii, era fum negru peste tot.

— Gaz. Gaz! am auzit pe cineva strigând.

Şi m-am gândit: *Acum suntem cu toţii pierduţi.* Însă nu aruncaseră otravă. Cel puţin, nu încă. Fumul era doar cartea de vizită a explozibililor de mare putere. Semnul unui oraş aruncat în aer.

Într-o linişte bizară, încărcată de ecouri, m-am ridicat în picioare şi am ieşit din nou în stradă, împreună cu alţi oameni stupefiaţi. Totul era cuprins de flăcări. Bulevardul era un ocean de sticlă strălucitoare. Patru blocuri mari se prăbuşiseră de parcă ar fi fost făcute doar din *papier-mâché* sau din aer. Un autobuz fusese azvârlit pe o parte ca un elefant doborât. Şoferul zăcea în stradă. Bănuiam că e şoferul, în tot cazul, fiindcă fusese aruncat prin rămăşiţele de metal şi sticlă ale parbrizului, capul fiindu-i smuls cu forţă, desprins de corp.

M-am uitat la el şi apoi am întors privirea. Nu era diferit de sutele de victime pe care le văzusem în Spania, cu excepţia pantofilor. Nu erau cu talpă de sfoară, ca aceia purtaţi de ţărani în Madrid, ci din piele, şi fuseseră peticiţi cu grijă de cine ştie câte ori, ca să-l ţină cât mai mult. Pantofii ăia, cine ştie de ce, m-au tulburat mai tare ca orice în ziua aceea, şi mă întrebam ce aş fi putut spune sau scrie, ca să confere vieţii şi morţii omului valoarea pe care o meritau. Avea probabil o soţie şi o familie, şi unde erau ei în acest oraş care ardea? Se lăsa deja întunericul, sau poate că nu se lăsa, ci mai degrabă apăsa dinspre marginile orizontului, de parcă ar fi stat tot timpul acolo, ghemuit sau planând, ca un ceva calculat şi vorace. Brusc mi-am dorit să fiu acasă, la soare, atât de puternic încât

abia de puteam îndura. Să stau lângă Ernest pe terasa noastră – şi atât – cel mai simplu lucru posibil, şi cel mai de neatins.

Totul – întregul orizont – era învăluit în flăcări şi începuse o migraţie continuă. De ici şi de colo, fetiţe şi băieţi, bătrâni şi mame se îndepărtau de casele lor care ardeau mocnit, de magazine şi de şcoli, şi ieşeau din oraş. Bineînţeles că plecau, dar ciudată era tăcerea. Nimeni nu ţipa şi nu plângea, nici măcar copiii, atunci când mamele lor îi puneau în cărucioare, în roabe sau sănii. Nimeni nu fugea. Nu era nici urmă de panică, doar o retragere istovită, îngheţată, resemnată. Maldăre de pături. Conserve de mâncare în cărucioare trase. Un şuvoi continuu de suflete nevinovate se îndrepta spre păduri, sperând ca acolo să fie în siguranţă.

Pe drum înapoi spre hotel, am trecut pe lângă nişte tineri care încercau să scoată nişte trupuri de sub dărâmături folosindu-se de lopeţi de zăpadă şi uneori doar cu mâinile goale. Mi-am dat seama că aveau să facă asta toată noaptea, dar şi în ziua următoare. Ajunsă în camera mea, nu mi-am dat jos haina şi nici n-am deschis lumina, am aprins doar o lumânare şi m-am aşezat pe marginea patului, cu o carte pe post de birou, cu stilou şi hârtie.

În tot acest timp nu-i putusem scrie lui Ernest, însă acum cuvintele se revărsau frenetic, în timp ce mâinile îmi tremurau. *Dragă Iepure*, am scris. *Te iubesc. Doar asta contează cu adevărat acum. Aş putea încerca să-ţi spun cum este aici, dar mai întâi trebuie să ştii asta. Te iubesc. Te iubesc. N-ar fi trebuit să plecăm niciodată din Cuba.*

Mai târziu, mult mai târziu, acesta avea să se numească Războiul de Iarnă. Din ultima zi de noiembrie până în miezul îngheţat al lui martie, avioanele ruseşti au venit iar şi iar, în timp ce mitralierele finlandeze au scuipat foc înspre ele, pe cerul întunecat.

Sovieticii aveau de trei ori mai mulţi soldaţi decât finlandezii, de treizeci de ori mai multe bombardiere şi de o sută de ori mai multe tancuri, dar finlandezii aveau resursele lor. Ştiau cum să folosească vremea spre marele lor avantaj, camuflându-se în salopete albe, pe schiuri albe, plutind invizibili prin păduri, pentru a-i lua pe nepregătite pe ruşi. Peisajul era de partea lor. Sate întregi se puteau camufla sub ramurile înzăpezite ale brazilor, izolate mai apoi şi de ceaţă, invizibile şi mute ca însăşi zăpada.

În Helsinki evacuarea continua la nesfârşit, copiii fiind purtaţi în orice avea roţi, în căruţuri şi cărucioare şi chiar şi cu dricul. Pe măsură ce bombardamentul continua, finlandezii s-au mutat din taberele lor înghesuite din pădure către satele învecinate. Din sate s-au deplasat spre nord şi vest, spre Marea Baltică, într-un exod lent şi susţinut, în valuri. Mie oamenii nu mi se păreau înspăimântaţi. Aveau o hotărâre de gheaţă ce părea că aparţine Finlandei, asemenea zăpezii şi întunericului. În fiecare după-amiază lumina se rărea, ca şi cum un giulgiu imens se pogora din înalturi. Nu înţelegeam cum de se obişnuiseră cu zilele bizar de scurte, dar probabil că oricine se putea obişnui cu orice.

Într-o zi, un pompier m-a dus într-un bloc bombardat, printr-un râu înalt până la genunchi provenit de la apa din furtunurile pompierilor, şi am urcat câteva etaje, pe scări de beton ce păreau neafectate, deşi pereţii din jurul lor

erau prăbuşiţi. Am intrat într-un apartament unde uşa fusese smulsă din balamale. Înăuntru, resturile negre şi umede ale vieţii cuiva, un pat şi un birou zobite sub plăcile căzute din tavan, perdelele ca nişte plase de păianjen, o fotografie înrămată, cu doi copii mici cocoţaţi pe o cutie de gheaţă răsturnată pe-o parte. Pompierul mi-a explicat că de trei zile căutau prin dărâmăturile de aici după trupuri şi că s-ar putea să mai dureze o săptămână sau mai mult până vor găsi pe cineva.

În josul străzii era o şcoală tehnică lovită de o bombă care căzuse chiar prin mijlocul acoperişului, iar acum întreaga clădire era un crater, toate podelele şi pivniţa se dezintegraseră şi se putea vedea până la conductele de canalizare. O profesoară fusese martora prăbuşirii şi văzuse cum aproape toţi cei aflaţi în clasa ei fuseseră prinşi sub dărâmături. Soţul ei, un instalator, era într-unul dintre spitale, cu o gaură în gât, de la o bucată de ţeavă de cupru. Avea un fiu de cincisprezece ani, dar nu-l mai văzuse de la ultimul atac. Când am vorbit cu ea, am avut grijă să-mi notez numele lui, înălţimea, culoarea părului, hainele pe care le purta.

— În caz că-l văd, i-am zis, deşi ştiam, cu un nod în gât, că asta nu se va întâmpla.

Încercam amândouă să ne arătăm optimiste, încrezătoare. Pline de speranţă. Cum altfel se putea trece prin aşa ceva?

— Să nu uitaţi, mi-a zis ea când plecam spre următorul loc bombardat, spre următorul om distrus.

— Nu, am zis ridicând carneţelul ca pe o promisiune. N-o să uit.

Exista o rutină a bombardamentelor, care ţinea de vreme şi de lumină. Ninsoarea deasă însemna în general

siguranţă, la fel şi ceaţa groasă. Întunericul era cel mai bun şi ne simţeam la loc sigur cam până la opt şi jumătate, nouă dimineaţa, când avioanele apăreau huruind dinspre est, ca să-şi arunce bombele sau, uneori, doar manifestele propagandistice. Cel mai groaznic lucru pe care-l puteau face era să arunce gaze, desigur, iar noi ne întrebam permanent dacă o să facă şi asta.

Circulau mereu zvonuri că azi, dar eu rămâneam în hotel cât de mult puteam – din încăpăţânare, bănuiesc. Într-o noapte, când dormeam dusă, Geoff Cox a venit şi-a început să-mi bată la uşă, zicând că toată lumea trebuia să părăsească hotelul imediat. În zori urma să fie folosit gazul. De data asta erau siguri.

— E vremea să ne cărăm, Gellhorn, a zis când am deschis uşa.

Nu mă trezisem bine, aveam probabil cămaşa de noapte vraişte şi părul vâlvoi.

— Ce naiba, Geoff? Ai băut?

— Bineînţeles, dar ce-are una de-a face cu alta? Toţi cei care vorbesc engleză se cară.

— Au mai făcut asta de două ori deja şi apoi n-au avut decât să se-ntoarcă.

M-am frecat la ochi. Îmi bubuia capul.

— Du-te, te rog. O să fiu bine.

— Cum doreşti, a zis el, iar apoi a plecat spre camera alăturată şi-a început să bată acolo.

Din fericire, a fost doar încă o alarmă falsă, dar chiar şi aşa am fost cu toţii evacuaţi. Şaisprezece avioane ruseşti fuseseră doborâte şi se aşteptau represalii puternice. Ne-am dus în pădure, cu toţi ceilalţi. Acolo era mai cald, iar când a început să ningă serios s-a făcut încă şi mai cald – o zăpadă învăluitoare, protectoare şi umedă, care a

îngreunat brazii şi corturile noastre, făcându-le pereţii să se încline.

Parcă eram în altă lume acolo, una străveche. Dormeam sub blănuri aspre, ca nişte personaje dintr-un roman de Tolstoi, în timp ce de jur împrejur caii solizi scoteau aburi din trupurile lor calde şi tropăiau pe zăpadă. Aveau blana lăţoasă şi în cozile lungi le atârnau bucăţi mate de gheaţă, erau atât de diferiţi de Blue, din îndepărtata Sun Valley, încât ai fi zis că-s altă specie.

În buzunarul interior al hainei purtam două telegrame de la Ernest, care îmi sosiseră pe 4 decembrie şi pe care le recitisem deja de atâtea ori, încât hârtia se înmuiase ca bumbacul. Era mândru de mine, îmi scria, şi mă considera cea mai curajoasă femeie în viaţă. *Pot să vin şi eu*, insista. *Doar spune şi las totul baltă.*

Dar eu nu mă simţeam curajoasă. Să faci ce trebuie să faci nu înseamnă vitejie.

Mi-era groaznic de dor de el, da. Mă simţeam aşa de singură aici, şi mai înspăimântată decât fusesem de nu ştiu cât timp. Dar nimic din toate astea nu schimba adevărul. Aici erau poveşti care aveau nevoie să fie spuse, iar eu nu puteam pleca înainte să-mi fac treaba.

Putea să fie extrem de periculos pentru Ernest să ia vaporul şi să vină aici, ca să-mi fie alături, dar şi o pierdere de timp preţios. Cartea pe care o scria el conta mai mult ca oricând, îmi dădeam seama. Avea să supravieţuiască acestui haos, acestor morţi zadarnice. Avea să trăiască mult după ce toate lucrurile stupide pe care şi le făceau oamenii unii altora aveau să se vindece. Pentru asta există marea artă, mi-am zis.

Înainte de ivirea zorilor, peste câteva zile, îmi frecam degetele de baza unui felinar ca să mi le dezmorţesc şi aşteptam să apară maşina care venea după mine – un şofer militar care fusese însărcinat să mă ducă la cartierul general al frontului carelian, la patru sute de kilometri spre est.

— Trebuie să fie plăcut să-l ai pe Roosevelt la dispoziţie, a zis Geoff Cox.

Era încă iritat fiindcă îl ignorasem în Helsinki şi ştia că aveam la mine o scrisoare care îmi permitea acces special în tot felul de locuri în care de obicei jurnaliştii nu puteau ajunge.

— Nu vorbi prostii. Aici nu-i vorba de privilegii sau de favoruri. Dacă n-aş avea scrisoarea, n-aş putea merge nicăieri ca femeie, ştii bine.

— Ai dreptate. Sunt un măgar, a zis el.

— E-n regulă. Pe frigul ăsta, abia dacă mai suntem oameni.

Am ridicat felinarul pe care-l foloseam ca să-mi încălzesc mâinile şi i l-am dat lui. Îmi venise şoferul.

Maşina era lungă şi albă, pentru a se putea pierde cu uşurinţă în peisaj. Mi se dăduse un şofer tânăr, civil, pentru această călătorie. Avea o faţă de şcolar şi-un gât subţire şi drept, împestriţat cu pistrui deschişi la culoare, şi avea să joace şi rolul de traducător între mine şi ghidul meu militar. Pe ghid îl chema Viskey, un tânăr locotenent făcut din linii atât de drepte şi clare, încât părea sculptat dintr-o bucată de săpun. Purta nişte cizme înalte tivite cu blană şi-un palton de lână fumurie cu guler de astrahan. Şi căciula era de blană, şi era grozavă, cu o calotă înaltă şi ţeapănă şi cu clape la urechi. Mi-a trecut prin cap cum ar fi să şterpelesc una şi să i-o duc acasă lui Ernest, dar acum

mintea trebuia să-mi stea la război. Preţ de vreo cincizeci de kilometri sau mai mult am mers pe urmele unui batalion de soldaţi finlandezi în camioane de mare tonaj ale armatei. Camioanele înşiruite înaintau huruind prin beznă, pline cu rezerve de tot felul, sănii, biciclete şi soldaţi ghemuiţi pe bănci, cu puştile aşezate pe genunchi.

Mai erau ore bune înainte să se lumineze, şi nici mai târziu nu era sigur, fiindcă putea să fie ceaţă, cum era atât de adesea. Deocamdată, pădurea era neagră şi deasă de ambele părţi ale drumului, iar şoferul îmi traducea ce spunea locotenentul despre Carelia, teritoriul pentru care se dăduseră lupte încă din secolul al doisprezecelea sau chiar de mai demult, Suedia şi Republica Novgorodului revendicând-o şi cedând-o, iar şi iar.

— Acum o să trebuiască să moară alţi oameni, zadarnic şi prosteşte, a zis Viskey în finlandeză, iar şoferul mi-a spus mie apoi în franceză.

Reuşisem să învăţ foarte puţin din limba lor, care se înălţa, se cufunda şi se ondula, cu nişte eliziuni complexe din cauza cărora nu-mi dădeam seama nici măcar unde se termina un cuvânt şi începea altul.

— Să sperăm că mai mulţi ruşi decât finlandezi, a continuat el. Infanteria sovietică atacă pe o singură linie puternică. Ştiaţi? Noi ne ascundem în copaci. Suntem peste tot, acolo. A arătat către pădurea deasă, de culoarea cernelii. Ne uşurează mult treaba. Un şir, şi noi îi secerăm înainte s-apuce să ne zărească. Ţi se face rău.

— Rău, da. (Chiar ţi se făcea.) Dar poate că în felul acesta veţi câştiga.

— N-o să câştige nimeni, a zis el simplu. În fond, ăsta-i războiul. Apoi a adăugat: Spuneţi-mi, ce părere aveţi voi în America despre Adolf Hitler?

— În America? Nu prea ştiu. N-am mai fost acasă de mult. Am locuit în Cuba de ceva vreme, iar înainte de asta am fost în Spania şi-n alte locuri din Europa.

— În Spania? De partea cui?

— A Madridului, bineînţeles, m-am zburlit eu la întrebare. Ce, arăt a fascistă?

— Păi, arată cineva a ceva? a întrebat el, ridicând din umeri. Dacă-i dai jos uniforma şi alungi mulţimile din jurul lui, Hitler rămâne doar un om micuţ şi banal. Gândiţi-vă la el acasă, în halat de baie.

Ştiam că are dreptate, dar nu puteam. Părea imposibil ca unul care făcea ce făcea el şi gândea cum gândea el să fie acasă undeva, oriunde, şi să-l iubească cineva şi să-i pese cuiva de el.

Peste o oră s-a crăpat de ziuă, cu un aer atât de palid şi rece, încât pătrundea prin portiera maşinii, lipindu-mi pantalonii de lână şi haina grea până-n oase, încât păream să stau încleştată încontinuu. Am mers fără încetare, dibuindu-ne drumul pe şosele nemarcate şi pe alei învăluite de copaci, înaintând prin locuri unde mi se părea că nu există nici măcar o potecă. Adesea mergeam în viteza întâi, croindu-ne cu greu drum prin zăpada udă, şi mă gândeam întruna că şoferul era cumplit de tânăr pentru cât de cutezător era. La un moment dat, ne-a trecut peste un pod minat din greu, aşa de lent, încât parcă înaintam milimetric.

— E foarte periculos numai dacă derapezi, ne-a explicat.

— Aha, am zis şi apoi am tăcut, cu umerii tensionaţi ca nişte fire declanşatoare.

Podul era lat doar cât să treacă maşina, cu mai puţin de treizeci de centimetri liberi pe fiecare parte. Suprafaţa drumului se simţea diferită aici faţă de porţiunea dinainte

de pod, lucioasă şi netedă ca sticla. *Destul de alunecoasă ca să ne-nvârtim ca o monedă*, mi-am zis, dar am reuşit să ne târâm cumva şi am ajuns pe partea cealaltă. Acolo am putut respira în sfârşit.

— Săptămâna trecută, pe-un pod ca ăsta, una dintre maşinile noastre a lovit o mină, a zis Viskey. N-a mai rămas nimic din ea. Oamenii n-au mai fost găsiţi.

Am simţit cum mi se face rău.

— Poftim?

— N-am vrut să vă sperii. M-am gândit doar că s-ar putea să vă intereseze, pentru povestea pe care o scrieţi. În plus, Virtanen al nostru e cel mai bun.

— Sunt convinsă că este, am zis ca să fiu politicoasă, dar nu m-am putut abţine şi i-am privit iarăşi pistruii rozalii de pe gât.

Nu purta mănuşi pe mâinile palide, iar degetele îi erau slabe – de-a dreptul osoase. Să fi avut douăzeci de ani? Douăzeci şi doi? Cum putea să aibă experienţa şi sângele rece necesare pentru a conduce în asemenea situaţii m-am întrebat. Dar apoi m-am mai liniştit şi toate întrebările mărunte mi-au dat pace. Ajunseserăm într-o curbă lungă şi lină şi ne îndreptam spre încă un pod.

Toată ziua aceea şi întreaga noapte care a urmat, am tot mers cu maşina, iar eu am încercat să dorm cât de bine puteam, stând aşezată şi sprijinită de uşa care se zgâlţâia, înfăşurată în pături militare de lână aspră. Către dimineaţă am avut un crâmpei de vis, în care se făcea că eram în St. Moritz, înotam printr-o pădure de alge care părea să mă simtă şi chiar mă accepta, cu tandreţe. Când m-am trezit, mi-am dat seama că nu eram în St. Moritz şi nu mai simţeam nici măcar mănuşa caldă a visului ca pe-o

pierdere atât de mare, încât am crezut că o să mă fac ţăndări.

Probabil că Viskey mi-a remarcat starea precară. Mi-a dat o ciocolată, care părea un mic dejun potrivit în circumstanţele date, şi un pic de *akvavit*[41], fiindcă nu se punea problema să avem cafea. Peisajul alb continua să treacă pâlpâind pe lângă noi. Uneori auzeam uruiala unei bătălii, un sunet neclar, de la mulţi kilometri distanţă. Din când în când, nişte fulgere scânteiau pe cerul acoperit de nori groşi şi joşi, numai că nu erau fulgere. Erau focuri de puşcă.

Am ajuns în cele din urmă în Viipuri[42], un oraş de pe frontul carelian care fusese profund afectat de bombardamente. Casele care încă mai stăteau în picioare erau cenuşii, iar cerul de-un cenuşiu mai închis, şi m-am gândit că este prea frig să mă dau jos din maşină atunci când Viskey mi-a făcut semn că am ajuns. La o margine de oraş, o staţie finală fusese transformată în cazarmă, cu geamuri îngheţate şi şiruri lungi de căsuţe şi un comisariat înjghebat temporar – totul simplu şi îngrozitor de searbăd – dar măcar aici aveau cafea.

Cu degetele degerate, am dat mâna cu un colonel tânăr. Avea un păr foarte des, de-un blond aproape alb, şi un fel vesel de-a se purta; a desfăşurat o hartă pe masa unde lua micul dejun, ca să-mi arate unde era infanteria, în ce poziţii, cu ce întăriri. Viskey îi explicase că aveam să scriu articole pentru publicul american şi că publicasem şi nişte

---

[41] Băutură distilată specifică ţărilor nordice.

[42] Cândva al doilea oraş al Finlandei, ca număr de locuitori. Viipuri este numele finlandez. Cedat Uniunii Sovietice în 1940, va primi denumirea rusească Vîborg.

cărţi. Am presupus că din cauza asta turuia liste de date concrete de parcă susţinea o conferinţă – despre ce număr de arme era în fiecare baterie şi cum se folosea un anumit tip de obuz. Am luat notiţe conştiincioasă când vorbea, dar nu asta era povestea pe care mi-o doream.

A mai sosit nişte cafea şi s-au mai desfăşurat nişte hărţi. Colonelul tocmai începea să descrie Linia Mannerheim[43], explicându-mi cum frontul sudic era perfect situat în zona foarte îngustă a Istmului Carelia, când l-am întrerupt şi l-am întrebat dacă aş putea vedea închisoarea. Viskey îmi spusese că aveau prizonieri de război ruşi, iar eu eram nerăbdătoare să-i văd.

— Sau aerodromul, mai bine? a propus el, privindu-mă cu un fel de milă, de parcă n-aş fi fost suficient de isteaţă ca să mă prind ce merită atenţie. Avem cinci avioane noi de vânătoare de la Oslo.

— Sunt interesată de oameni, am zis, insistentă. De tot felul de oameni.

Colonelul mi-a permis vizita în cele din urmă, deşi clătina din cap când am plecat, rulându-şi hărţile şi bombănind, probabil, despre cine-i ăla care trimite pe front o femeie, când pe-astea nici măcar nu le interesează artileria.

Închisoarea din Viipuri era o clădire masivă de piatră, cu celule săpate adânc în pământ. Viskey l-a găsit pe director, care ne-a condus jos, în fagurele îngheţat, aranjându-şi şi rearanjându-şi *pince-nez*-ul de argint pe nas şi mergând cu un tropot greoi şi hotărât, de parcă avea tălpile pantofilor făcute din fier, nu din piele.

Am ajuns în cele din urmă la celula unui prizonier de război rus, un pilot care fusese doborât şi capturat lângă

---

[43] Linie defensivă, pentru apărarea Finlandei de invazia rusă.

Kouvola. Şedea pe un pat jos, cu spatele foarte drept lipit de zidul de beton. Părea să doarmă cu ochii deschişi până când gardianul a lovit în gratii cu botul ghetei. Atunci s-a ridicat, părând speriat.

Era înalt şi zvelt, avea obrajii acoperiţi de o barbă roşcată crescută de curând şi nişte ochi trişti, deschişi la culoare. Nu părea cu mult mai în vârstă ca mine, m-am gândit, şi părea să-i fie foarte frig. Am avut o scurtă conversaţie, o harababură de traducere din rusă în finlandeză şi apoi în franceză şi după aceea în engleză. Am vrut să aflu pentru ce credea el că luptă.

— Ca să salvez Rusia, desigur, a zis el încet.

— De ce anume? am insistat.

— Auzim asta întruna, a intervenit directorul închisorii. Conducerea le-a spus că Finlanda îi atacă. Ei luptă fiindcă aşa cred că trebuie.

— Chiar totul e propagandă?

M-am cutremurat şi m-am uitat iarăşi la pilotul care se afla aici, în acest loc îngheţat uitat de Dumnezeu, şi probabil se gândea că e posibil să fie împuşcat în orice clipă. Totul fiindcă cei aflaţi la conducere spusese o mare minciună. El trăia minciuna aceea şi nici măcar nu ştia.

— Întrebaţi-l dacă are familie, i-am zis directorului.

A făcut-o, dar când pilotul rus a răspuns, directorul s-a întors cu spatele, fiindcă bărbatul a început să plângă, ţinând mâna ridicată în dreptul pieptului, pentru a ne arăta înălţimea fiicei sale. Soţia lui era însărcinată cu un al doilea copil, ne-a spus prin gesturi, în timp ce lacrimile îi şiroiau pe obraji, în barbă.

Directorul a tuşit, un sunet pe jumătate gâtuit. Viskey îşi privea pantofii. Îmi venea să urlu.

— Vă rog, haideţi să-l lăsăm în pace acum, ne-a solicitat directorul, iar eu am dedus din asta că nu mai putea asculta, trebuia să-şi facă meseria şi să mai şi doarmă la noapte.

Am mai vizitat doi prizonieri de război ruşi, care păreau aşa de pierduţi dincolo de gratiile celulelor, încât am rugat directorul să-mi permită să le dau ţigări. Deja eram tulburată, profund mişcată şi afectată emoţional, şi abia de-i puteam privi fără să-mi vină să plâng. Aveau nişte pantaloni de bumbac din cei mai subţiri posibil, jachete jerpelite şi pantofi complet nepotriviţi pentru vremea asta.

Bărbaţii trebuie să fi fost aproape înnebuniţi de frig, dar mi-au răspuns la întrebări cu un aer demn şi respectuos şi au fumat ţigările de la mine ca şi cum era posibil să nu li se mai ofere vreodată o asemenea plăcere, trăgând puternic în piept fiecare fum înainte de a-l da afară. Prin intermediul directorului care stătea acolo, mi-au telegrafiat acelaşi mesaj general pe care-l avusese şi pilotul, că luptau fiindcă nu ştiau cum altfel să salveze Rusia. Nu avuseseră parte decât de zece ore de instrucţie înainte să fie trimişi pe front. Aveau familii. Se temeau să nu moară.

— Sunteţi slabă de înger, mi-a zis Viskey mai târziu, când ne croiam drum afară din fagure.

Urcam abia respirând, dar nu din cauza efortului.

— Conducătorii ţărilor şi ai lumii ar trebui pedepsiţi, am zis. Nu oamenii.

— Eu nu urăsc pe nimeni, a explicat el. Dar războiul insistă să fim practici, nu-i aşa?

— Ţi se face pur şi simplu rău, asta-i tot.

El şi-a dres glasul zgomotos. Sunetul a ricoşat din zidurile groase de piatră şi a călătorit cu ecou în susul şi-n josul

scării, înainte să poposească din nou în locul unde eram noi.

— Da.

Ceva mai târziu am ajuns la aerodrom, deşi nu cerusem să-l văd. Comandantul escadrilei era o versiune a colonelului pe care îl întâlnisem în acea dimineaţă, şi am avut grijă ca, atunci când îmi prezenta cele cinci avioane strălucind din toate niturile dincolo de nămeţii care le camuflau, să i le laud şi să-mi iau şi notiţe ca să-l liniştesc. Când în sfârşit am scăpat şi-am ajuns într-un buncăr din apropiere, bărbaţii din escadrila de vânătoare stăteau în jurul unor focuri aprinse în butoaie, cu chipurile luminate. Unul cânta la chitară, cu mănuşi fără degete, cu o atingere ce părea uşoară şi lipsită de efort. Un cântec popular, un cântec de dragoste, un imn – nu eram sigură de sensul cuvintelor, dar muzica părea să se înalţe dincolo de marginile buncărului, în timp ce fulgii de zăpadă cădeau fără un sunet. M-am uitat la Viskey şi am văzut că îi tremura buza de jos.

— Văd că şi dumneavoastră sunteţi slab de înger, am zis.

De fapt, începusem să mă întreb.

— Ştiu cântecul, a răspuns el simplu. Mă face să uit un pic de toate lucrurile îngrozitoare.

Aşa simţeam şi eu. Că, pentru o clipă, vocea bărbatului părea să ne înalţe pe toţi dincolo de acest război – dincolo de orice război. Dincolo de ceea ce oamenii puteau nărui sau mistifica. Cât timp cânta el, eu puteam să uit unde mă aflam şi ce punea lumea la cale. Aproape.

În următoarele câteva zile, am continuat să trudesc pe frontul carelian, profitând de accesul special acordat de Roosevelt. Nu eram doar singura femeie de aici, ci singurul

reporter care reuşise să pătrundă. Aşa singură şi speriată cum mă simţeam, îmi dădeam seama că mi se încredinţase o responsabilitate serioasă şi aveam de gând să fiu la înălţime, să dau tot ce pot.

Era aproape suprarealist să vezi soldaţii finlandezi răsfirându-se pe schiuri prin şirul de copaci înceţoşat, prin zăpezi înalte, căutând să-i ia prin surprindere pe ruşi. Să auzi focul artileriei aproape înghiţit de viscol şi satele distruse aproape în tăcere. Să vezi întreaga pădure albă şi udă arzând.

Înapoi în Helsinki, într-un restaurant, am încercat să scriu ce văzusem şi să las deoparte ceea ce simţeam. *Collier's* voia reportaj, nu scenete sau mâini frânte. Nu lacrimi. Şi totuşi, cum aş fi putut să păstrez sentimentele doar pentru mine? Acest război era unul al lăcomiei. Din cauză că o mână de oameni – Hitler, Franco, Mussolini, Stalin – voiau să controleze tot ce se putea, oamenii obişnuiţi mureau cu grămezile şi nici măcar nu ştiau de ce. În Spania măcar existase o cauză, un motiv pentru luptă şi pentru pierderile de vieţi, care conferea ambelor o măsură a demnităţii. Aici însă, aici simţeam că o iau razna dacă stau să mă gândesc prea mult la ce se întâmplă.

Era ora trei după-amiaza şi deja se lăsa întunericul, în iarna nordului îndepărtat. Stăteam la masa din restaurant şi mi se răcea ceaiul. Ploua, iar ceaţa era ca un bandaj umed şi jerpelit ce se desprindea. *Collier's* îmi trimisese vorbă că puteam pleca de îndată ce terminam articolul ăsta, dar din câte se părea acum nu erau avioane care să plece. Să găseşti un mijloc de transport pe timp de război putea fi dificil. Veneai şi plecai cu maşini de împrumut sau cu convoaie, milogindu-te pentru un loc într-un avion atunci când aveai la cine să te rogi şi dacă nu avea nevoie

de el o persoană mai importantă, ceea ce se întâmpla mai mereu. Dar aici lucrurile deveniseră mai dramatice ca oricând înainte. Flota rusească plecase din Kronshtadt, iar acum era nesigur să călătoreşti şi pe mare. Voiam să îi trimit lui Ernest o telegramă, să-l anunţ că s-ar putea să fiu blocată aici pe o perioadă nedeterminată, dar sistemul de telegraf căzuse complet.

Mă simţeam neajutorată şi disperată. Acum, că-mi făcusem treaba, nu voiam decât să fiu iarăşi acasă, la biroul meu, în timp ce Ernest stătea la al lui, cu soarele pătrunzând pe ferestre de peste tot şi cu mult timp la dispoziţie pentru a mă lăfăi, a mă gândi, a tăcea. Nici nu-mi mai aminteam de toate greutăţile din toamnă sau de grijile legate de Pauline. Existau doar dragostea pentru Ernest şi viaţa noastră. Nu voiam să fiu departe de el, nici acum, şi nicicând altădată. Dacă aş fi putut ajunge înapoi în tranşeea noastră scumpă, atunci i-aş fi spus asta şi apoi i-aş fi şi arătat, iar şi iar.

— Doamne, Gellhorn, cine-a murit?

Am tresărit, clipind des, şi am văzut că era Frank Haynes, un ataşat militar american de care mă ciocnisem de vreo şase ori. Noi, expaţii, eram destul de puţintei.

— Salut, Frank. Scuze. Cred că eu am îngheţat şi-am murit de-acum câteva săptămâni, pe bune.

— Aşa şi pare. Poate că-i vremea să te duci acasă.

— Nu mă necăji. Nu mai fac faţă.

— Nu te-aş necăji. Tocmai am aflat că e un zbor mâine. Pot să-ţi fac rost de-un loc, dacă vrei.

Îmi venea să sar din scaunul de la restaurant şi să mă agăţ de gâtul lui.

— O, Doamne, da. Da! Încotro?

— Suedia?

— Merge. O, Doamne... Frank! E pe bune? Habar n-ai cum m-ai salvat. Ce zici, oare ajung acasă până la Crăciun? Oare e prea mult să sper asta?

— Poate că nu-i. Merită să încerci.

Atunci chiar am sărit şi l-am sărutat apăsat, drept pe gură, ceea ce l-a făcut să râdă. Dar aş fi sărutat şi-un stâlp de iluminat. Un pantof de piele. O bucată de cărbune. În curând aveam să-mi văd iubirea. Mă duceam acasă.

45

Din Suedia m-am îndreptat spre Lisabona, ca să prind Clipperul[44] Pan American care trebuia să mă ducă în Cuba, dar soarta a intervenit în fel şi chip. Mai întâi am fost deviată spre Paris, unde am aflat că Gustav Regler, colegul nostru din vechiul Madrid, zăcea în puşcărie, fiind considerat cetăţean al unui stat inamic. I se punea la îndoială cetăţenia spaniolă şi n-avea pe nimeni care să-l ajute în toată harababura de informaţii secrete din jurul întregii situaţii, aşa că i-am scris lui Eleanor Roosevelt, ca să văd dacă n-ar putea ea convinge guvernul francez să dea dovadă de chibzuinţă, iar apoi i-am vizitat soţia şi i-am lăsat nişte bani, ca să aibă cu ce să se descurce cât timp aştepta veştile bune.

I-am telegrafiat lui Ernest, zicându-i că se pare că voi ajunge acasă până pe 1 ianuarie, însă au urmat alte amânări la Paris. Viza mea de ieşire trebuia rezolvată şi se punea problema dacă voi găsi un avion franţuzesc care să mă ducă în Portugalia sau oriunde altundeva, dată fiind

---

[44] Boeing 314 Clipper a fost produs de compania Boeing între 1938 şi 1941. Dintre cele douăsprezece avioane construite, nouă au intrat în flota Pan Am, fiind mai târziu transferate armatei americane.

situaţia tensionată şi complicată a Europei. Aşa că am tot aşteptat, mi-am ros unghiile şi-am fumat mai mult decât îmi făcea bine, tânjind după Finca, după biroul meu şi braţele lui Ernest, până când toate acestea s-au contopit într-o unică durere continuă şi zdrobitoare.

Singurul lucru care m-a ajutat în plan emoţional a fost Parisul în sine, care era liniştit, rece şi incredibil de frumos – şi mai frumos, de fapt, graţie felului în care oraşul nu părea să fie conştient că timpul îi era limitat. Urma să vină războiul şi aici, desigur. Era deja ceva inevitabil – însă pe moment exista doar o zăpadă argintie care cădea în pustia Place de la Contrescarpe. Ernest se plimbase pe-aici când era tânăr, uitându-se în vitrinele restaurantelor cu o gheară de foame în stomac şi-o gaură în pantof. Îmi spusese toate poveştile astea, care mi se păreau nişte fantome blânde, acum, când îmi croiam drum prin Cartierul Latin, pe lângă restaurantele bune, unde ardeau *boulets*[45] în mangalele lor, gândindu-mă la el.

Ernest mă aştepta pe doc, arătând murdar, şi totuşi minunat, cu un pulover pescăresc gros, cu părul crescut până peste urechi. Vremea era neobişnuit de rece în Cuba, dar nu-mi păsa de asta şi nici de altele. Când m-a strâns în braţe, tremuram un pic amândoi.

— Bună, Iepure, a zis el.

— Ah, Iepure, am zis, trăgându-mă un pic în spate ca să-i văd chipul.

Chipul lui: Doamne, cât de dor îmi fusese de el. Ridurile în evantai din jurul ochilor. Nasul puternic şi drept. Firele argintii care i se iţeau pe la tâmple.

---

[45] Bile de cărbune (fr.).

— Promite-mi c-o să mă legi data viitoare când mai încep să vorbesc de plecat departe, da?

— Nici un legat. Eu mă gândeam la lanţuri. N-am putut nici să mănânc, nici să dorm, de-atâtea griji pentru tine.

Când mergeam spre maşină, mi-am strâns haina mai bine în jurul corpului, întrebându-mă dacă nu-mi rămăsese pe viaţă în oase frigul Finlandei.

— Ce-i cu vremea asta?

— Nu ştiu. Băieţii şi cu mine ţinem focul aprins de zile-n şir şi-am dormit îmbrăcaţi.

— Sălbăticia obişnuită, adică.

— Păi, fără femei, la ce să te-aştepţi?

— Exact la asta. Lasă şi sărută-mă, şi nu te opri din sărutat până nu-ţi zic eu.

A zâmbit.

— Ai o grămadă de pretenţii pentru cineva care-a fost plecat două luni.

— Două luni şi şaisprezece zile, dar nu mai fac. Promit.

S-a oprit şi s-a întins după mine, împreunându-şi mâinile în spatele meu până i-am simţit strânsoarea de menghină a braţelor, puternică şi caldă.

— Vreau să-mi dai asta în scris.

În dimineaţa următoare m-am trezit în patul meu şi m-am cufundat şi mai tare în pernă, tolănită cât eram de lungă sub stratul de pături. Ernest lucra deja. Îi auzeam clapele maşinii Corona lovind hârtia pe tambur, un ţăcănit ritmic plăcut – sunetul lucrurilor care se aşezau aşa cum se cuvine.

Am stat acolo fără să mă mişc şi-am ascultat ritmul intensificându-se, ca un pietroi care se rostogoleşte la vale şi prinde viteză. Apoi a urmat o perioadă de linişte, când el recitea ceea ce scrisese, se gândea şi aştepta ceea ce

avea să urmeze. Mintea lui măcina, tot măcina, răsfoind lucrurile pe care le ştia, lucrurile adevărate pe care le ţinuse înăuntrul lui ani şi ani uneori, aşteptând clipa potrivită.

Mai târziu, aveam să fac şi eu la fel. Locurile în care tocmai fusesem şi oamenii care mă mişcaseră erau cu mine, gata să îmi alimenteze munca. Şi vedeam acum, într-un fel în care n-o făcusem înainte, cum faptul că aveam Finca şi pe Ernest îmi permitea să plec şi să mă întorc, schimbată şi mai puternică, fiind cumva şi mai mult eu însămi, şi mai bine. Era o versiune a ceea ce-i spusesem lui Tillie în Sun Valley, doar că şi mai adevărată. Eu nu-mi doream să am viaţa asta cu Ernest şi munca pentru a dovedi că pot avea totul. Ci aveam nevoie de ambele ca să mă simt întreagă.

— Iepure? am strigat din pat.

— Da?

— Asta-i tot ce iubesc. Totul se află aici. Noi suntem propria noastră ţară.

Doamne, dar ce-mi mai plăcea să stau iar la biroul meu. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să studiez cu atenţie contractul de publicare care-mi sosise în timp ce fusesem plecată. Trimisesem *Un câmp rănit* la câţiva editori din New York, plănuind iniţial să-l includ şi pe Max Perkins, de la Scribner’s. Dar Ernest mă convinsese să n-o fac, zicând că s-ar putea să nu fie înţelept ca doi scriitori din aceeaşi familie să concureze şi pentru atenţia aceleiaşi edituri. Am fost de acord, luând în calcul alte posibilităţi, şi în cele din urmă dădusem de-o mină de aur la editura Duell, Sloan and Pearce. Cartea avea să apară în martie anul viitor şi eram în al nouălea cer. O iubeam mai mult ca pe copilul meu, iar acum avea să-şi găsească un loc în lume, nu doar

în inima şi-n imaginaţia mea. Am stat cu contractul în mână mult timp, absorbindu-i veridicitatea şi seriozitatea limbajului juridic care ne oferea un viitor, cărţii mele şi mie.

Încrederea lui Ernest în mine şi înrădăcinarea pe care o revendicaserăm împreună mă ajutaseră să dau viaţă acestei cărţi. Simţeam asta profund, simţeam valoarea a ceea ce făcuserăm noi aici. Viitorul rămânea la fel de înfricoşător, cu Europa prăvălindu-se şi făcându-se ţăndări. Şi divorţul lui Ernest, care încă era doar o idee. Cuvinte dure aruncate, urmate de-o cumplită aşteptare. Dar aici aveam ceva solid. Ernest şi cu mine ne oferiserăm unul altuia curaj, rădăcini şi-un orizont luminos. Ne umpleam zilele cu sens, cu râs şi cu discuţii pline de miez, veritabile. Nu putea să ne fie mai bine de-atât, nu puteam avea mai multe. Nu mai trebuia decât să spun da.

Întinzându-mă după o coală curată, am strecurat-o în maşină şi-am scris:

Eu, doamna Martha Iepure Puicuţă Gellhorn Hemingway, jur acum şi pentru totdeauna să nu-mi mai părăsesc niciodată prezenta iubire şi viitorul soţ, şi să nu-l mai nefericesc vreme de două luni şi şaisprezece zile, şi nici să nu-i mai tulbur mintea şi sufletul, căci el e tot ce contează pentru mine în viaţa asta.

Să se ştie, în prezenţa acestor martori (imaginari cum or fi), că mă voi strădui să-l protejez pe viitor de singurătate şi de furtuni interioare, stând liniştită şi iubindu-l trup şi suflet. Şi promit asta cu cele mai serioase şi bune intenţii şi cu judecata cea mai onestă şi cea mai dreaptă la care pot face apel pentru aceste acţiuni, şi cu mai multă iubire decât pot afirma cum se cuvine.

Martha Gellhorn Hemingway

PARTEA A CINCEA
Soarele şi luna şi soarele
ianuarie 1940 – decembrie 1941

46

— Dacă vrea, poate să mă bage în faliment, a zis Ernest despre Pauline.

Încă aşteptam ca ea să cadă de acord cu termenii divorţului şi ne întrebam dacă poate să o lălăie cu lunile sau chiar cu anii, doar ca să-i facă lui în ciudă. Nouă. Între timp, îi trimisese pe băieţi la internat şi trăsese storurile la casa din Key West, ducându-se să stea cu sora ei, în New York.

— Jinny are o influenţă prea mare asupra lui Pauline, mereu a avut. E posibil ca acum lucrurile să se înrăutăţească şi mai tare, în loc să se rezolve.

— Hai să încercăm să fim optimişti, i-am spus. Poate c-o să-şi dorească să treacă peste asta, spre binele ei. E încă tânără. Are viaţa în faţă.

— Poate, a spus el, dar nu părea convins. Între timp, eu o să dau tot ce am în cartea asta. Am de gând să scriu aşa de bine, încât toate celelalte cărţi să pară mici pe lângă ea. Ăsta-i genul de optimism pe care-mi place să mă bazez.

Înţelegeam felul în care îşi găsea sprijin în muncă atunci când se confrunta cu nesiguranţa. Şi eu făceam exact la fel în timp ce aşteptam ca *Un câmp rănit* să iasă în sfârşit în lume, cu dedicaţia sa pentru Ernest şi cu toate speranţele şi visurile mele de-a deveni o romancieră cu o

carieră durabilă puse în paginile sale, scrise cu litere invizibile în toate spaţiile dintre cuvinte.

Însă din clipa în care au început să curgă primele recenzii m-am prăbuşit. Povestea suna prea tare a reportaj, ziceau criticii, era prea plină de fapte concrete şi prea jurnalistică, beneficia de prea puţină imaginaţie. Marianne Hauser de la *Saturday Review* a mers până la a afirma despre eroină, Mary Douglas, că este „mai mărinimoasă decât e posibil”. Nu m-ar fi putut răni mai tare nici dacă mi-ar fi spus acelaşi lucru în faţă, despre mine.

— Mă întreb dacă îşi dau seama ce dur încasăm noi toate astea, i-am zis lui Ernest, cu ultima recenzie în mână.

Simţeam sub coaste o umflătură tare, usturătoare.

— Mai era şi textul doamnei Roosevelt. Acela a fost pozitiv.

De fapt, fusese minunat. Îmi lăudase cartea în rubrica „Ziua mea”, numind-o „o capodoperă ca un tablou viu”, însă pe fundalul comentariilor în majoritate negative nu puteam să am încredere în laudele ei.

— E doar un semn de loialitate.

— Ar trebui să mă laşi pe mine să le citesc în locul tău, mi-a propus el în cele din urmă. Te îmbolnăveşti aşa – sau, mai rău, o să începi să crezi ce spun ăştia.

— Ar fi o laşitate, nu ţi se pare? Nici măcar să nu mă uit?

— Aiurea. E vorba de supravieţuire. La ce bun să fie doi scriitori sub acelaşi acoperiş, dacă nu ne putem purta de grijă unul altuia?

Am cedat şi chiar am încetat să le mai citesc, până când a venit revista *Time*, într-un teanc gros adus cu barca poştală, ca o bombă foarte tăcută alcătuită doar din cuvinte. Îmi acordaseră un reportaj frapant – jumătate de pagină –, dar nu era deloc despre carte. Era o bârfă, un

articol sarcastic despre mine şi „marele şi bunul prieten” al meu, Ernest Hemingway.

Fotografia cu mine pe care o folosiseră era mult prea mare şi ca de vampă. Eram dată cu un ruj de-un roşu intens şi etalam o tunsoare modernă, şi toate astea erau folosite pentru a sprijini afirmaţiile jurnalistului. Faţa mea era „prea frumoasă” pentru o scriitoare, zicea el. Picioarele prea lungi „distrăgeau atenţia”. Era un articol de înfierare.

Când i-am arătat lui Ernest, a aruncat revista tocmai până în celălalt capăt al sufrageriei.

— Ce oameni dezgustători. Habar n-au ce necazuri o să-mi creeze, şi mie, şi băieţilor mei.

Bineînţeles că-şi făcea griji legate de ce însemna asta pentru el. Era pentru prima oară când cineva îndrăznea să scrie că aveam o legătură romantică. Era şi prima oară când se menţiona undeva de divorţul iminent dintre Ernest şi Pauline. Dar oricât i-aş fi înţeles neliniştea, eu încă fierbeam de furie, încă sufeream. Fără nici un efort, revista îmi furase credibilitatea ca scriitoare şi mă redusese la postura de concubină a lui Ernest.

— Fii atent, am zis, luând revista din colţ ca să analizez ceva mai bine. „Gellhorn se îndreaptă spre San Francisco de Paula, Cuba, unde îşi petrece iarna Ernest Hemingway.” De unde pot ei să ştie asta? Ne-au urmărit reporterii?

— Probabil, a zis, pe un ton înfrânt, sec. Nu mai contează. O să apară Fife, cu toate armele la vedere. Poţi să fii sigură de asta.

Şi aşa a făcut. A doua zi, a sosit o telegramă. Ea se răzgândise în privinţa sosirii băieţilor la Havana în primăvara aceea, pentru vacanţa de Paşte. *Nu ar fi un mediu sănătos pentru ei*, scria ea.

— Mediul, a repetat el amar. Ai zice că am aici un bordel. Nu poate să-i ţină pe copiii mei departe de mine.

Îmi simţeam capul aşa de greu, încât trebuia să mi-l sprijin în mâini.

— Şi totuşi, chiar nu poate?

— Probabil că poate. Ah, fir-ar al naibii să fie, a zis el. Probabil că poate.

I-a scris imediat o scrisoare lungă, încercând să-şi apere cauza. Am aşteptat răspunsul ei, amândoi agitaţi şi aproape incapabili să ne mai gândim la altceva. Am trimis câteva scrisori acuzatoare la *Time*, ameninţând că îi voi acţiona în justiţie, şi-am petrecut ore în şir la birou, încercând să citesc şi simţindu-mă absolut oribil. Una era să ai parte de recenzii proaste, şi cu totul alta ca munca ta să fie considerată ieftină şi nesemnificativă, când nu era deloc aşa. Muncisem din greu – foarte din greu – vreme de un an, iar acum tot ce avea să-şi amintească publicul era asocierea mea sordidă cu cel mai celebru scriitor al Americii.

Nici celebrul scriitor nu scria. Lumea reală devenise prea gălăgioasă şi îi îneca pe Robert Jordan şi pe toţi ceilalţi din carte, acolo, în mijlocul capitolului 28. Ernest a început să se panicheze. Mi-a spus că vrea să plece pentru scurt timp, doar până se mai limpezea aerul, ca să vadă dacă poate reintra în atmosfera cărţii. Am căzut de acord ca eu să rămân aici, ca să mă ocup de corespondenţă şi să stau cu ochii după reporterii care ne pândeau, dar am regretat de îndată. Şi eu aveam nevoie de linişte la fel de tare ca el, şi să cred iarăşi în valoarea muncii mele. Voiam să fug departe, până când încetau vocile sumbre din capul meu. Dar nevoile lui le-au eclipsat pe-ale mele.

A plecat la Camagüey, un oraş din câmpiile Cubei, la sute de kilometri depărtare de casa noastră. Era suficient de departe de toate, exact ceea ce căutase. Îmi scria în fiecare zi, spunându-mi că încet-încet i se limpezea mintea şi cartea revenea.

Eram uşurată pentru el, dar jeleam după propria mea carte şi mă simţeam foarte singură cu ea. De la bun început ne promiseserăm că aceste cărţi vor fi copiii noştri. Că le vom îngriji împreună, a lui fiind a mea, şi-a mea a lui. Aveam nevoie să ştiu că încă mai eram împreună în povestea asta, chiar şi când situaţia devenea dificilă, ca acum. Înţelegeam că era copleşit, dar şi eu eram.

I-am scris o scrisoare, spunându-i ce dor mi-era de el şi că abia aşteptam să se întoarcă acasă, aşa cum ar trebui. Apoi am închis uşa de la biroul meu şi de la munca mea. Articolele îmi fuseseră publicate în *Collier's* şi habar nu aveam ce mai urma. Într-o zi aveam să fiu pregătită să mă gândesc la asta. Dar acum nu voiam decât linişte şi uitare.

47

Ernest s-a întors acasă în ultima parte a lui martie, la timp pentru sosirea lui Patrick şi Gigi. Pauline o lăsase mai moale, în sfârşit, deşi nu cu dragă inimă. În ziua în care trebuia să apară băieţii, mă tot fâţâiam prin casă agitată, ştergând praful inexistent şi rearanjând teancuri de cărţi, încercând să îmi umplu timpul. Încă nu începusem să trec peste povestea cu cartea mea şi ce însemna eşecul acesteia. Peste ocean, sovieticii începuseră să bombardeze oraşul Viipuri, până când, în cele din urmă, Finlanda a căzut de acord cu condiţiile de capitulare. M-am

gândit la finlandezi, la toată hotărârea lor tăcută şi la demnitatea lor, şi la faptul că ţara lor se va prăbuşi oricum. Mă simţeam groaznic şi nu ştiam ce să mai fac, aşa că spălam şi respălam fiecare pahar din chiuvetă, iar apoi frecam pielea de pe mine la duş, cu o apă cât de fierbinte suportam.

— N-o să le pese cum arată una sau alta, a zis Ernest. Sunt copii.

— Vreau să se simtă bine aici, am zis eu.

— Şi-o să se simtă. O să vezi. Acordă-le timp. O să te iubească, ştii bine.

— Doamne, aşa sper.

În clipa în care şi-a zărit fiii pe trepina feribotului, Ernest a fugit la ei şi a reuşit cumva să-i înşface şi să-i ridice în sus pe amândoi deodată. Expresia de pe chipul lor era frumoasă. Bucuria pură şi nealterată de-a avea pe cineva. De a veni acasă, unde există iubire.

— Bună ziua, a zis Patrick cu un zâmbet cald şi delicat, când Ernest i-a adus la mine.

Avea un nas frumos şi drept, păr şaten pieptănat dinspre creştet în jos şi nişte sprâncene frumos desenate, pufoase. I-am văzut imediat blândeţea, liniştea care sălăşluia în miezul lui. Era acolo, la fel de limpede ca şi cămaşa lui de bumbac în pătrăţele albastre.

— Bună, a ciripit Gigi.

Mi-a întins o mână caldă şi subţire, avea ochii negri ca nişte nasturi de sticlă. Când şi i-a aţintit spre mine, în toiul strângerii de mână, am înţeles că este un băiat hazliu. Deja se crea acolo o poveste amuzantă, chiar sub suprafaţă, o poveste în care el încerca să fie bun şi eu încercam să fiu bună.

— Poţi să-mi spui Marty, dacă vrei.

— Aşa te cheamă?
— Da, parţial. Martha mă cheamă de fapt, dar îmi sună prea serios, cel puţin de obicei.
— Şi mie mi se pare că numele meu e prea serios, a intervenit Patrick, dar nu-l prea foloseşte nimeni. Probabil că am noroc.
— Tu eşti Şoarecele Mexican, nu-i aşa, fiindcă erai cafeniu şi mic ca un şoarece când erai un copilaş?
— Sunt cafeniu ca un şoarece şi-n timpul verii – mă bronzez mai tare ca toţi fraţii mei.
— Da, dar şi eu mă bronzez destul de tare, a zis Gigi.
— Sigur că da, s-a strecurat Ernest, şi-o să aveţi parte de-o grămadă de soare săptămâna asta, aşa că putem să organizăm un concurs şi Marty să fie juriul.
Am pus bagajul băieţilor în maşină şi i-am aşezat în spate înainte să pornim spre casă ca de obicei, trecând prin inima oraşului şi apoi urcând pe serpentinele dealului de la ieşirea din oraş. Era calea obişnuită, dar numai obişnuită nu era. Drumul era mai plin de viaţă acum, că traversam peisajul rural în timp ce băieţii vorbeau şi observau tot felul de lucruri. Geamurile erau coborâte, iar Patrick îşi scosese un pic mâna, lăsându-se mângâiat de curentul de aer.
— Putem să mergem la pescuit mai târziu? a întrebat Gigi.
— Sigur, dacă nu-s prea mulţi nori pe apă, a zis Ernest. O să mergem de multe ori, aşa că nu te-ngrijora dacă azi n-o să fie vreme bună.
— Îţi place să pescuieşti cu harponul şi cu ochelari de înot, Marty? a întrebat Patrick.
— Bineînţeles că-mi place.

M-am răsucit, ca să stau cu faţa la el, sprijinindu-mă cu braţul pe marginea de sus a scaunului.

— Nu neapărat partea cu pescuitul, cât să înot şi să mă uit la toate, am zis.

— Cine-a mai auzit să nu-ţi placă să pescuieşti?

Întrebarea lui Gigi era veselă şi sinceră, ţâşnind iute ca gândul, aşa cum doar copiii îşi permit s-o facă – atunci când nu poartă încă povara ajustării propriilor reacţii pentru a fi pe placul altora.

— Nu contează, a zis Patrick. Poate să facă ce vrea ea, nu? Poţi să fii bun la o grămadă de chestii.

Şi mi-a zâmbit, ca un diplomat. Era clar că e un mediator înnăscut, cum sunt adesea copiii mijlocii, care în general sunt mai imparţiali, rareori ţin cu unul sau altul.

— Poate că voi învăţa să-mi placă, am propus.

— Eşti scriitoare, nu? a întrebat Gigi. Ca tata.

— Da.

Dintr-odată am simţit un nod în gât. Nimic din toată curăţenia şi din pregătirea pentru sosirea băieţilor nu-mi atinsese aşa locul acela dureros din mine.

— Nimeni nu-i chiar ca tatăl vostru, am zis. Dar da, sunt scriitoare.

Timpul a început să se legene ca un hamac pe măsură ce băieţii se cufundau în vacanţă. Nu aveau o oră de culcare stabilită şi uneori adormeau la masă sau pe podea, în toiul unui joc. Frigiderul era mereu deschis, indiferent cât de aproape eram de vreo masă – înainte sau după.

— Băieţii au nevoie de mâncare, zicea simplu Ernest.

Era, în mod evident, adevărat, dar habar nu avusesem de dimensiunile fenomenului. Hălci întregi de brânză se evaporau. Dacă cumpăram zece ouă, era nevoie de treizeci. Iar laptele pe care-l puteau da gata – era şocant.

Dar era şi ceva minunat să intri în bucătărie şi să-l vezi pe unul dintre băieţi dând pe gât un pahar alb înspumat fără ca măcar să respire, şi-apoi gâfâind răcorit şi ştergându-şi buzele cu dosul mânecii.

Dormeau pe pătuţurile de pe veranda lungă şi însorită, împrăştiindu-şi pe jos hainele de noapte, pantalonii, tricourile şi pijamalele. Găseam peste tot şosete de-ale lor, ceea ce era ciudat, fiindcă păreau să le poarte rar. Ernest râdea de treaba asta şi de toate celelalte. Părea să aibă doar două reguli în casă, fără înjurat grosolan înainte de ora 4 după-amiaza şi fără nisip în casă. Dacă ne întorceam de la plajă sau dintr-o plimbare cu *Pilar*, îi punea să se clătească pe tălpi şi pe picioare cu găleţi de apă de ploaie de pe terasă. Bineînţeles că se strecurau înăuntru tot felul de alte lucruri – pietre, scoarţă de copac, frunze lucioase şi, o dată, o şopârlă galbenă cu picăţele şi cu ochi opaci, dar acestea erau permise cumva. Iar dacă era trecut de ora patru şi băieţii adunaseră multe în ei, atunci să te ţii.

— De fapt, fac eforturi mari să se poarte frumos de faţă cu tine, a zis Ernest într-o seară, când ne pregăteam de culcare. Ştiu că nu pare, dar ai răbdare. Când n-o să mai fii ceva nou pentru ei, totul o să se ducă naibii. Poate că atunci n-o să-ţi mai placă aşa mult de ei.

— Bănuiesc că pot să rezist, am zis, strecurându-mă în pijamaua albă de bumbac. În fond, sunt copii.

Am văzut că-l suprinsesem. „Domnişoara Dutch Cleanser”, aşa cum îi plăcea lui să-mi zică. M-a privit ciudat şi apoi s-a trântit în pat şi s-a întins.

— Mi-ar plăcea să obţin un fel de dispensă specială, în calitate de tată al lor.

Am stins lumina şi m-am întins lângă el, împingând aşternuturile.

— Mă tem că nu merge aşa.
— Îţi zic o chestie. Dorm mai bine când sunt şi ei pe-aici. E sunetul respiraţiei lor. Chiar şi dacă nu-l aud, ştiu că este cald, regulat şi netulburat. Aşa dorm ei. Încă n-au năruit lumea nimănui.
— Sper că vor fi multă vreme prin preajmă. Aduc viaţă cu ei, ştii?
Am stat nemişcaţi mult timp – atât de mult, încât eram sigură că Ernest a adormit. Apoi, cu o voce atât de slabă încât era aproape o şoaptă, el a zis:
— Mi-ar plăcea să am o fiică.
M-a prins pe nepregătite. Mi-am simţit pulsul crescând pe loc.
— Ţi-ar plăcea?
— Da. Cu tine, adică. Mi-ar plăcea să avem un copil.
Am simţit o izbucnire de entuziasm, de groază şi de toate celelalte stări dintre ele. Eram bucuroasă că stăm pe întuneric şi că nu-mi putea citi în ochi.
— Chiar crezi că suntem pregătiţi pentru asta? Nici măcar nu suntem căsătoriţi deocamdată.
— Căsătoria e o formalitate de-acum, nu-i aşa? Suntem deja împreună în toate felurile care contează. Şi, în tot cazul, nimeni nu-i niciodată cu-adevărat pregătit pentru un copil. Am aflat asta când cu Bumby, la Paris. La început, puteai să mă dărâmi şi cu o pană. Mă gândeam în continuu la tot ce pierdeam şi n-aveam habar că el o să fie o fiinţă adevărată, întreagă, cu propria sa minte splendidă. Nu ştiam cât de multe îmi va aduce.
— Simţi că-ţi lipseşte ceva, pentru că nu ai o fiică? Despre asta e vorba?
— Parţial.
S-a întors pe o parte, scoţând un oftat complicat.

— Dar e şi ceva ce vreau să avem noi, împreună. Şi, nu ştiu, e aşa, un sentiment pe care-l am când mă gândesc la ea. Uneori mi se pare atât de clară şi adevărată, încât mai că-mi vine să cred că deja e aici.

A înghiţit în gol, cu glasul încărcat de emoţie.

— Are părul şi ochii tăi şi tot ce-i frumos la ea este exact ce e frumos la tine.

— Şi de la tine ce-o să primească?

— Nu prea multe, înainte să se facă mai mare. Atunci o să înveţe să pescuiască, să înoate şi să navigheze, ca fraţii ei. O să înoate devreme, ca o vidră mititică, şi-o să se umple de pistrui la soare.

Vorbele lui stârneau în mine tot felul de lucruri pentru care nu eram tocmai pregătită.

Şi cu cât continua, cu atât mai mult începeam şi eu s-o văd, esenţa mică şi strălucitoare a unei fiice, o frunzuliţă de aur tremurând într-o rază de soare.

— O vidră cu doi iepuri pe post de părinţi?

— Exact, a zis el. Şi-o să citească trei cărţi înainte de micul dejun, aşa cum face şi Şoarecele, şi-o să fie amuzantă ca Gigi, şi blândă şi bună ca Bum. O să ne aibă în ea pe noi toţi.

— Păi, nu s-ar putea mai frumos de-atât. Cine nu şi-ar dori o asemenea fiinţă în preajmă?

M-am oprit, căutând să mă liniştesc. Ne avântaserăm atât de departe într-o singură conversaţie, încât îmi trebuia timp să-mi revin.

— Poate că după ce ne căsătorim o să fie momentul potrivit.

— Sigur, dacă simţi nevoia să faci lucrurile pe calea convenţională.

— Nu mai putem îndura şi alte scandaluri acum, iar tu trebuie să-ţi termini cartea. O să ne dăm seama când o să vină clipa potrivită.

— O să fim aşa de fericiţi, a zis el, ghemuindu-se aproape de mine. Nimeni nu şi-a dat seama în Spania de ce-o să urmeze, nu? Nici măcar noi.

— Nu, am zis încet. Mai ales noi.

48

Era o zi senină şi luminoasă – o zi a fregatelor[46], a norilor albi şi plaţi, cu aspect matlasat, şi a soarelui languros, nesfârşit. *Pilar* era legată într-unul dintre numeroasele recifuri coraliere pe care le frecventam, legănată de un vânt slab. Ernest şi cu mine stăteam pe punte, iar băieţii ieşiseră cu bărcuţa pe recif, ca să pescuiască cu harponul împreună cu Bumby, care venise cu o zi înainte de pe continent. Îşi petrecuse o parte din vacanţă cu Hadley şi Paul în Miami şi era deja bronzat – cu un păr blond-cenuşiu ciufulit, nişte umeri delicat sculptaţi şi o faţă aşa de frumoasă, că te ducea cu gândul la Ahile sau la Apollo, crema Muntelui Olimp.

Avea şaisprezece ani şi era complet devotat fraţilor lui. În clipa asta înotau de-a lungul părţii adăpostite a recifului, cu măştile lor cu margine de cauciuc strâns fixate pe cap şi cu ţepuşele, nişte săgeţi uşoare, de lemn, plutind deasupra apei care abia de se vălurea, vremea fiind foarte bună, în vreme ce ei dădeau din picioarele lungi şi desculţe.

Toţi cei trei băieţi păreau să se simtă foarte bine în apă, dar era atât de multă şi de jur împrejur, imensitatea

[46] Familie de păsări marine.

oceanului şi tot ce cuprindea el, chiar şi deasupra fâşiei înguste a recifului.

Mi-am umbrit ochelarii de soare cu palma, ca să-i pot vedea pe toţi mai clar.

— Crezi că sunt bine?

— Sigur că da, a răspuns Ernest. Sunt cu Bum şi ştiu să se ţină laolaltă.

— Nu par să se teamă.

— Şoarecele nu – el e făcut pentru apă –, dar Gigi ştie de chestiile care pot înota peste recif şi se teme de ele. Nu c-ar vrea să ştie şi fraţii lui treaba asta. E foarte important, cu fraţii, să pari mai curajos decât eşti.

Ernest s-a dus jos şi a revenit cu două pahare foarte înalte, pline cu rom şi lapte de cocos, cu gheaţă zobită şi felii de limetă. Băutura era răcoroasă şi delicioasă, limeta îmi sfârâia pe limbă, dar nu mă prea puteam relaxa ştiind băieţii acolo, în apă.

— Chiar crezi c-ar putea veni la ei ceva peste recif?

— Bănuiesc că-i posibil, în general. E destul de adâncă apa la flux.

— Măcar este limpede.

M-am ridicat în picioare şi-am continuat să-i privesc, cu băutura în mână, cu barca legănându-se sub mine. Puteam vedea forma recifului, felul în care fluxul înspuma apa în jurul colţilor de coral întunecaţi. Patrick prinsese un porcuşor[47] destul de mare, de-un galben viu, iar Bumby se oprise ca să-l ajute să scoată peştele din vârful harponului.

---

[47] Oricare dintre cei 150 de peşti marini din familia *Haemulidae* (*Pomadasyidae*), întâlniţi de-a lungul ţărmurilor, în ape calde şi tropicale. Numele le vine de la grohăitul ca de porc pe care-l pot scoate.

Râdeau amândoi când îl aruncau în bărcuţă, dar acum avea să fie sânge în apă. M-am întors spre Ernest.

— Poate c-ar trebui să mergem mai aproape.

M-a privit ciudat.

— E drăguţ că-ţi faci griji pentru ei.

— Drăguţ? E greu să-ţi pese de oameni. Ajungi să te frământi tot timpul şi să te simţi neajutorat, să speri că vor trăi o veşnicie. Doar că nimeni n-o face.

— Da, asta-i dragostea la tine.

A mijit ochii spre soare, iar apoi a tras ancora, folosind vinciul. Suindu-se pe puntea de comandă, la cârmă, a pornit motorul Lycoming cel mai mic şi, butonând, s-a strecurat până aproape că atingeam bărcuţa, cu partea stângă a lui *Pilar* spre recif, dar nu prea aproape. În tot acest timp, eu am stat cu ochii pe băieţi, gândindu-mă că Ernest probabil avea dreptate. Iubirea venea de la natură cu tot cu riscuri. Dar asta nu însemna că era uşor.

— Îţi convine aşa? m-a întrebat el când a revenit jos, lângă mine, şi ancora fusese lăsată.

— Acum putem vedea totul. Mulţumesc.

S-a apropiat şi m-a cuprins în braţe, sprijinindu-şi bărbia pe umărul meu.

— Da, mămicuţo. Acum putem vedea totul.

Băieţii au înotat în siguranţă toată ziua, părând neobosiţi, şi au prins o grămadă de peşti pe care i-am gătit în seara aceea, după ce ne-am întors la Finca. Peşti seriola, porcuşori şi snapperi roşii pe care şi i-au curăţat singuri – până şi Gigi ştia să cureţe de maţe şi de solzi orice peşte, cu o precizie de chirurg – şi i-am mâncat cu bacon şi ceapă şi cu bucăţi de brânză spaniolă, din cea de care-i plăcea lui Ernest să aibă mereu la îndemână în frigider. Rene a făcut o salată de roşii bună, ca garnitură, şi-o prăjitură cu mere

pudrată cu zahăr, cu câteva linguri de îngheţată de casă alături. A fost un ospăţ pe măsura zilei care se încheia şi-am rămas la masă mult timp după aceea, doar cu lumânările aprinse, de parcă ar fi fost Crăciunul, în timp ce băieţii mi-au spus poveştile lor preferate.

Patrick şi Gigi voiau să vorbească mai ales despre verile în Wyoming şi L-Bar-T, despre cum văzuseră odată un urs negru care băgase spaima în toţi caii. Ernest avea calul cel mai irascibil şi fusese aruncat gardul care îi despicase îngrozitor fruntea. Aveau multe poveşti, majoritatea cu cicatrici, căderi şi julituri zdravene, prin care trecuseră împreună sau separat. Gigi vorbea cel mai tare, înşirând o mulţime de detalii, ca un povestitor înnăscut, dar îmi dădeam seama şi că pentru el era important să se împăuneze cu verile petrecute cu familia, fiindcă mult mai multe dintre ele şi le petrecuse cu dădaca în Key West, singuri în casa de pe Whitehead Street, sau la familia ei, în Syracuse, New York, până când s-a făcut suficient de mare ca să meargă în călătorii.

Toată lumea părea să-i cedeze cu bucurie lui Gigi rolul de povestitor al familiei. Iar el a tot continuat, cu o strălucire în ochi, până când Ernest a preluat rolul, spunând poveşti despre Paris, de când era Bum bebeluş. Despre apartamentul de deasupra fabricii de cherestea, sunetul constant al joagărului, ca un vaiet strident, şi despre mirosul puternic de rumeguş din aer; despre Bumby în cărucior în Jardin du Luxembourg, în zilele răcoroase de toamnă, încălzindu-şi mâinile pe porumbeii doborâţi de Ernest cu praştia; despre cum stăteau în cafenele ca Lipp’s şi Closerie des Lilas şi savurau sorbituri mici de *café au lait* în timp ce Ernest vorbea cu prieteni interesanţi.

— Ai fost un bebeluş parizian cuminte, *Schatz*[48], a zis Ernest. Toată lumea te iubea la nebunie. Erai aşa de frumos, dolofan şi cuminte.

— Spune-i lui Marty de F. Puss, l-a rugat Gigi, iar Bum s-a conformat, descriind pisica persană mare care păzea posesivă coşul împletit în care dormea el când era mic, şi nu lăsa pe nimeni să se apropie.

— A fost o dădacă minunată, a zis Ernest. Mai bună decât acea *femme de ménage* pe care-o aveam.

— Nu chiar, am zis eu. Nu lăsai copilul singur cu pisica.

— Pe naiba nu-l lăsam. Se ghemuia la picioarele lui *Schatz* şi-i ţinea de cald când era răcit şi tuşea. Pisica ar fi atacat pe oricine şi orice, asta-i clar. Ştia de ce se află acolo.

— Acum le-am auzit pe toate.

— A fost cel mai bun prieten pe care l-am avut vreodată, a zis Bum. Ar trebui să ne luăm şi-aici o pisică, nu? Sau să aducem una din Key West. Tu ai mereu pisici pe lângă tine, tata. Mi se pare ciudat să n-ai măcar câteva.

— Am jurat că mă las de pisici, a zis Ernest, cu ochii scânteindu-i şi cu glasul plin de veselie. Mănâncă prea mult.

— Nu te cred, a zis Gigi. Acasă le laşi să-ţi mănânce din mână, chiar la masă.

Gigi s-a întors spre mine, cu chipul însufleţit la lumina lumânării.

— Tata le zice bureţi de iubire. Îţi plac pisicile, nu-i aşa? m-a întrebat.

---

[48] Formulă de alint, însemnând „dragă”, „iubire”, în germană. Aşa îl alintau pe Jack, poreclit „Bumby”, Hemingway şi prima sa soţie, Hadley Richardson.

Mi-am dat seama după glasul lui că era de fapt o rugăminte. Deja spusesem că nu-mi place pescuitul. Poate se gândea că asta e ultima mea şansă să intru în gaşcă, să fiu una de-a lor.

— Da. Foarte mult.

— Atunci e stabilit, a zis el, în mod vizibil foarte uşurat, şi toată lumea a râs.

Ernest scria foarte uşor şi bine cu băieţii în casă. Manuscrisul bătut la maşină avea deja peste patru sute de pagini şi arăta impresionant pe biroul său în timp ce lucra, un turn alb ordonat lângă creioanele ascuţite şi carnetele lui.

Eu încă nu mă puteam gândi la scris şi nu ştiam când voi fi în stare să sper din nou la atâta lucru. Aşa că mă cufundam în fiecare zi, surprinsă de cât de drăguţi erau băieţii cu mine, cu câtă uşurinţă mi se puneau la dispoziţie, la fel cum făceau cu cărţile şi cu jocurile lor – invitându-mă să arunc bănuţi laolaltă cu ei în cutii de conserve pline de noroi sau să mă alătur într-o bătălie hazlie, cu cozi de mătură şi rachete de tenis, sau să-i privesc cum se caţără în manghier şi apoi sar jos, iar şi iar. Am fost şi mai surprinsă de cât de uşor preluam eu rolul de mamă vitregă şi prietenă. Adoram discuţiile mele lungi cu Bumby, sau Bumble, aşa cum începusem să-i zic, când dădeam roată moşiei sau stăteam pe terasă la soare, amândoi îndrăgind să ne îmbibăm de căldură, ca nişte şopârle aurii fericite. Era o companie bună pentru mine când Ernest era ocupat, şi-mi plăcea să-l ascult visând cu privire la viitorul său, gândindu-se la examene de admitere şi întrebându-se unde ar trebui să-şi încerce norocul. Sau poate nici n-o să meargă la facultate?

— Ba sigur o să mergi. Eşti aşa de deştept. Ce altceva să faci?

— Să pescuiesc? La asta-s cel mai bun.

— Să-ţi faci o carieră din pescuit?

— Dacă ar exista un astfel de serviciu, m-aş băga, asta-i clar. Mă gândesc tot timpul la asta, şi chiar visez la toate nuanţele de maro şi de albastru, la curcubee. În Montana sau în Wyoming sau tocmai în Michigan.

— Parcă eşti tatăl tău, i-am zis.

A zâmbit într-o parte, părând încântat.

— Cam da.

— E frumos din partea ta că eşti prietenul meu, l-am tachinat, când încă n-am prins nimic. Muştele alea de pescuit din cutie mi se par toate la fel. E ceva impardonabil, nu-i aşa?

— Încă mai poţi învăţa. Oricine poate. Şi doar n-o să te ascult la denumiri sau chestii din astea. Ce naiba, nici măcar nu trebuie să folosim muşte, putem folosi lăcuste.

— Eşti bun, i-am zis.

Şi exact asta simţeam, ăsta era adevărul. Strălucea de bunătate, de fineţe a caracterului. Ce băiat remarcabil făcuseră Hadley şi Ernest! Apoi am zis:

— Sunt teribil de bucuroasă că avem ocazia să ne cunoaştem.

— Şi eu. N-am mai văzut niciodată o femeie care să-i ţină piept lui tata, cum faci tu, şi să se poarte firesc, să fie ea însăşi.

— Eu îi ţin piept?

Mă simţisem micşorându-mă de când se lansase *Un câmp rănit* şi asta mă tulbura. Curând trebuia să găsesc cumva o cale să merg înainte.

— Aşa se pare. În tot cazul, cred că de asta te şi place aşa.

Mi-a aruncat o privire rapidă, dintr-odată intimidat.

— Sper că e-n regulă să zic asta.

— Bineînţeles, i-am zis, mulţumită în sinea mea de ceea ce observase. Mie poţi să-mi spui orice.

— Şi îmi mai place ceva. Tocmai îi ziceam lui tata că n-am mai cunoscut niciodată o femeie care e aşa de drăguţă şi înjură.

— Ha! am simţit cum izbucnesc în râs, încântată, dar şi uşor îngrozită. Te rog să nu-i spui mamei tale.

— Sigur.

Acum roşea, aşa cum fac băieţii, nişte dungi de-un roz aprins brăzdându-i obrajii pe verticală.

— Şi mama mai înjură, din când în când. Şi oricum, cred că i-ar plăcea şi ei de tine.

Hadley fusese îngerul din tinereţea lui Ernest, cel mai bun lucru din anii petrecuţi de el la Paris, şi pierderea pe care o regretase cel mai tare. Încă strălucea puternic în mintea lui, aşa cum poate străluci doar trecutul. Şi deşi nu-mi dădeam seama dacă eram suficient de importantă încât să pot da mâna cu ea fără să mă simt ameninţată, îmi plăcea mult faptul că Bum încerca să ne poziţioneze una lângă alta, chiar fără cuvinte.

— E frumos că spui asta, i-am zis. E nespus de frumos.

49

După plecarea băieţilor, am hotărât să mă arăt mai curajoasă decât mă simţeam în realitate şi m-am închis în biroul meu, decisă să încep ceva nou. Am găsit într-unul dintre carnetele mele câteva fraze despre Finlanda care-

mi plăceau, şi-am început să le transform într-o povestire despre o jurnalistă americană aflată în vâltoarea Războiului de Iarnă. Era plăcut să mă aflu iarăşi în ţara aceea, aşa cum era ea înainte de capitulare. Aproape ca şi cum acesta ar fi fost felul meu de-a omagia locul şi de a-l reînsufleţi, măcar un pic, pentru o scurtă clipă.

— S-ar putea numi „Portretul unei doamne”, i-am spus lui Ernest referitor la povestire, într-o după-amiază, după ce lucrasem bine.

— Mă bucur că te-ai întors la treabă, Iepure. Dar mă şi îngrijorez un pic. Subiectele tale sunt foarte sumbre. Nu astea erau reproşurile absurde primite pentru *Un câmp rănit*?

— Lumea nu-i un loc tocmai vesel în perioada asta, am sărit. Sau n-ai băgat de seamă? Numai lucruri sinistre se întâmplă de ani de zile. Şi eu ar trebui să scot din joben o povestire veselă?

— Hei, hei. Sunt de partea ta, ai uitat? Doar că nu vreau să fii etichetată ca o scriitoare care scrie doar aşa.

— Ştiu, i-am răspuns, dar ceva din tonul lui mă zgândărise.

El ştia mai multe despre scris, bineînţeles. Poate ştia şi cum ar trebui să arate cariera mea, mai bine decât ştiam eu. Dar ca să pot să fac faţă şi să progresez în continuare prin propriile forţe, trebuia să fac ce simţeam eu că e bine. Aveam nevoie de iubirea lui. Aveam nevoie de sprijinul lui şi mai mult decât atât, dar cel mai periculos lucru pe care îl puteam face era să mă schimb pentru a primi ştampila de aprobare din partea lui. Doar nu se aştepta la aşa ceva de la mine, nu-i aşa?

În perioada asta, Ernest ţinea un regim strict, cu muncă şi cam atât. Renunţase la băut şi avea grijă la dietă, se

cântărea în fiecare dimineaţă şi apoi nota cu creionul numărul pe perete, deasupra cântarului. Toate astea pentru a putea avansa tot mai adânc în carte. Uneori era de parcă voia să se închidă în pagini ca într-o altă piele. Încetase să-mi mai povestească scenele la care lucra, despre personaje sau despre pasajele cu dialog. Înţelegeam de ce nu putea, fiindcă numai când îi dai unei cărţi tot ce ai, atunci îţi dă şi ea înapoi, şi încă cu vârf şi îndesat. Dar casa devenise un loc singuratic.

Între timp, începuse sezonul musonului şi fiecare zi venea cu ploi torenţiale. Ca la un semn, acoperişul a devenit spongios şi a început să se lase periculos. Tencuiala din sufragerie se desprindea de la umezeală şi cădea pe podea cu un plescăit. Peste tot erau găleţi şi prelate, ghemotoace de ziare ude fleaşcă şi mopuri inutile.

La începutul lui iunie, m-am întâlnit cu mama în New York, la Carlyle, după ce i-am zis lui Ernest că aveam nevoie pur şi simplu de o săptămână de soare şi de compania ei, însă vremea era de fapt doar un simbol pentru ceea ce mă sâcâia. Europa se afla în război de nouă luni şi, deşi Anglia şi Franţa declaraseră ambele război Germaniei după ce Hitler invadase Polonia, abia acum lucrurile deveneau grave pentru mulţimea de naţiuni implicate. Un atac în toată regula fusese lansat de curând de nemţi asupra Franţei şi Ţărilor de Jos. Olanda, Danemarca şi Norvegia fuseseră cucerite aşa de rapid, de-ai fi zis că erau făcute din hârtie, nu din carne şi oase.

Oricât de cumplită era situaţia, îmi făcea bine să fiu lângă mama. Ea fusese mereu Steaua mea Polară, însă nimic nu mă ajuta pe termen lung. În fiecare zi, titlurile erau şi mai cumplite decât precedentele. Naziştii traversaseră fluviul Meuse, străpunseseră Linia Maginot şi

îşi croiau drum în forţă spre sud, prin Ardeni. Franţa era condamnată să cadă.

Îmi rodeam unghiile până la sânge şi nu voiam să ies din camera de hotel, dar mama insista să mă scoată la plimbare. Am mers pe Madison Avenue încet, braţ la braţ, preţ de douăzeci de cvartale. După ce-am traversat Central Park în apropiere de North Meadow, am pornit înapoi, de parcă străbătând oraşul pe jos l-am fi putut feri de vreun rău.

Dar răul a venit şi aşa. Beam ceai la Algonquin când am auzit ştirile, şi am rămas acolo, ca paralizate, în vreme ce ospătarii au dispărut, ceaiul ni s-a răcit şi sendvişurile cu creson ni s-au veştejit. Germanii o făcuseră. Tancurile intrau în Paris.

Lumea era pe mâinile unor nebuni şi Roosevelt tot nu intervenea. A îngheţat toate activele americane ale Puterilor Axei. Ţinea discursuri prin care condamna fascismul şi agresiunile, pledând sonor şi vehement, dar repetând aceeaşi veşnică replică. America nu avea să intre în acest război decât dacă era atacată.

Când m-am întors într-un suflet în Cuba, luând-o şi pe mama cu mine, mă aşteptam să-l găsesc pe Ernest lipit de aparatul de radio, dar noi nu mai aveam aşa ceva. Se descotorosise de el.

— Nu cred că vorbeşti serios, m-am repezit la el. Naziştii mărşăluiesc pe Champs-Élysées.

— Şi cine-şi doreşte să urle tragedia şi dezastrul la ei de pe propria verandă?

— Tragedia şi dezastrul se întâmplă. E iresponsabil să stai atât de izolat. Poşta face patru zile.

— Aş vrea să facă o săptămână. Mă distrage aşa de rău.

Nu-mi venea să cred.

— Asta-i de parcă ai zice că te distrage alarma de incendiu când flăcările îţi cuprind peretele!

— Ascultă, dacă vine vreo armată şi-mi dărâmă uşa, jur pe Dumnezeu c-o să lupt să salvez ce-i al meu. Nu ignor nimic. Iau poziţie.

Îmi dădeam seama că mama era stânjenită de cearta noastră, dar chiar şi aşa tocmai mă pregăteam să mă lansez în alt atac când ea a intervenit.

— Şi prânzul? Sunt lihnită.

— Se pare că fiica dumneavoastră îmi vrea ficatul, a sărit Ernest.

— Da, dar eu mă gândeam la stridii, a răspuns mama, pe fază, iar noi am râs nervos.

Până la urmă, a trebuit să recunosc că dedicarea totală a lui Ernest pentru cartea asta a lui despre război, în timp ce lumea continua să vuiască la nesfârşit, chiar *era* felul lui de-a lua poziţie. Îmi venea greu să fiu de acord cu el, poate că n-aveam să fiu niciodată, însă trebuia să-i respect munca în sine. Începuse iarăşi să-mi arate pagini şi erau splendide, mai bune ca orice scrisese sau avea să scrie vreodată. Max Perkins stabilise data de publicare în octombrie, aşa că celor de la Scribner's le trebuiau paginile azi, dacă nu ieri.

Între timp, băieţii veniseră în vizită şi plecaseră iarăşi, iar zilele ne erau copleşite de arşiţa verii. Dimineaţa lucram la povestirile mele, înotam cu mama în piscina cu apă sărată, iar apoi ne duceam în oraş. Acum eram nevoiţi să o facem, ca să aflăm şi noi nişte ştiri.

Într-o după-amiază, abia ce ne luaserăm câteva ziare la Floridita, când a intrat un om pe uşa restaurantului. Arăta ca orice alt *gringo* pe care-l puteai vedea în Havana, cu o mică excepţie. Purta o uniformă de nazist proaspăt făcută,

cu curele de piele şi epoleţi, trese cu dungi strălucitoare, caschetă înaltă şi ţeapănă şi cizme negre ca smoala. Dar privirea ţi se ducea într-un singur loc – acolo, pe braţul stâng, unde o zvastică strălucea intens, de-un roşu aproape sângeriu.

M-am întins pe sub masă după mâna mamei, fiindcă rămăsese absolut împietrită.

— E-n regulă, i-am zis foarte încet. Eu şi cu Ernest l-am mai văzut. Sunt ceva nemţi în Havana.

M-a privit tăios şi mi-am dat seama cu precizie ce gândea. *Ăsta nu-i un neamţ pur şi simplu.*

Acum el stătea în picioare la bar, pe jumătate întors, cu o cizmă pe balustradă, zicându-i ceva chelnerului. Între timp, ne sosise mâncarea, dar mama abia dacă se putea atinge de ea. Nu-mi aminteam s-o fi văzut vreodată reacţionând atât de puternic. După ce el a plecat, în sfârşit s-a aplecat spre mine şi mi-a şoptit, de parcă omul ar fi avut informatori în încăpere sau s-ar fi putut întoarce:

— Nu-mi vine să cred că cineva poate să umble aşa.

— Păi, vor să insufle teamă. E foarte eficient.

— Îmi displace, a zis ea simplu. Îmi displace totul la războiul ăsta.

— Uneori mă rog să-l lovească un trăsnet pe Hitler. S-ar rezolva atât de multe.

Ea a părut să se agite din cauză că spusesem cu voce tare un asemenea lucru, dar zău, la ce altceva te puteai gândi? Un fulger, o tornadă sau un taifun uriaş care să radă totul, vreo catastrofă naturală foarte clară şi puternică, servită chiar la uşa lui. N-ar fi rezolvat totul, dar ar fi fost un început.

Când am ajuns acasă, i-am zis lui Ernest ce se întâmplase, încercând să-i explic ce supărată fusese mama.

— Ziceai c-a văzut un lup mergând în două picioare. Poate că noi ne-am obişnuit cu ei pe-aici, dar asta-i o greşeală. Când nu mai remarci urâţenia. Poate c-ar trebui să scriu ceva despre ei.

— În loc de povestirile tale? Dar credeam că-ţi plac.

— Îmi plac. Dar nu vreau să-mi trag o pătură peste ochi, şi mai ales nu aici, unde locuiesc.

Mă gândeam la cum era să fii în Franţa sau în Anglia când cădea Cehoslovacia, şi la cum un nazist în ziarul pe care-l citeai nu era acelaşi lucru ca unul în restaurantul unde mâncai.

— Azi, când eram cu mama, mi-am amintit cum atunci când vezi ceva cu adevărat, cu ochii tăi, asta poate schimba felul în care simţi. Te poate schimba *pe tine*.

— Da. Dar nu te schimba prea mult, Iepure.

— Ce vrei să spui?

— Mă întrebam doar dacă nu cumva te gândeşti că nu-ţi mai e de-ajuns să fii aici. Dacă nu cumva vrei să iei parte la acţiune.

Avea dreptate. Începusem să mă gândesc nedesluşit cum ar fi să mă duc în Franţa, doar pentru scurt timp, să mă implic şi să mă confrunt cu acele lucruri, şi poate să scriu un articol, două care să conteze pentru cineva. Dar n-aş fi făcut decât să-l rănesc dacă aş fi recunoscut atâta lucru, şi nu era deloc momentul potrivit.

— Nu, i-am zis, iar apoi am căutat să-i spun ceva adevărat. Iubesc viaţa noastră.

Deşi mă întrebasem adesea dacă Ernest o să scrie la nesfârşit la cartea asta, finalul a venit în cele din urmă. A aruncat podul în aer şi a încheiat cu Robert Jordan, iar acum era stors şi golit de parcă omorâse şi-o parte din el însuşi. Şi chiar aşa şi era, căci Jordan făcuse parte din el mai tare decât aveau să facă vreodată majoritatea oamenilor adevăraţi din viaţa lui.

S-a dus la New York ca să fie pe-aproape când au ieşit şpalturile. Stătea la Barclay şi trudea din greu, în valul de arşiţă care lovise mare parte din ţară atunci. Mi-a scris zicând că ar trebui să mi-l imaginez în pijama, într-o băltoacă de sudoare şi efort, cu ventilatorul rotindu-se încontinuu. De câte ori termina de revăzut redactarea şi corectura pe un capitol din carte, acesta era luat şi dus iute la Scribner's de un curier care se afla deja în preajmă, iar apoi mai departe la tipografie – patruzeci de capitole cu totul, fiecare dintre ele dragi de parcă ar fi fost copiii lui. În fiecare zi se grăbea să fie cu un pas înaintea zeţarilor. Dar îmi dădeam seama că îl şi înviorau toată graba şi aşteptarea, fiorul termenului-limită.

Când a terminat, cu ochii înceţoşaţi şi istovit, a luat trenul până la Miami şi apoi avionul Pan Am Clipper până la Havana. L-am aşteptat la avion împreună cu mama şi, deşi se vedea limpede cât de epuizat era, avea şi un aer victorios evident. Ţinea contractul de la Scribner's în buzunarul cămăşii, iar acesta era extraordinar – promitea un procent de douăzeci la sută din exemplar odată ce atingea douăzeci şi cinci de mii de exemplare vândute – nişte drepturi de autor aproape nemaiauzite. Clubul Cartea Lunii amuşina deja cartea pentru selecţia lor din octombrie, iar dacă avea să fie aleasă, atunci ei urmau să tipărească pe loc o sută de mii de exemplare, şi-apoi să te

ţii. Scribner's intenţiona să folosească toate vitrinele sale de pe Fifth Avenue ca să expună cartea şi deja se vorbea şi despre vânzarea drepturilor de autor pentru realizarea unui film la Hollywood, cu Gary Cooper în rolul principal.

Eram încântată pentru Ernest, chiar eram. Dar mă zgândărea să văd covorul roşu întins pentru o carte care încă nici nu fusese publicată. Şi eu fusesem la fel de dedicată cărţii mele, *Un câmp rănit*, iar ea dispăruse în eter aproape imediat. Pusesem tot ce aveam mai bun în mine în paginile acelea, însă în loc de victorie sau de un sentiment de realizare personală, eu o luasem în barbă. Încă mă durea faptul că munca pe care o iubeam şi pentru care suferisem putea fi tratată cu atâta superficialitate. Mă înfuria foarte tare că până şi puţinele cronici bune pe care le primisem fuseseră eclipsate de povestea mai detaliată, că sunt noua iubită a lui Ernest. Dar nu ştiam cum să-i spun toate astea, mai ales acum, când cartea lui se anunţa a fi cel mai mare roman al anului şi poate cel mai important lucru făcut de el vreodată.

Şi începeam să-mi dau seama cu claritate ce însemnau mai exact toate astea. Cartea deja strălucea cu o incandescenţă rarisimă, pentru care majoritatea scriitorilor ar fi ucis – să stea în lumina aceea măcar pentru o clipă. Era o stea întunecată şi lucitoare, care îşi crea propria atmosferă şi gravitaţie. Era cel mai important lucru din vieţile noastre.

Acum, că terminase de scris, Ernest îşi putea îndrepta din nou energia spre alte lucruri, cum ar fi să o sâcâie pe Pauline în legătură cu ultimele detalii ale divorţului şi să vorbească despre căsătoria noastră, la care se gândea tot mai mult. Eu ştiusem dintotdeauna că asta se va întâmpla în cele din urmă, şi consumasem multă energie dorindu-mi

ca grijile legate de Pauline să se termine în sfârşit, ca să putem fi împreună cu totul, fără nici un fel de bariere sau conflicte. Dar acum, când căsătoria noastră părea iminentă, era ciudat şi surprinzător că începeam să simt nelinişte şi o spaimă crescândă. Nu le înţelegeam prea bine, iar asta mă tulbura şi mai tare.

Ernest nu părea să observe – era prea prins în vârtejul lui – dar mama, da. Când am dus-o cu maşina la Havana, de unde avea să ia feribotul până în Fort Lauderdale, mi-am dat seama imediat că voia să-mi spună ce gândea.

— Dacă ai ezitări, ar trebui să le iei în considerare. Nu degeaba eşti înzestrată cu intuiţie.

— Nu vreau să-l pierd.

— Nu-ţi sugerez să-l părăseşti. Bucură-te de răgaz. Ăsta e paradisul... Îmi dau seama. Dar paradisul nu durează niciodată.

— Te rog, nu spune asta. Nu acum. Şi-aşa mă simt destul de fragilă.

— Păi, spune-mi ce te îngrijorează. Ce vrei?

— Îl vreau pe el, dar el este o adevărată forţă a naturii. Smulge şi atrage totul în orbita lui, şi etanşează toate colţurile şi orice cale de scăpare. O face fără să-şi dea silinţa şi fără să fie conştient aproape deloc. Şi cartea asta. O fi încheiat el cu scrisul acum, dar lucrurile nu se termină, nicidecum. Vine un fel de val. Îl simt.

— Inima ta ce-ţi spune?

— Păi asta-i chestia. Mi se pare că am două inimi, când vine vorba de Ernest, şi cel puţin două minţi.

— E un om mare, asta e clar. Dar aşa eşti şi tu, draga mea. Nu te vinde uşor. Eşti mai puternică decât oricine. Şi poţi să faci faţă la orice s-ar întâmpla.

— Te iubesc, ştii? am zis şi am sărutat-o. Eşti sigură că nu poţi să mai rămâi?

Tot restul zilei am rumegat la gândurile mele. Ernest avusese deja două soţii, ambele femei puternice, dacă era să dau crezare poveştilor lui. Şi totuşi, ele nu fuseseră destul de puternice – sau iubirea lor nu fusese. Oricum, sfârşitul venise, trist şi irevocabil. Oare eu puteam să-l îndur, dacă asta ne rezerva soarta şi nouă? Oare eu puteam îndura să plec înfricoşată, fără ca măcar să încerc?

— M-am gândit, mai am nevoie de timp, i-am zis în cele din urmă lui Ernest, după ce-am tot rotit întrebările în gând şi n-am ajuns la nici un răspuns.

Intenţionasem să fiu delicată, dar Ernest s-a zburlit chiar şi aşa.

— Dar zău că te pricepi să răneşti un tip.

— Exact asta încerc să *nu* fac, am protestat. Te iubesc, vreau doar să fiu sigură că ăsta e lucrul corect şi cel mai înţelept.

— Înţelept? De când are iubirea de-a face cu asta?

Avea un ton batjocoritor şi gura i se înăsprise, părea aproape crudă în lumina asta.

— Căsnicia nu-i ora de ştiinţe, să ştii. Nu e ceva ce se poate explica raţional. Şi, în tot cazul, mi se pare că-mi vorbeşti foarte rece. De fapt, îmi pari calculată.

— Of, Iepure, nu. Nici gând. Vreau doar să fiu rezonabilă şi să mă ascult.

— Atunci, distracţie plăcută, a zis el sec. Eu am ascultat destul.

S-a dus la culcare, trântind uşa după ce-a intrat în camera noastră.

Mă temeam să duc lucrurile mai departe, aşa că am rămas trează până târziu, cu cuvintele cărţii mele plutind

în lumina slabă. Mi-am turnat un scotch mic, apoi altul mai mare, iar în cele din urmă m-am prăbuşit în pat după ora două, ameţită şi posacă.

Dimineaţa n-am auzit când s-a sculat, dar bănuiesc că înainte de ivirea zorilor. Când m-am trezit eu, aveam o scrisoare groasă pe noptieră, în care îmi spunea ce devastat era şi că-l dezamăgisem exact când avea nevoie mai tare de mine. Restul era greu de citit, mai ales când scrisoarea începea să înşire toate felurile în care ar fi trebuit să-i fiu recunoscătoare fiindcă mă ajutase în privinţa carierei. Până şi-n Spania mă ajutase, scria, crezând în munca mea cu mult înainte de-a crede eu însămi. Citise fiecare cuvânt din *Un câmp rănit* de zece ori şi mă încurajase să scriu povestirile. Apoi zicea că dacă sunt sigură că nu vreau să ne căsătorim, ar trebui să i-o spun limpede acum. El avea să fie nevoit să o ducă pe *Pilar* pe continent în septembrie, iar asta avea să-i acorde o sută cincizeci de kilometri şi-o grămadă de timp liber în care să se gândească la cât de oribil de răvăşit era. Asta dacă mai reuşea să ajungă pe continent. Poate că de data asta n-avea să reuşească.

Ţineam scrisoarea, care părea să tremure şi să fumege în mâinile mele. Erau acolo absolut toate stările lui, toate faţetele lui bine expuse – dusul cu vorba, ameninţarea, cultivarea vinovăţiei. Însă toate astea nu acopereau decât foarte vag o profundă singurătate şi teama. Vedeam bine şi înţelegeam că toate lucrurile cumplite pe care mi le spunea nu făceau decât să indice clar faptul că nu voia să mă piardă. Nu voia să ne piardă pe noi. Până la urmă, nici eu nu voiam asta. Nu încercam să mă îndepărtez, ci doar să am grijă să nu fiu atât de absorbită de el – de lipsurile şi nevoile lui, de prietenii lui, de poftele lui. De cărţile lui.

Cărţile *lui*, care străluceau, se înălţau şi vuiau în lume în timp ce ale mele se împleticeau, cu toate încurajările lui.

M-am îmbăiat şi m-am îmbrăcat încet – încă mahmură de la scotch şi de la gândurile mele şi mai încâlcite, precum şi de la ceea ce ştiam că sunt pe cale să fac.

L-am găsit la masă citindu-şi maldărul de corespondenţă şi, deşi am aşteptat să ridice privirea, el a continuat să spintece scrisorile cu furie, tăindu-le sigiliile cu cuţitul de scrisori, în nişte izbucniri de violenţă mici, dar hotărâte.

M-am forţat să mă apropii chiar şi aşa, cu gresia rece sub tălpile goale, cu ochii scăldaţi în lacrimi reţinute.

— Nu pot să te pierd, Iepure. Nu vreau. Ar fi tâmpenie pură şi eu nu-s vreo tâmpită. Vreau să ne căsătorim.

El s-a uitat în sfârşit la mine, cu o privire lipsită de viaţă şi nezdruncinată.

— Nu te cred.

— Te rog, nu mă pedepsi. Mă pedepsesc eu şi singură destul.

Atunci şi-a oprit mâinile, îmbunându-se infim, totuşi îmbunându-se. Ştiam că acum o să mă asculte şi-o să mă ierte că l-am rănit, dar parte din mine era supărată din cauză că îi căutam iertarea aceea – din cauză că cedam –, când eu nu încercasem decât să-mi ascult propriile îndoieli cât se poate de reale. Iar îndoielile erau încă acolo, absolut neschimbate.

— Suntem amândoi foarte independenţi, am zis cu câtă blândeţe puteam, obişnuiţi să facem numai cum vrem noi. Cum o să se rezolve asta?

— Eu nu simt niciodată că m-ai încurca în vreun fel, a zis, fără să înţeleagă unde băteam. Tu faci ca totul să fie mai bine.

— Nu cunosc nici o căsnicie fericită. Nici măcar între iubiţi care ştiu să facă compromisuri.

— Atunci o să ne facem propriile noastre reguli, şi la naiba cu ceilalţi. Suntem cel mai bun lucru posibil şi-o să fim putred de fericiţi, de n-o să ne mai suporte nimeni. Abia de-o să putem noi suporta. O să vezi.

Cum, cum, cum ar putea să meargă? ar fi trebuit să strig. *Tu eşti soarele şi eu sunt luna. Tu eşti fierul şi eu sunt oţelul. Nu ne putem îndoi şi nu ne putem schimba.* În schimb, m-am dus la el. Mi-am lăsat capul pe umărul lui larg şi imposibil, am încuviinţat şi l-am sărutat, reprimându-mi toate îndoielile şi spaimele. Înţelepciunea.

— Te iubesc atât de mult, am zis.

51

Când s-a lansat, *Pentru cine bat clopotele* a avut parte de cronici care nu erau doar elogii, ci de-a dreptul deliruri. Nici măcar criticii cei mai căpoşi n-au putut nega forţa realizării lui Ernest şi impresia puternică lăsată de carte. *The Atlantic* o numea „ceva rar şi frumos”, plină de „forţă şi brutalitate”. *The New York Times* zicea că era lucrul „cel mai total, adevărat şi profund” scris vreodată de Ernest. *The Saturday Review* o considera „unul dintre cele mai bune şi mai substanţiale romane ale ultimului deceniu”. Însă recenzia care a părut să-l bucure cel mai mult pe Ernest, şi cea care a răsunat de-a lungul întregii toamne, a fost a lui Edmund Wilson. Vreme de ani de zile, la mai multe cărţi, el îşi exprimase public dezamăgirea faţă de scrisul lui Ernest şi de Ernest ca persoană, din câte se părea, dar acum era la fel de categoric în trâmbiţarea

laudelor, spunând că „Hemingway artistul este iarăşi cu noi; şi e de parcă am fi regăsit un vechi prieten”.

Fiindcă observam totul aşa de aproape, n-aveam cum să nu remarc felul în care succesul acestui roman ajuta la vindecarea tuturor celorlalte dezamăgiri editoriale. Rănile dispăreau, desprinzându-se ca nişte solzi de fier – şi nu fiindcă toţi adorau cartea, deşi şi asta era minunat, ci fiindcă el singur îşi tratase suferinţele. Vreme de aproape un deceniu, fusese acuzat că are o atitudine machistă, că scrie o proză care zici că poartă păr fals pe piept – aşa cum îi reproşase cu multă răutate Max Eastman negru pe alb, ca să citească întreaga Americă. Dar Ernest ştia că mai are multe înăuntrul său şi se dusese în Spania ca să şi le descopere, să acceadă la acea experienţă crudă şi fundamentală despre care ştia că îl va readuce la viaţă ca scriitor. Şi funcţionase minunat. Scrisese exact cartea care avea să-l propulseze rapid dincolo de orice alte îndoieli ale criticilor cu privire la abilităţile lui, dar şi să-i domolească demonii din propria minte.

Nu era rău nici că volumul se epuiza rapid de pe rafturi.

— Ca nişte daiquiri reci ca gheaţa în iad, zicea Ernest despre cifrele de vânzare trimise de Max Perkins.

— Exact cum trebuie să fie când zeii chiar sunt de partea ta. Acum poţi să te odihneşti.

— Nici o odihnă. E vremea să mă distrez.

Când am ajuns noi în Sun Valley, era plin sezon. Campania de publicitate părea să fi funcţionat, căci cabana era înţesată de persoane importante şi vedete. Arăta ca un platou de filmare, pe bună dreptate. Nimeni nu vorbea despre Hitler sau despre ultimul dezastru auzit la radio – sau despre orice altceva, de fapt, ci doar despre filmele pe care tocmai le văzuseră, le făcuseră, ori pe care

voiau să le facă. Totul mi se părea incredibil de superficial şi obtuz, însă de vreme ce Hollywoodul se arăta tot mai interesat de adaptarea cărţii lui Ernest pentru ecran, acesta fiind singurul lucru la care se mai putea gândi el acum, mi-am dat seama că trebuie să-mi ţin părerile pentru mine.

Dorothy Parker spera să scrie scenariul.

— Doar peste cadavrul meu, a spus el când ea nu-l putea auzi.

— Scrie foarte inteligent, am zis eu, mai îngăduitoare.

— Adică exact opusul a ceea ce se presupune că trebuie să fie valoros.

— Da, am căzut eu de acord, gândindu-mă în sinea mea că Sun Valley nu prea era locul în care să aduci măcar vorba de valoare.

Într-o zi a sosit Gary Cooper, cu prea frumoasa şi prea dichisita lui soţie, Rocky. Toată lumea îl considera pe el câştigătorul sigur al rolului lui Robert Jordan, însă rolul Mariei încă era disponibil.

— Ce ziceţi de Ingrid Bergman? a sugerat Cooper la o băutură.

Când se apleca spre paharul de martini care dădea pe dinafară, sacoul de la costum îi urma fiecare mişcare, iar privirea mea îl urmărea cu admiraţie. Ernest purta aceeaşi cămaşă zile în şir. Aproape că uitasem cât de bine poate arăta un bărbat în hainele potrivite. Cooper ar fi arătat şi mai bine dacă ar fi ştiut să tacă, însă el şi Ernest abia ce se porniseră.

— Dar ce-aţi zice de Marty în rolul ăsta? a întrebat Ernest. Ea e Maria cea adevărată.

— Dar ce treabă am eu cu actoria?

— O să fii excelentă. O s-o interpretezi direct, simplu şi veritabil.

Rocky m-a privit în treacăt. Purta pălărie cu voaletă şi o haină de zibelină strălucitoare, pe buze avea o pată de-un roşu intens.

— Hm... Cine-ar mai fi? Garbo ar fi minunată.

— Cu genele alea false? Nu mi-o pot închipui.

Ernest i-a făcut semn chelnerului, cu două smucituri iuţi ale mâinilor prin aer. Aveam paharele încă pline pe jumătate, dar aşa mergeau lucrurile acum, că Ernest nu scria. Nu se mai stătea cu ochii pe ceas. Mahmureala nu se mai punea la socoteală dacă puteai dormi toată ziua următoare.

— Atunci fără gene false, a zis Cooper pe-un ton calm.

Totul era calm la el, trebuia să recunosc, însă discuţia a continuat în felul acesta ore în şir, monotonă, seacă şi artificială. Nu mai puteam să ascult.

— Chiar contează filmul atât de mult? l-am întrebat pe Ernest mai târziu. Cartea în sine e minunată, de una singură.

— N-o să strice banii, a zis el. Ştii că Pauline o să-mi ia pensie alimentară cu rigurozitate până mor. Şi taxele pe care le plătesc sunt deodată aşa de strigătoare la cer, încât s-ar putea să am nevoie de-un garou.

— Bine, bine. Numai că eu cred că scriitorii care fac ce vrea Hollywoodul sfârşesc blegiţi şi fără coloană vertebrală. Prea îndopaţi. Te rog să-mi spui că tu n-o să te laşi prins aşa în toate astea. N-aş suporta.

— Nu cred c-aş putea, după ce i s-a întâmplat lui Scott acolo.

Se referea la Fitzgerald. Toată lumea ştia că imediat după ce se angajase la MGM nu mai scrisese aproape

nimic şi se transformase într-o copie tristă şi moale a sa, bând întruna şi străduindu-se prea tare să fie pe placul tuturor, uitând cu totul ce anume îl mânase să scrie şi ce conta cu adevărat. Nu-mi puteam imagina ceva mai tragic.

Dar chiar şi dacă Ernest se gândea în sinea lui la Scott ca la o poveste cu morală, din clipa în care ne aflam printre alţi oameni se grăbea să fie primul cu băutura în mână, vorbind mai tare şi mai apăsat ca toţi ceilalţi, şi n-o lăsa mai moale nici măcar la primele ore ale dimineţii, când eu abia îmi mai puteam ţine capul ridicat. Bârfele nesfârşite, whiskey-urile cu sifon în pahare înalte şi meniurile complicate mi se păreau o nebunie, ca nişte îngeri dansând sălbatic în vârful unui ac, în timp ce lumea largă era cuprinsă de haos.

Odată ce-a cucerit Franţa, Hitler şi-a întors privirea peste Canal şi şi-a trimis bombardierele să roiască deasupra Londrei, într-un atac pe care-l vom cunoaşte mai târziu drept *The Blitz*[49]. În septembrie şi octombrie atacurile au continuat noapte de noapte, săptămână după săptămână, decimând populaţia oraşului, în timp ce noi jucam tenis în perechi, pescuiam şi ne plângeam că vine ploaia. Nu-mi venea să cred.

Am încercat să lucrez la povestirile pe care le adusesem cu mine, dar îmi era greu să mă concentrez. Nu mă puteam aduna când ştiam câte se întâmplă şi simţeam că sunt tot mai iritată. Dar Ernest nu voia să audă de temerile şi neliniştile mele. Îşi câştigase pauza, insista el. Nu puteam să ne vedem şi noi de vacanţa asta?

---

[49] *The Blitz*, bombardarea continuă a Regatului Unit de către Germania nazistă în perioada septembrie 1940 – mai 1941.

În cele din urmă, au venit băieţii şi-au salvat situaţia. Când s-au oprit ploile, am organizat o lungă excursie călare pe râul Salmon, mergând cu caii pe cărări treizeci şi şapte de kilometri, în vreme ce culorile toamnei explodau şi apoi sângerau, iar aerul era crocant ca un măr. Nu mă dădusem niciodată în vânt după dormitul la cort, dar băieţii făceau ca totul să fie mai frumos, până şi dormitul pe jos. Gigi ne-a învăţat un joc de cărţi complicat, de jucat seara la foc, iar Patrick a citit cu voce tare fragmente din *Chemarea străbunilor*, cu atâta emoţie şi sensibilitate, încât mi s-a pus un nod în gât.

Bumby era mai tăcut ca de obicei, de-a dreptul gânditor. Avea să împlinească şaptesprezece ani în curând şi tocmai intrase în ultimul an la liceu, dar încă nu ştia către ce să se orienteze, sau de ce să-i pese, în afară de pescuit şi de câte-un rol ocazional într-o piesă a şcolii.

— Nu trebuie să fii aşa de sigur că ai nevoie de facultate, i-a spus Ernest. Cel puţin, nu imediat. Poţi să lucrezi un timp, nu? Să te dumireşti ce vrei?

— Sigur, a încuviinţat Bum. Aşa aş avea mult mai mult timp pentru prins păstrăv curcubeu.

— Clar. Până la urmă, n-ai decât o viaţă, din câte ştiu. De ce să nu profiţi cât poţi?

— Războiul ar putea să ajungă aici şi să dea planurile tuturor peste cap, i-am avertizat eu.

Chiar în acea săptămână, Japonia se alăturase Puterilor Axei, semnând un tratat care spunea că un duşman al oricăreia dintre ţările acestei alianţe devenea duşmanul tuturor. A fost un moment hotărâtor. America evitase conflictul până în acest moment, dar acum părea evident că vom fi nevoiţi să intrăm în luptă din clipă în clipă.

Japonia era cumplit, bizar de aproape de Pacificul de Sud, unde noi aveam o prezenţă militară puternică.

— Încă n-a ajuns aici, a spus Ernest.

— Cred c-aş fi un soldat destul de bun, a zis Bum, iar eu am simţit cum mă străbate un fior rece din cap până-n picioare.

— Să nu te faci mare înainte să fie cazul, i-am spus. Nici măcar cu un minut înainte.

Cu cât petreceam mai mult timp cu băieţii, cu atât mă simţeam mai norocoasă că am această şansă. Asemenea tatălui lor, şi ei se lăsau în voia naturii, extraordinar de însufleţiţi de ceea ce făceau – pescuitul de păstrăv, mersul prin iarba de mare, vânătoarea raţelor sălbatice în zbor. Ernest îi învăţase cum se procedează, aşa cum îl învăţase şi pe el tatăl lui – unde să stea, cum să ţină cuţitul, cum să păşească în iarbă fără un sunet –, dar le lăsase şi suficient spaţiu ca să facă şi propriile lor descoperiri şi greşeli. Îi lăsa pe ei să dea lovitura finală, chiar dacă ratau. Se ducea mai în aval, pentru ca unul dintre ei să poată ocupa poziţia cea mai bună când pescuiau la muscă. Îi asculta atent – toate poveştile lor, toate aranjamentele lor amuzante şi glumele spuse de-atâtea ori. Iar când îl vedeam aşa, împreună cu ei, într-o formă maximă, mă simţeam vinovată şi necredincioasă fiindcă mă îndoisem de el. Viaţa pe care mi-o făuream alături de Ernest şi de băieţii lui era una bună. Şi eram pe cale să mă căsătoresc, nu? Să fac toate promisiunile care aveau să însemne că nu mai eram doar eu, singură, ci parte a unei familii, a *acestei* familii, cea care voia să mă facă să mă simt întreagă, iubită şi la locul potrivit. Numai de-aş fi putut accepta şi crede în asta.

Pe 21 noiembrie 1941, în sufrageria Union Pacific Railroad din Cheyenne, Wyoming, am devenit a treia doamnă Hemingway. Am avut friptură de elan la cină şi şampanie acceptabilă, cea mai bună care putea fi de găsit în Cheyenne sau pe-o rază de o sută cincizeci de kilometri, probabil, şi ne-am ameţit amândoi – ameţiţi, nesăbuiţi şi absolut încrezători.

Ernest divorţase abia de două săptămâni, dar m-am străduit cât am putut să nu mă gândesc la asta. Încercam să nu-mi amintesc nici cum îmi zisese mama că Ernest nu părea să ştie cum să *nu* fie căsătorit, sau cât de dificile fuseseră aceste luni, cu el şi Pauline certându-se şi sfâşiindu-se pentru bani, fiindcă doar pe asta se mai puteau certa.

Fusesem împreună cu Ernest de aproape patru ani – în mod imoral, într-un fel, dacă te gândeai în felul ăsta, dar curat şi onorabil în acelaşi timp, fiindcă aşa ne doream să fim. Acum aveau să apară poliţe de asigurare, anexe şi toate legăturile împovărătoare ale căsătoriei. Dar se terminase şi cu astea. N-aveam decât să mă confrunt cu viitorul, să-mi beau şampania ca o fată bună şi să fiu înfiorător, ameţitor de bucuroasă.

După aceea, am pornit spre Coasta de Est în Buickul nou-nouţ al lui Ernest, care de astă dată nu mai era negru, ci de-o culoare strălucitoare numită verde-paradis. Ernest părea fericit şi uşurat – uşor ca pana – când s-a strecurat la volan, de parcă realitatea concretă a noii verighete lucioase îl stabiliza şi-l făcea să se simtă din nou sigur pe viaţă. Verigheta mea era cel mai frumos lucru pe care-l văzusem vreodată – un inel de platină pavat cu mici diamante şi safire, parte din răsfăţurile pe care această carte nouă le putea cumpăra. Era atât de frumos, încât

aproape că mi-era frică de el. Mă pomeneam privindu-l întruna, de parcă l-aş fi putut surprinde în clipa-n care se transformă în altceva.

52

Ne-a luat aproape o săptămână să călătorim de la Cheyenne la New York, unde Ernest îmi promisese o lună de miere la hotelul Barclay. Pe drum am discutat despre cartea la care-ar fi putut să lucreze în continuare. Se gândea să scrie despre Gulf Stream, profund şi realist, obsesiv, cam aşa cum a tratat corida în *Moarte după-amiaza*.

— Mi-ar plăcea şi dacă aş putea să scriu ceva pentru băieţi, a zis. Nu ştiu încă ce anume, poate o carte de aventuri. Ceva ce să le placă să citească.

— Ar însemna aşa de mult pentru ei. Acum, desigur, dar şi pe viitor. O adevărată moştenire.

— Munca ta cum merge?

Pentru o clipă, m-am gândit cum să-i răspund. Fusese aşa de preocupat, de nici nu-mi puteam aminti când discutaserăm noi ultima oară despre ce lucrez sau de când nu-mi mai ceruse pagini la citit.

— Sunt destul de avansată cu un volum de povestiri. S-ar putea să fie prea sumbre pentru gustul tău, dar mie îmi plac.

— N-am de gând să-ţi spun ce să scrii. Încerc doar să am grijă de tine.

— Ştiu.

Am privit pe geam la Nebraska, la lanurile de porumb secerate, argintate de brumă. Pământurile se perindau la nesfârşit, pustii şi neatinse.

— Dar e aproape de parcă ar trebui să învăţ totul de la capăt cu cartea asta. Cea dinainte mi-a frânt inima. Am uitat cum să mai am încredere în propriile instincte.

— Ştiu, Iepure. Dar să ştii că nu toate te fac ţăndări, îţi jur.

Lui îi era uşor să zică. Era călare pe cel mai fantastic val din viaţa lui. Am înghiţit în sec şi am zis:

— Trebuie să mă adun şi să scriu blestemata de carte şi să-mi încerc norocul.

— Cred c-ar trebui să-i laşi pe cei de la Scribner's să ţi-o scoată, când eşti gata. Max o s-o scoată frumos şi-o să ţină cont şi de părerile tale. Nu zic c-ar trebui să iei acum hotărârea. Dar gândeşte-te.

Încerca să mă sprijine, să mă protejeze, dacă putea, de orice eventual eşec. Şi totuşi, mă simţeam oarecum stânjenită.

— Şi ce s-a întâmplat cu ideea ta, că o editură n-ar trebui să publice doi scriitori din aceeaşi familie?

— Nu-s sigur că am încredere în altcineva. Vorbim de nevasta mea.

Barclay era hotelul preferat al lui Ernest din New York, iar el se purta de parcă apartamentul nostru ar fi fost sufrageria de acasă, lăsând adesea deschisă uşa de la intrare şi invitând să intre tot felul de vechi prieteni, tipi din zona literară şi personalităţi sportive sau reporteri în căutare de interviuri. Abia de ne puteam păstra barul aprovizionat. Telefonul suna încontinuu.

Înţelegeam, desigur, de ce se delecta Ernest cu ocazia de-a primi pe toată lumea chiar acum – viaţa era de partea lui, el era vedeta oraşului. Dar mă simţeam cu nervii şi mai întinşi decât în Sun Valley. Soţul meu le aparţinea tuturor

şi părea să-i placă asta. Unde se duseseră liniştea şi intimitatea?

— Trebuie să fim expuşi tot timpul? m-am plâns.

— Bănuiesc că nu, dar nu văd de ce ne-am dori să dispară toate astea aşa repede. Pare ghinion şi numai să te gândeşti la aşa ceva. Nu mai poţi rezista un pic?

— O să încerc, i-am promis.

Însă toată povestea asta mă obosea. Părea să nu mai existe nici o clipă în care să nu rişti să dea buzna în cameră cineva, după una sau alta – o palavră, o băutură, un interviu, o poză. Nu eram singuri niciodată şi uneori abia de mai puteam recunoaşte cuplul care deveniserăm – şi asta într-un timp aşa scurt.

Singura companie care chiar mă încânta era a lui Bumby, atunci când el a venit de la şcoală ca să-şi petreacă două sfârşituri de săptămână cu noi, acolo. Ernest s-a gândit că ar fi amuzant să-i dea câteva lecţii de box la sala lui George Brown de pe West Fifty-seventh Street, un loc care lui îi plăcea de ani de zile. S-au dus îmbrăcaţi în treninguri gri groase, cu prosoape la gât, şi au petrecut ore antrenându-se cu sacul şi lucrând la jocul de picioare. Ernest considera că boxul este una dintre cele mai bune modalităţi de-a se menţine în formă şi de-a elimina băutura pe care-o consuma. Bum nici măcar nu încerca să tragă câte-o duşcă pe furiş din sticluţa turtită a lui taică-su, din câte ştiam eu, şi era deja un specimen fizic perfect, dar îmi dădeam seama că intrarea în acel sanctuar masculin alături de tatăl lui era aidoma unui rit de trecere. El depăşise un prag esenţial şi acum avea dreptul să se afle acolo.

Dar locul meu unde era? Asta nu era clar deloc. Am început aproape imediat să obosesc să fiu etalată ca noua

soţie. Era aproape imposibil de lucrat în apartamentul nostru, cu atâtea sosiri şi plecări, aşa că într-o zi, disperată să scap din vârtej, mi-am fixat o întâlnire, pentru masa de prânz, cu Charles Colebaugh, la *Collier's*.

— Oare există posibilitatea unei teme? l-am întrebat când serveam un cocteil cu creveţi la The Russian Tea Room.

— Păi, ar fi de acoperit Drumul Birmaniei[50] şi războiul din China. Dar nu m-aş gândi la tine pentru asta.

— China? am sărit. (Era greu să stau locului.) De ce nu?

— Abia te-ai căsătorit, Marty, sau tu n-ai aflat?

— Căsătorit nu-nseamnă mort, Charles. Munca mea contează şi acum la fel de tare ca întotdeauna.

— Bine, bine. Nu te impacienta. Doar că mă gândeam că n-o să mai fii la fel de liberă să călătoreşti acum. E o presupunere îndreptăţită.

Era o presupunere îndreptăţită, şi totuşi simţeam o nevoie presantă să profit de această ocazie acum, cât încă puteam, să fac ceva pentru mine înainte să fiu complet înghiţită de cariera, de celebritatea lui Ernest.

— O să mă eliberez.

Deşi China şi Japonia se luptau pe resurse de câteva decenii, în 1937 începuse un război total, iar acum japonezii ocupaseră aproape două treimi din Republica Chineză, inclusiv coasta. Singura modalitate de a aduce provizii în ţară era Drumul Birmaniei, o mie o sută de kilometri întinzându-se printr-un ţinut muntos aspru şi legând Kunming cu Lashio, Birmania şi, mai departe, Rangoon. Anglia îi ajutase pe chinezi de la începerea conflictului şi îşi protejase mereu colonia, dar de curând se

---

[50] Drum care lega Birmania de sud-vestul Chinei, construit când Birmania era colonie britanică, folosit pentru a aproviziona China în timpul celui de-Al Doilea Război Chino-Japonez (1937–1945).

implicase şi Roosevelt. Apărarea Chinei era o cale de-a o securiza ca aliat important, acum, că Japonia se alăturase puterilor Axei. Nimănui nu-i plăcea să creadă că Japonia ne-ar putea ataca direct, dar era o naivitate să ignori posibilitatea. Drumul Birmaniei era un subiect mare – un subiect important –, şi voiam să fiu eu cea care îl tratează.

Când m-am întors în apartament, Ernest răsfoia un teanc mare de reviste, în căutare de recenzii noi, în timp ce Bumby înfuleca un prânz cât pentru şase, adus în cameră. Nu era momentul ideal, dar m-am gândit că prezenţa lui Bum ar putea detensiona un pic situaţia, dacă o lua razna conversaţia. Şi aşa a şi fost.

— China? a sărit Ernest. Nu cumva pe tine lipsurile şi greutăţile te atrag ca un soi de hârtie de muşte?

— Termină. E un subiect de vis. Se-ntâmplă atâtea acum în Orientul Îndepărtat, iar eu am visat mereu, mereu, să merg acolo. De fapt, de când eram mică. Toate denumirile acelor locuri… Hong Kong, Singapore, Guam. *Orientul*. Nu te dă gata?

— Cineva a citit prea mult Somerset Maugham. A mijit ochii spre mine: Şi ce fel de lună de miere ar fi aia, în China?

Lună de miere?

— Adică ai veni şi tu?

Mă luase prin surprindere.

— Mi se pare formidabil, Mart, a zis Bumby, de pe scaunul lui.

— Chiar poţi tu să te desprinzi de toate acum? O să mă descurc singură. Încă mai ştiu cum se face.

— Am un contract semnat în care zice că n-o să mă mai părăseşti, dac-ai uitat cumva. Şi mai e un contract, dacă-ţi

aminteşti. Nişte cuvinte spuse în Cheyenne. S-ar putea ca asta să fie singura cale prin care să-mi pot vedea nevasta.

— Bineînţeles că n-am uitat.

M-am dus la el şi l-am îmbrăţişat, emoţionată că fusese de acord şi nu se certase cu mine pe tema asta. Că mă va urma acolo unde mergeam, deşi era aproape la celălalt capăt al lumii.

— Mulţumesc, Iepure. O să fie minunat să te am acolo cu mine.

În acea săptămână, înainte să se fi uscat cerneala pe documentele mele de la *Collier's*, Ernest a contactat un redactor-şef pe care-l cunoştea, de la *PM*, şi a semnat şi el un contract, pentru o serie de articole despre „China adevărată”.

Ştiam că totul va decurge mai lin dacă are şi el treaba lui de făcut, însă mie tocmai începuse să-mi placă scenariul pe care mi-l fabricasem în gând, că măcar de astă dată el va fi la dispoziţia orarului meu, va călători în calitate de soţ al meu, escorta mea, galeria mea. Ar fi trebuit să-mi dau seama. Acum, ca să spun cum vedeam eu „China adevărată”, trebuia să concurez cu el, cot la cot, stilou la stilou. Şi n-aveam să iau nici o pauză de la haosul creat de celebritatea lui. Chiar şi la celălalt capăt al lumii, el avea să fie, bineînţeles, marele Ernest Hemingway. Iar eu aveam să fiu în primul rând soţia lui, şi eu însămi doar dacă mă luptam permanent pentru asta.

53

Prima chestiune pe ordinea de zi a fost să ne supunem unei serii cumplite de injecţii împotriva febrei tifoide. Apoi, plini de dureri şi vânătăi, ne-am dus la Washington ca să

ne scoatem vizele necesare şi să fim instruiţi în legătură cu China. De acolo, a urmat un zbor lung la Los Angeles, unde am petrecut două zile la Hollywood şi unde am luat prânzul cu Gary şi Rocky Cooper, înainte de-a porni spre San Francisco, pentru a o întâlni pe Ingrid Bergman. Când David O. Selznick îi spusese că nu are la dispoziţie decât o mică fereastră în care ne poate prinde înainte să plecăm în Orientul Îndepărtat, ea condusese aproape o noapte întreagă ca să facă posibilă întâlnirea. Ce lucru uluitor putea fi viaţa, căci iat-o pe Bergman, înaltă, suplă şi fără urmă de machiaj, naturală ca o bucată de scoarţă de mesteacăn, stând în faţa noastră într-un restaurant de pe Sacramento Street. Purta un palton de lână de culoarea cămilei, peste o helancă şi nişte pantaloni închişi la culoare – haine de călătorie simple, în care arăta oricum, numai simplă nu.

Ernest şi cu mine eram amândoi cuprinşi de admiraţie, nu doar fiindcă era vedetă, ci fiindcă părea să radieze. Avea o lumină a ei – pur şi simplu avea mai multă ca oricine.

— Cartea dumneavoastră e foarte romantică, i-a spus lui Ernest. Nu pot să vă spun ce mult mă tulbură.

— Va trebui să fiţi de acord să vă tundeţi părul. O să fie cam păcat să distrugeţi ce aveţi.

— Absolut deloc. E un aspect important din povestea Mariei. Cine-ar putea ezita, din pură vanitate?

— Mă bucur că vedeţi lucrurile aşa. Bănuiesc că n-o să ne arătaţi urechile.

— Ernest! am zis, îngrozită de directeţea lui, dar ea n-a făcut decât să zâmbească şi să i se supună, ridicându-şi părul şaten şi întorcându-se într-o parte şi-n alta.

Erau perfecte, desigur.

— Mi se pare minunat că n-aţi lăsat Hollywoodul să vă schimbe înfăţişarea, i-am spus.

— Ah, s-au ţinut de capul meu. Nu vă puteţi închipui. Aveam părul prea lung, numele prea german şi eram prea înaltă. Ah, şi sprâncenele mi-erau absolut anapoda. Nici nu vreau să mă gândesc la şedinţele pe care le-au ţinut despre sprâncenele mele.

A zâmbit, de parcă acum n-o mai afecta nimic din toate astea. Dar eu simţisem forţa acelui gen de examinare atentă, atunci când jurnalistul de la *Time* îmi analizase forma feţei, lungimea picioarelor, deşi felul în care arătam n-avea nimic de-a face cu a fi scriitoare. Aveam ceva în comun, un soi de legătură ca-ntre surori, născută din presiunea exterioară pe care poate că doar femeile o înţeleg.

— Aş vrea să nu mă fi atins nici eu niciodată de-ale mele, i-am zis. Nu mai cresc la loc, nu ca înainte.

— Nimic nu mai creşte, nu la fel cum era înainte.

Un pic mai târziu ne-am luat la revedere în stradă, în timp ce Ernest chema un taxi.

— Ce speraţi să găsiţi în China? a întrebat ea.

— Nu ştiu sigur, dar mi se pare important să mă duc acolo. Mi se pare important să mă duc oriunde poţi să vezi ce e de văzut şi să încerci să înţelegi. Totul se schimbă atât de rapid. Vreau să cred în ceva, cât încă mai e timp. Vreau să spun adevărul, chiar şi când e dificil. Şi vreau să găsesc povestea pe care trebuie să o scriu.

Mă privea cu ochii aceia blânzi, mari şi inteligenţi şi am simţit dintr-odată un val subit de nesiguranţă, temându-mă că turuisem prea mult sau că fusesem insensibilă. Însă ea a zis doar:

— De fapt, păreţi să ştiţi multe despre ce doriţi.

— Sper, am zis, şi m-am uitat în spate, la Ernest, care aştepta lângă taxi, cu trupul lipit de portiera deschisă, în timp ce maşinile din trafic curgeau pe lângă el. O să am nevoie de asta acolo unde mă duc.

Ernest şi cu mine crezuserăm că drumul pe apă până la Honolulu o să fie doar banchete şi bufete; că o să stăm pe şezlonguri şi-o să aşteptăm să fim serviţi regeşte, ca-n paradis. Călătoria s-a dovedit, însă, a fi ca o mică moarte. Am fost azvârliţi încolo şi încoace până ne-am înverzit ca broaştele. Am fost urmăriţi de vremea rea şi apele internaţionale n-au încetat să se agite, cu valuri întunecate. Am vrut să mă dau jos aproape imediat, dar au urmat zile şi zile în şir de suferinţă neîncetată. În cele din urmă am coborât în cabină şi ne-am străduit să rămânem mereu beţi. Ernest avea o teorie, şi anume că puteai, cu suficientă băutură, să-ţi păcăleşti burta, simţul echilibrului sau chestia care te făcea să-ţi doreşti să nu fi văzut în viaţa ta mâncare şi să nici nu mai vezi vreodată. Dar căni întregi de whiskey abia dacă ne erau vag de ajutor.

— Cine-ar fi crezut că Pacificul e-aşa o pacoste? i-am zis. Un ocean n-ar trebui să fie doar un ocean?

— După cum se vede treaba, nu.

Când am ajuns la Pearl Harbor eram extraordinar de nerăbdători să ne dăm jos din barcă şi să punem piciorul pe pământ, dar în clipa în care a fost coborât podul temporar, o grămadă de binevoitori s-au căţărat cum au putut la bord ca să ne întâmpine, aruncându-ne ghirlande la gât, ţinând discursuri şi zicându-ne „Aloha”. Fotografii făceau poze publicitare. Străinii ne strângeau mâinile şi ne trânteau alte ghirlande, până când abia mai puteam vedea pe deasupra lor.

— Ai face bine să mă scoţi de-aici.

Ernest avea fălcile încleştate, un zâmbet de baracudă.

— Următoarea persoană care m-atinge o să ia un pumn în nas.

— Ai grijă, dragă.

Făceam eforturi să-mi menţin şi eu zâmbetul chinuit.

— Pentru tine-au venit toţi ăştia, ştii.

De fapt, şi mie îmi venea să pocnesc pe careva sau să ţip cât mă ţineau plămânii, ca să îmi fac loc în jur. Totuşi, am zis iar şi iar, de-o sută de ori sau mai mult:

— Mulţumesc, mulţumesc tare mult.

Mi-era foarte rău, eram obosită de picam, dar zâmbeam, zâmbeam, mă străduiam să fac cea mai bună impresie în calitate de doamna Hemingway.

54

Am mers la hotel cu ricşa, prin inima sufocantă a Hong Kongului, iar străzile aglomerate păreau să se strângă în jurul nostru în timp ce omul care ne trăgea naviga printre biciclete, standuri cu mâncare prăpădite, trupuri şi iar trupuri. Oriunde te uitai erau bucăţele de hârtie roşie şi albă, resturi de la pocnitorile care se declanşau parcă la fiecare câteva secunde. Erau pui în stradă, erau şi copii. Nici nu pricepeai cum de se putea circula vreun pic, până la urmă.

Hotelul nostru, aflat în centrul ca un furnicar, arăta străvechi, cu un aer uşor burghez. Ventilatoare cu pale mari ni se tot roteau sub tavanul camerei, iar cada masivă din baie avea robinete grele de alamă. Am mulţumit pentru micile binefaceri, m-am cufundat până la bărbie şi n-am mai ieşit de-acolo două ore, în timp ce Ernest s-a dus în recunoaştere.

— Am găsit pe cineva cu care să merg la vânătoare de fazani, a zis când s-a întors.

Găsise un ziar chinezesc, două sticle imense de bere caldă şi nişte artificii colorate pe care voia să încerce să le aprindă chiar acolo, în cameră.

I le-am smuls din mână, gândindu-mă unde să le ascund.

— Vânătoare de fazani? Unde? Ştii că-i un război în derulare, nu?

— Pe-aici pe undeva bănuiesc că e, dar nu-i clar.

Şi aşa era. Armata japoneză împrejmuise Hong Kongul din trei părţi, dar problema cea mai gravă părea să fie suprapopularea. Guvernul colonial încerca, din câte se părea, să evacueze cetăţenii, dar nu reuşise diminuarea numărului de victime. Pentru oamenii de rând, mâncarea era insuficientă, iar apa curată era un mit. Oriunde te uitai era o sărăcie lucie, însă Hong Kongul era şi ceva ce nu semăna cu nimic din ce mai trăisem. Aerul era încărcat de miresme pe care nu le mai simţisem vreodată. Fumul stătea suspendat în aer şi umplea aleile unde mărfuri misterioase atârnau în cârlige şi copiii stăteau pe vine în rigole. Asta era viaţa, cu toată aglomeraţia, cruzimea şi bizareriile ei. Voiam s-o înţeleg pe deplin, în singurul fel pe care-l ştiam, adică ducându-mă afară şi plonjând în ea până la gât, vorbind cu câţi oameni puteam, luând la pas fiecare micuţă alee, rătăcind în neştire până găseam un tablou, o poveste, un moment. Ceva care mă aşteptase numai pe mine.

Ernest, între timp, stătea înconjurat de admiratori în holul hotelului, lăsând povestea să-l găsească pe el, absolut încrezător că asta se va întâmpla. Celebritatea lui atrăgea tot felul de oameni – bancheri cantonezi, jucători de rugby plecaţi din ţară, şoferi de taxi şi cartofori, ba chiar şi-un

ofiţer de informaţii expatriat, devenit comandant suprem. A pus stăpânire pe cel mai bun colţ al încăperii, răspândindu-şi cărţile, revistele şi paharele înalte de whiskey cu sifon, primindu-şi indivizii dintr-un fotoliu tapiţat cu piele de Cordoba şi ascultând poveste după poveste. Era în elementul lui.

La patru zile după ce-am sosit, m-am îmbarcat într-un DC-2 primitiv, de metal, cu destinaţia Lashio, la graniţa Birmaniei. Era înainte de ivirea zorilor, la început de februarie, iar aerul era înfiorător de rece şi întunecat. În peştera întunecată din avion se mai aflau doar încă şapte pasageri, toţi chinezi. Scaunele erau metalice şi păreau şubrede, acoperite cu nişte pânză simplă. Toaleta se afla după o draperie verde de pânză şi era, de fapt, o gaură uşor acoperită, prin care totul cădea direct pe orice sau oricine se afla dedesubt. Nu puteam nici să mă uit la ea fără să mă înfior.

Pilotul nostru era un american imperturbabil, pe nume Roy Leonard. Era înalt, blond şi dolofan, în uniforma lui cafenie, simţindu-se – din câte mi se părea mie – la fel de-n largul lui la manşă aici, în China zdruncinată de război, de parcă ar fi condus un tractor pe undeva prin Indiana. Avionul era proprietatea comună a guvernului chinez şi a Pan Am. Zbura regulat pe ruta asta, zicea omul, de obicei pe întuneric şi la o înălţime care îl scotea din raza de acţiune a armelor antiaeriene japoneze.

Încercam să-mi notez în carnet toate aceste observaţii şi altele, în cabina întunecată, dar nu după mult timp am fost prinşi în mijlocul unei furtuni cu grindină. Avionul sălta şi se clătina. Gheaţa ne bătea în geamuri, sunând ca nişte bănuţi zornăind într-un borcan. Când vitezometrul a încremenit, l-am privit pe Roy deschizând geamul de lângă

el, ca să vadă dacă nu poate face el estimarea, privind spre pământ. Mi-era rău şi eram îngrozită, mă ţineam strâns cu palmele transpirate de scaun – şi aşa a fost tot drumul până la Chongqing, cale de o mie o sută de kilometri.

Cinci ore mai târziu, am coborât din plapuma de nori groasă şi umedă, aterizând pe o pistă butucănoasă, în mijlocul unei insule de pe fluviul Yangtze. Fluviul în sine părea sculptat de mână, cu nişte stânci înalte şi galbene înălţându-se de fiecare parte, invadate de-o vegetaţie ca o coroană de muşchi.

Cât timp avionul a fost realimentat, am luat micul dejun, nişte orez lipicios şi ouă prăjite, alături de nişte boluri cu ceai care mirosea oribil.

— Cum de-ai ajuns în postul ăsta? l-am întrebat pe Roy, care era vârât până la nas în bolul cu ceai.

A ridicat din umeri.

— Eu nu mă plictisesc niciodată.

A trebuit să zâmbesc.

— Nu, nici nu-mi închipui că te plictiseşti. Crezi că există zbor mai periculos altundeva în lume?

A zâmbit şi el larg.

— Dacă ar fi existat, probabil că l-aş fi găsit.

Nu după mult timp eram iarăşi în avion, alături de câţiva pasageri noi, ieşeam din valea dramatic tăiată în stâncă şi urcam pe cerul de astă dată de-un albastru desăvârşit, halucinant.

— Nu e mai sigur să fii ascuns de nori, ca înainte? am strigat către Roy.

— Sunt cu ochii după ei, a strigat el, referindu-se la taberele antiaeriene japoneze şi la avioanele inamice, din câte am bănuit.

Dumnezeule, mi-am zis, şi-am încercat să mă concentrez pe peisaj, culturile de orez din depărtare, strălucind în soare ca folia de aluminiu, versanţii abrupţi terasaţi, văile râurilor şi terenurile agricole bogate şi umede. Am zburat toată ziua, aterizând la Kunming chiar când amurgul scălda totul în nuanţe de violet. Iar combustibil, iar orez şi ceai, şi-apoi ultima bucată, peste trecătorile înalte din munţi pe care trebuia să mi le imaginez, căci ne strecuram pe deasupra lor iarăşi într-o beznă albastră, cu avionul vibrând din cauza efortului.

Lashio era practic nicăieri, şi totuşi întreaga China depindea de existenţa sa, de parcă oraşul ăsta ar fi urmat să pareze la nesfârşit loviturile Japoniei. Drumul Birmaniei, cel şerpuit şi ameţitor, începea şi se sfârşea acolo, un *ouroboros*[51] înaintând în serpentine până în munţii Himalaya şi înapoi, în timp ce japonezii îşi aruncau bombele în raiduri regulate. De îndată ce se limpezea cerul, constructorii chinezi intrau în acţiune, reparând drumul ce avea să fie iarăşi distrus, la atacul următor. Şi tot aşa, neîncetat. Japonia era puternică, asta nu se putea contesta. Dar China era hotărâtă şi avea o răbdare nesfârşită, străveche. Eu pariam pe ei.

Am petrecut mare parte din acea noapte mâzgălind tot felul de însemnări pentru reportajul pe care aveam să-l transmit, iar apoi m-am târât în sfârşit pe platforma rece de lemn care era patul meu, închizând ochii şi gândindu-mă la Ernest. Probabil că dormea în hotelul nostru elegant, cu ventilatoarele rotindu-i-se deasupra capului. Sau, şi mai probabil, stătea încă în fotoliul tapiţat cu piele din hol, sorbind cu nesaţ din whiskey şi făcând schimb de poveşti

[51] Simbol antic asemănător unui şarpe sau dragon care îşi înghite coada şi al cărui corp alcătuieşte astfel un cerc.

adevărate, complet absorbit. Ăsta era el şi aşa era el cel mai fericit. Mâine urma să facă acelaşi lucru, în timp ce eu aveam să văd ce era de văzut în Lashio şi-apoi să iau un zbor târziu înapoi în Kunming, făcând cale întoarsă prin combinaţia periculoasă de altitudini mari, vreme şi hazard al războiului. Eram epuizată şi înspăimântată, dar mă simţeam totodată mai puternică şi mai capabilă decât fusesem în tot anul scurs. Fără Ernest alături, mi-era mai uşor să am încredere în mine, şi asta îmi plăcea.

Oricât de solicitante ar fi fost aceste zile, erau şi antrenante, pline de viaţă. Ernest stătea înconjurat de admiratori, iar eu eram pe drumuri. Amândoi ne aflam exact acolo unde trebuia.

55

Am găsit un ghid dispus să mă ducă oriunde voiam în Hong Kong, în buncărele de ciment igrasioase, în care picura mizeria şi unde dormeau familii întregi, în condiţii ca de puşcărie, direct pe jos, în fabrici prost luminate, în tripouri unde se juca mahjong şi în bordeluri unde multe dintre prostituate nu păreau să aibă mai mult de paisprezece ani. Am fost şi în câteva case în care se vindea opiu, unde puteai să cumperi două pipe pline pentru câţiva bănuţi şi apoi să dispari în nişte paturi suprapuse, cu pături de lână jegoase. Şi totuşi, m-am gândit, cine n-ar prefera un vis dat de opiu condiţiilor adevărate de pe-aici? Într-unul dintre paturile suprapuse dormeau doi bărbaţi care păreau distruşi. Dar nu, a trebuit să-mi reamintesc. Nu era tocmai somn, erau drogaţi şi absenţi, sprijiniţi unul într-altul, cu gurile deschise. Mai încolo, pe o dală goală, o bătrână în zdrenţe se sprijinea de

peretele care se descompunea, mâncat de umezeală şi mucegai.

Nimeni nu părea să fie şeful aici, dacă nu cumva era fata care îndesa cu degele în pipe nişte tampoane negre ce arătau ca mânjite cu catran. După faţă, putea să aibă paisprezece ani sau o sută. Avea nişte umeri slabi băţ, iţindu-i-se dintr-un furou murdar, dar era şi dureros de eficientă în mişcări, aprinzând lămpi, adunând maldăre de gunoi. Peste tot stătea suspendat un fum gros, cu miros de putregai dulce.

— Cu cât e plătită pentru munca asta? mi-am întrebat ghidul.

— Cu vreo douăzeci de cenţi pe zi, poate şi mai puţin.

— Mai puţin? Şi cum se poate hrăni cu atât?

El a ridicat din umeri şi a zis că s-ar putea să aibă o familie.

S-ar putea, mi-am repetat în gând în timp ce mi se lipeau vârfurile degetului de creion. Eram tentată să-i las tot ce aveam, începând cu hainele de pe mine. Dar ea era doar o fată. Mai erau mii ca ea prin tot oraşul şi multe sute de oraşe în China, bănuiam, unde acelaşi scenariu se repeta la nesfârşit şi era posibil să nu se termine niciodată.

Înainte să plecăm, fata ne-a condus până la o despicătură din perete, unde voia să ne arate ceva într-o găleată albă. M-am aplecat şi-am văzut că era o ţestoasă terestră mică, pe care o ţinea pe post de animal de companie. Fata a ridicat găleata, iar animalul a dat să se caţere pe perete, scoţând din gheare un zgomot care mie îmi suna a disperare, a captivitate. Dar ea părea cumva încântată şi mă privea dorindu-şi, în mod limpede, ca şi eu să fiu încântată.

— E minunată, am zis prin traducătorul meu, cu inima zob – nu pentru prima şi nici pentru ultima dată în acea zi.

— Cred c-ar trebui să nu mă mai laşi să plec din hotel, i-am zis lui Ernest când m-am întors.

Citea cocoţat în patul făcut, şi-a dat jos ochelarii cu ramă de sârmă şi m-a privit o clipă.

— Tu vrei să salvezi pe toată lumea.

Mi-am turnat două degete de scotch.

— Da, sau să urlu până răguşesc.

— Asta-i problema cu mersul prin lume, nu-i aşa? Trebuie să te confrunţi cu lucruri pe care descoperi că nu voiai să le ştii.

— Dar vreau să le ştiu. Doar că mă fac să mă simt îngrozitor de neajutorată. Ar fi trebuit s-o vezi pe fata asta din casa unde se vindea opiu. Mi-a venit să mor când am văzut cum trăieşte.

— Măcar ia în seamă că s-ar putea să nu fie aşa de nefericită pe cât îţi închipui tu. Ea asta cunoaşte. E viaţa ei, nu a ta.

— Poate că da. Dar, dacă îi scriu povestea, poate o să se schimbe ceva.

— Eşti cumplit de naivă dacă îţi imaginezi asta. Şi poate că ea nici n-ar accepta o eventuală schimbare. Oamenilor le place ceea ce cunosc. Ţine de firea umană.

— Nu pot să fiu de acord.

Am simţit cum scotch-ul îmi atacă gâtlejul cu o senzaţie plăcută, ca şi cum mă ardea.

— Măcar o să-ncerc.

— N-ai decât, a zis el în timp ce eu am pornit ţâfnoasă să fac o baie, închizând uşa după mine un pic prea zgomotos.

După cum avea să se dovedească, era abia începutul neînţelegerilor noastre în privinţa Chinei. Ernest savura

toate delicatesele şi obiceiurile locale, bând vin de primăvară asezonat cu şerpi muraţi, fără să-i pese de arşiţă sau de păduchi, de şobolani, ploşniţe sau de mirosurile pestilenţiale din stradă. Eu făceam baie de trei ori pe zi şi am fost răsplătită cu dizenterie şi un caz groaznic de „putregai de China”[52], pielea de pe mâini cojindu-mi-se şi îngălbenindu-mi-se de la o ciupercă exasperantă, rea ca lepra.

— Simt că-mi pierd minţile, i-am zis, încercând să nu mă scarpin, să nu vomit, să nu plâng.

— Cine-a vrut să vină în China? a întrebat el vesel, iar apoi a tulit-o, ca să mai cumpere artificii.

Îmi scotea pe nas ceva, dar ce anume? Faptul că drumul ăsta nu fusese ideea lui? Că el se desfăta în timp ce eu mă chinuiam?

Deşi nu-i înţelegeam sau agream poziţia, „Cine-a vrut să vină în China?” a devenit vorba preferată a lui Ernest în timp ce înaintam către inima ţării, mai întâi pe calea aerului, apoi pe nişte ponei dărâmaţi, care nu cântăreau mai mult ca mine, prin ploi torenţiale neîncetate, aduse de muson. La un moment dat am călătorit cu şampana[53] pe râul Bei, pe lângă sate care arborau steagul negru care semnala o epidemie de holeră, apoi cu nişte camioane. Unsprezece zile de înaintare lentă, totul pentru a ajunge la frontul cantonez din China Liberă. Drumul era mai degrabă acoperit cu clei, nu cu noroi, iar apoi a dispărut cu totul.

---

[52] O boală de piele de care se molipsiseră mulţi dintre corespondenţii de război care transmiteau de pe frontul chinezesc. Boala era asemănătoare cu „piciorul de atlet”, Gellhorn numind-o „*China rot*”.

[53] Barcă cu pânze şi cu un mic adăpost la bord, folosită în Extremul Orient.

Frontul în sine mi se părea că arată ca un munte. Sau mai bine zis ca doi munţi, japonezii stăpânindu-l pe unul, iar chinezii pe celălalt, şi între ele linişte. Am văzut un bombardier japonez înălţându-se cu gând probabil să atace Shaoguan, la o sută cincizeci de kilometri distanţă de noi sau mai mai mult, înspre nord, dar ce-am întâlnit cel mai mult în timpul petrecut de noi pe continent a fost propaganda. În fiecare sat în care ajungeam, afişe în engleză proclamau BUN VENIT REPREZENTANŢILOR DREPTĂŢII ŞI PĂCII. Când ne-am întâlnit cu generalul Wong, care lupta pe acest front deja de ani de zile, ne-a întâmpinat cu un vin de orez cu gust rânced şi un singur mesaj. Dacă America ar trimite avioane, arme şi bani, China ar putea să învingă Japonia foarte repede.

— Şi dacă nu? am îndrăznit.

— Vedeţi şi dumneavoastră cum este, a răspuns el, cu un gest larg care voia să însemne, din câte bănuiam, că tot ceea ce se întâmplase deja avea să se repete, probabil la nesfârşit.

Japonezii aveau toate avioanele, iar chinezii toate victimele şi o capacitate infinită de-a îndura greutăţi. Ce distrugeau japonezii, chinezii construiau, cu preţul vieţilor lor, dacă era nevoie. Ce puteau să însemne patru ani într-o ţară atât de străveche şi-atât de lovită de suferinţe?

— Ăsta-i cel mai al naibii război din câte-am văzut, i-am zis lui Ernest când am ajuns la Chongqing.

Aranjase o întâlnire cu generalisimul Chiang Kai-shek, liderul democratic al Chinei, prin numeroasele legături pe care le avea în Hong Kong, şi ardea de nerăbdare. Exact la aşa ceva sperase când venise în China. O poveste pe care n-o avea nimeni altcineva şi ocazia de-a transmite ceva important pentru Washington când se întorcea acasă. Eu

eram mai puţin încântată. De fapt, hotărâsem deja că-i detest pe generalul Chiang şi pe soţia lui încă dinainte să-i întâlnesc. Mi se părea absolut limpede că nu-i interesa câtuşi de puţin de poporul lor. Milioane de oameni mureau de foame. Orfanii şi muribunzii cerşeau pe străzi, în vreme ce ei şi toţi cei binecuvântaţi cu sănătate şi putere trăiau regeşte pe spatele supuşilor lor.

Doamna Chiang era o frumuseţe celebră şi-o *femme fatale* care susţinea că pentru poporul ei munca de rob reprezintă salvarea. Şi-a petrecut mare parte din timp încercând să-l farmece pe Ernest, pe mine ignorându-mă pur şi simplu. Când am întrebat de ce ţara ei nu-şi îngrijeşte leproşii, mi-a zâmbit cu o privire ucigătoare şi mi-a zis:

— China avea o cultură uriaşă când strămoşii dumneavoastră trăiau în copaci.

Înmărmurită, am privit-o furioasă, în timp ce Ernest îşi înăbuşea râsul. În clipa următoare, ea şi-a schimbat expresia feţei, recompunându-şi zâmbetul şi oferindu-mi o broşă de jad montat în argint. N-am ştiut ce pot face decât s-o accept şi să-i mulţumesc. În tot acest timp se derula masa de prânz – felul principal fiind propaganda. Generalul Chiang se prezenta ca fiind eroul democratic al poporului, un conducător neobosit în lupta cu Japonia, când de fapt adevăratul lui duşman erau comuniştii chinezi care ar fi putut îndemna oamenii să se revolte, să-şi rupă lanţurile de nefericire şi sclavie. Singurul ţel al lui Chiang era să rămână la putere. El era marele stăpân, iar doamna Chiang era vipera bătută în nestemate, iar eu nu puteam scrie nimic din toate astea pentru *Collier's*. China era aliatul nostru.

— Ce s-a ales de obiectivitate? m-am văitat la Ernest, dorindu-mi să dau de perete cu broşa de jad.

— A dispărut odată cu pasărea dodo. Întrebarea asta-i pe bune?

— Eu aşa credeam, că este. Ah, la naiba.

Mai târziu avea să-mi fie ruşine de articolele pe care le-am trimis la *Collier's*. Nu era nici urmă de părerile şi temerile mele reale în ele. Pe doamna Chiang o numeam „fermecătoare”, mirobolantă, ca „un star de cinema dintre cele mai noi şi mai strălucitoare”, fiindcă asta dorea să audă toată lumea. Trebuia să păstrăm China de partea noastră şi să ţinem ocupate resursele Japoniei în Orientul Îndepărtat, ca să nu ne trezim cu ei sărindu-ne nouă la gât.

Oriunde mă uitam erau urâţenie şi ipocrizie, iar eu devenisem parte din ele. Însă nu puteam să cad în cinism când venea vorba de reportaje, să consider că jurnalismul n-are nici o putere de-a repara răul, şi nici măcar de-a-l elucida, aşa cum insista Ernest. Ar fi însemnat că nici eu n-aveam nici o putere, iar gândul ăsta nu-l puteam îndura. Trebuia pur şi simplu să fiu mai bună în ceea ce făceam, să lupt mai tare şi să-mi apăr poziţia.

56

Cum banii pe *Pentru cine bat clopotele* continuau să curgă, Ernest s-a hotărât să folosească o parte din ei pentru a cumpăra Finca. Locuiserăm în ea cu chirie de când descoperisem eu locul, şi făcuserăm reparaţii plătind din buzunarul nostru, însă până la întoarcerea din China moşia deja ne aparţinea, până la ultimul centimetru, până

la ciorchinele de orhidee mov de pe capochier şi lăcustele care ţârâiau prin palmieri. Am sărbătorit cu o petrecere zgomotoasă, invitându-i pe prietenii noştri basci şi pe toţi cunoscuţii din oraş şi, cine ştie cum, atmosfera sărbătorească a continuat aşa de-a lungul întregii veri. Casa nu era niciodată goală, iar băutura curgea încontinuu.

Mi-era dor de băieţi, însă deocamdată Ernest şi Pauline se războiau pe custodie trăgând care mai de care mai puternic de sfoară în partea lui şi, din câte se părea, n-aveam să-i vedem până la toamnă. Aşa că ne lăsam să plutim în voia zilelor. Ne trezeam când voiam, mâncam când aveam chef, de obicei beam prima băutură înainte de amiază, iar apoi dormeam la soare. Ernest încetase să mai fie atent la ce mănâncă şi nu îşi mai nota greutatea, ba parcă nici nu-i mai păsa de ea. Şi deşi existau meciuri de tenis şi partide de pescuit, ca să te ajute să elimini prin transpiraţie excesul de mâncare săţioasă şi otrava alcoolului, mă surprindeam simţindu-mă tristă din când în când.

Îi trimisesem lui Max Perkins povestirile mele terminate şi le acceptase, sub forma unui volum pe care l-am intitulat *Inima altuia*[54], după ceva ce citisem într-o povestire de Willa Cather. Şpalturile aveau să sosească dintr-o zi în alta şi simţeam un amestec de entuziasm şi de groază. Nu uitasem de primirea dezamăgitoare a ultimei mele cărţi şi, ştiind asta, Ernest făcea tot ce era posibil ca să se asigure că aceasta va fi bine lucrată, deşi eu nu-i cerusem nimic. Avea sugestii pentru textul de pe ultima copertă şi voia să mă ajute să aleg supracoperta. Ultima mea poză de autor

[54] *The Heart of Another*.

nu mă arătase în cea mai bună lumină. S-a oferit să-mi facă el una, ca să arăt cât mai natural posibil.

— Chiar contează cu adevărat toate astea? l-am întrebat.

— Nu pot să strice, a sugerat el. Iar apoi: Ar trebui să te gândeşti să foloseşti numele de după căsătorie. E ceva ce încă n-ai încercat.

— Adică să profit de reputaţia ta? am sărit, pe fază. La asta se aşteaptă toată lumea, nu-i aşa? Ai citit cronicile alea.

— E numele tău. De ce nu l-ai folosi, dacă vrei?

Am simţit cum căldura îmi urcă pe gât ca pe-o scară.

— Gellhorn e numele meu de scriitor. E singurul sub care am publicat vreodată.

— Şi ce alegi, mândria ta sau vânzările bune?

— Tu crezi că nu pot reuşi de una singură.

Mi-am auzit stridenţa care îmi răzbătea în glas şi m-am forţat să respir.

— Asta zici, nu-i aşa? Că ori mă folosesc de succesul tău, ori crăp?

— Exagerezi foarte tare. Nu vreau decât să te-ajut.

— Poate, dar e munca mea. Trebuie să poarte numele meu.

Se uita atent la mine şi era limpede că i se părea că greşesc, însă n-a spus decât:

— Fă cum îţi place, desigur, iar apoi s-a dus să-şi citească corespondenţa, în timp ce eu am rămas să fierb singură.

Nu era vorba de făcut cum îmi place. Nu înţelegea deloc despre ce era vorba. Alegerea asta n-avea deloc de-a face cu dispreţul sau cu mândria. Eu eram Gellhorn şi scriitoare dinainte să-l cunosc. Trebuia să fiu şi acum, înainte de-a fi soţia lui – şi, de fapt, orice altceva.

Începeam să înţeleg tot mai bine ce fiinţă cu tabieturi era Ernest. Se muta în funcţie de calendar, urmând o rută a migraţiei ca o specie de fluturi, întorcându-se în aceleaşi locuri, în aceleaşi perioade, an după an. Nu conta că ne întorseserăm de curând acasă, după luni petrecute în Orient. Toamna însemna Sun Valley, şi acolo voia el să ne ducem.

— Ce-ar fi să mergem, mai bine, în Arizona sau în Mexic? am propus într-o seară, încercând să văd dacă îl pot forţa un pic şi să facem ceva care m-ar fi interesat mai mult. Băieţilor le-ar plăcea mult în deşert.

— Dar totul e deja aranjat. E aranjat de luni de zile. Despre ce-i vorba de fapt?

— E frumos în Sun Valley, dar n-am văzut deja tot ce-are de oferit şi mai mult decât atât?

Între sprâncenele lui Ernest era o cută. Am văzut-o adâncindu-se şi mi-am dat seama că îl rănisem, nu doar îl surprinsesem. Pentru el, la fel de importantă ca acest tipar migrator era nevoia de a crede că simţeam la fel în legătură cu toate; că aveam să indicăm tot timpul în aceeaşi direcţie.

— Propui să mă duc singur? a întrebat, precaut.

— Nu, nu. Dar poate c-aş putea veni după tine, dacă chiar nu există nici o şansă să ne schimbăm planurile. M-aş putea opri mai întâi în St. Louis, s-o văd pe mama, şi-aş veni la tine apoi, când apar şi băieţii.

— Deci în octombrie? La jumătatea lui octombrie?

Se uita la mine cu o intensitate pe care i-o cunoşteam. Ura să stea singur. Nu avea stăpânire de sine fără mine alături – aşa zicea mereu –, iar eu înţelegeam treaba asta. Era în firea lui. Dar îmi mai dădeam seama şi de faptul că

adaptarea mea la nevoile lui venea la pachet cu provocarea de-a avea grijă şi de mine. De firea mea.

— Octombrie sună bine, am zis, cât de veselă am putut. Atunci o să apară şi toate culorile.

— Da. Bine, a zis, iar tonul sec trăda faptul că era rănit. Dacă aşa trebuie.

La începutul lui septembrie, Ernest a plecat pe continent cu *Pilar*, încărcată cu echipamentul obişnuit. Când şi-a luat la revedere, i se citea asprimea în jurul gurii şi mi-am dat seama că nu-mi înţelegea deloc punctul de vedere. Stătuse posomorât săptămâni întregi, simţindu-se trădat, îmi dădeam seama, şi a fost nevoie să mă lupt din greu ca să nu renunţ, cum voia el, şi să nu accept să facem ca el.

Avea să-mi fie dor de el, bineînţeles. Mereu îmi era. Dar de îndată ce a plecat m-am simţit uşurată. Când am intrat înapoi în casă, locul era diferit fără el – nu doar mai liniştit, dar mai vast. Până şi aerul părea schimbat. Am mers dintr-o cameră în alta, minunându-mă de linişte. Am stat neclintită într-un petic luminat de soare, desculţă pe podeaua caldă, şi mi-am dat seama că zile în şir nu va mai trebui să mă gândesc la nevoile altuia, la distracţii sau la compromisuri sau la mişcări de acomodare. Le-am dat liber băieţilor care găteau şi aveau grijă de casă şi m-am îmbrăcat în nişte pijamale răcoroase de bumbac, jurându-mă să nu ies din ele decât dacă era neapărat nevoie. Şi a fost minunat. M-am întins undeva şi-am citit, cufundată în pace şi linişte şi simţindu-mă doar un pic vinovată că eram atât de fericită singură.

Eram în St. Louis când Max mi-a trimis primul exemplar din noua mea carte. Văzusem toate machetele pentru supracopertă şi ştiam la ce să mă aştept, dar cartea în

sine era aşa de frumoasă şi de perfect realizată, încât am rămas înmărmurită. Coperta era cu albastru şi verde, cu titlul scris cu un corp de literă artistic şi cu numele meu pus deasupra. Totul era minunat făcut, de la literă la cotor şi la forzaţ.

— Arată extraordinar de matur, nu-i aşa? am zis, arătându-i-o mamei.

— E pur şi simplu minunată, a zis ea. O operă de artă.

— Am fost foarte neliniştită şi speriată, am recunoscut, dar când mă uit la ea îmi doresc să fiu mai puternică. Îmi plac povestirile astea. Sunt bucuroasă că le-am scris.

— Ar trebui să fii mândră, a zis ea, dându-mi cartea înapoi. Au făcut o treabă grozavă.

— Poate că iubeşti cu adevărat o carte doar în perioada dinainte de a-i da drumul în lume. Înainte să apuce criticii să vorbească sau să vină cifrele de vânzare, ca să te surprindă sau dezamăgească.

— Îmi imaginez ce greu trebuie să fie să ştii că cineva studiază atent şi se ia de ceva ce iubeşti. Dar nici cele mai proaste recenzii nu-ţi pot lua cartea, nu?

— De fapt, e mai rău de-atât. Porneşti atât de plin de speranţe şi încrezător, dar apar recenziile şi te fac mic. Mai întâi nu eşti de acord cu ele sau te simţi furios, dar încetul cu încetul începi să crezi toate lucrurile oribile pe care le citeşti şi uiţi ce-ţi plăcuse de fapt la carte. Şi gata cu încrederea. Nimeni nu e nevoit să-ţi ia cartea. Renunţi tu la ea.

— Of, scumpa mea. M-a privit cu blândeţe: Dar şi Ernest a avut câteva cronici proaste. Ani de zile a tot avut, şi totuşi continuă. Nu i-ai cerut sfatul?

— Nu-s singură că-şi mai aminteşte cum e să fii prăbuşit în felul ăsta. Nu există scriitor mai de succes ca el în lume

acum. Şi nu contează că n-a mai scris un cuvânt de atunci. Se poate odihni pe laurii acestei cărţi ani de-a rândul.

— Bănuiesc că oricine ar avea amnezie în cazul ăsta. Însă ştiu că el vrea să reuşeşti.

— Vrea. Totuşi, înainte era mai simplu. Eram ca o echipă. Cred că de asta mi-e cel mai dor. Nu ştiu cum să fac ca să ajungem iarăşi acolo. S-ar putea să fie deja prea târziu.

Îngrijorarea i-a străbătut chipul ca o alcătuire de nori cutreierând un cer senin, senin.

— Eu pot să te ajut cu ceva?

— Spune-mi că totul va fi bine.

— Totul va fi bine, a zis. Ah, Marty. Sper că va fi.

57

Toţi păreau să ştie ce-o să-l repare. Max voia alt roman mare, şi dacă se putea imediat. Esquire *voia un articol lung despre Vest şi masculul american. Erau dispuşi şi să plătească frumuşel pentru el. Acum, de îndată ce se întorcea într-o parte sau alta, cineva arunca în el cu bani, mulţi bani, când tot ce-şi dorea el cu adevărat era să pescuiască toată ziua în Silver Creek şi s-o aibă alături pe soţia lui, cu care să vorbească dimineaţa şi seara. Soţia lui, lângă el. Chiar cerea aşa multe?*

Îi observase din prima independenţa. De fapt, îi plăcuse ce puternică şi curajoasă era ea în Spania. Dar asta era la război. Odată ce se aşezaseră la casa lor şi-şi construiseră o viaţă împreună, ei păruse să-i placă la fel de mult ca şi lui. Ce naiba, ea găsise casa, nu el. Ea trudise cu toată treaba şi reparaţiile. Făcuse o casă aproape din nimic şi pe el îl făcuse mai fericit ca oricând, aşa încât căpătase încredere, credea în ce făceau împreună. Doi scriitori

lucrând sub acelaşi acoperiş. Şi ea îşi dorise asta, şi acceptase, şi-atunci de ce abia acum părea să se simtă sufocată şi gata s-o ia la fugă ca un cal de curse? Părea o aiureală drumul ăsta la St. Louis, ca să-şi vadă mama, când excursia în Sun Valley fusese plănuită cu luni de zile înainte. Era locul lor, împreună, şi totuşi iată-l singur aici.

Măcar vremea era frumoasă şi pescuitul avea să meargă bine. Acum cunoştea râul ăsta şi întotdeauna era mai bine când cunoşteai apa. Dacă aveai o hartă mentală pentru bifurcarea asta, cotul ăla sau groapa aia puţin adâncă şi apoi reveneai, memoria acelui loc şi momentul real se contopeau pentru a da naştere unui soi de gravură cu margini clare, o hartă adâncită, iar asta ajuta şi la întărirea legăturii tale cu propria ta viaţă. Marty zisese că văzuseră deja totul, adică locul ăsta, dar nu era adevărat. Nu poţi niciodată să vezi totul, nici dintr-un loc şi nici dintr-un om, însă strădania de a vedea e cea care contează şi care, probabil, te face să fii ceea ce eşti.

Şi-a lăsat trusa de pescuit pe mal, şi-a băgat în buzunar carneţelul în care ţinea muştele de pescuit şi a pornit prin pârâu. Apa avea un pic peste zece grade, aşa credea, şi-i plăcea senzaţia de rece la picioare în timp ce înainta pipăindu-şi calea în sensul curentului, cu apele pârâului crescând împrejurul lui. Chiar un pic în amonte, un păstrăv mare a spart suprafaţa, hrănindu-se, şi a căzut înapoi cu un plescăit, răspândind o prismă luminoasă de stropi. Nu trebuia să se ducă după el. Pârâul era plin de peşti, unii şi mai mari de-atât, iar ziua era frumoasă şi el era fericit în aproape toate planurile.

A dat drumul la fir şi l-a simţit derulându-se lin într-un arc de cerc, dirijându-l cu grijă în aer, în aşa fel încât să cadă exact acolo unde considera el că trebuia. Îi plăcuse mereu

să ştie să facă lucrurile bine. Răcoarea apei îl strângea şi i se învolbura la picioare, pietrele fine din râu i se mişcau sub tălpile ţepene, iar în aval, chiar sub firul lui, un peşte mare se înălţa la suprafaţă asemenea unui secret, cu toate culorile posibile de-a lungul cărnii unduitoare.

Dacă nu se mai gândea la restul, clipa asta părea una dintre cele mai bune din viaţă. Dar putea să facă asta? Putea să ţină în frâu ceea ce era înăuntru? Asta era adevărata întrebare. Se gândea întruna că vrea s-o aducă pe Marty mai aproape de el, îngrijorat că s-ar putea să o piardă. Însă problema nu era că nu-l iubea ea destul. Nu, problema era că o iubea el prea mult.

Da, masculul american*, ce să-ţi spun. Hai, că asta-i bună.*

Dar pârâul în sine era perfect. Fiecare bifurcare şi fiecare afluent aveau un nume, iar el avea de gând să le înveţe şi pe cele pe care nu le ştia încă. Avea de gând să înveţe Silver Creek tot mai bine, cu fiecare păstrăv în parte, iar şi iar, făcându-şi însemnări în jurnalul de pescuit, pentru a-şi construi harta. Dacă toate celelalte o luau razna, măcar asta să fie bine pus deoparte. Avea să ştie unde fusese şi unde se ducea, fiindcă cele două erau unul şi-acelaşi lucru.

58

În noiembrie, *Inima altuia* s-a lansat în lume şi, odată cu asta, au sosit şi primele recenzii, trimise de Max în Idaho.

— Cred că nici nu vreau să le citesc, i-am zis lui Ernest. Treaba unui scriitor e să scrie, nu să-i pese de ce crede lumea.

— Dar ştii că îţi pasă.

— Da, însă mi-aş dori să nu.

— O să fie minunate, fiindcă volumul e minunat.

A deschis pachetul şi a început să răsfoiască decupajele, în timp ce eu mi-am aprins o ţigară, tremurând.

— Aşadar?

— În ăsta, din *The New Yorker*, zice că poveştile tale sunt „tulburătoare şi inteligente”.

Am expirat un nor de fum, simţindu-mă un pic uşurată.

— E bine, nu?

— E minunat. Iar *The New Republic* spune că ai suflet şi consistenţă.

Am văzut cum ochii lui parcurg recenzia mai departe, dar n-a mai citit cu voce tare şi altceva, doar a împăturit decupajul şi l-a pus la loc în plic.

— Asta-i tot?

— Cam da.

— Ernest.

M-am întins după pachet.

— Parcă nu voiai să le citeşti.

— Nu vreau, dar tu îmi ascunzi adevărul.

Am întins mâna mai ferm şi, deşi vedeam că nu-i face plăcere, în cele din urmă a cedat.

— Te rog să nu le pui prea tare la suflet, Marty. Oricum, ce ştiu dobitocii ăştia?

— Nimic. Nu ştiu nimic, dar ei deţin toată puterea.

Am luat pachetul şi m-am forţat să citesc fiecare cuvânt al celor patru tăieturi dinăuntru. La drept vorbind, existau comentarii frumoase în fiecare dintre ele. Probabil în *Kirkus* era cea mai bună dintre ele, spunând că povestirile mele erau „mai sobre şi mai sentimentale” decât ce scrisesem înainte şi „mai în ton cu supliciul emoţiilor neexprimate”. Dar în fiecare din celelalte stilul meu era comparat cu al lui Ernest. Autoarea cronicii din *The Yale Review* spunea că şi-ar fi dorit să-mi lepăd „accentul

hemingway-an pronunţat, dar nu incurabil”. Cea de la *The New Yorker* scria: „A citit prea atent operele domnului Hemingway... o trăsătură plăcută la o soţie, dar periculoasă pentru o scriitoare de ficţiune”. Autoarea mergea până la a spune că Ernest este pentru mine un fel de „Svengali”.

— E absurd, i-am zis, simţind cum pâlpâie în mine o furie rece. Sunt aceeaşi scriitoare dinainte. Înainte să ne căsătorim nu m-a comparat nimeni cu tine... ei *caută* să scrie lucruri de felul ăsta doar ca să umple cu ceva articolul.

— Exact. Ignoră-i şi cu asta basta, Iepure.

— Eu pot, dar cum rămâne cu toţi ceilalţi? Ştii, oamenii citesc blestemăţiile astea. O să-mi ia cartea ca să vadă dacă-i adevărat. Sau n-o s-o ia deloc, crezând că te-au citit deja pe tine şi eu nu-s decât o copie palidă.

— Marty...

I-am privit chipul tulburat. Nu ştia ce să-mi zică sau cum să mă ajute să depăşesc situaţia.

— Ah, la naiba cu ei, am sărit, exasperată dintr-odată. Sunt mândră de cartea asta şi n-o să las pe nimeni să-mi strice momentul.

— Bravo, aşa te vreau, fata mea.

S-a întins şi m-a tras mai aproape, la pieptul lui, unde îmi puteam simţi inima zbătându-se, ca o mică pasăre iubită, prinsă şi ţinută aşa. Eram fata lui. Asta nu se schimba. Oricât aş fi încercat, n-aveam cum să ies din umbra lui.

Când au venit alte cronici, le-am îndesat într-un plic galben, cu un oftat. Încercam să scriu iarăşi, stând câteva ore pe zi la biroul din camera noastră de hotel, dar de fiecare dată când îmi venea o frază mă pomeneam citind-o iar şi iar de îndată ce o aşterneam pe hârtie, în timp ce o

voce insidioasă mi se strecura în minte ca să întrebe dacă acele cuvinte erau într-adevăr ale mele sau erau o imitaţie. Eram tot mai obosită şi iritată şi încă şi mai critică cu compania noastră de la cabană, chiar şi cu soţii Cooper, care în general îmi plăceau.

— Nu mai suport încă o cină, i-am zis lui Ernest. Oamenii ăştia sunt ca îmbălsămaţi.

— Fii cinstită.

— Sunt mai mult decât cinstită. Ştii că pe Scott îl omoară Hollywoodul.

Toată lumea auzise bârfele şi înţelegea că nu mai putea continua aşa, amanetându-şi talentul directorilor de studiouri. Nu mai era deloc scriitor. Devenise de nerecunoscut.

Chipul lui Ernest a rămas împietrit. Nu avea ce să comenteze.

— Mai sunt doar câteva săptămâni.

— N-o să rezist.

— Nu ţi se pare că exagerezi un pic?

— Aşa crezi *tu*? Ştii, fără tine eu n-aş fi aici.

Acum deja ţipam şi făceam o impresie bunicică în rol de scorpie calitatea întâi. Dar nu-mi păsa.

— Tu chiar crezi că toată lumea îşi doreşte exact ce-ţi doreşti tu, în clipa în care-ţi doreşti tu?

N-am mai aşteptat un răspuns, am ieşit val-vârtej din cameră, trântind uşa puternic în urma mea. N-a venit după mine şi asta nu mă deranja deloc. Tot ce-mi doream – tot ce-mi doream din tot sufletul în acea clipă – era să fiu singură.

În dimineaţa următoare m-am trezit cu o mahmureală absolut oribilă, genul acela de modă veche, cu valuri-valuri de greaţă, o durere înfiorătoare între tâmple şi senzaţia

că-mi tremură toate. Îmi venea să-mi îngrop capul sub pernă şi să dorm la nesfârşit, dar Ernest aştepta să mă scol. Stătea pe marginea patului şi voia să vorbească, aşa că m-am răsucit, cu o grimasă, şi m-am ridicat, sprijinindu-mă în pernă, ca să-l ascult.

— Sunt un bou. Putem să plecăm oricând vrei. Ar fi trebuit să mă gândesc la tine.

— Eşti un bou, dar eşti boul meu, am zis încercând să zâmbesc, dar încă îmi era rău şi greaţă. Chiar am nevoie să plec de-aici, undeva unde nu sunt petreceri şi nimeni nu-i în pas cu moda, nu epatează şi nu face pe deşteptul.

— Atunci, pe Lună. Sau în Arizona.

— Ah, ce mult mi-ar plăcea. N-o să mai fie la fel de distractiv acum, c-au plecat băieţii, dar hai să mergem. Putem să ne ducem cu maşina până acolo, prin Nevada şi în Mohave, şi să ne coacem la soare, să ne rătăcim pe bune, de toate.

— Bine.

Dădea din cap a încuviinţare, însă în privire i se ascundea un soi de tristeţe, umbra unei stări pe care n-o înţelegeam pe deplin. Poate că nici el. Ne străduiam amândoi să ne adaptăm şi să facem compromisuri pentru celălalt. Dar despre asta e vorba într-o căsătorie, nu-i aşa?

Ne-am îndesat lucrurile în valize şi-am lăsat Sun Valley în urmă, mergând spre sud şi-apoi şi mai la sud, străbătând mici orăşele de frontieră uitate de lume, trecând pe lângă benzinării şi restaurante de dimensiunea unor cabine telefonice, şi întinderi imense de deşert de culoarea leului care se derulau la nesfârşit, înghiţind totul. În sfârşit, începeam să simt că pot să respir iarăşi.

Ţineam radioul pornit şi geamurile coborâte, ne opream să vedem locaşuri ale indienilor şi baruri mici în care nu

era nimeni, şi nu vorbeam aproape decât între noi, unul cu celălalt. Aveam un aparat Brownie dintre cele mai simple şi pozam indicatoare caraghioase, afişe şi alte lucruri de care nu le păsa altora în afară de noi. Nimic nu era elegant sau dezinfectat şi nimic nu ne-a solicitat prea tare atenţia cât am străbătut Arizona şi jumătate din New Mexico; acum treceam de graniţa cu Texas, la El Paso. Ne opriserăm la un bar de la marginea drumului – o chestie decolorată şi dărăpănată, cu acoperiş de tablă şi-un indicator cu BERE RECE care pâlpâia haotic. Ernest tocmai începuse să-l înveţe pe barman cum să facă un daiquiri foarte rece, fără zahăr şi multă limetă, când uşa localului s-a deschis cu o bufnitură puternică şi a intrat un băieţel indian. Era desculţ şi avea la gât o bandană roşie răsucită, ca un spaniol. Avea braţele pline de ziare.

— *Con la guerra*, a zis cu o vocişoară răguşită care m-a făcut să mă gândesc că striga aşa de ceva vreme. *Con la guerra, la guerra*, repeta întruna, mergând de la o masă la alta, în timp ce toţi se întorceau să se uite la el, pe măsură ce pricepeau.

În timp ce noi călătoream cu maşina şi nu ne gândeam la nimic, liberi ca praful în vânt, japonezii bombardaseră Pearl Harbor. America era, în sfârşit, în război.

PARTEA A ŞASEA
Un anotimp al năruirii
decembrie 1941 – iunie 1944

Atacul nu venise din senin. Nimic nu vine, niciodată. În timpul verii şi toamnei, tensiunile escaladaseră periculos. Roosevelt trimisese avertismente că Statele Unite vor fi nevoite să „ia măsuri” dacă Japonia atacă ţările învecinate. Japonia răspunsese cu avertismente, zicând că va fi nevoită să ia măsuri la rândul său, dacă Statele Unite nu renunţă la blocada economică. Ne pregăteam cu toţii pentru ce era mai rău, de ceva vreme, motiv pentru care Roosevelt mutase flota Pacificului şi toate bombardierele acelea în Pearl Harbor, de la bun început. Ernest şi cu mine le văzuserăm cu ochii noştri când trecuserăm prin Hawaii în drum spre Orient. Opt nave de război, trei crucişătoare, trei distrugătoare şi aproape două sute de avioane fuseseră aliniate şi aşteptau ca mieluşeii. Cel mai important arsenal militar al nostru şi cea mai clară ţintă posibilă.

Atacuri simultane au fost lansate în zonele deţinute de Statele Unite din Filipine, Guam, Malaezia, Singapore, Hong Kong şi Wake Island. Ţi se făcea rău dacă te gândeai la pierderile de vieţi omeneşti, şi încă şi mai rău dacă te gândeai mai departe. Roosevelt lansase în sfârşit chemarea la arme. Zeci de mii de tineri erau recrutaţi de îndată ce împlineau douăzeci de ani. Bumby încă n-avea vârsta, dar urma să o aibă în curând, iar gândul ăsta era aproape insuportabil pentru noi, când ne-am întors la Finca, pentru a petrece Crăciunul cu băieţii.

— Nu mi-e frică, a zis Bumby.

— Eu mă tem destul de tare pentru noi toţi, i-am zis. Şi biata ta mamă.

Am scuturat din cap şi mi-am aprins o ţigară. Acestui băiat splendid nu i se putea întâmpla nimic. Pur şi simplu nu se putea.

— Poate c-o să se termine cât ai zice peşte.

Dar vedeam că nici el nu credea deloc ce spunea. Nimeni nu credea.

— Tu să te întorci la şcoală şi să rămâi la şcoală, bine? am zis, în timp ce Ernest intra în cameră.

— Ce se întâmplă aici?

— Lui Mart i-e frică pentru mine.

În glasul lui Bum nu era nici cea mai mică urmă de iritare.

— E-n regulă. Nu mă deranjează. Ea este cealaltă mamă a mea.

Din senin, ochii mi s-au umplut de lacrimi. M-am întors, în aşa fel încât Ernest să nu vadă, surprinsă de cât eram de emoţionată. Adevărul era că ţineam nespus de mult la fiecare dintre băieţii ăştia trei. De-acum prinseseră rădăcini în inima mea şi cu asta basta.

Mai târziu în seara aceea, după ce băieţii se duseseră la culcare şi în casă era cât de cât linişte, Ernest a venit la mine, acolo unde stăteam şi citeam. Îmi dădeam seama după expresia de pe chipul lui că în el se dădea o bătălie.

— Poate că acum e momentul să facem un copil. Mereu zicem c-o să facem asta.

— Când am intrat în război? Nu există moment mai prost.

S-a trântit în scaunul de lângă mine.

— Şi-atunci când?

— Nu ştiu, Iepure. N-ar trebui să vorbim despre asta. O să te facă să te simţi şi mai rău.

— Aşa e, da. Şi de ce nu m-aş simţi?

Avea în glas o asprime pe care de-acum i-o ştiam bine. Era pus pe ceartă, doar ca să se mai uşureze. Şi eu făceam aşa mereu, dar de data asta n-aveam de gând să muşc momeala, prea era încordat. N-aveam nici o şansă să câştig.

— O să se întâmple, promit, am zis cu câtă blândeţe puteam. Ştiu ce mult îţi doreşti o fiică.

— *Eu* îmi doresc. Exact... şi asta-i problema, nu? Dacă ţi-ai fi dorit tu un copil, l-am fi avut deja. De fapt te prefaci.

— Ah, Ernest, nu-i adevărat.

Dar el deja ieşea cu paşi mari din cameră, iar eu rămăsesem singură cu cuvintele lui, care se izbeau de uşa închisă şi-şi trimiteau ecoul provocator înspre mine.

Oare voiam un copil? Chiar *voiam*? Trebuia să recunosc că visul era unul perfect câtă vreme rămânea doar un vis, sclipind înaintea noastră precum mirajul săltăreţ al unei oaze. Fata noastră, având părul meu şi simţul meu al aventurii, inteligenţa lui Ernest şi ochii lui căprui, pescuind cu harponul în recif alături de el sau mergând desculţă pe poteca din spatele piscinei, cu o orhidee prinsă în coada împletită. Ah, fantezia asta era minunată, însă din clipa în care îmi îngăduiam să-mi închipui cum ar fi cu adevărat viaţa cu un copil, mă loveam de realitate ca de-o bucată ascuţită de recif pe sub ape. Ernest îşi iubea copiii, dar el avea libertatea de-a vâna sau de-a pescui cu ei în vacanţe, bucurându-se de compania lor, în vreme ce Pauline şi Hadley erau cele care aveau grijă de ei zi de zi, şi mai ales când fuseseră mici, asigurându-se că erau bine îngrijiţi şi hrăniţi, cu lacrimile şterse, cu genunchii juliţi bandajaţi, cu toate problemele şi îngrijorările ascultate, cu dinţii periaţi, cu temele făcute.

Lista continua la nesfârşit, şi toate astea ar fi căzut în sarcina mea, ştiam, în calitate de mamă. Acum era, şi-aşa, destul de greu să mă lupt pentru munca mea. Cu un copil, munca ar fi devenit o chestiune secundară, în timp ce pentru Ernest totul ar fi rămas neschimbat. Posibilitatea de-a călători independent ar fi dispărut, dar Ernest ar fi putut să se ducă oricând oriunde voia. Bineînţeles că ar fi putut, fiindcă urma să fiu eu acasă, făcând asta posibil, având grijă de copil şi de toate, în lipsa lui. Poate că era un gest egoist să zăbovesc ceva mai mult asupra acestei hotărâri, dar trebuia să mă gândesc la cât de mult din mine eram dispusă să renunţ.

În anul acela, Crăciunul a fost sumbru şi cam lipsit de emoţie şi toată lumea s-a simţit uşurată după ce-a trecut. Ernest tot nu scria şi, deşi îi spusesem mamei că nu prea are nevoie să scrie nimic nou acum, de vreme ce *Pentru cine bat clopotele* încă se vinde incredibil de bine, fiind una dintre cele mai de succes cărţi din toate timpurile, Ernest era scriitor înainte de toate. Avea nevoie să scrie ca să se simtă echilibrat şi în apele lui, dar de câte ori îl întrebam, el insista că e bine.

— Pur şi simplu n-am dat de povestea potrivită deocamdată.

— Deci nu te temi? l-am întrebat, căci asta bănuiam, mai nou. Eşti sigur c-o să începi ceva când o să fii pregătit?

— Dar de partea cui eşti tu, până la urmă? m-a întrebat, mijindu-şi ochii.

— A ta, bineînţeles. Întotdeauna.

— Nu-mi fac griji. O carte mă lasă mereu gol pentru o vreme. Iar asta a durat aşa mult. Asta-i tot.

Voiam să-l cred, dar nu prea puteam. Se îngrăşase cu cinci sau şapte kilograme în ultimele şase luni, iar pielea îi

părea palidă pe sub stratul de bronz. În plus, tocmai îşi pregătise un al treilea martini şi abia trecuse de amiază.

— Încearcă să lucrezi mâine, i-am zis, deşi o parte din mine ştia că nu e înţelept să-l presez. Trebuie să te apuci de undeva.

— Acum mă înveţi *tu* pe *mine* cum să fac? Asta-i bună.

Parcă avea acid în glas. Am simţit avertismentul, cu nişte înţepături pe ceafă, şi mi-am înghiţit vorbele pe care ar fi trebuit să le spun. Le-am simţit mult timp după aceea, ca nişte pietricele care mă ardeau.

60

Odată, Ernest s-a întors dintr-o excursie de-o zi la Havana cu două pisici cu trupuri lungi zbătându-i-se în cămaşă.

— Ăsta-i Good Will, a zis despre una dintre ele, un motan tigrat în nuanţe de maro şi de gri, cu o coadă pufoasă ca un pămătuf din pene. Ne prind bine pe-aici, nu crezi?

— Clar că ne prind.

Deşi m-am întrebat în gând dacă se referea la neînţelegerea noastră legată de copil, am fost destul de isteaţă cât să nu aduc iar asta în discuţie.

— Şi prietena lui cine e?

Ambele pisici săriseră din braţele lui Ernest şi acum cercetau terenul ezitante, cu nasurile lipite de podea. Cea de-a doua avea un chip mai puţin alungit şi era complet cenuşie, cenuşie ca un nor de furtună.

— Asta?

A atins trupul costeliv al pisicii într-o parte, cu vârful tenişilor. Acesta s-a curbat ca un arc, îndepărtându-se de el, şi revenind la loc, foarte elastic.

— Fata asta frumoasă n-are nici un prieten.

— Friendless.[55]

— Exact.

A zâmbit larg.

— Bietele de ele, scumpe şi moarte de foame. Unde le-ai găsit?

— Se băteau pe o conservă ruginită de fasole, pe aleea din spate de la Floridita.

M-am lăsat în genunchi şi-am aşteptat ca una dintre ele să se aventureze înspre mine.

— Putem să le oferim ceva mai bun de-atât, nu?

— Păi bineînţeles, cum naiba.

L-a strigat pe Rene şi i-a spus să ia una dintre bucăţile de *filet mignon* pe care le pusese deoparte ca să le facă friptură la cină, să o taie foarte fin şi să le-o pună pisicilor în două farfurii, în colţuri diferite, ca să nu se bată.

— Ştii, o să creadă c-ai înnebunit, i-am zis după ce-a plecat Rene.

— Trebuie să le hrăneşti cu carne dacă vrei să fie bune la prins şoareci. Toată lumea ştie asta. Altfel cum să ajungă să le placă gustul de sânge?

— Fiindcă sunt animale?

Dar el n-a făcut decât să mă bată pe spate. Era deja teribil de serios în legătură cu fiinţele astea. Deja erau copiii lui.

Când s-a întors Rene cu carnea, Ernest a rupt unele dintre bucăţele încă şi mai mici, direct cu mâna, zicând că data viitoare ar trebui să folosească maşina de tocat, ca să nu se înece pisicile.

— Vreţi să le dăm carne din asta în fiecare zi?

Rene îşi împreunase sprâncenele groase şi stătea cu mâinile bronzate înfipte în şold. Îţi puteai da seama că în

[55] Fără prieteni (engl.).

lumea lui felinele nu mâncau mai bine decât partenerii lor umani. Era ceva pur şi simplu absurd.

Dar lui Ernest nu-i păsa.

— De ce nu? O să creadă că au ajuns la Ritz şi n-o să plece niciodată.

Apoi s-a lăsat pe vine şi a privit cu uriaşă plăcere cum pisicile se reped ca lupii la farfuriile lor.

Deşi Ernest tot nu scria, eu m-am hotărât să-mi încerc norocul cu un nou roman, fie ce-o fi. Găsisem o poveste care-mi plăcea – cel puţin, în minte. Era despre o fată din Caraibe, pe nume Liana, şi căsătoria ei cu un bărbat mult mai în vârstă, un alb pe care ea nu-l iubea. Era mult mai romantic decât tot ce încercasem înainte şi n-avea nimic de-a face cu războiul. Nu eram sigură unde mă va duce cursul poveştii sau ce se va întâmpla până la urmă cu Liana. Dar asta făcea parte din intrigă.

Între timp, menajeria noastră creştea într-un ritm înspăimântător. Ernest găsise şi adoptase încă trei pisici – Princessa, Boise şi Fatso – precum şi o căţeluşă mică şi drăgălaşă pe care o scosese, aproape moartă de foame, dintr-o canalizare pe lângă Frontón. Era neagră ca smoala, cu un bot delicat şi-o coadă care făcea o buclă frumoasă la capăt. O chema Negrita şi el îşi trasase sarcina de-a o hrăni cu aceeaşi generozitate ca pe pisici, „pionsicuţele”[56] noastre, cum îi plăcea lui să spună. Somon, ton, piept de pui şi creveţi proaspăt curăţaţi: nimic nu era prea bun pentru ele şi nici un deranj prea mare.

---

[56] Termen de alint inventat de Hemingway pentru pisicile lui, *cotsies*, care apare în numeroase texte biografice, precum şi în scrisorile dintre membrii familiei. Poate fi tradus foarte aproximativ prin „pionsicuţe”, un diminutiv la plural, uşor deformat.

Eram destul de îngrijorată că nimic nu părea să-l intereseze pe Ernest mai mult decât animalele noastre şi-un martini foarte rece, însă apoi el a început să vorbească despre încercarea de-a înfiinţa o reţea particulară de spionaj în Cuba. Ideea îi venise discutând cu bunul nostru prieten Bob Joyce la ambasada americană din Havana şi nu mai voia să renunţe la ea. La început mi s-a părut că-i o nebunie – ce ştia el despre spionaj? Însă chiar *era* în genul lui Ernest să vrea să se afle în interiorul lucrurilor şi să acţioneze îndrăzneţ. Ce putea fi mai îndrăzneţ şi mai tainic decât să ai de-a face cu spionii?

El şi Bob au hotărât să caute sprijin la oamenii cu funcţii înalte din ambasadă şi acela e momentul în care s-a implicat Spruille Braden. Braden era nou numit ambasador al SUA în Cuba, un bărbat îndesat şi guşat, cu o carne care împingea în nasturii de la cămaşă şi vestă. Mie mi se părea nepotrivit pentru Cuba, dar Ernest îl plăcea şi-l respecta, probabil fiindcă îl lua pe el în serios. Cuba chiar avea nevoie acum de un grup de contrainformaţii, confirma el. În aprilie, ambasada a descoperit şi a arestat pe loc mai mult de cincizeci de oameni – nemţi, japonezi şi italieni – pentru „activităţi ilicite în numele puterilor Axei”. Nimeni nu zicea mai mult de atât, dar nici nu era nevoie. Câteva cargoboturi fuseseră scufundate pe coasta Cubei în ultimele câteva săptămâni, şi suspectate erau submarinele inamice.

Din ce în ce mai mult, marea părea locul unde se ducea războiul cu adevărat. Acum, când ne duceam în oraş, circulau zvonuri despre *U-boot*-uri care pândeau ca prădătorii în apele din Caraibe şi pe lângă coasta Floridei, cufundând grămezi de cargoboturi şi petroliere, orice era mare şi folositor. Erau torpilate cu zecile în fiecare lună,

uneori şi mai multe, aşa se vorbea, dar totul rămânea la nivel de speculaţie. Cenzura strictă împiedica ştirile adevărate să ajungă la noi, şi tipărite, şi la radio, iar asta nu făcea decât să sporească senzaţia de nelinişte. Naziştii erau acolo, şi cine ştie câţi, şi cine ştie cât de aproape sau cât de mortal înarmaţi. Dar erau acolo.

Ernest avea să-şi încerce norocul şi pe ei.

Departamentul de Informaţii al Forţelor Navale[57] pentru America Centrală avea să-i acorde lui Ernest o soldă lunară de cinci sute de dolari, pentru a patrula apele de pe coasta Cubei, cu încă nişte sume alocate pentru a o echipa pe *Pilar* ca navă capcană împotriva submarinelor şi pentru recrutarea unui echipaj. Ernest avea să apeleze la oamenii cei mai apropiaţi lui: bascii jucători de *pelota*; chelnerii preferaţi de la Floridita; cel care îi era adesea secund pe *Pilar*, Gregorio Fuentes; şi Winston Guest, un aristocrat pe care-l întâlnise cu ani în urmă într-un safari prin Africa şi care ne vizitase de curând la Finca. Misiunea a fost numită „Operaţiunea Fără prieteni”, după pisica noastră preferată, dar Ernest a început imediat să-i zică şi „Prăvălia cu crime” şi chiar „Fabrica de bandiţi”. Stive de cartoane de ouă pline cu grenade de mână şi bombe cu fitil scurt au fost încărcate pe barcă, alături de mitraliere, un radio pe unde scurte foarte sensibil şi o barcă de salvare. Prima lor misiune a fost în iunie şi au pornit plini de patos, convingere şi cutezanţă nesăbuită. Dacă era să dea de-un submarin german, aveau să susţină că sunt un grup de cercetători care adună specimene pentru muzeul Smithsonian. Dacă naziştii trimiteau la bord un grup,

[57] Office of Naval Intelligence (ONI), serviciul de informaţii al Marinei SUA, înfiinţat în 1882.

Ernest avea să pornească motoarele, să se apropie de submarin şi să le facă semn oamenilor să înceapă să tragă, să-i arunce grenade sau bombe pe chioşc, dacă se apropia suficient pentru asta, iar apoi să dispară în noapte, în deplină siguranţă.

— Să nu-ţi faci griji pentru mine, a insistat când îmi explica planul. Sunt lucruri pe care eu le ştiu despre apele astea şi pe care nu le mai ştie altcineva, absolut nimeni. Există nenumărate locuri unde să te ascunzi. Iar eu le pot găsi pe fiecare dintre ele.

Am încuviinţat şi l-am sărutat, urându-i noroc – muşcându-mi limba în tot acest timp. Ştiam că e bine să nu spun ce gândesc, şi anume că misiunea asta duhnea a fantezie şi a evitare. Avea să vâneze submarine în loc să-şi înfrunte direct spaimele, să împingă la o parte locul acela gol dinăuntrul său şi să înceapă să lucreze la ceva nou. Sau poate că ăsta era felul lui de-a cădea la pace cu tot ceea ce-l chinuia înăuntru, numai că demonii lui, în loc să aibă propriile chipuri, aveau să arate ca nişte *U-boot*-uri nemţeşti. Dacă totul mergea bine, avea să-i facă ţăndări, probabil fără ca măcar să fie nevoit să-i vadă pe de-a-ntregul. Şi fără să scrie un cuvânt.

Dacă chiar voia să contribuie la război, eu mi-aş fi dorit ca Ernest să se ducă în calitate de jurnalist pe unul dintre fronturile din Europa, şi să-şi adauge glasul rezistenţei, aşa cum făcuse atât de admirabil în Spania.

Muream să mă duc eu însămi, dar acum, că ne aflam şi noi în război, armata americană hotărâse că jurnalistele, femeile, nu trebuie să se afle deloc în apropiere de linia frontului. Situaţia nu semăna cu Spania şi nici cu altceva dinainte. Revistele încă angajau femei, numai că nu pentru

locurile care contau. Mi-era imposibil să ajung în orice zonă de război.

M-am rugat de Charles Colebaugh, de la *Collier's*, să vadă dacă se putea face vreo excepţie de la regulă pentru mine, dar nu era nimic de făcut. Mi-a spus că, în materie de bătălii, e convins că pot primi cel mult o temă de lucru în Caraibe, unde să observ efectul acestui război al submarinelor. Ce părere aveam?

Sarcina nu era deloc ceea ce sperasem. Eu voiam să fiu în mijlocul bătăliei, unde se întâmplau lucruri cu adevărat importante. Acolo mă simţeam vie, utilă şi implicată. Dar, chiar şi aşa, era mai bine să străbat Caraibele decât să stau acasă, cu ochii pe servitori ca să ne lustruiască argintăria, simţindu-mă moale, domesticită şi în siguranţă, în siguranţă, în siguranţă. Aşa că am acceptat.

Planul era să mă duc de pe o insulă pe alta, căutând orice era interesant – informatori ai naziştilor, provizii pentru submarine, supravieţuitori de pe bărcile de salvare. Era clar că nemţii se aflau în Caraibe. Navele aliaţilor erau aruncate în aer aproape zi de zi, dar tot ce-am văzut nu era o zonă de război, ci o vedere poştală, suprafaţa albastră scânteietoare a Strâmtorii Windward mişcându-se şi ascunzând totul, în afară de propria imagine.

Eram arsă de soare, muşcată de furnici, aveam rău de mare, eram plictisită de moarte, îngreţoşată de gândaci, de miasma de peşte şi de legănarea neîncetată, ca de marsuin, a bărcii. Şi deşi n-am văzut deloc lucrurile pentru care venisem, adică iţirea tainică a unui periscop într-o noapte liniştită, smolită şi tăcută, am scris chiar şi aşa, trimiţând la *Collier's* unsprezece mii de cuvinte care nu erau decât un jurnal de bord al unei călătorii mai de groază decât toate călătoriile de groază.

M-am întors acasă cu febră denga contractată în Surinam şi cu senzaţia că oasele mi se dezintegrează lent. Mi-era şi groaznic de dor de soţul meu. Când s-a întors în sfârşit şi Ernest din ultima sa patrulare din cadrul Operaţiunii Fără prieteni, era ars de soare, cu o barbă deasă, dezordonată. Mirosea a peşte, a bărbaţi şi-a spaţii închise. Din câte îmi puteam da seama, nu-şi schimbase hainele şi nu se spălase în tot acel timp. Şi-şi mai şi pierduse pantofii pe undeva.

— Cine seamănă se-adună, nu, Iepure? l-am întrebat după ce mă ţinuse mult în braţe şi apoi turnase câte-un scotch pentru fiecare. Ţi-ai găsit submarinul?

— Nu. Dar tu?

— Nici urmă de el.

Se prăbuşise în celălalt capăt al canapelei, dându-i astfel un semnal Princessei, care picotea într-un petic de soare prin preajmă, să vină şi să i se suie pe piept, şi să toarcă acolo asemenea unui Ford Model T încins.

— Trebuie să fie o morală ascunsă pe undeva prin asta.

— Eu nu-mi pot da seama care, am zis, începând să-i desfac hainele.

L-am condus la duş, unde am stat amândoi mult timp sub stropii de apă caldă, iar apoi am început să-l frec cu săpun şi cu o cârpă moale, sărutând fiecare parte din el odată ce era curăţată şi punând stăpânire pe el bucăţică cu bucăţică.

— Uşor, i-am zis când a început să-mi spele părul. Încă mă doare un pic peste tot, de la febră.

Dar mâinile lui erau minunat de delicate şi mă făceau să uit de epuizare, de tot efortul călătoriei şi de tensiunea lunilor petrecute separat. Şi atunci, în acea capitulare deplină, am simţit cum revenim unul la celălalt. Acesta era

bărbatul de care mă îndrăgostisem, incapabilă să mă abţin. Nu dispăruse de tot.

Mai târziu, când stăteam îmbrăţişaţi în pat, cu prosoapele de la baie parţial încolăcite pe trupurile noastre, era frumos şi plăcut ca pe vremuri – înainte de Pearl Harbor, înainte de valul înalt al cărţii lui importante şi de gândurile prăbuşite ale dezamăgirii mele, precum şi de îndoiala care se strecurase în mine, cum că noi doi nu ne mai aflam de-aceeaşi parte.

— Trebuie să nu pierdem din vedere lucrurile care contează cu adevărat, i-am zis, răsfăţându-mă lângă gâtul şi umărul lui şi sărutându-l acolo.

— Hm? a întrebat el, somnoros. N-o să le pierdem.

— Vorbesc serios, Iepure. Chiar şi când dau buzna gălăgios alte lucruri, noi trebuie să ne alegem mereu unul pe celălalt. Asta înseamnă căsătorie. Nu poţi doar să rosteşti cuvintele o dată şi să crezi că ele o să rămână fixate acolo. Trebuie să le spui iar şi iar, şi-apoi să le trăieşti cu toată fiinţa.

El a scos alt sunet moale şi mi-am dat seama că deja se cufunda în somn. Nu putea să mă audă.

— Asta vreau, am zis încet, chiar şi aşa. Eu te aleg pe tine.

61

Pe tot parcursul toamnei, Ernest a ţinut-o într-un du-te vino, fără să spună multe despre treaba lui cu „Fabrica de bandiţi”. Şi nici eu n-am pus multe întrebări. De fapt, nu înţelegeam cu adevărat ce făcea, de ce conta asta pentru el şi cum îşi putea justifica lipsa de acasă pe perioade atât de îndelungate, în vreme ce el detesta ca eu să fiu

plecată. Dar am hotărât că, dacă tot eram acolo, aş face prea bine să scriu.

Am scotocit pe birou ca să găsesc paginile povestirii lungi pe care o începusem anul trecut, despre Liana, fata din Caraibe. Erau lucruri bune în pagini, lucruri care meritau recuperate şi pigulite. Nu eram sigură dacă era material suficient de dens ca să-mi iasă din el un roman, dar exista o singură cale de-a mă lămuri. Am decis s-o iau din nou de la început, plasând acţiunea cărţii în Caraibe, de vreme ce acum mintea mea era înţesată de amintiri din locul acela. Avea să fie gluma mea personală, să fac din călătoria de groază un paradis în care locuia Liana.

Ştiam câte ceva despre paradis, nu-i aşa? Numai că mi se părea din ce în ce mai mult că paradisului nu-i poţi întoarce spatele, nu mai mult decât i-l poţi întoarce iubirii. Ambele au tendinţa să o ia razna – şi, dacă nu te îngrijeşti cum se cuvine de ele, o şi iau, cât ai zice peşte.

Tot ce trebuia să fac era să merg dintr-o cameră în alta, căutând dovezile acestui fapt. Ploile se porniseră iarăşi, lăsând în urma lor dâre de mucegai. În dormitorul din spate, bucăţi din plăcile din podea erau împinse în sus de o reţea de rădăcini densă, de parcă exteriorul încerca să-şi croiască drum înăuntru, ca să provoace şi aici acelaşi haos. Zugrăveala din bucătărie se cojea de la umezeală. Peştişorii de argint[58] ne atacaseră cărţile.

M-am ocupat singură de ce am putut, iar pentru restul am angajat oameni, în vreme ce pisicile se urmăreau unele pe altele dintr-o cameră în alta. Populaţia se dublase în ultimele câteva luni şi, deşi le iubeam pe toate la fel de tare ca Ernest – persanul alb şi gras pe nume Unchiul

---

[58] Mică insectă fără aripi (*Lepisma Saccharina*), care trăieşte în locuinţe.

Wolfer, cei doi motani în alb şi negru, Dillinger şi Thunder, şi tărcatul gri care semăna aşa de mult cu Friendless şi căruia i-am zis Fratele lui Friendless –, îmi dădeam seama că dacă nu sterilizam motanii, n-aveam cum să oprim valul de înmulţiri.

Am găsit un veterinar în oraş şi m-am felicitat pentru simţul meu practic. Însă atunci când s-a întors ca să-şi facă plinul şi să-şi ridice corespondenţa, la final de octombrie, Ernest s-a înfuriat groaznic aflând ce făcusem.

— Ai putea să-mi tai şi *mie* ouăle, a şuierat. Sau puteai să împuşti motanii de-a dreptul. Ar fi fost un gest mai blând.

— Nu exagera aşa. Doctorul a zis că e foarte uman. Motanii nu simt cine ştie ce. Nu ca oamenii.

— Pe naiba nu simt. Şi-acum au devenit femei, amărâţii de ei.

Mi-a aruncat o privire tăioasă.

— Acum ai de gând să-mi mai tragi vreun şut, cât tot sunt aici, sau ţi-a ajuns?

— Of, Ernest, am zis, simţind că mă cuprinde exasperarea, dar el deja se îndepărta, cu paşi mari.

Mai târziu, când m-am dus să-l caut şi să discut cu el, Boise era cocoţat pe masă, lângă farfuria lui Ernest, în timp ce el îi dădea să mănânce feliuţe de avocado copt, direct din mână. De îndată ce m-a văzut, Ernest a început să-i şoptească lui Boise despre ce groaznic era că o femeie îi luase singurul lucru care era cu adevărat al lui, puterea lui.

— Nu ne plac femeile acum, a zis, uitându-se doar la motan. În locul tău, aş păstra distanţa.

Nu-mi venea să cred că nu putea depăşi momentul.

— Te porţi ca un copil.

Însă el a continuat să-l hrănească pe Boise şi să-l mângâie pe cap, de parcă erau două fiinţe care conspirau într-un război pe care eu nici măcar nu-l pricepeam. Şi totuşi, se pare că devenise şi războiul meu, fără ca eu să-mi fi dat acceptul.

— Mă duc la culcare, am zis în cele din urmă. Vii şi tu?

Fusese plecat cu săptămânile; sigur avea să renunţe la toate astea.

— Nu ne plac femeile, a zis el iarăşi, fără să-şi ia ochii de la pisică.

Am pornit cu paşi mari spre camera noastră, lăsând uşile să se trântească în urma mea, şi am stat trează o vreme, întinsă în pat, clocotind de exasperare. Gândurile mi se învârteau în gol. Aşa n-aveam să adorm. M-am întins spre partea lui Ernest de pat, unde ţinea el un flacon cu somnifere mici, roşii, am luat o pastilă şi am aşteptat ca pelicula sa lentă să mi se aştearnă peste creier şi muşchi, ca o ceaţă grea şi bună, care anihilează totul.

Când m-am trezit, nici urmă de mahmureală – din fericire –, în afară de cea emoţională. Soţul meu dormea lângă mine. Aici, dar departe, foarte departe. Era o ceartă stupidă şi mie mi-era dor de el. Chiar şi atunci când greşea, mi-era dor de el.

Zi după zi, în timp ce pisicile alergau, făceau tumbe, vânau şoareci, aşteptau să se delecteze cu *filet mignon* tocat şi-şi jeleau sexualitatea pierdută – asta dacă într-adevăr şi-o preţuiseră vreodată –, eu m-am închis în birou, unde navigam pe paginile mele, pe măsură ce ele prindeau formă. Liana era o tânără needucată şi o mare frumuseţe. Soţul ei, Marc, un proprietar de plantaţie alb şi distant, se căsătorise cu ea ca să-i facă în ciudă femeii pe care o iubea cu adevărat, şi o păstra ca pe-un fel de

trofeu. Nu nutrea pentru ea sentimente veritabile, iar ea nici măcar n-a ştiut ce e dragostea înainte ca un tânăr şi frumos profesor de franceză, Pierre, să apară în viaţa ei şi să înceapă s-o înveţe cum merg lucrurile în lume.

Într-un fel, mă simţeam aproape jenată că eram aşa prinsă de această poveste măruntă şi personală, care nu era despre război, despre dreptatea socială sau despre alt lucru mai important, ci pur şi simplu despre oameni. Dar chiar *eram* prinsă, şi eram entuziasmată că lucram aşa de bine. Zilele mi se păreau dintr-odată pline, vii şi dătătoare de speranţă. Armata lui Hitler încă se dezlănţuia peste ocean şi în Gulf Stream, ameninţător de invizibilă. Cu Ernest, lucrurile nu erau întru totul liniştite sau simple, dar eu eram fericită şi ocupată şi mă simţeam puternică.

În curând, aveam aproape douăzeci de mii de cuvinte şi ele continuau să vină, să curgă dintr-un punct, de dincolo de gândirea raţională, acolo unde sălăşluia imaginaţia, asemenea unui dragon alb şi rarisim. Nu cunoscusem pe nimeni ca Liana, însă ea mi se părea absolut adevărată, şi totodată teribil de tragică. O iubeam şi eram mişcată de viaţa ei, iar în cele din urmă mi-am făcut curaj şi i-am arătat lui Ernest ce scrisesem.

— E *minunat*, Iepure, a zis el după ce-a citit paginile.

— Serios? Deci îţi place?

Mă simţeam aşa de uşurată, că-mi venea să plâng.

— Da. Ai creionat-o aşa de bine. Şi întreaga lume are textură şi vibrează.

— O, Doamne, mă bucur că aşa ţi se pare. Am fost foarte fericită scriind, dar ştii şi tu că asta nu înseamnă niciodată nimic. Nu ştim niciodată cu adevărat ce facem.

— Aşa este, dar tu continuă. Nu te opri, orice-ar fi, a insistat el. Abia aştept să citesc tranşa următoare, când

vin acasă, înainte de Crăciun. Acum tu eşti scriitorul din familie, Marty. Eu o să fiu redactorul tău şi, dacă nu vrei asta, o să fiu cel care te încurajează orice-ar fi.

Vorbise pe un ton blând, dar chiar şi aşa m-a alarmat să-l aud zicând un asemenea lucru.

— O să te-apuci şi tu în curând, i-am zis. În familia asta există doi scriitori, şi aşa vor fi mereu.

— Sigur, a zis el încetişor, în timp ce o umbră i-a cutreierat privirea.

— Nu mai pleca, i-am zis brusc, simţind că totul între noi devenise atât de fragil, în interior şi în exterior. Tânjesc groaznic după tine, ştii.

— Ţi-e dor de mine, nu?

A venit acolo unde stăteam şi, trăgându-mă ca să mă ridic în picioare, ne-am cuibărit unul într-altul de parcă am fi fost o încuietoare şi-o cheie, eu cu capul sub bărbia lui, el cu mâinile împreunate în josul spatelui meu. Aş fi vrut să rămânem ani şi ani de-a rândul aşa, exact aşa.

— Mi-e dor de *noi*. Hai să ne ascundem de toate. Mai ţii minte când asta era tranşeea noastră şi stăteam singuri cu lunile?

— O să mă întorc foarte iute.

A încuviinţat dând din cap, apoi m-a strâns tare şi mi-a dat drumul.

62

După ce-au trecut prin canal şi-a văzut insula mică, cu nisipul ei alb, de os, şi pâlcurile de curmali într-un golfuleţ unde puteau trage barca mică la mal, el şi-a dat seama că ar fi un loc la fel de bun ca oricare altul unde să se ascundă de sine.

Nu că băieţii ar fi avut habar de asta. Se străduise din greu să-şi ascundă îngrijorarea şi tensiunea pe care-o simţea ca o greutate de plumb în piept şi considera că se descurcase bine. Acum a ancorat, cu tribordul spre mal, şi apoi a stins motorul, lăsând-o pe Pilar *să se legene în apropierea bancului de nisip, care era vălurit şi alb şi semăna cu carnea, sub valurile limpezi. Ca o coapsă de femeie ce se leagănă la întâmplare, în somn.*

Le-a spus băieţilor să ia bărcuţa şi să se uite un pic la plajă.

— Dacă daţi de vreun nemţălău, ştiţi ce să faceţi, i-a strigat lui Gigi, care adora jocul ăsta.

Apoi s-a dus jos, ca să-şi toarne un pahar, şi a urcat iar pe punte, privind întruna în larg şi încercând să zărească umbrele rechinilor mako.

Totul avea o umbră, ştia. Nori umbrind şi întunecând suprafaţa apei. Peştii caiman, lungi şi subţiri, care se prelingeau în şiruri argintii împotriva curentului şi tonii care pluteau pe sub barca lui ca nişte monştri. Cuvintele aveau umbre pe care le puteai simţi cu mult înainte ca ele să ajungă la tine, şi iubirea avea o umbră, şi el avea una.

Încă de când era mic, avea nişte stări care se puteau strecura în el, lăsându-l aproape cu respiraţia tăiată. Uneori se iveau aşa de repede şi păreau să vină de nicăieri, încât ajunsese să se teamă de ce se putea întâmpla înăuntrul său, de teribila trecere de la o stare căreia îi putea face faţă la o alta, mai oribilă, cu care nu se descurca.

În ultima vreme, simţise din ce în ce mai mult spaţiul întunecat îngroşându-se înăuntrul său, ameninţând să-l lase fără suflare. Dar nu i se predase, nu încă, şi n-avea să o facă, dacă putea. Odată, în mai 1936, fusese singur pe

Pilar*, la ore depărtare de Havana, îndreptându-se spre Key West, când se pornise din senin un vânt puternic, valurile se înălţau şi se revărsau peste proră, cu o spumă luminoasă şi îngheţată.*

Aceea fusese o noapte care trăsese ancora şi dezlănţuise timpul. Busola lui se cutremurase şi se pierduse în ape. Nu putea pleca de la cârmă ca să verifice rezervoarele de combustibil sau să vadă câtă apă intrase în partea de jos. Nu şi-a ştiut nici măcar poziţia înainte de ivirea zorilor, ca un braţ de animal cenuşiu, şi atunci se simţise cumva şi mai rău, căci de-acum putea vedea exact care era inamicul lui şi-al micuţei sale ambarcaţiuni.

Zorii s-au murdărit devenind dimineaţă, vântul vuia în continuare, iar valurile erau ziduri de beton de care puteai să te zdrobeşti. În cele din urmă, cândva după amiază, a ajuns la marginea furtunii şi s-a eliberat. Era mai aproape de casă decât crezuse, iar în curând se îndrepta spre portul din Key West. Era epuizat, stors, dar o parte din el se umfla de mândrie ştiind că făcuse ceva dificil şi adusese barca în siguranţă la mal, şi pe el odată cu ea. Că reuşise.

Uneori, când te găseau, umbrele dădeau naştere unor umbre şi mai negre. Da. Unele furtuni aveau înăuntrul lor alte furtuni, şi mai întunecate, şi mai cumplite. Dar chiar şi atunci puteai să ieşi din ele şi să vezi un ţărm cunoscut. Puteai să ridici privirea pentru a vedea că ai reuşit cumva, într-un fel sau altul, să-ţi găseşti drumul înapoi.

63

A venit luna decembrie şi, odată cu ea, s-a împlinit un an de la Pearl Harbor. Din câte se părea, bombele nu făceau decât să dea naştere şi mai multor bombe. Statele Unite

tocmai atacaseră Napoli. Royal Air Force bombarda Olanda. Distrugătoarele japoneze nimiciseră crucişătorul *Northampton* la Guadalcanal. Şi tot aşa la nesfârşit, groaznic.

Toţi băieţii veniseră acasă, de Crăciun. Gigi din Key West, Patrick de la şcoala cu internat din Connecticut pe care o frecventa mai nou, iar Bum din Dartmouth, unde se transferase după ce se jurase să nu mai calce pe la Universitatea din Montana. Crezuse că de vină pentru renunţarea la facultate era locul, şi nu munca depusă de el în timpul unui semestru, însă acum parcă nici Dartmouth nu se lipea de el.

— Crezi că tata s-ar supăra dacă aş rămâne pe-aici o vreme? m-a întrebat. Doar până se mai liniştesc lucrurile şi pot să mă dumiresc ce să fac mai departe.

— Poţi să stai cât doreşti, dragule, indiferent ce zice tata. Dar te rog să-mi promiţi că te vei întoarce la şcoală. Că dacă nu, te recrutează.

— Ţi-am zis că nu mă tem să mă duc acolo.

A înălţat bărbia, privindu-mă cu ochii limpezi, şi mi-am dat seama că vorbea serios.

— Poate c-o să fie chiar un lucru bun. Mi-ar prinde bine să mă maturizez un pic.

— Aiurea. Eşti perfect aşa cum eşti.

Şi eşti viu, am zis în gând.

— Am nişte prieteni care s-au înrolat şi ei zic că-i o uşurare, de fapt. E mai bine decât să aştepţi să cadă securea.

— Am putea să nu mai vorbim despre asta?

Am încercat să-mi ascund neliniştea din glas, dar zadarnic.

— De ce nu-ţi duci lucrurile în Casa Mică? Am aranjat-o şi e extraordinar de drăguţă când reuşim să ţinem pisicile afară.

— Mi se pare că Princessa e rănită, a zis Gigi, aducând persana cenuşiu-albastră cea mare în cameră, ţinând-o pe jumătate aruncată peste umăr, ca pe-un şal. Sângerează.

— Mă tem că-i opera şobolanilor negri.

Am dat cu degetul peste pata roşie pe care mi-o arăta el, chiar sub bărbie.

— E cea mai bună vânătoare de şoareci dintre pisicile noastre. De obicei se descurcă mai bine.

Pe faţa lui Gigi, îngrijorarea a fost înlocuită de un fel de încântare ce trăda respectul, aceeaşi figură pe care o afişa uneori când îşi privea tatăl. Tatăl lui cel aventuros şi neînfricat, curajos, care acum era plecat să lupte cu nemţălăii pe mare, răpunându-i întocmai aşa cum face o mâţă cu şobolanii negri, adică fără frică şi cu ceva entuziasm.

În tot cazul, asta era fantezia. Asta era povestea. Însă eu începeam tot mai mult să mă întreb dacă nu cumva Operaţiunea Fără prieteni nu era ceva infinit mai complex. Fie Ernest folosea aceste misiuni ca pe o cale de-a se ascunde de probleme şi de toate treburile cu care nu voia să se confrunte, fie spera în taină să-i iasă o carte din aceste aventuri, cam aşa cum şi-l descoperise pe Robert Jordan mergând în Spania. Dar Spania fusese cumplit de adevărată, plină de provocări, de întâmplări care-ţi puneau zi de zi la încercare curajul, şi de eroi veritabili. În timp ce în tot decursul acelui an în care se ţinuse de patrulări, cu ore nenumărate petrecute purecând Golful Mexic, el zărise o singură dată un submarin – o chestie neagră strălucind

în depărtare, pe lângă Mégano de Casigua – şi asta nu dusese la nimic concret.

Îmi făceam griji pentru el şi eram tristă. Mi se părea că nu arată bine şi bea prea mult. Dintotdeauna băuse, dar existase un ritm şi în asta, urcuşuri şi coborâşuri. Două pahare la masa de prânz, după o dimineaţă de muncă intensă, apoi două sau trei la cină. Acum nu mai exista nici măcar umbra unei ancore, şi nici un motiv pentru care să nu fie beat toată ziua.

Îmi dădeam seama că observaseră şi băieţii şi voiam să-i liniştesc, să le zic că tata traversa o perioadă dificilă şi-atâta tot, că avea să-şi revină. Dar o credeam? Puteam să cred?

În ajunul Crăciunului, ne-am dus în oraş să luăm cina la Floridita. De pe la amiază Ernest tot băuse una, alta, iar acum pe masa noastră era un şir de pahare de daiquiri duble şi reci ca gheaţa, aduse de Constantino. Am încercat să-i prind privirea pe furiş şi să-i transmit rugămintea mută s-o lase mai moale, dar el nu părea să observe. Era aliatul lui Ernest, nu al meu, în tot cazul.

În cele din urmă ne-a venit mâncarea şi abia ne apucaserăm să mâncăm, când s-a apropiat de masa noastră un bărbat, un turist dintr-un stat sudic, care l-a rugat pe Ernest, cu glas tărăgănat şi cu pălăria în mână, să-i dea un autograf pe *Pentru cine bat clopotele*.

Ernest l-a privit în treacăt, cu ochii lui sticloşi.

— Semnează ea, a zis, referindu-se la mine.

— Glumeşte, a intervenit repede Gigi. Vi-l semnează cu plăcere.

Bărbatul a râs nervos şi a scos un stilou. A luat-o la sănătoasa de îndată ce treaba a fost gata, iar eu nu-l puteam condamna. O energie sumbră plana deasupra

mesei noastre, şi asta era în seara de Crăciun. Cu siguranţă puteam să ne purtăm mai bine, măcar pentru băieţi, dacă nu pentru noi. Stăteau aplecaţi deasupra farfuriilor, prefăcându-se că suntem o familie în toiul unei mese frumoase, în timp ce Ernest se apleca deasupra unui cocteil proaspăt, cu ochii sticloşi. Mi-era milă de noi toţi.

— Nu crezi c-ai băut destul? l-am întrebat.

— Mă simt bine. Tu cum te simţi?

— Cumplit. Jenată.

— Atunci poate c-ar trebui să bei mai mult. S-ar putea să-mi placă mai mult de tine aşa.

Privirea lui Patrick s-a ridicat într-o străfulgerare, căutând s-o întâlnească pe-a mea. Am crezut că s-ar putea să-mi sară în apărare, aşa că am scuturat din cap categoric şi am făcut semn după notă, dorindu-mi doar ca seara să se încheie.

Când a venit ospătarul, le-am zis lui Ernest şi băieţilor că mă ocup eu, iar ei să mă aştepte afară, că vin în câteva minute. Au plecat să aducă maşina, cât eu mi-am scos banii din portofel şi apoi mi-am aprins o ţigară, cu speranţa că-mi voi limpezi mintea şi voi avea o clipă doar pentru mine. Am respirat, mai întâi tremurând, apoi mai liniştită. Aveam să ne ducem la culcare, acasă, şi să dormim amândoi până ne debarasam de starea asta oribilă, iar mâine avea să fie o nouă zi. Una mai bună.

Însă peste mai puţin de cinci minute, când am ieşit în stradă, Ernest şi băieţii dispăruseră. Am crezut că le comunicasem cumva greşit planul sau că ei nu înţeleseseră bine, şi am pornit în căutarea lor. Am mers pe jos pe străduţă, am dat roată pe-acolo, uitându-mă în fiecare bar şi restaurant, întrebându-mă pe unde s-or fi vârât. Pe următoarea străduţă am mers un pic mai repede,

apoi m-am întors în fugă la Floridita, să văd dacă nu cumva mă aşteaptă acolo. Dar plecaseră. Adevărul a pogorât asupra mea ca un şoc rece. Trebuia să mă descurc şi să ajung singură acasă cumva. Fusesem pedepsită. Ernest mă părăsise.

Băieţii erau îngroziţi când am dat ochii cu ei a doua zi dimineaţă, dar nu mai tare ca mine. Ernest plecase la ambasada SUA ca să-şi predea raportul lunar şi nu era de găsit pe nicăieri.

— E totul în regulă, Mart? m-a întrebat Patrick, părând mâhnit.

— Mă descurc eu cu tata, Şoricelule, am zis, dar părea să fie la fel de neîncrezător ca şi mine în clipa aceea.

— Nu-i drept, a zis el încetişor.

— Nu, am zis, punându-i câte o mână pe fiecare umăr, şi am simţit cum îmi dau lacrimile. Nu este. Oamenii sunt îngrozitor de complicaţi. Nu ştiu cum altfel s-o spun. Şi uneori se rătăcesc de ei înşişi un pic. Tata o să se întoarcă la noi.

— Şi totuşi nu se întoarce mereu.

Am simţit ceva ca o lovitură şi-un gol în piept. Nu trecuse prea mult de când îşi văzuse părinţii războindu-se, din plin şi în public. Probabil i se făcea rău când se gândea că întreaga poveste s-ar putea repeta, tocmai acum, când începuse să creadă că lucrurile se mai aşezaseră şi că se putea baza pe viaţă – pe viaţa noastră.

— E-n regulă, Şoarece. Te rog să nu-ţi faci griji. Totul o să fie bine. O să vezi.

În clipa aceea, avea paisprezece ani şi mergea pe o sută, şi deşi m-a lăsat să-l trag înspre mine şi să-i repet că totul va fi bine, îi simţeam îndoiala în rigiditatea trupului. Aveam şi eu propria mea versiune. Voiam să cred că

Ernest putea să se lupte cu latura cea mai întunecată a firii sale şi să se întoarcă în fugă la mine, dar nu eram convinsă că lucrurile mai puteau fi vreodată la fel de simple şi clare. Lumea devenise un loc mai complicat ca înainte. Şi timpul era diferit şi mai costisitor. O pagină fusese întoarsă, şi noi odată cu ea.

64

În următoarele câteva zile, eu şi Ernest am mers pe vârfuri unul în jurul celuilalt, interacţionând la un nivel minimal, superficial, calm şi civilizat, de dragul băieţilor. Era Crăciunul, în fond, dar nu mă puteam abţine – mă simţeam tristă şi înfrântă de toate strădaniile. Mă gândeam că n-ar trebui să fie atât de greu să fii bun, mai ales cu acea persoană de care se presupune că-ţi pasă cel mai mult.

Oamenii, aşa cum îi spusesem lui Patrick, erau complicaţi, şi aşa era şi dragostea. De fapt, era din ce în ce mai complicată. Am hotărât să mă duc la St. Louis, ca să-mi vizitez mama şi să iau o mică pauză.

— Sunt doar foarte obosită, i-am spus mamei la sosire. Vreau să trag pătura peste ochi şi să nu mă mai gândesc la nimic.

— Sigur, draga mea. Stai cât doreşti. Dar ar trebui să-ţi spun, totuşi, că Ernest a sunat de două ori. Nu părea în apele lui.

— Păi nu este. Nu înţeleg. Ah, mamă. Zău. Ce s-a întâmplat cu noi?

A doua zi am sunat la Finca şi l-am prins pe Ernest din prima. Nu am vorbit mult. Apelurile internaţionale erau incredibil de scumpe pe-atunci – şi nu aveam multe de

spus. Lui îi părea rău şi mie-mi părea rău, şi urma să încercăm să ne purtăm mai frumos unul cu celălalt după ce mă întorceam acasă, în ianuarie. Între timp, el avea să se distreze cu băieţii, iar eu să mă odihnesc şi să lucrez la romanul pe care-l adusesem cu mine.

— E o carte frumoasă asta, la care scrii, şi tu eşti frumoasă. Eşti cea mai frumoasă femeie din câte-am cunoscut vreodată şi-o să învăţ să mă port cu tine cum se cuvine. Nu te-am iubit destul de bine sau de puternic. Acum înţeleg asta.

— Şi nici eu nu te-am iubit destul de bine, Iepure. Amândoi suntem în stare de mai mult. Trebuie.

Tot timpul petrecut pe mare îşi lăsase urmele pe iubita lui, *Pilar*. Avea nevoie de un motor nou şi de alte îngrijiri. În timp ce barca era dezarmată, într-un doc, l-am primit înapoi în braţele mele, însă din păcate treaba asta mă costa. La pachet cu el au venit şi echipajul lui, precum şi tot felul de amici din oraş care duseseră dorul companiei lui în toate aceste luni. Casa era plină ochi şi gălăgioasă, în fiecare moment.

Într-o seară, o cunoştinţă a intrat cu maşina într-un colţ al casei şi s-a prăbuşit pe claxon. Am ieşit în fugă, îmbrăcată în halat, gândindu-mă că a murit, dar era numai beat. Şi nu mai era nimeni pe-acolo. Plecaseră cu toţii în oraş, să bea ceva înainte de culcare.

— Nu pot lucra aşa, i-am zis lui Ernest.

— Poate ar trebui să mergi în oraş? La Ambos. Pot să mă asigur că îţi rezervă cea mai bună cameră.

— Nu vreau să locuiesc într-un hotel. Asta-i casa mea. De ce nu poate să fie cum era cândva – să fie pace şi linişte? Să fim doar noi doi? Unde-s zilele de atunci?

— N-o să te ajute cu nimic dacă te tot uiţi în trecut, a zis, luându-mi drept plângere strigătul de disperare în căutarea trecutului. Asta-i viaţa noastră acum. Eşti cu mine sau nu?

Avea ceva provocator în glas, precum şi în privire. Se întreba dacă voi fugi iarăşi – dar n-aveam să o fac. Eram prea aproape de finalul romanului *Liana* şi n-aveam de gând să pierd firul cărţii, pentru nimic şi pentru nimeni. În măsura în care depindea de mine.

M-am închis în birou, mi-am suflecat mânecile şi am făcut o ultimă forţare, pentru a încheia romanul. Fără călătorii, fără articole, fără mese în oraş, fără nici un soi de distrageri. Nu existau decât Liana şi lumea ei, care mi se părea ameţitoare, minunată, înfricoşătoare şi înnebunitoare, întocmai ca dragostea. Trei săptămâni mai târziu, pe 27 iunie, am scris cuvântul *Sfârşit* şi apoi am rămas aşa privindu-l, tremurând, extrem de bucuroasă şi nevenindu-mi să cred, uluită şi recunoscătoare. Cartea era gata, absolut gata. Pusesem totul în ea. Indiferent ce-avea să urmeze, eu făcusem tot ce-mi stătea în putinţă.

— Tu ce zici, chiar e bună? am întrebat-o pe Friendless.

Stătea aşezată pe una dintre cărţile care erau împrăştiate peste tot şi mă privea cu ochii ăia ai ei verzi şi bizari, care nu semănau cu nimic pe lumea asta.

Ochii pisicilor păreau uneori să facă să ricoşeze înapoi înspre tine întrebările tale, şi exact asta au făcut acum ochii lui Friendless, clipind şi apoi liniştindu-se. *Tu ce zici, chiar e bună?*

— O, Doamne, aşa sper. Aşa sper, mai mult ca orice.

Am ordonat teancul de pagini şi mi-am odihnit capul pe ele o clipă, zicând acea rugăciune pe care o spun scriitorii, drept mulţumire pentru darurile ce vin de undeva, şi din

interiorul, şi din afara lor. Iar apoi am străbătut casa întunecată până la piscină, mi-am lepădat hainele pe marginea ei şi am pătruns prin pielea răcoroasă a suprafeţei, plonjând în adânc, împingând puternic din picioare şi scoţând pe gură o dâră de bule. Şi asta era tot o rugăciune.

65

M-am tot temut că Bumby va fi recrutat, dar nu a fost cazul. S-a înrolat el, sfâşiindu-mi inima, şi fără îndoială şi pe-a mamei lui. Ernest se jura că el nu se teme deloc pentru Bum şi că era mândru de el, dar eu nu îmi dădeam seama cum, când îi putea fi luat atât de uşor, cu tot cu curajul lui şi cu inima lui bună.

— Încearcă să nu-ţi faci atâtea griji, mi-a zis Ernest. N-o să i se întâmple nimic la Fort Riley şi poate că până când îi vine vremea să plece acolo răul va fi venit şi trecut deja.

— Să dea Domnul să ai dreptate, am zis.

După aceea, i-am scris lui Bum la baza de antrenamente pentru ofiţeri din Kansas, spunându-i că-i trimit doi îngeri păzitori, câte unul pentru fiecare dintre umerii lui frumoşi. Era posibil să nu-i simtă deloc, fiindcă erau nişte îngeri foarte sprinteni, dar ei aveau să-i fie întotdeauna alături şi să-l aducă acasă. Iar când o să se întoarcă acasă, o să ne plimbăm pe sub pomii fructiferi de la Finca şi-o să vorbim despre toate, aşa cum făceam noi mereu, fiindcă nu există nimic mai bun pe lume decât să vorbeşti cu un prieten bun.

Am expediat scrisoarea şi apoi, ca să nu mă mai agit, am încercat să pregătesc casa, dar şi pe mine, pentru aniversarea de patruzeci şi patru de ani a lui Ernest. Îmi

neglijasem cumplit părul şi trupul. Am început să fiu iarăşi atentă cu greutatea, m-am bronzat din cap până-n picioare şi m-am uns din plin cu toate loţiunile, cremele şi unguentele.

Exact în toiul acestor pregătiri şi primeniri am primit veşti de la Charles Colebaugh, de la *Collier's*. Aliaţii începuseră să bombardeze Roma şi sperau ca Italia să capituleze. Se mai zvonea în şoaptă şi că în curând vom invada Franţa.

M-am mirat şi aveam o grămadă de întrebări.

— Dar parcă existau sancţiuni împotriva femeilor pe front, i-am zis lui Colebaugh.

— Da, încă sunt. Nu o să ai acreditare militară oficială. Dar dacă porneşti întâi spre Anglia, iar apoi te îndrepţi spre Italia şi Franţa, suntem siguri c-o să găseşti poveşti interesante. Tu mereu găseşti. Îţi putem acoperi trei luni de cheltuieli.

După ce conversaţia telefonică s-a încheiat, am rămas în picioare mult timp, privind telefonul, puternic mişcată de încrederea lui Colebaugh în mine. Războiul ăsta era cel mai înfricoşător lucru petrecut până atunci în lume. Cine ştia câţi dintre noi şi cum vom supravieţui? Cine ştia ce să facă, în fond, în afară de-a sta alături de cei dragi şi-a spera? Dar mai era ceva. Eu puteam să scriu despre războiul ăsta. *Collier's* avea acum un public de zece milioane de cititori, iar toţi aceşti oameni puteau vedea ce vedeam eu, dacă îmi făceam curaj să mă arunc. Era o şansă rară. Cum aş fi putut s-o ratez?

Când a ajuns în cele din urmă acasă, Ernest avea o barbă neagră ca tăciunele şi un nas pârlit de soare, care i se cojea. L-am strâns în braţe şi l-am sărutat de zece ori, apoi l-am dus la culcare. Două zile întregi n-am ieşit din dormitor decât ca să mergem la piscină, şi n-am ieşit din

piscină decât ca să ne târâm până la şezlonguri. Stăteam în halate, curaţi lună, albiţi de soare şi treji. Pisicile se tolăneau lângă noi, deşirate şi relaxate. Boise, cu torsul său complet mut. Friendless pe spate, şfichiuind din coadă.

— Aş vrea să fie mereu aşa de uşor, am zis.

— E destul de uşor acum, nu?

Lumina bătea dincolo de copaci, făcându-i să pară sculptaţi – migălos ciopliţi şi sprijinindu-se cu mare blândeţe de cer. Mă tot uitam la ei, gândindu-mă. Oare aş fi fost la fel de încântată de ideea de-a merge la război, dacă n-aş şti că acasă mă aşteaptă Ernest şi Finca? Şi oare aş fi cu adevărat mulţumită aici, dacă n-aş putea şi să plec din când în când şi să-mi fac treaba? Întrebările au rămas suspendate doar pentru o clipă, răspunsurile fiind evidente. Nu voiam să pierd nimic din ce aveam. Dar nici nu ştiam cum să merg înainte fără să risc totul.

— Vreau să nu fim niciodată atât de căsătoriţi încât să nu mai fim noi înşine, am zis.

— Bine.

Am simţit o urmă de precauţie în glasul lui. Probabil că-mi intuia dilema, deşi eu nu intenţionam să i-o împărtăşesc.

— Şi atunci, ce-ai prefera?

— Adică în loc să fiu politicoasă şi în siguranţă, asta vrei să zici?

— Da.

— Doar să existe suficient spaţiu cât să rămâi sălbatic şi liber, cum şi suntem de fapt, şi să putem să vorbim cu adevărat unul cu celălalt. De asta mi-e dor când eşti plecat. Tu ai fost mereu partenerul meu preferat de discuţii.

— Drăguţ.

— Da. Chiar *e* drăguţ, Iepure, însă eu mai am şi celelalte faţete ale mele, şi nu-s mereu sigură cum sau dacă se potrivesc. Vreau să pun pasiune în ce fac, să-mi hrănesc mintea şi să călătoresc prin lume. Prefer să fiu misterios şi periculos de fericită, de parc-aş trăi pe muchie de cuţit, decât să mă schimb şi să renunţ la firea mea.

Mă urmărise cu o mină serioasă în timp ce vorbeam. Acum a zis:

— De asta n-ai fost tu niciodată de acord să avem un copil.

Nu era o întrebare, ci o constatare şi, departe de-a fi vreo înţepătură sau răutate, era încărcată de tristeţe.

— Îmi plac copiii. Îi iubesc la nebunie pe-ai tăi. Nu ştiu. Poate c-ar fi trebuit s-o facem acum un secol, imediat după ce ne-am căsătorit sau chiar înainte. Pur şi simplu mi se pare c-a trecut vremea potrivită.

— Ştiu. Aşa simt şi eu. Numai că mi se pare al naibii de nedrept, când mă gândesc. Bărbaţii pot să-şi dorească un copil cât or vrea ei, că tot n-au ce face. Până la urmă, femeia are întotdeauna ultimul cuvânt. Şi dacă e „nu”, atunci cu „nu” trebuie să te împaci.

Cuvintele lui erau rostite cu atâta linişte şi erau atât de prozaice, încât mi s-a făcut rău.

— Îmi pare rău, am zis, căci nu găseam ce altceva să zic.

Iar apoi am adăugat cel mai adevărat lucru pe care-l ştiam:

— Te iubesc.

Cumpăraserăm un porc de la un fermier din vecini, pentru ziua lui Ernest, şi ne-am apucat să-l frigem, găzduind o petrecere pentru toţi prietenii noştri, cu atâta băutură la dispoziţie, de parcă ar fi fost de câteva ori mai

mulţi invitaţi. Casa şi întregul domeniu erau mai frumoase ca oricând şi totul decurgea bine, iar mâncarea era minunată. Ernest a ţinut câteva discursuri, iar Gregorio, secundul lui Ernest, a recitat o parte dintr-o poezie şi i-a luat pe toţi prin surprindere, jucătorii de *pelota* au cântat splendid, şi toată lumea s-a îmbătat, mai întâi un pic, apoi mai tare şi apoi criţă.

Nu din cauza băuturii m-am simţit stânjenită şi un pic ruptă de evenimentele serii. Nu a bascilor care începuseră să arunce unul într-altul la masă cu argintăria şi apoi cu chifle. Nici măcar din cauză că nu mă auzeam gândind, de-atâta gălăgie şi haos. Un cântec a fost cel care m-a dat gata. Un preferat de-al meu, primul cântec basc pe care-l auzisem, cel despre bărbatul chinuit de iubita sa, pasărea.

„Ea zboară cu luna”, spuneau versurile, „şi ia cu ea inima mea”. Cântecul mă frapase mereu, fiind trist şi un pic romantic, despre lecţiile grele ale iubirii. Însă în seara asta, când îl cânta Felix cu vocea lui înaltă, limpede şi tânguitoare, am surprins ceva nou în cântec. Era în aceeaşi măsură şi despre femeie, şi despre bărbat, de asta mi-am dat seama. Atunci când ea zboară, în fiecare noapte, n-o face pentru că ar fi crudă sau pentru că nu-l iubeşte, ori pentru că îl iubeşte pe altul, şi de fapt din nici un motiv, ci doar fiindcă înăuntrul ei se află o pasăre care are nevoie de libertate. E parte din ceea ce este ea.

Când s-a terminat cântecul, am încercat să-i surprind privirea lui Ernest. Voiam să-i spun despre Europa acum – *acum* –, înainte să mă părăsească curajul, şi cât timp încă simţeam cântecul ca pe-o izbucnire de înţelepciune încântător de limpede. *Ascultă*, voiam să îi spun, *când te-ai îndrăgostit de mine, pesemne că te-ai îndrăgostit şi de*

*aripile mele. Iubeşte-le acum. Iubeşte-*mă*. Iubeşte-mă şi lasă-mă să plec.*

66

Nu mai văzusem Londra de cinci ani şi mă tot uitam, nevenindu-mi să cred ce mult se schimbase oraşul. Peste un milion de case fuseseră afectate sau distruse în *The Blitz* şi multe dintre punctele de reper cele mai celebre deveniseră de nerecunoscut după bombardamente, astfel că întregul orizont părea modificat. Poate că avea să rămână aşa pentru totdeauna. Pe stradă, unul din doi oameni purta uniformă. Infirmierele umblau în perechi, cu căptuşelile stacojii ale pelerinelor de lână iţindu-li-se ca flăcările şi vălurindu-se în jurul lor. Beretele băieţilor din regimentul de paraşutişti erau de-un roşu încă şi mai aprins. Proaspăt raşi şi frumoşi, se remarcau dintr-o mare de militari americani ce se aflau peste tot, peste tot, aşteptând ordinele pentru invadarea Franţei, care n-avea să aibă loc decât peste luni de zile, însă nimeni nu ştia exact când. Era un plan spus în şoaptă, o dorinţă, un vis – lucrul care avea să răstoarne cursul acestui război. Numai de-ar fi venit odată.

Mi-am luat o cameră la Dorchester, care-mi amintea atât de tare de camera mea din Spania, încât m-am simţit imediat ca acasă – cu aceleaşi draperii de creton uşor decolorate şi aceeaşi stofă de pe scaune; cu acelaşi calorifer care piuia şi chiuveta foarte mică în baie. Şi Ginny Cowles avea o cameră la Dorchester, la fel ca mulţi alţi corespondenţi pe care-i cunoscusem la Madrid şi mai târziu în Cehoslovacia şi Finlanda. Lucrul ăsta mă încuraja şi mă alina – era ca şi cum încă mai exista un soi de

fraternitate sau chiar de familie. Tare-mi mai fusese dor de asta.

Ştiu că nu înţelegi de ce trebuie să fiu aici, i-am scris lui Ernest, *dar te rog să nu-ţi pierzi încrederea în mine. Tu eşti al meu, iar eu sunt a ta. Să nu pui niciodată asta la îndoială, nici faptul că te iubesc.*

Să mă iubeşti de la Londra nu-i tocmai versiunea cea mai satisfăcătoare pe care mi-o pot imagina, mi-a răspuns el*. Vino repede acasă, Iepure. Ştiu că nu prea ţi-am arătat-o în ultima vreme, dar îţi admir curajul, mintea şi sufletul mai mult decât tot ce-am văzut eu pe lumea asta vreodată, şi te rog să ai grijă acolo, fiindcă nu mi-aş putea găsi echilibrul, nici calea să trăiesc fără tine. Fără tine, te rog să înţelegi, pentru mine nu mai există nici un fel de viaţă. Deja mă simt de parcă tristeţea şi singurătatea au pus stăpânire pe mine şi mă întreb cum se vor scurge săptămânile următoare. Pionsicuţele au convocat un congres şi se uită la mine îngrijorate. Te salută cu drag şi te roagă, ca şi mine, să vii acasă.*

Am citit scrisoarea de la el iar şi iar, până am învăţat-o pe de rost. Mă durea sufletul de la tandreţea cuvintelor lui şi când mă gândeam cum stă singur cu pisicile, simţindu-se pierdut. Se străduia să mă lase să fac ceea ce aveam nevoie să fac. Îi înţelegeam efortul şi voiam să mă întind peste oceanul dintre noi, ca să-l strâng în braţe şi să-i spun că nici eu nu-mi puteam închipui cum aş putea trăi fără el. Absolut deloc.

Poate că distanţa acutiza întru câtva lucrurile, pentru fiecare dintre noi. Eu aşa speram, în timp ce aşteptam acreditarea oficială de corespondent şi prima mea însărcinare. Când acestea au sosit, m-am îndreptat spre

un aerodrom de la ţară, la Woodhall Spa, în Lincolnshire. Lancasterurile britanice, care erau printre cele mai puternice bombardiere din război, decolau şi aterizau de pe aerodrom cu zecile odată, iar aerul era atât de încărcat de vibraţiile lor, încât aveai impresia c-o să te dezmembrezi sau o s-o iei un pic razna. Le-am privit cum se îndepărtau bâzâind, în formaţia lor neagră şi letală, şi apoi întorcându-se după ce-şi eliberau încărcătura, iar între timp făceam o grămadă de însemnări despre bază. Acolo era un han, unde piloţii care aşteptau următoarea misiune beau cazane întregi de ceai cu lapte şi citeau romane ieftine împrumutate, îmbrăcaţi în pulovere lungi de lână şi-n papuci, lângă soba cu lemne fumegândă. Vedeam o poveste aici, în felul în care păreau să se poarte ca orice om, în orice loc din lume, stând la căldură, petrecându-şi timpul înainte de sosirea semnalului. Iar atunci se echipau, se urcau în păsările acelea uriaşe, mătăhăloase şi îngrozitoare, ca să aducă moartea cu aripa lor.

Am început să scriu despre „băieţii cu bombele”, aşa cum îi poreclisem, pe drum înapoi spre Londra, însă în timpul călătoriei am contractat o răceală oribilă care nu mai trecea şi nu mai trecea şi a devenit gripă, iar apoi gastrită, toate astea deodată. Nu reuşeam să fac febra să scadă, nici să pun ceva în gură, şi mă simţeam ca un animal pe moarte. Şi-atunci, colac peste pupăză, scrisorile lui Ernest au încetat să mai vină.

Ştiam că nu era plecat pe mare, cu echipajul, de vreme ce misiunea fusese oprită pe termen nelimitat. Tăcerea lui era cu-atât mai neliniştitoare cu cât în urmă cu doar o săptămână îmi scrisese aşa de tandru. Oare se prăbuşise psihic, stând acasă, şi se apucase să bea până i se făcea

rău, pe la Floridita şi la Frontón? Oare se îndepărtase şi mai tare de mine, iar acum nu mai aveam cum să mai ajung la el? Situaţia era înnebunitoare, mă făcea să mă simt neajutorată. Ştiam că-l rodea faptul că eram plecată atât de mult, şi nu-l puteam privi în ochi, nu-i puteam vorbi despre asta. Nu-l puteam trage înapoi înspre mine ca să-i spun că eram a lui şi-aveam să fiu mereu, indiferent pe unde mă purtau călătoriile mele. De fapt, nu puteam face nimic, doar să mă îngrijorez, bolnavă şi nătângă, şi să aştept nişte veşti. Şi să sper că ele vor fi bune, şi că noi vom fi bine.

67

Când lucrurile se înrăutăţeau, el ştia, şmecheria era să stai nemişcat, mai întâi cu trupul şi apoi cu mintea. Dacă stătea întins nemişcat mult, destul de mult, atunci se putea cufunda mai jos, tot mai jos, până găsea acel buzunar de linişte din interiorul lui. Era mereu acolo, locul acela liniştit, dar nu puteai ajunge la el întotdeauna.

Podeaua pe care o puseseră în casă era din rogojină, bună pentru clima de aici, dar, după cum se dovedise, şi pentru pisici şi pentru el. Era multă mobilă în cameră, un mobilier confortabil în care te puteai cufunda, dar nimic nu-l aranja întru totul până nu se întindea pe podea, cu picioarele proptite de fotoliu, şi-şi trăgea veioza aproape, în aşa fel încât lumina să formeze un cerc blând chiar lângă umărul lui. Rogojina era ţeapănă, dar era în regulă aşa. Aşternea o pătură deasupra, ca şi cum ar fi mers undeva cu cortul, iar apoi îşi trăgea o pernă de pe canapea şi gata, avea un loc bun.

În câteva clipe, Friendless trecea peste trupul lui legănându-se, apoi i se cuibărea în partea dreaptă, în dreptul taliei, chiar sub braţul cu care ţinea ziarul ridicat în cercul de lumină. Boise nu accepta decât cel mai bun loc, chiar pe pieptul lui, în mijloc, se cuibărea acolo cu greutatea lui caldă şi-o nemişcare pe care Ernest o interpreta mereu drept iubire. Aşa cum peştii erau înzestraţi cu viteză, pisicile aveau capacitatea de-a sta nemişcate. Era darul lor şi puteai învăţa o grămadă privindu-le cum procedează. Dacă stăteai întins împreună cu ele şi îţi reglai respiraţia după a lor, ţi se părea uneori că deţii un secret imens şi nespus de preţios.

Nu înţelesese mereu care-i treaba cu pisicile. Nu înţelesese mereu nici care-i treaba cu el. Când era tânăr, i se păruse adesea că aproape orice l-ar putea omorî. Era prea sensibil. Asta era realitatea. Observa prea multe lucruri în ochii oamenilor, astfel că până şi o masă cu familia îl putea face să se simtă spintecat în două şi expus. Părinţii lui şi-au dat seama repede cum stau lucrurile, fiindcă el încă nu învăţase să se ascundă, dar nu îl puteau ajuta. Nimeni nu l-a putut ajuta până n-a învăţat cum să-şi pecetluiască locul rănit şi dureros dinăuntru şi să simtă o uşurare aproape chirurgicală. Fusese nevoie de timp şi de multă concentrare ca să înveţe.

Prima oară când şi-a dat seama că e în stare şi că se poate baza pe metoda asta ca să depăşească momentul, a fost după sosirea scrisorii de la Agnes, cea în care ea îi spunea că totul s-a terminat şi că greşise lăsându-l să-şi imagineze altceva. Trebuiau să se căsătorească şi el o crezuse. Le spusese prietenilor lui şi mamei, şi i s-a părut că nu va putea îndura să le explice că nu fusese decât o greşeală sau mai rău. Nu crezuse că va putea supravieţui

pierderii ei, dar reuşise. Mai târziu avea să afle cât de multe alte lucruri puteai pierde, şi ce profundă putea fi iubirea, şi cum te putea face ferfeniţă, pe tine şi tot ceea ce credeai tu că ştii despre viaţă. Când iubeai doi oameni şi erai îngrozit, ştiind că ai putea să-i pierzi pe amândoi în orice clipă şi să rămâi cu nimic. Sau când iubeai prea mult o persoană şi nu mai ştiai cine eşti tu fără ea. În asemenea momente aveai nevoie de orice şmecherie învăţată, şi de mai mult decât atât.

Acum vântul se înteţea. Nu trebuia să se ducă la fereastră ca să vadă cum bate dinspre vest, suflând peste copaci şi legănând crengile. Pe aleea care ducea la casă şi dincolo de piscină, unde jungla creştea deasă şi înaltă, totul se unduia încolo şi încoace, ca o apă întunecată. Dar Boise avea propriul său ritm şi nu era tulburat. Dacă simţea furtuna, motanul n-o arăta. Nu făcea decât să fie şi mai greu, şi mai el însuşi, ca şi cum s-ar fi cufundat tot mai adânc în propriile-i oase. Capitularea în faţa stării de fapt. Ernest a constatat toate astea pe pieptul său şi a început să facă ajustările necesare, încetinindu-şi respiraţia, percepând înălţarea şi coborârea pieptului şi burţii lui sub trupul motanului, până când s-a simţit şi el lăsându-se tot mai greu, împingând în pătură şi în rogojină, în tot ce se afla sub el şi împrejurul lui.

S-a întins după pahar şi a ţinut whiskey-ul în gură mult timp, lăsându-l să-l ardă plăcut. Iar atunci când a fost sigur c-a ajuns într-un loc cu adevărat foarte liniştit şi foarte nemişcat, a făcut reglajul final. Căldura şi greutatea trupului pisicii s-au cufundat în el şi prin el. Şi atunci a ştiut că e destul de puternic şi destul de liniştit ca să-şi permită să conştientizeze că Marty chiar a plecat. N-avea s-o mai

recapete, fiindcă el o îndepărtase. Ceva se rupsese între ei, sau nu cumva el fusese cel care produsese ruptura?

Din mintea lui şi până departe, în miez, a şters-o acum, ca să vadă dacă poate îndura. Ea nu era plecată, îşi spunea. Ea nu lucra, nici nu se ocupa de tema primită până când avea să se întoarcă acasă, la el. Nu călătorea cu un convoi şi nu vorbea cu oamenii, încercând să le afle poveştile. Nu era la hotel, dormind ghemuită pe-o parte, ca un copil, ci era plecată de-a binelea, dispărută de tot. Nu era soţia lui, fiindcă el nu avea o soţie.

Aici, la acest ultim gând, se oprise şi se ascultase respirând, sub greutatea pisicii. Inima lui încă bătea. Podeaua încă se afla acolo, sub el, iar pătura îi era lipită de spinare. Boise a deschis ochii aurii şi apoi i-a deschis iarăşi, cel de-al doilea set de pleoape scânteind ca şi cum ar fi fost ceva metalic şi ciudat, binecuvântându-l.

— Dacă ţi-ar plăcea şi ţie să bei whiskey, i-a spus motanului, atunci chiar că totul ar fi în regulă.

Motanul nu s-a clintit. Stătea pe pieptul lui, nemişcat ca un sfinx, extraordinar de tăcut. Avea să fie o noapte lungă, ştia. A închis ochii şi a simţit casa împrejurul său, şi pe sine înăuntrul ei. Furtuna făcea un halou în jurul casei, cerul făcea un halou în jurul furtunii, iar oceanul împingea în toate, de jur împrejur, şi-şi croia drum către est până dădea de Anglia, şi acolo era ea, deşi ea nu era nicăieri. Îi putea simţi absenţa chiar în locul pe care încercase să-l ucidă. I-o putea simţi mişcându-se prin el, asemenea propriului sânge. Da, la naiba, avea să fie o noapte lungă.

Faptul că eram femeie însemna, în multe privinţe, să fiu retrogradată la periferia războiului din Europa, însă la periferia asta erau oameni interesanţi, iar eu vorbeam cu cât de mulţi puteam. În gări sau în cazărmi, în vitrine şi-n cârciumi şi la popotă, îi priveam în ochi şi le puneam întrebări, şi-mi notam ce spuneau, dar şi ce simţeam eu când îi ascultam. Noaptea stăteam până târziu, la unicul bec de pe noptieră, sau uneori mergeam pe străzile întunecate ale Londrei şi mă gândeam la ce văzusem şi auzisem, reluând totul în detaliu doar pentru mine, până ajungeam să pricep, încet şi puţin câte puţin, ce era cu războiul ăsta. Eu mereu fusesem aşa, aveam nevoie să bat locurile cu picioarele mele, să văd lucrurile cu ochii mei. Asta făceam şi acum şi încercam să-mi păstrez concentrarea în fiecare zi, la fiecare întâlnire, şi să nu mă las doborâtă prea tare din cauza căsniciei mele.

Articolele îmi ieşeau repede, unul după altul – majoritatea despre oameni obişnuiţi, cei de care îmi păsase dintotdeauna cel mai mult şi de care mă simţeam atrasă. Stăteam lângă ei, privindu-i până consideram că pot intui ce este deosebit în povestea lor, ce e adevărat şi merită cunoscut.

Probabil că povestea cea mai dificilă dintre cele auzite a fost a unui refugiat polonez care abia ce reuşise să fugă şi să scape cu viaţă din satul lui. Nemţii îi duseseră pe aproape toţi bărbaţii la muncă forţată, iar pe soţiile şi fiicele considerate atrăgătoare le duseseră la bordeluri, pe frontul estic. Celelalte femei erau puse să muncească sau uneori li se ordona să sape cu mâinile goale un mormânt puţin adânc, fiind apoi împuşcate pur şi simplu, când stăteau pe marginea lui. Unii polonezi deveniseră servitori

sau robi la propriile ferme, furate de-acum. Majoritatea evreilor erau ucişi pe loc, oriunde erau găsiţi.

Am privit omul atentă în timp ce-mi povestea toate astea. Era slab mort şi palid, cu nişte cearcăne mari şi galbene sub ochi. Bănuiam că nu are mai mult de patruzeci de ani şi deja văzuse lucruri pe care nici un om n-ar trebui să le vadă, la nici o vârstă.

— Omoară milioane de evrei, a zis.

L-am auzit. Cuvintele lui îmi răsunau în cap de parcă ar fi fost bătute cu ciocanul pe nicovală, dar tot nu-mi venea să le dau întru totul crezare. Cifrele erau prea mari, prea oribile. Suferinţa, aproape inimaginabilă.

— Câţi au găsit o cale de scăpare, ca dumneata?

A ridicat din umeri.

— Poate că vom afla într-o zi, dar nu destui. În satul meu, oricine i-a dat şi-o bucată de pâine unui evreu a fost împuşcat pe loc.

Expresia de pe chip i s-a schimbat când mi-a spus că părinţii lui fuseseră trimişi într-un lagăr.

— Nu-mi vine să cred că sunt vii. Nu ştiu unde-o fi fost dusă fiica mea. Are paisprezece ani.

M-am pomenit că nu pot zice nimic. Voiam să-i ating mâna, să spun o rugăciune, să plâng pentru tot ce-i fusese luat, dar nimic n-ar fi fost drept sau de ajuns. În cele din urmă, i-am mulţumit pentru sinceritate şi i-am spus ce important mi se părea că ne-am întâlnit şi că acum cititorii din America vor şti exact ce lucruri îngrozitoare şi abominabile se petreceau în ţara lui şi în alte locuri. Apoi l-am privit îndepărtându-se şi am simţit că abia mă mai pot ţine pe picioare.

Am întâlnit alt polonez care mi-a povestit despre Ghetoul Varşoviei, unde era un zid înalt de trei metri, păzit pe toată

lungimea de gardieni. În acel perimetru fuseseră aduşi patru sau cinci sute de mii de oameni, care erau înfometaţi, se luptau cu tifosul şi îi vedeau pe nazişti cum îi vânează la întâmplare pe străzi, omorând pe cine pofteau, după cum pofteau. El evadase sărind dintr-un tren care îl ducea într-un lagăr de concentrare, în Prusia. Când s-a întors în Varşovia, a umblat deghizat, şi-a schimbat numele şi a plătit pentru acte noi, false. Omul care fusese el înainte murise. Nu ştia cum să dea de membrii familiei sale care mai trăiau, ca să le spună adevărul, înainte ca războiul să se termine.

Aş fi vrut să-i spun că războiul trebuia să se termine în curând, dar nici eu nu credeam asta, şi oricum, chiar dacă s-ar fi terminat chiar atunci, în clipa aceea, deja ar fi fost mult prea târziu pentru evrei. Adevărurile pe care le aflam erau ca o cupă de otravă. Articolele pe care aveam să le scriu urmau să ia acea otravă şi să le-o împartă tuturor cititorilor mei, ca într-un sărut funest – de-asta mă aflam aici şi nu acasă, şi de-asta chiar ar fi trebuit să fie şi Ernest aici. Dar el nu putea să fie, mi-am dat seama cu deosebită tristeţe. El pierduse ceva, ceva ce fusese absolut esenţial la el, şi devenise fricos. Poate că primise mult prea mult scriind cartea vieţii lui, în fond, şi acum nu-şi mai putea asuma riscuri. Poate că simţea presiunea faptului că ajunsese la mijlocul vieţii sau a celui că Bum avea să fie trimis în Franţa în curând, ceea ce încă nu voia să admită. Indiferent ce era, îmi dădeam seama că războiul îl îngrozea, şi la fel propria lui moarte. Şi pe mine, la fel, dar şi el însuşi. Totul.

I-am scris iarăşi, din tot sufletul, spunându-i ce mult aveam nevoie să fie şi el aici – pentru mine – şi pentru toţi

cititorii care trebuiau să afle adevărul, aşa cum numai el îl putea scrie.

Răspunsul lui nici c-ar fi putut să fie mai clar. Spunea că era posibil ca eu să fiu exact unde îmi doream, ca de obicei, dar că el nu putea sub nici o formă să vină. Munca lui legată de război, din Cuba, era mult prea importantă ca s-o lase baltă. Avea de gând să rămână acolo, fiindcă asta trebuia să facă. Între timp, se simţea singur – îngrozitor, cumplit, oribil de singur, *de parcă mi-ar fi fost smulsă inima*. Nu încheia folosind expresia *cu dragoste*, ci *pe curând*, adică poate ne vom revedea în curând, sau poate că nu.

Eram plecată de mai bine de patru luni, adică mai mult ca oricând. Prea mult, ştiam. Singurătatea lui se împietrise, se îndârjise. Acum Ernest era doar tăios şi n-avea să cedeze cu nimic în faţa mea, probabil că nu putea. Păream să fi ajuns într-un impas teribil, iar acum îmi smulgea el mie inima şi eu nu ştiam ce să cred, ce să fac. Aşa că am citit iarăşi totul, ţinând scrisoarea departe de trup, ca pe-un obiect care era menit să mă rănească şi chiar mă rănise deja.

69

La sfârşitul lui ianuarie 1944, terminasem de scris şi trimisesem şase din cele şapte articole pe care le promisesem celor de la *Collier's*. Erau încântaţi de munca mea şi mi-au şi spus-o. Ba chiar au şi tipărit o poză de-a mea lângă un editorial scurt care zicea că mă remarcam „dintre fetele corespondent”, şi eram „destul de aproape de ideea hollywoodiană despre o femeie reporter din liga mare”. Nu aveam habar şi nu îmi păsa de Hollywood, dar

adoram să ştiu că acum aveam un public, cititori care urmăreau cum relatez eu lucrurile şi-mi recunoşteau vocea când dădeau de ea; ce distanţă enormă faţă de felul în care începusem!

Am hotărât să pornesc spre Italia, unde Aliaţii erau opriţi de luni şi luni de zile de apărarea germană brutală, chiar mai jos de Cassino. Ginny Cowles plecase deja într-acolo şi-mi scrisese că dăduse peste Herb Matthews şi mă aşteptau cu o sticlă uriaşă de whiskey.

Îmi bubuia inima când mă gândeam să-l revăd pe Matthews şi să lucrez alături de el, ca pe vremuri. Când mă pregăteam să plec din Londra şi să merg pe urmele lor, am primit un pachet cu recenzii la *Liana*, care tocmai se lansase în State. Doar una dintre ele dădea dovadă de desconsideraţie, referindu-se la mine numai ca la soţia lui Hemingway, fără să spună nimic consistent despre carte. Celelalte foloseau numele meu şi îmi aplaudau realizarea. Mă împlinisem din punct de vedere artistic, spunea una dintre ele. Alta menţiona că mă dovedeam capabilă să manevrez personajele – şi mai cu seamă pe cele feminine – cu mai multă delicateţe şi reţinere decât mult mai celebrul meu soţ. Această remarcă ameţitoare a fost urmată de o scrisoare de la Max, care spunea ce încântaţi erau cei de la Scribner’s de primele cifre de vânzare. Deja se vânduse primul tiraj al cărţii, de douăzeci şi şapte de mii de exemplare, iar romanul intrase în toate topurile importante.

Eram în extaz – chiar eram – dar în acelaşi timp veştile bune păreau să-i aparţină unei alte Martha Gellhorn. Cea de aici îşi făcea bagajul şi se grăbea spre Alger şi apoi spre Napoli, unde aveam să mă alătur unui lung convoi de camioane, maşini de teren, tancuri şi ambulanţe care-şi

croiau calea spre front printr-un strat gros şi nesfârşit de noroi. A plouat cu săptămânile, până când totul a devenit alunecos, ud şi maro, sătucurile pe care le traversam greoi, reduse de bombardamentele intensive la nişte mormane de moloz, podurile aruncate în aer, fermele prădate şi familiile strămutate ce se deplasau înspre sud, în timp ce noi ne îndreptam neabătut spre nord, înspre nemţi.

În faţa noastră erau munţii pe care francezii îi apărau cu preţul vieţii lor şi cei pe care încercau să şi-i ia înapoi, centimetru cu centimetru. În faţă, îmi spuneam întruna, erau Matthews şi Ginny Cowles, care-mi păstrau un loc în vreun cort stropit cu noroi de la marginea drumului, încălzind whiskey-ul cu mâinile lor şi aşteptându-mă cu un hohot de râs şi cu cele mai bune poveşti de-ale lor.

Convoiul înainta prin umezeală, printre mine de câmp şi tabere, în vreme ce sunetul armelor de foc şi-al obuzelor devenea tot mai puternic. Mă dureau umerii de atâta tensiune. Eram îngrozită, dar şi plină de admiraţie pentru soldaţii francezi care se ascundeau aici şi luptau cu toate puterile lor, pentru a ajunge acasă – înapoi în Franţa, trecând prin armata germană, străbătând Italia.

Când am ajuns în Sant'Elia, la şapte kilometri de frontul de la Cassino, o ambulanţă tocmai fusese lovită de un obuz acolo unde stătea, parcată pe un mal al râului Rapido, chiar lângă sat. Şoferiţa ucisă fusese adusă pe un pat în cortul de asistenţă militară şi avea în mâini nişte flori pe care i le pusese acolo una dintre prietenele ei – prietenele ei fiind celelalte franţuzoaice care conduceau ambulanţe şi care veniseră s-o vadă întinsă aici, iar acum se întorceau la maşinile lor, la drumurile nesigure, la noroi şi la obuzele şuierătoare, purtându-i chipul în minte. Avea

nişte trăsături extrem de frumoase şi părul de culoarea porumbului de lapte, şi nu dormea, era moartă de-a binelea.

Am privit medicii şi brancardierii făcându-şi treaba în frigul interminabil, cu echipament improvizat, în timp ce un radio cu tranzistori dintr-un colţ transmitea muzică swing la un post de dincolo de frontiera elveţiană. Când răniţii au încetat să mai vină în valuri, medicul militar m-a invitat în apartamentul său, adică într-o pivniţă dintr-o clădire aflată în preajmă. Avea o podea de pământ, pe care se aşternuseră uşi de lemn cu vopseaua scorojită, care fuseseră adunate din dărâmăturile aflate peste tot. Uşile erau umede şi reci, însă pe podea era mult mai rău, aşa că ne-am cocoţat acolo, pe saltele, lângă o sobă cu cărbune prăpădită, şi-am ascultat şoarecii din pereţi.

Medicul militar mi-a oferit nişte coniac italian pe care-l pusese deoparte, care mirosea a piersici flambate şi-a liliac şi pe care-l simţeai pe limbă ca o flacără tremurândă. L-am băut recunoscătoare şi-am închinat în gând pentru Matthews, oriunde-ar fi fost el, şi pentru Ernest – dorindu-mi din absolut fiecare celulă a trupului să fi fost din nou împreună toţi trei, acum, aici, cu uşile astea umede şi cu noroiul interminabil şi cu mortierele, cu Tommy Dorsey şi moartea. Dacă ne puteam sprijini unul de celălalt, atunci puteam îndura orice, absolut orice. Nimic nu mi-era mai limpede pe lume, iar atunci Ernest şi-ar fi amintit toate astea, le-ar fi trăit, şi poate că astfel ar fi fost salvat un pic. Da, dacă aş fi reuşit să-l aduc aici.

Înainte să plec din Italia, o scrisoare de la Bumby a reuşit să ajungă la mine. Era într-o garnizoană din Algeria, ca ofiţer în poliţia militară, având o unitate specială în

subordine. Era bine, se jura, dar nu văzuse nici urmă de acţiune şi devenea tot mai neliniştit.

SLAVĂ DOMNULUI PENTRU ASTA, i-am răspuns imediat, telegrafic. N-AM MAI AUZIT AŞA O VESTE BUNĂ DE O MIE DE ANI.

Spunea că avea să plece în curând într-o permisie în Alger, aşa că am aranjat să mă întâlnesc cu el acolo, pe drumul de întoarcere de la Londra. Mi s-a părut că merită orice efort, chiar şi pentru o singură seară. Şi aşa a fost.

De îndată ce-am ajuns în Alger, am reuşit să fac rost de o invitaţie pentru amândoi la o cină dată de Victor Rothschild. Tocmai i se acordase Medalia George[59] pentru merite în sprijinul dezamorsării bombelor nedetonate în Londra. În anii următori, avea să se discute mult dacă a fost sau nu a fost spion sovietic, divulgând secrete britanice, însă atunci el era doar gazda noastră incredibil de şic, care ne povestea fapte de vitejie, lângă farfuriile cu friptură de raţă şi budincă de prune, în timp ce Bumby înfuleca din toate, savurând fiecare cuvânt al lui Victor.

— Vezi să nu-ţi vină idei, i-am zis. Tata şi cu mine avem nevoie de tine întreg.

— Ascult doar, a răspuns el, făcându-mi cu ochiul. Nu poţi să mă arestezi pentru asta.

Părea să fi îmbătrânit cu doi ani de când îl văzusem ultima oară, adică de la Crăciun. Şi din cauza uniformei cu croială impecabilă şi-a părului tuns scurt, dar era şi ceva în privire. Terminase cu statul la adăpost, în siguranţă, numai că era destul de isteţ să nu-mi spună.

După cină, am mers şi eu cu el în locul unde Victor stătea cocoţat cu un pahar de cocteil Pimm's şi-un trabuc

[59] Decoraţie instituită în 1940 de Regele George IV, recompensând actele de eroism ale civililor.

zdravăn, vorbind despre salturile cu paraşuta împreună cu Randolph Churchill, fiul premierului britanic. Randolph tocmai scăpase ca prin urechile acului de la capturare şi probabil de la moarte, după ce aterizase în Iugoslavia. Ascultându-l, ai fi zis că războiul e doar o succesiune de momente palpitante. Abia aştepta să se întoarcă acolo, imediat, în toiul lucrurilor.

Randolph era cel puţin la fel de şic ca Victor, dacă nu şi mai şi. Amândoi ar fi putut să fie vedete de cinema, chiar şi fără ajutorul familiilor lor celebre. Iar acum ştiam că n-aveam nici o şansă să-l mai conving pe Bumby că era norocos să se afle într-un loc mort. Pe măsură ce seara continua, îi bombarda pe amândoi cu întrebări, dând din cap aşa cum îl văzusem făcând atunci când îl învăţa Ernest ceva legat de vânătoarea la păsări sau de pescuitul la muscă. Nu visa; îşi lua notiţe în gând.

— Ar trebui să te fur, să te iau cu mine la Londra şi să te ţin ca pe animalul meu de companie preferat, i-am zis când trebuia să ne despărţim.

— Şi cum rămâne cu plutonul de execuţie cu care m-aş pricopsi pentru dezertare? a întrebat el zâmbind, foarte răbdător cu mine, aşa cum era întotdeauna.

— A, da. Păi, ameninţarea cu plutonul de execuţie ne-ar putea ajuta să-l aducem pe tata aici.

— Îţi faci griji pentru el.

— Aproape mereu. Nu-i aiurea? Jur că mi-aş face mai puţine griji dacă ar vrea să se paraşuteze în Iugoslavia cu tine. Măcar atunci ar fi el însuşi.

Am simţit cum mă emoţionez prea tare şi-am scuturat iute din cap.

— Scuze. N-ar trebui să vorbesc aşa.

— Nu-i nimic. Ştiu că n-a fost uşor în ultima vreme.

— Tu ce-ai face? Spune-mi.

— L-aş aduce aici într-un sac mare de lână? a sugerat, ridicând uşor din umeri, încercând să mai însenineze discuţia. Numai de-ar fi el genul de om care să se lase adus.

— Oricum, aş putea încerca, am spus, iar apoi l-am tras spre mine şi l-am îmbrăţişat mult şi strâns, căci nu-mi venea să-i mai dau drumul.

70

Deşi Bumby avea absolută dreptate în privinţa temperamentului lui Ernest, până în martie hotărâsem că eram mult prea îngrijorată în legătură cu soţul meu ca să nu mă duc acasă, măcar pentru scurt timp. Fusesem plecată cinci luni – de două ori mai mult decât cea mai lungă perioadă în care mai stătuserăm despărţiţi – şi aproape că n-am mai recunoscut Finca la sosire. Sticle de băutură goale erau împrăştiate peste tot, iar pisicile puseseră stăpânire pe Casa Mică, marcându-şi teritoriul după pofta inimii. Şase sau zece erau noi. Şi la fel era şi bărbatul care se uita la mine cu chipul lui Ernest, dar cu o dispoziţie atât de sumbră şi acră, încât aproape că mi-era frică să mă apropii de el.

— Ai uitat ceva acasă? m-a întrebat rece, înainte să apuc bine să-mi las bagajele.

— Te rog, nu mă pedepsi, Iepure. Mi-a fost dor de tine de nu pot să-ţi spun.

El n-a făcut decât să ridice din umeri şi să-mi spună că Operaţiunea Fără prieteni nu mai exista. Toate serviciile de contrainformaţii din America de Sud fuseseră trecute de curând în subordinea FBI, iar biroul studiase activitatea

lui şi o declarase „muncă de amator”. S-a strâmbat când a zis expresia folosită de ei şi a repetat-o.

— Îmi pare foarte rău, i-am zis.

— Îţi pare pe naiba. Doi ani de patrulare continuă şi nu primim nici măcar un *mulţumesc frumos*. Bună treabă, nu?

În ochi şi-n colţurile căzute ale gurii i se citeau amărăciunea şi ciuda.

Brusc, mi s-a părut mult mai bătrân. Avea riduri la ochi şi o privire seacă, din care focul se stinsese. Obrajii îi păreau lăsaţi, iar barba îi încărunţise, după cum am observat la lumină. Când am încercat să-i vorbesc despre Europa, despre iminenta invazie a Franţei, despre orice frântură de viitor dinaintea noastră, el s-a crispat, s-a contorsionat şi apoi m-a atacat.

Era pornit să-mi scoată pe nas tot ceea ce era greşit la mine, tot ceea ce făcusem vreodată şi-l supărase. A scuipat liste întregi de lucruri pe care fusese nevoit să le îndure doar fiindcă eu făcusem ce voiam, China şi Arizona, Finlanda şi Caraibe, toate săptămânile şi lunile pe care trebuise să le petreacă de unul singur, deşi îmi spusese ce oribil era asta pentru el. Felul în care îi distrusesem motanii şi-n care încercam acum să-l dobor, exact aşa cum i-au făcut toate femeile. Tuna că sunt răsfăţată, că obişnuiesc să fiu cumplit de cheltuitoare, că sunt ambiţioasă. *Ambiţia* mea – ăsta părea cel mai murdar cuvânt din toate.

La început am refuzat să mă las prinsă în ceartă, insistând să-i spun că-l iubesc şi că vreau doar ce e mai bun pentru amândoi. Însă în cele din urmă n-am mai suportat o clipă toată intimidarea asta.

— Şi ce crimă am comis, mai exact? am sărit şi eu. Să lucrez şi să mă duc la război, când tu nu făceai asta? De ce

un bărbat poate să-şi facă treaba şi totul să fie în regulă, dar o femeie trebuie să lase totul baltă şi să stea cuminte acasă, că altfel e egoistă?

— Dar aşa eşti.

Mi-a ignorat întrebarea, pur şi simplu a parat-o.

— Incredibil de egoistă. Tu trebuie să ai parte de ceva palpitant în fiecare clipă, că dacă nu îţi faci tu rost singură, de parcă ai suferi de dorul aventurii şi-al necazurilor. Ar fi trebuit să-mi dau seama imediat, dar bănuiesc că eram prea ocupat să mă uit la picioarele tale. Apropo, bună capcană mi-ai întins.

— Ţi-am *întins o capcană*?

— Sigur, unii aşa ar interpreta.

Nu era destul că trebuia să rescrie tot ce se întâmpla între noi. Acum voia să rescrie şi trecutul. Treaba asta m-a îngreţoşat şi întristat. Şi lucrurile nu s-au oprit aici.

— Cândva aveam şi eu o nevastă, a tunat. M-am însurat c-o femeie şi-acum se pare că-s blocat cu alta.

— Blocat? Păi atunci de ce nu distrugi totul? Ai mai făcut-o şi înainte. Ce naiba, o faci şi acum. Zi-mi că n-o faci.

— Încerc doar să mă salvez, a spus.

Şi bătălia a continuat aşa.

Ne-am certat din cauza faptului că bea – ajunsese să toarne-n el ca într-un sac fără fund, era de neoprit –, că se laudă, că simte nevoia să-i controleze pe toţi şi totul din jurul lui. Ne-am certat din cauza casei, a banilor, a muncii – a tot ce putea fi scos pe nas şi luat la puricat. Cândva ar fi fost o refulare să ne certăm aşa, însă acum mă simţeam făcută ferfeniţă, eram speriată şi complet nepregătită. Ne îndepărtaserăm unul de celălalt de mult timp încoace, însă atât de lent, încât reuşisem să ţin gândul la distanţă. Acum

era de parcă gheţarul de tensiune pe care trăiserăm ani de zile exploda dintr-odată. Gheaţa devenise foc.

Şi mi se părea insuportabil când mă gândeam la băieţi – la Şoarece, la Gigi şi la Bum – şi la cum era posibil ca acum să-i pierd.

— Aş vrea să mă sparg în bucăţi, i-am spus într-o seară, la doar o săptămână după ce mă întorsesem. M-aş simţi mai bine, cumva. Nu-i aşa că cel mai rău este când poţi continua să mergi, să respiri, să scrii scrisori şi să te duci la piaţă, şi să faci toate acele lucruri pe care le faci când eşti viu, numai că tu în realitate eşti complet distrus?

— Se numeşte instinct de conservare, dragă.

— Atunci nu vreau să mă ocup cu conservarea. Nu vreau nimic de genul ăsta. Vreau să fiu sinceră.

— Mai toarnă-ţi un whiskey.

— Am băut deja prea mult. Nu-mi mai simt degetele.

— Înseamnă că-şi face treaba.

Nu ştiam ce să cred sau ce să fac, n-aveam decât să plec iar peste ocean. L-am sunat pe Charles Colebaugh şi i-am zis că eram gata să închei treaba pe care o începusem, însă în loc de entuziasmul obişnuit la care mă aşteptam din partea lui, pe fir se simţea o tensiune ciudată.

— O să scrie Ernest pentru noi. A sunat ieri. Am crezut că ştii.

— Cum?

Eram atât de surprinsă, încât pentru o clipă nici n-am putut vorbi. Aveam un nod cât un graur în gât. În cele din urmă, am zis:

— Nu mi-a spus.

— Nu putem să avem decât un jurnalist acreditat acolo. Îmi pare îngrozitor de rău.

— Douăzeci şi şase de articole, Charles. Aţi publicat douăzeci şi şase de articole de-ale mele de când am mers prima oară în Spania, şi-acum vă lepădaţi de mine pentru soţul meu?

— Cred că-ţi dai seama în ce situaţie dificilă mă aflu. Trebuie să mă gândesc la tiraj. Şi nu uita că el m-a căutat pe mine. Te rog să mă ierţi că-ţi spun asta, Marty, dar poate că nu te certi cu cine trebuie.

După ce legătura s-a întrerupt, am rămas mult timp cu receptorul în mână, încercând să-mi domolesc vuietul din urechi. Dacă cineva m-ar fi întrebat cu doar câteva luni în urmă dacă-l cred pe Ernest capabil de aşa ceva, aş fi râs. Mă iubea şi mă admira prea mult ca să mă doboare. Dar ce se întâmpla acum era pur şi simplu răzbunare. În mintea lui, eu eram cea care-l trădasem. Îl abandonasem pentru munca mea şi pentru a-mi urmări scopurile, iar acum aveam să sufăr, aşa cum suferise şi el.

Nu suportam să mă gândesc ce însemnau toate astea sau ce puteam face ca să devenim din nou aliaţi. Acum, abia dacă-l mai recunoşteam. Demonii lui puseseră stăpânire pe el, şi părea că nici el nu mă recunoaşte pe mine. Nu mai vedeam nici un pic de iubire din partea lui, iar asta mă făcea să mă simt disperată.

În plus, nici că-şi putea alege un moment mai prost. Invadarea Normandiei urma să aibă loc dintr-o clipă-ntr-alta. Mă pregăteam pentru ea încă din octombrie, documentându-mă şi gândindu-mă cum s-o abordez în articole în aşa fel încât atunci când va fi cazul vocea mea să se poată alătura celorlalte, pentru a consemna cele mai importante momente din istoria războiului. Dar acum nu mai aveam nici o funcţie oficială şi nici o garanţie că ceea ce-aş scrie va fi şi publicat undeva. Era de parcă aş fi fost

aruncată înapoi la începuturi, când mă îndreptam spre Spania total lipsită de experienţă.

Pentru prima oară în ani de zile, amintirea nu-mi aducea deloc alinare.

Când l-am luat la rost pe Ernest, el n-a făcut decât să se uite la mine ameninţător, cu o figură îndârjită, cu o privire împietrită.

— Tu m-ai tot presat să mă duc. De-un an mă presezi întruna. Doar tu eşti de vină dacă până la urmă m-am prins unde baţi.

— Ai fi putut să mergi la orice revistă din lume, la absolut oricare, dar tu te-ai dus la a mea. Nu ştiam că eşti capabil de-atâta cruzime.

Îmi ardeau obrajii.

— Ei, asta e, cu puţin noroc o să fiu făcut zob. Ţi-ar plăcea, nu-i aşa?

— Chiar nu simţi nimic pentru mine? am întrebat, dar chipul lui a rămas ca de piatră.

Am traversat holul, ameţită, şi m-am dus la culcare. M-am întins ca să ating pereţii cu buricele degetelor, simţind că mă rătăcisem în beznă, fără nici o speranţă. Atât de rătăcită eram, încât îmi dădeam seama că ar fi un adevărat miracol să-mi pot găsi iarăşi calea cumva.

71

Ernest a plecat la New York aproape imediat. Urma să ia un hidroavion până la Shannon, şi-apoi Londra. La început m-am gândit că poate mai are un strop de amabilitate în el şi încearcă să-mi găsească şi mie un loc în avion. Acum nu aveam un buget de cheltuieli, nu-mi deconta nimeni drumul şi deja cheltuisem avansul primit de la Scribner’s

pentru *Liana*. Dar el a zis că nu se putea. Era un avion al RAF şi femeile aveau interdicţie totală.

Am apelat la toţi cunoscuţii mei, într-un fel sau altul, şi atunci am aflat că Bumby făcuse o cerere de transfer la Biroul de Servicii Strategice şi i se aprobase. Aproape de îndată ce i-a ieşit permisul de acces şi a încheiat instructajul, s-a oferit voluntar să se paraşuteze dincolo de liniile inamice, într-o zonă a Franţei ocupată de nemţi. Nu mai sărise niciodată dintr-un avion, însă auzise vorbindu-se despre asta, mi-am zis, simţindu-mă cumplit, şi îngrozită pentru el, şi copleşită de vină, fiindcă eu îl dusesem la întâlnirea cu Rothschild şi Churchill din seara aceea, în Alger.

Am făcut presiuni pe lângă cunoştinţele mele, căutând să aflu şi alte informaţii, dar nu mi-au mai putut spune decât că-şi strecurase în rucsac o undiţă pentru pescuitul la muscă înainte să se lanseze undeva deasupra Franţei, jurându-se, la întrebările comandantului, că era o antenă de radio. Speram din suflet că o să reuşească cumva să fie bine, şi speram mai mult ca orice să pot fi iar lângă Ernest, ca pe vremuri. Trebuia să stăm laolaltă acum, să ne putem baza unul pe celălalt. Altfel cum am fi putut trece cu bine prin toate?

Când s-a ivit şi transportul meu de ocazie, să nu-mi vină să cred. Cargobotul norvegian era echipat pentru a transporta tancurile amfibii de câte două tone şi jumătate, care urmau să fie folosite în Ziua Z, a debarcării din Normandia – astea şi grămezi peste grămezi de dinamită. Eu eram unicul pasager. Nu existau pe nicăieri bărci de salvare, nici un loc unde să poţi bea ceva, întrucât pe vas nu era nimeni, şi nu aveam voie să fumez pe punte.

Călătoria avea să dureze douăzeci de zile, suficient timp să mă pot gândi la toate câte au fost şi la ce va urma.

Nu ştiam decât că o senzaţie de gol şi pustiu mă urma peste tot. Mă gândeam la Ernest aproape încontinuu şi mă întrebam dacă nu cumva mi-a fost smulsă inima din piept. Stăteam întinsă în patul meu înghesuit şi priveam în gol. Băteam distanţa dintre tancurile mătăhăloase până mi se înmuiau picioarele. Când se lăsa în sfârşit noaptea, dormeam ca moartă.

Zile şi zile în şir a fost o ceaţă incredibilă. Stăteam în picioare lângă copastie, tânjind cu disperare după o ţigară sau orice mi-ar fi adus un pic de linişte, în vreme ce aerul de jur împrejur rămânea dens şi alb ca betonul. Cargobotul suna iar şi iar din sirenă prin negură, semnalându-şi prezenţa. De fiecare dată tresăream, simţind sunetul reverberând prin trupul meu, vibrând pe treptele coastelor mele, pe scara şirei spinării. Viitorul era asemenea ceţii apăsătoare sau unui nesfârşit zid de umbre. Şi eu eram o umbră şi mi se părea imposibil să mă gândesc la ce ne aşteaptă – dacă exista vreo cale să redevenim ceea ce fuseserăm noi doi cândva, împreună. Părea o sarcină uriaşă, şi nicăieri nu era nici un strop de speranţă – un lucru care aparţinea altor oameni, suficient de robuşti ca să o poată duce.

După noapte venea ziua, sau cel puţin aşa trebuie să fi fost. Soarele răsărea şi se înălţa dincolo de draperiile groase. Dar în cele din urmă, când ne apropiam de Anglia, ceaţa a început să se ridice. Într-o dimineaţă m-am trezit şi mi-am dat seama că e dimineaţă. Pe punte bătea un vânt rece şi tăios. Îmi străpungea tunica militară de lână, mă strângea cu ghearele de faţă, şi simţeam că aveam nevoie de asta. Am stat şi-am privit marea până când mi s-a făcut

atât de frig, încât mi se părea că probabil n-o să-mi mai fie cald niciodată, fiindcă acolo, în claritatea acelei senzaţii care-mi făcea oasele să trosnească, puteam în sfârşit să respir. În depărtare erau aisberguri. La început lipsite de formă, doar nişte pete albe uriaşe, ici şi colo, ca nişte petice luminate de soare. Dar când ne-am apropiat, s-au deplasat, au început să se distingă şi să se vadă fiecare din ce în ce mai clar, ca nişte structuri arhitecturale sau ca nişte obiecte de artă, cristaline, luminoase, sălbatice şi singure. Unul semăna cu o lampă fermecată, răsucindu-se tot mai sus, făcută toată din diamante. Altul plutea ca un munte, în vreme ce altul îşi înălţa aripile de porumbel de-un alb pur, sau de turturea, străpuns de-o lumină ce radia, pâlpâia şi mă lăsa cu răsuflarea tăiată. Nu aveam absolut nici un motiv să simt vreo speranţă. Nu aveam, dar în acel moment îngheţat şi preţios, nu m-am putut abţine.

72

Când cargobotul meu norvegian a acostat în Liverpool, mi-am strâns lucrurile şi am debarcat. Am dat aproape imediat peste doi corespondenţi care vorbeau despre Ernest. Cu două zile înainte, fusese implicat într-un accident de circulaţie, după o petrecere din Belgrave Square. Şoferul fusese beat şi intraseră cu viteză într-o cisternă cu apă. Ernest fusese proiectat în parbriz, îşi spărsese capul şi se lovise la ambii genunchi. Acum se afla într-un spital din Londra, cu o contuzie gravă.

Am gonit spre salonul de la Reanimare, fără să mai aştept alte veşti. Chiar dacă lucrurile stăteau foarte prost între noi, trebuia să mă duc să-l văd. Dacă îl pierdeam acum, după toate cele întâmplate? Fuseserăm atât de

proşti să ne îndepărtăm unul pe celălalt acum, când dragostea era singurul lucru care mai avea un sens în vremurile astea, când în lume era cum era.

I-am găsit salonul şi eram pregătită să spun orice şi să fac orice, însă abia dacă am putut pătrunde înăuntru. O petrecere cu cocteiluri era în plină desfăşurare. Se aduseseră mai multe scaune şi pe ele erau tolăniţi amici de-ai lui, care glumeau şi stăteau la poveşti. Vreo douăsprezece sau mai multe sticle goale de whiskey se revărsau de sub patul lui Ernest, în care el şedea vesel şi fără să se arate deloc surprins să mă vadă. În afară de-un bandaj enorm, alb ca neaua, înfăşurat în jurul capului ca un turban al unui paşă, mi s-a părut absolut în regulă.

Dispoziţia mi s-a schimbat într-o clipă.

— Mi s-a spus că eşti rănit.

— Salutare şi ţie, nevastă. Am cincizeci şi şapte de copci, dacă te interesează. Nu că ţi-ar păsa ţie cu adevărat.

A spus-o tare şi răspicat, de parcă toţi ar fi ştiut deja de războiala dintre noi. Şi bineînţeles că ştiau. Auziseră fiecare detaliu direct din gura lui.

— Cum poţi să bei când ai o contuzie la cap? Doctorul tău ştie?

— Păi, cine crezi c-a adus sticlele aici?

Indiferent cât de furioasă eram, m-am tras mai aproape.

— Ai aflat că Bum e în Franţa?

— Am primit ieri o scrisoare. Se pare că prinde nişte peşti frumuşei.

Nu puteam decât să mă uit lung la el, uluită. Chipul arogant, felul în care se înconjura de admiratori, faptul că se prefăcea că nu ne spuseserăm cele mai urâte lucruri posibile unul altuia. Era prea mult.

— Ce facem? Te rog, dă-i afară pe toţi. Vorbeşte cu mine.

Dar el m-a ignorat şi-a continuat cu o serie de acuzaţii.

— Puteam să mor în maşina aia, şi unde-i blândeţea ta, unde-i compasiunea? Nu te gândeşti decât la tine, ca de obicei.

— Sunt aici, am zis, dar mi-am dat seama că nu mă vedea.

Nu mă vedea deloc. În locul meu erau doar dezamăgirea, felul în care ne răniserăm, disputele în timpul cărora ne tot şicanaserăm unul pe altul de luni de zile. De jur împrejurul nostru totul se năruise, iar dacă exista o cale de salvare, eu nu-mi dădeam seama care ar fi. M-am pomenit că n-aveam nimic de zis, nici din furie, nici din dragoste.

Am închis ochii strâns, am făcut iute stânga-mprejur, fără să-mi iau la revedere, şi am ieşit în grabă pe hol. Coridorul întunecat era plin de infirmiere şi de bărbaţi în uniformă. Încăperile erau înţesate de răniţi, de mirosul de eter, de camfor, de moarte. M-am calmat, am încetinit şi-am încercat să-mi trag răsuflarea, dar nimic nu mi se părea real. Nici trupul meu pe coridor. Nici scena din spatele meu. Nici ceea ce mă aştepta înainte.

Nu ştiu sigur cum am mers la hotelul Dorchester. Nu-mi amintesc nimic din călătorie, doar că atunci când am ajuns îmi doream să dorm o veşnicie.

— A, doamna Hemingway, a zis recepţionerul privindu-mi paşaportul. Bine aţi revenit. Camera soţului dumneavoastră este la etajul doi. Să vă dau camera de alături?

Eram deja atât de epuizată, încât am simţit cum mi se taie picioarele. Deci aşa ajunseserăm. La fel de departe de începuturile noastre de la Hotelul Florida pe cât de departe este speranţa de disperare. Iubirea de ură. M-am apucat

strâns de masa de la recepţie, concentrându-mă asupra mâinilor, ca să nu-mi pierd echilibrul.

— Vă rog, nu, am zis, fără să-mi pese că-mi dădeau lacrimile sau că mi se citea totul pe chip. Puneţi-mă la etajul cel mai de sus, da? Departe, departe de tot.

73

Ernest zicea mereu că există un anotimp potrivit pentru toate. Un anotimp pentru a iubi şi a fi iubit. Pentru a munci şi a-ţi odihni oasele şi sufletul. Pentru a visa şi a te îndoi, a te teme şi a zbura. Şi atunci, ce anotimp era acesta, dacă nu unul al năruirii? Al înfrângerii absolute? Vreme de şapte ani, Ernest se aflase nu doar în sufletul şi-n mintea mea, ci în fiecare celulă a sângelui meu. Iar de-acum trebuia să învăţ să trăiesc fără el. Cum? De unde să înveţi să faci genul ăsta de amputaţie şi-apoi să pleci viu de-acolo şi să rămâi acelaşi?

Aliaţii se pregăteau deja de ani de zile pentru invadarea Franţei. Operaţiunea Overlord. Ziua Z. Peste două milioane şi jumătate de oameni aşteptau intrarea în acţiune în Marea Britanie, traversarea Canalului Mânecii în cadrul atacului surpriză. Şi jurnaliştii şi fotografii erau pregătiţi, veniseră aici cu sutele şi toţi se străduiau să-şi aranjeze o poziţie cât mai aproape de acţiune. Ernest urma să meargă pe *Dorothea L. Dix*, din câte auzisem, dar, indiferent câte locuri erau pe navele şi avioanele de atac, bineînţeles că nu se găsea nici unul pentru un reporter care nu era angajat undeva, ca mine, şi nu avea acreditare oficială. Aşa că am rămas la Londra alături de toţi ceilalţi corespondenţi ghinionişti, aşteptând vestea că a început invazia.

Clipa asta era aşteptată de-atât de mult timp, încât acum ne era teamă şi să respirăm, să ne mişcăm, să sperăm. Fuseserăm cu toţii informaţi, aşa că ştiam ce era pe cale să se întâmple, până la ultimul detaliu. Şi stăteam acolo, privind ceasul împreună şi ştiind că după lansarea atacului nimic nu va mai fi la fel şi că reporterii, romancierii şi istoricii vor spune povestea asta vreme de o sută sau două sute de ani. Şi se petrecea acum.

Te aşteptai să se audă un soi de explozie, lumea să pocnească din marea ei cusătură şi să se reverse un urlet. Dar era numai o linişte ciudată. Nu ştiam ce să fac, aşa că m-am plimbat prin Londra în aerul rece al dimineţii. Era o zi umedă şi înnegurată, cu o ceaţă deasă care-ţi intra în plămâni şi-n toate încheieturile. Sus, Lancasterurile britanice negre şi mătăhăloase, băieţii mei cu bombele, vuiau în drum spre Normandia. Mă simţeam încordată şi foarte neajutorată, blocată aici în timp ce lumea se schimba definitiv. Şi mi-am dat seama că trebuia măcar să încerc să ajung acolo. Dacă găseam o cale să ajung în bătălie, atunci puteam aduna informaţiile care-mi trebuiau pentru a scrie articolul pe care îl plănuiam de luni de zile. Dacă era suficient de bun, *Collier's* trebuia să mi-l publice, aşa mi-am zis. Şi chiar dacă nu, doar nu era să stau aşa, să renunţ. În fond, ce-mi mai rămăsese în afară de asta?

Am pornit spre gară şi aşa am reuşit să ajung până în Dover, sperând ca de-acolo să găsesc ceva, orice, care să mă ducă mai departe. Docurile erau cufundate în întuneric şi mă simţeam ca un hoţ. Bănuiesc că asta şi eram. Tocmai când cercetam toate navele posibile, un poliţist militar m-a abordat şi mi-a cerut acreditarea. I-am fluturat foarte repede pe sub nas legitimaţia de la *Collier's*, în aşa fel încât să nu vadă că-mi expirase, şi am arătat spre cel

mai apropiat vas, care era unul militar, cel mai uşor identificabil din jur, cu corpul de-un alb strălucitor şi cruci imense, roşii ca sângele.

— Mă duc să fac nişte interviuri cu infirmierele, pentru revistă, i-am spus, minciuna zburându-mi de pe buze în clipa în care-am deschis gura.

— Bine atunci, a zis el, fără să clipească, şi mi-a făcut semn că pot să plec.

Nu-mi venea să cred că putea fi atât de uşor. Aproape că m-a pufnit râsul, dar m-am adunat şi m-am grăbit să urc la bord. Se făcuse aproape ora zece, dar era linişte peste tot. Eram conştientă că dacă mă prind risc să fiu alungată sau chiar arestată, aşa că am găsit o toaletă a cărei uşă se încuia şi m-am ascuns acolo. Nu mai făcusem niciodată o nebunie ca asta. Nu mă gândeam la ce se va întâmpla mai departe sau ce-o să fac dacă mă prind, m-am cuibărit pur şi simplu într-un colţ, aşezată turceşte pe jos, şi mi-am căutat sticluţa de whiskey în geantă. Slavă Domnului c-o aveam. După o vreme, am auzit mârâitul unei maşinării şi mişcare, în timp ce nava ridica ancora, şi brusc m-am simţit foarte speriată de toate. În tăcerea asurzitoare şi-n beznă, am băut cât suportam, gândindu-mă la viitor. Oare o să mă prindă şi-o să mă trimită înapoi? Oare vasul o să fie lovit şi-o să fim cu toţii făcuţi zob? O să-l mai văd pe Ernest, o să mă mai întorc vreodată în casa mea, la Finca? O să le pot scrie băieţilor, ca să le explic, sau măcar să-i mai văd, ori se presupunea că trebuia să-mi văd de viaţa mea de-acum înainte, fără să privesc înapoi, ca şi cum toţi anii aceia şi toată iubirea nici nu existaseră vreodată?

Am dormit pe jos în noaptea aia, cu un braţ îndoit pe post de pernă. A fost noroc chior că nu m-a descoperit nimeni acolo. În zori, deşi mi-era groaznic de rău, mi-am făcut

curaj şi-am ieşit din mica mea puşcărie. Pe punte, nu m-a luat nimeni la întrebări. Se întâmplau prea multe altele. Reuşiserăm să traversăm tot Canalul înţesat de mine şi acum stăteam sub stâncile verzi-gălbui ale Normandiei, înconjuraţi de mai multe nave decât văzusem vreodată în viaţa mea sau îmi imaginam că există. Erau cu miile în această flotă, distrugătoare masive, vase de transport şi nave de război. Bărci mici, cu nasul cârn, barje de ciment şi tancuri amfibii transportau luptătorii pe plajele cuprinse de-un haos total. Odată ajunşi pe plajă, soldaţii aveau două sute de metri sau mai mult pentru a supravieţui în câmp deschis şi-a ajunge la stânci. În înalturi, cerul era un văl de-un cenuşiu dens şi vălurit, brăzdat de mii de avioane.

Nu se mai petrecuse niciodată aşa ceva şi n-avea să se mai petreacă.

S-a dovedit că vasul pe care mă ascunsesem era prima navă militară care ajunsese aici. Răniţii au început să sosească aproape imediat şi am descoperit că nu conta deloc cum de ajunsesem eu acolo; acum era nevoie de ajutorul meu. De orice ajutor. Am devenit brancardieră şi infirmieră. Aprindeam ţigări, făceam paturi, turnam cafea, transmiteam mesaje de la un om la altul. Absolut fiecare om mi se părea incredibil. Dar nu-mi puteam permite să mă opresc şi să-i admir; erau prea multe de făcut.

Mai târziu în seara aceea, când deja făcusem băşici mari la mâini şi la picioare, am urcat laolaltă cu câţiva doctori şi sanitari pe o barjă de ciment cu rol de ambulanţă, izbindu-ne de valuri printre minele plutitoare luminate de un far intermitent. În curând aveam să aflu că acostaserăm în zona americană a Plajei Omaha, dar în clipa aceea totul era groază şi haos. Ne ciocneam de membre retezate şi de

trupurile umflate ale înecaţilor. Focurile artileriei spulberau văzduhul în toate direcţiile. Avioanele huruiau deasupra noastră atât de jos, încât îmi vibra ţeasta, dar n-aveai timp nici măcar să te întrebi de-ale cui erau.

În apropierea plajei, ne-am aruncat în apa rece ca gheaţa şi apoi am înaintat cu greu până la mal. Valurile îmi ajungeau până în talie şi mă trăgeau de haine. M-am împiedicat, am simţit cum răceala îmi pătrunde până la os, dar nu-mi permiteam să mă las trasă. Trebuia să ţin capătul meu de targă şi să rămân între liniile marcate cu alb care indicau locurile ce fuseseră curăţate de mine.

Era înspăimântător să vezi acele linii şi să ştii ce reprezintă ele. Dar totul era înspăimântător. Zgomotul împuşcăturilor era asurzitor. Rachete de semnalizare şuierau şi explodau orbitoare, scăldând locul într-o lumină roşie şi arătându-mi lucruri pe care n-aveam să le uit niciodată. Valuri de oameni îngroziţi alergând direct către moarte. Trupuri dezmembrate. Ochii plini de o agonie aproape animalică. Mâini agăţându-mi-se de pantaloni, cerşind cu disperare salvarea.

Mult deasupra stâncilor, peste poziţiile nemţilor cădeau obuze. Am văzut cuşti pentru prizonierii de război, iar în ele alte chipuri chinuite. Noi îi luam pe toţi, pe oricine, chiar şi pe nemţi, şi îi adunam pe toţi pe plajă, pentru triaj. Erau tineri, speriaţi, îngheţaţi şi suferinzi şi nu mai conta prea tare cum fuseseră răniţi sau cine fuseseră înainte de această clipă precisă a impasului. Absolut fiecare dintre ei mă făcea să mă simt sfâşiată, şi totul a durat ore în şir. Bandaje îmbibate în sânge, rachete plutind ca nişte fâşii de mătase roşie peste plajă, cu un pocnet, tancuri şi trupuri. Bărbaţi peste bărbaţi. Bărbaţi cu chipuri de băieţi. Băieţi vărsându-şi vieţile în valuri, iar valurile luând fiecare

strop şi înspumându-se, schimbându-se, spărgându-se şi întorcându-se iarăşi.

Cu cât eram mai epuizată şi mai neajutorată, mai îngrozită, cu atât chipurile deveneau mai şterse şi mai schimbate. Poate că deliram, însă acolo, pe fâşia umedă, chiar dincolo de fum şi de urlete, l-am recunoscut pe francezul sfârtecat de-o explozie care-mi arătase crenguţa lui de mimoză, demult, la Madrid. Iar acolo, chiar în spatele lui, căzut în genunchi, era Laurent Gardet, cu cutia lui albastră de Gauloises. Soldatul din Belchite, cel care visase la St. Louis împreună cu mine, se afla într-o barcă, cu gâtul înfăşurat în tifon roşu, în vreme ce pilotul rus din închisoarea din Viipuri, care plânsese şi tremurase pentru soţia şi copila lui, îl ţinea strâns de mână. Erau cu toţii aici, iar eu nu puneam nimic din toate astea la îndoială – şi nici cum de, atunci când mă aplecam să ridic trupuri, fiecare tânăr devenea băiatul din piaţa de la Santo Domingo, având chipul lui, chiar chipul lui. Şi de fiecare dată îmi venea să urlu şi să plâng, să-i spun că-l iubesc, că am nevoie ca el să mă ierte. Că fusese alături de mine cu anii. Că o să fie mereu.

A fost cea mai ciudată şi mai lungă noapte din viaţa mea. Mai târziu aveam să aflu că pe plaja aceea s-au aflat o sută de mii de bărbaţi şi o singură femeie, adică eu. Am fost şi cel dintâi jurnalist, bărbat sau femeie, care-a ajuns acolo şi a transmis. Ernest rămăsese eşuat în apropierea ţărmului, împreună cu mulţi alţii – dar genul ăsta de socoteală părea mărunt şi lipsit de importanţă, mai ales câtă vreme pierdusem atât de multe ca să ajung aici. Viaţa mea se năruia în chiar acele clipe – nu puteam să văd altfel lucrurile – şi mai urma încă multă suferinţă,

indiferent că mi se părea mie că-i voi putea supravieţui sau nu.

Şi totuşi, nimeni nu-mi putea lua nimic din ceea ce văzusem, nici băşicile din palme, nici ceea ce însemna să mă aflu aici, simţindu-mă tot mai distrusă pe măsură ce valurile fierbeau şi cerul vuia.

M-am uitat în ochii bărbatului de pe targa din faţa mea. Îl urcam în ambulanţa marină.

— Sunteţi extraordinar de frumoasă pentru o infirmieră, a zis. Poate că sunteţi un înger.

— De fapt, sunt scriitoare, dacă vă vine să credeţi.

— Serios?

— Da, chiar aşa.

— Şi asta-nseamnă c-o să scrieţi despre mine?

Am dat din cap şi brusc m-am simţit mai puternică. Povestea lui avea să fie a mea, iar a mea avea să fie a lui. Aveam să ne reamintim, unul prin celălalt şi unul pentru celălalt. Nu eram nişte străini şi nu eram pierduţi. Nu eram singuri.

— Da, i-am zis. Asta o să fac.

Iar apoi l-am lăsat jos şi l-am ţinut strâns de mână, în timp ce ne avântam înapoi, val după val, înspre barca albă.

Epilog

În dimineaţa de după Plaja Omaha, am fost descoperită şi arestată pentru pătrunderea într-o zonă de război fără nici o autoritate sau aprobare. Poliţia militară mi-a luat documentele de călătorie şi m-a trimis înapoi la Londra. Pe

drum am început să scriu la articolele de trimis la *Collier's*, dar continuam să fierb de furie. Fusesem corespondent de război de şapte ani încoace, în Spania şi în China, în Finlanda, Italia şi Cehoslovacia. Eram mai calificată ca oricine, iar acum nu puteam să-mi fac treaba şi nici măcar să rămân în Europa decât dacă dezertam. Dar aveam să rămân eu cumva. Trebuia. Ce altceva să fac?

Pentru a ajunge înapoi în Franţa, mi-am folosit farmecele ca să călătoresc împreună cu un regiment canadian, unde nimeni nu părea să fie deranjat de prezenţa unei femei, câtă vreme flirtam cu ofiţerii potriviţi şi făceam faţă înnoptării în câmp sau aruncatului în ce şanţuri nimeream, atunci când planau pe deasupra noastră avioanele nemţeşti. Mai târziu aveam să aflu că funcţionau şi minciunile şi lacrimile, un logodnic inventat pe-un front sau altul, pe care trebuia să-l văd pentru ultima oară, fie ce-o fi. Mi-era greaţă că trebuia să-mi pavez înaintarea cu laude şi vorbe dulci, în timp ce nici un bărbat cu experienţa mea nu trebuia în veci să se coboare şi să facă asemenea lucruri. Dar când a ajuns în sfârşit la mine ultimul număr din *Collier's*, a fost mare lucru să văd numele meu şi-al lui Ernest în caseta redacţională, unul lângă altul, cu titulatura de „Corespondenţi speciali pentru Invazie". Îmi publicaseră articolul despre Ziua Z şi aveau să continue să publice tot ce le trimiteam, ştiam, dacă reuşeam să ajung acolo.

Ziua Z fusese începutul sfârşitului, iar acum ajunsesem la mijloc, încă mai erau multe drame de văzut. În Florenţa, coloanele medievale ale Ponte Vecchio se ridicau între

ruine[60], în timp ce soldaţii germani şi britanici se luptau pe viaţă şi pe moarte, pe străzile ce ardeau rând pe rând. Palazzo Pitti era plin ochi de refugiaţi, iar morţii umpleau parcurile, neîngropaţi, căci toate cimitirele le aparţineau încă nemţilor.

Până la jumătatea lui august, mă adaptasem în cadrul regimentului canadian care se îndrepta spre nord pe coasta Adriaticii. Scriam în timp ce înaintam, trimiţând poveştile acasă şi întrebându-i pe toţi cei întâlniţi despre vieţile lor şi despre cum credeau că arată viitorul acum, când războiul luase în sfârşit un alt curs. Uneori mi se răspundea cu nişte priviri pustiite sau cu o neîncredere pură, dar cel mai adesea vedeam îngrijorare pentru cei care încă luptau, fiindcă ce-ar fi putut fi mai rău decât să mori acum, când sfârşitul era atât de aproape şi casa era un lucru palpabil?

Nu m-am gândit niciodată să mă duc acasă, fiindcă eram mai mult ca sigură că nu mai aveam casă. După Londra, adică de luni de zile, nu mai primisem nici o veste de la Ernest, nici o scrisoare, nici măcar o telegramă furioasă care să mă provoace. Căsnicia mea era cu siguranţă terminată, dar nici unul dintre noi nu o spusese în cuvinte. Când am ajuns în sfârşit la Paris, am aflat aproape imediat că el ducea o viaţă de lux la Ritz, pe care pretindea că el îl eliberase. Şi, din câte se părea, nici nu era singur. În camera alăturată era o jurnalistă extraordinar de drăguţă, pe nume Mary Welsh, care publicase nişte articole, în calitate de colaboratoare, în *Time* şi *Life*. N-o cunoşteam şi nu voiam să mă gândesc că Ernest putea avea o legătură

---

[60] Ponte Vecchio, singurul pod din Florenţa care a scăpat de distrugere în Al Doilea Război Mondial. Clădirile din ambele capete ale sale au fost însă distruse.

cu cineva atât de repede, şi încă exact în felul în care fuseserăm noi la Florida, când ne îndrăgostiserăm. Era prea mult şi riscam ca vestea să mă dărâme, aşa că mi-am găsit o cameră cât mai departe posibil, în alt hotel, şi-am încercat să mă ţin ocupată, şi vie, şi dreaptă.

Unele părţi din Paris erau atât de puţin schimbate, încât ai fi zis că nu se întâmplase nimic. Puteai să te plimbi pe malurile Senei, unde buchiniştii nu-şi trăseseră storurile la micuţele lor chioşcuri, şi să numeri fiecare pod frumos şi intact, simţind razele soarelui pe faţă şi spunându-ţi că ocupaţia nu fusese decât un vis groaznic. Sau te puteai întoarce ca să-i cauţi pe cei flămânzi, care niciodată nu erau prea departe, sau pe cei rătăciţi, care erau pretutindeni. Femeile rătăceau prin cimitire, căutând pe pietrele funerare numele soţilor lor dispăruţi. Zeci de mii dispăruseră în timpul Ocupaţiei, cel mai probabil torturaţi, împuşcaţi sau abandonaţi la marginile oraşului. Într-o cocioabă care abia se mai ţinea, din Montmartre, m-am lăsat pe vine ca să văd mai bine cuvintele RĂZBUNĂ-MĂ scrijelite pe scândurile uşii, şi-am plecat cu ochii scăldaţi în lacrimi, sperând să existe o cale să fac asta.

Venea toamna şi nu se găsea cărbune pe nicăieri, iar mâncarea era foarte puţină. Cafea bună încă se mai putea bea în centrele de presă din Hôtel Scribe, lângă Operă. Toate articolele pe care le transmiteam trebuiau aduse aici pentru cenzură, şi deşi la început m-am temut că voi fi respinsă sau mai rău, din cauză că n-aveam acreditare oficială, toată lumea avea griji mai importante pe cap. Intram şi ieşeam pe furiş şi uneori mai auzeam fără să vreau câte ceva despre Ernest. Se părea că plecase de curând din oraş, cu Regimentul 22, într-un convoi care se îndrepta spre Belgia, străbătând terenuri minate, pe lângă

blocade şi nemţi ascunşi prin tranşee. Unii ziceau că nu doar transporta arme, dar le şi folosea. Alţii îşi dădeau cu părerea că dacă se află riscă să ajungă la curtea marţială şi să i se retragă acreditarea.

Era greu să nu-mi fac griji pentru el, deşi felul în care se purta era nesăbuit. Dacă chiar intenţiona să ajungă în Germania, asta era periculos şi pentru un civil, dar lui nu părea să-i pese deloc, el nu voia decât să facă pe soldatul, să patruleze şi să-şi rişte viaţa. Era surprinzător să-l văd mânat de atâta curaj, când de ani de zile nu făcuse decât să insiste să rămână în Cuba şi să-şi vadă de treaba lui. Acum ceva îl îmboldea şi nu mă puteam abţine să nu mă gândesc la asta şi să nu mă întreb ce-i făcea rana de la cap i se vindecase şi dacă dormea. Mi-am dat seama că era încă înrădăcinat în mine. Mintea mea ştia că totul se terminase, dar inima nu înţelegea, sau dacă o făcea, atunci o făcea doar în ultima clipă cu putinţă.

Peste câteva luni, am primit la hotel un bilet grăbit de la Ernest, prin care mă invita la cină. Am ezitat, dar până la urmă mi-am zis că de-acum chiar venise vremea să discutăm, şi-n plus nu mă oprisem niciodată pe de-a-ntregul să mă gândesc la el şi să-mi fac griji în privinţa lui. Am acceptat fără nici o tragere de inimă şi am căutat să mă îmbărbătez mergând până la restaurantul de lângă hotelul lui cu paltonul deschis, bătută de vânt, sperând să capăt puteri până ajungeam acolo. Dar n-ar fi trebuit să mă deranjez. Când l-am văzut, m-au năpădit iarăşi toate senzaţiile imposibile, începând din genunchi şi urcând în mine treaptă cu treaptă, până când am auzit un bâzâit în urechi. *N-ar trebui să mă aflu aici*, mi-am zis imediat. Încă nu eram destul de puternică, asta dacă aveam să fiu vreodată.

Stătea pe o banchetă rotundă şi comodă, cu un grup de oameni pe care nu-i cunoşteam, şi nu s-a ridicat când m-am apropiat. Voiam s-o iau la fugă şi să nu mă mai opresc, să n-am de-a face cu nimic din toate astea, dar a apărut un chelner care m-a forţat să mă strecor între ei şi apoi mi-a pus în mână un pahar de şampanie. Am încercat să mă adun şi să mă port normal, dar abia mă puteam concentra la conversaţie. Ernest îi fermeca pe oamenii din jurul lui cu aventurile sale din Pădurea Hürtgen, o bătălie sângeroasă în urma căreia muriseră peste şaptezeci de oameni din batalionul lui. În timp ce vorbea, la început am văzut doar fanfaronadă şi bravadă, însă sub această suprafaţă mai era ceva. O mică scânteiere în ochii lui, din vechea lumină. Se trezea la viaţă. Regăsise ceva, în tot acel risc, ceva curat şi purificator care-mi amintea cum era el în Spania. Şi asta m-a făcut să mă simt uşurată pentru el, dincolo de toate cele întâmplate.

— Ceva veşti de la Bumby? am întrebat mai târziu, după ce admiratorii ne lăsaseră în sfârşit singuri.

Fusese plecat în luptă cu lunile şi mă gândisem la el neîncetat, rugându-mă să scape cu bine.

— Da, tocmai am primit. E bine, sau măcar viu. A încasat un glonţ, două, plus o grenadă. E în Nürnberg, într-un lagăr pentru prizonieri de război.

— O, Doamne. O să fie eliberat curând?

— Aşa cred. Încearcă să nu-ţi faci griji.

— Uşor de zis, greu de făcut, i-am spus.

Ochii mei i-au găsit pe ai lui, au poposit acolo şi m-am simţit zguduită. Toate emoţiile s-au trezit brusc, iubirea şi ura, speranţa şi disperarea, tristeţea şi încă şi mai multă tristeţe.

— Am auzit că ai o iubită nouă, am spus. Sper să fie potrivită pentru tine. Îţi doresc mult noroc, Iepure.

Chipul i s-a îmblânzit la auzul poreclei noastre, doar pentru o clipă, dar apoi Ernest era iarăşi departe, privind lung altundeva, crispat, în timp ce inima i se închidea cu un pocnet mic.

— Da. O să mă însor cu ea.

— O, am zis, încremenită dintr-odată. Atunci bănuiesc c-ar trebui să divorţezi de mine.

— Tu m-ai părăsit *pe mine*, nu uita. Iar şi iar. Bănuiesc că-ţi imaginai c-o să te aştept ca un fraier.

— Ne-am părăsit unul pe altul, nu? Fiindcă ori făceam asta, ori ardeam până nu mai rămânea nimic din noi.

— Poate c-ar fi fost mai bine aşa.

— Poate. Nu ştiu. N-o să ştim niciodată.

A urmat o clipă prelungă, în care nu-mi puteam simţi corpul suficient încât să mă mişc. Dar în cele din urmă am reuşit să las jos paharul, cu degetele ţepene, şi să mă ridic cumva în picioare, să-mi recompun chipul şi să mă îndepărtez cu mare grijă, încercând să nu mă fac bucăţele, să nu ţip, să nu urlu, să nu plâng. Mă simţeam mai singură ca oricând. Pârjolită, aproape imponderabilă şi atât de incredibil de liberă, încât mă întrebam cum de mai puteam rămâne în propriul meu trup.

Vreme de şapte ani ştiusem exact cine eram şi ce conta. Acum nu mai aveam nimic. Nu soţ şi nu casă, nici cea mai vagă idee despre ceva de care să mă agăţ şi absolut nici un viitor în afară de ăsta, aşa distrus cum era. Ernest avea să se întoarcă în curând în Cuba; sigur aşa avea să facă. Şi urma să o ia pe Mary Welsh cu el. Mi-am imaginat-o măturând prin casa mea, ca şi cum ar fi preluat un cuib, unul pe care eu îl construisem cu mare grijă, cu mâinile şi

cu inima mea, pentru Ernest şi mine. Avea să-mi golească biroul, să le dea alte nume pisicilor, să culeagă florile din capochierul meu şi să le aşeze într-o vază nou-nouţă. Avea să treacă dintr-o cameră în alta ştergându-mă şi n-avea să se oprească până când din mine nu mai rămânea nici o urmă, nici o dâră, nicăieri, nicăieri.

Bolnavă, străină, pustiită, am rămas în Europa, mergând în Belgia şi-n Norvegia, apoi la Londra şi-n cele din urmă în Germania, unde trupele Aliate tocmai descoperiseră lagărul Bergen-Belsen. De-a lungul verii şi toamnei, auzisem vorbindu-se despre lagărele de concentrare, dar nu-mi venea să cred că asemenea lucruri chiar puteau exista. Apoi am întâlnit un francez, un refugiat care reuşise să evadeze de la Treblinka şi fusese martor la gazarea a mii de oameni. Mi-a povestit totul, cum simţise mirosul trupurilor arzând în incineratoare şi văzuse chipurile demne şi incredibil de curajoase ale celor ce intrau în camerele de gazare. În timp ce îmi povestea, tremuram de furie şi scârbă şi ştiam că părerea mea despre lume nu va mai fi niciodată aceeaşi.

Timp de doisprezece ani, sute şi sute de mii de oameni înduraseră suferinţe de nedescris, fuseseră înjosiţi, chinuiţi, ucişi şi mai rău de-atât, în vreme ce Aliaţii aşteptaseră, ferindu-şi privirea şi iluzionându-se că totul se va termina în curând. Nu existau cuvinte pentru asemenea rău şi orori, dar eu trebuia să mi le găsesc. Asta ar fi fost un soi de răzbunare, oricât de insuficientă.

Am plecat de la Dachau la Belsen şi apoi m-am întors într-un Paris pe care abia l-am mai recunoscut. Era Ziua Victoriei în Europa şi în toate bisericile băteau clopotele. Străzile dădeau pe dinafară de oameni care ovaţionau, se sărutau, plângeau, îşi turnau vin pe gât. Mi-am croit drum

printre trupuri până am ajuns la Hôtel Scribe, am dat de primul corespondent pe care-l cunoşteam şi am plâns în braţele lui până n-am mai putut. Am stat până târziu, povestind ce văzuserăm, şi apoi el s-a dus la culcare, iar eu mi-am scos carnetul şi creioanele şi m-am pus pe treabă.

A fost mai greu decât crezusem să-mi citesc însemnările, şi încă şi mai greu să mă uit înapoi la ultimele luni din viaţa mea, să înţeleg ce se întâmplase şi să conştientizez pe deplin. Când îmi venea Ernest în minte, încercam să mă cufund iarăşi în propoziţiile din faţa mea. Iar când mă gândeam la toate celelalte lucruri pe care le pierdusem – băieţii, biroul meu scăldat în razele soarelui, Finca, fericirea şi visul la fericire – ştiam că trebuia să găsesc o cale de-a reteza legătura mea cu acestea, cu absolut toate acestea, chiar dacă astfel trebuia să-mi frâng singură inima.

Dar măcar o să-mi recapăt numele, mi-am zis, încercând să mă agăţ de ce-mi mai rămăsese şi descoperind că mă simţeam un pic mai puternică. Afară ovaţiile continuau, cu dansul, cu clopotele fantastice. Mă simţeam ruptă de toate şi-mi pierdusem orice speranţă, însă asta era ceva temeinic, numai al meu. Un lucru foarte mic de la care s-o iau de la capăt, şi tot ce ştiam să fac.

Gellhorn. Atât mai aveam acum. Foarte bine, primesc.

Nota autoarei

Martha Gellhorn avea să devină unul dintre corespondenţii de război cei mai importanţi şi mai cunoscuţi ai secolului XX, relatând practic despre fiecare conflict major vreme de şaizeci de ani – de la Războiul Civil Spaniol până la invazia din Golful Porcilor, din Vietnam în El Salvador şi Panama, unde a tratat subiectul invaziei când avea vârsta de optzeci şi unu de ani. De asemenea, în tot acest timp a publicat în total cinci romane, paisprezece nuvele, două volume de povestiri şi trei de eseuri, fără a înceta să fie o călătoare însetată şi pătimaşă, explorând peste cincizeci de ţări şi având domiciliul în şase locuri exotice, între care Africa, Wales şi Cuernavaca, Mexic.

Din câte se pare, Hemingway nu a iertat-o niciodată că l-a părăsit – a fost singura dintre soţiile lui care a făcut una ca asta. Ajunsă celebră, ea şi-a petrecut restul zilelor evitând nu doar întâlnirile cu el în carne şi oase, ci până şi menţionarea numelui lui. Fiind o persoană care îşi apăra cu ferocitate intimitatea, şi hotărâtă să nu se lase afectată de bârfe, a refuzat mai cu seamă să fie văzută ca o „notă de subsol” a vieţii lui – sau a oricui altcuiva – şi a detestat felul în care stilul ei literar a fost mereu comparat cu al lui.

Iar dacă transformarea poveştii lor de iubire – cândva atât de înflăcărată şi intensă – în rivalitate profesională, sarcasm şi trădare pare încărcată de tragism, mie şi mai tragic mi se pare faptul că nici unul dintre ei n-a mai cunoscut fericirea alături de altcineva pentru mult timp. Hemingway a rămas căsătorit cu Mary Welsh până când s-a sinucis, în 1961, însă majoritatea biografilor lui descriu căsnicia drept una nu prea fericită, iar Gellhorn (glumind într-o scrisoare cum că rolul de „contesa Tolstoi” nu „o prinde”) o considera pe Welsh interesată şi proastă. În

1954, Gellhorn s-a căsătorit cu Tom Matthews, redactorul-şef al revistei *Time*, însă parteneriatul lor s-a încheiat prost, peste nouă ani. Ea a declarat public că i se părea „plictisitoare” căsătoria, însă în scrisorile către cei mai apropiaţi confidenţi a mărturisit că s-a înfuriat când a descoperit că Tom avea o legătură de mult timp. Când l-a părăsit s-a jurat că „n-o să mai încerce din nou”, referindu-se la căsătorie. Însă eu bănuiesc că nu ştia cum să fie întru totul ea însăşi atunci când era cu un bărbat şi că se simţea copleşită de solicitările carierei, în paralel cu cele ale vieţii domestice. Strădaniile ei mi se par tulburătoare şi veritabile, dar şi extrem de familiare.

În 1949, Gellhorn a adoptat un orfan italian, Alessandro (Sandy), dar şi această legătură a fost adesea neliniştită. În timp ce fiul ei se lupta cu greutatea, cu drogurile, încercând în zadar să-şi găsească un ţel în viaţă, ea se lupta cu nerăbdarea şi cu o fire foarte critică. Au reuşit să se înţeleagă, în cele din urmă, însă relaţia lor a fost lipsită de acea apropiere pe care o simţise faţă de băieţii lui Hemingway, din preajma cărora a fost alungată până după moartea lui Hemingway, din 1961, sau faţă de fiul ei vitreg, Sandy Matthews, cu care a menţinut o corespondenţă încărcată de tandreţe vreme de mai bine de douăzeci de ani şi căruia i-a lăsat mai târziu în grijă documentele şi proprietăţile sale.

Gellhorn a detestat toate bârfele care au circulat întruna despre ea – că ar fi fost o diletantă, o cheltuitoare ahtiată după haine, una care vâna soţii altor femei (deşi, chipurile, ura sexul). Dar nu avea răbdare pentru toate prostiile astea. Ura mincinoşii şi laşii, şi de-asemenea nostalgia. Contemplarea trecutului o întrista, aşa că se arunca înainte, către destinaţii îndepărtate unde putea înota

singură în ape străine. Îşi iubea prietenii, iubea whiskey-ul de calitate şi sec, singurătatea şi priveliştile ameţitoare, şi cuvintele dezbrăcate până la os, în aşa fel încât ele să spună cea mai adevărată versiune a adevărului.

Cea mai trainică pasiune a sa (în afară de dragostea pentru mama ei, Edna, steaua ei călăuzitoare) a fost munca. În 1998, la vârsta de optzeci şi nouă de ani, era aproape oarbă şi se lupta şi cu cancerul, şi nu mai putea citi literele bătute la maşina ei de scris veche. Punându-şi cu multă grijă toate lucrurile în ordine, a ars grămezi de hârtii vechi (inclusiv scrisori de la Hemingway) şi, folosind o pastilă specială pe care o păstrase anume pentru această clipă, şi-a luat viaţa, aşa cum făcuse şi Hemingway cu aproape patruzeci de ani înainte.

Mi-ar fi plăcut să cunosc acel „bec de 1500 de waţi”, cum o descria un prieten, emanând „vitalitate, siguranţă, curaj absolut”. Îi admir vocea şi viziunea, felul în care a protestat împotriva nedreptăţii, spunând poveştile oamenilor obişnuiţi, şi făcând acest lucru impecabil, cu o convingere absolută. Era deschisă şi tenace, directă şi ambiţioasă. A trăit până la capăt la limită, fără să-i pese de riscuri sau de ceea ce avea de pierdut. Eroii ca ea sunt mereu prea puţini, asta dacă a mai existat vreodată cineva asemenea ei. Iar dacă am ridicat stiloul pentru a o descoperi pe ea, acum ridic un pahar de whiskey – sec, desigur – şi închin pentru viaţa ei neasemuită.

Paula McLain
Cleveland, Ohio

Mulţumiri

De acum zece ani, când mi-a venit ideea să scriu *Soţia din Paris*, cariera mea s-a schimbat pe deplin. De la cele trei posturi de profesor cu jumătate de normă şi timpul pe furate petrecut departe de familie, într-o cafenea din preajmă, am ajuns să fiu un scriitor cu normă întreagă, cu birou acasă, cu cititori care sunt la fel de pasionaţi ca mine de personajele şi povestirile mele şi o întreagă echipă de oameni care se dau peste cap pentru ca fiecare carte să fie un succes. Încerc să spun ce recunoscătoare şi *norocoasă* sunt pentru că am parte de încurajare, sprijin şi încredere din partea multor oameni talentaţi şi remarcabili.

Agenta mea, Julie Barer, mi-a fost alături de la începutul acestei călătorii minunate, ba chiar dinainte. Instinctul, îndrumarea şi prietenia ei înseamnă enorm. Cartea aceasta îi este dedicată dintr-o mie de motive, printre care se numără şi ziua în care şi-a pus un costum roşu criminal şi s-a dus să se bată pentru mine când era o miză importantă. Julie, eşti nepreţuită. Îţi mulţumesc.

Mulţumirile mele întregii echipe de la The Book Group, o trupă şi o familie extraordinară: Nicole Cunningham, Brettne Bloom, Elisabeth Weed şi Faye Bender. Sunteţi fantastici fiecare în parte, la fel şi minunata Jenny Meyer.

Susanna Porter este editoarea mea de mulţi ani, dar mă impresionează în continuare cu intuiţia şi dăruirea ei. Mâna ei se simte puternic în fiecare pagină din această carte. Şi ea m-a făcut să fiu o scriitoare mai bună. Un mulţumesc este total insuficient, dar voi începe cu el.

Trebuie să le mulţumesc (iar şi iar) multor oameni de la Ballantine Books şi Penguin Random House pentru entuziasmul lor, pentru sprijin şi munca excelentă. Kara Welsh, Kim Hovey, Susan Corcoran, Jennifer Garza, Allyson

Lord, Quinne Rogers, Benjamin Dreyer, Steve Messina, Anastasia Whalen, Caitlin McCaskey şi Emily Hartley. Sue Betz a făcut o redactare şi corectură minunată şi migăloasă pe manuscris, iar Dana Blanchette a pus textul într-o machetă absolut fantastică. Mulţumiri lui Paolo Pepe, Robbin Schiff şi grozavului departament de grafică pentru munca lor nesfârşită şi excelentă, şi de asemenea le transmit mulţumiri Annei Bauer Carr şi Debrei Lill, pentru coperta aceasta splendidă, Ginei Centrello pentru investiţia ei permanentă în munca mea, şi întregii echipe de vânzare pentru că face în aşa fel încât cărţile mele să ajungă în mâinile librarilor şi-ale cititorilor şi în întreaga lume.

Le datorez multe Ursulei Doyle de la Fleet, minunata mea editoare din Marea Britanie; lui Susan de Soissons şi David Bamford de la Virago / Little, Brown, Marea Britanie; lui Caspian Dennis de la Abner Stein; lui Michelle Weiner de la Creative Artists Agency şi minunatei mele echipe de la Penguin Random House Canada şi Doubleday Canada, mai ales lui Lynn Henry, Kristin Cochrane şi Sharon Klein.

În timp ce lucram la cartea aceasta, am făcut o călătorie extrem de importantă pentru documentare în Cuba, pusă la cale de vechiul meu prieten şi uneori însoţitor în călătorii, Brian Groh. Luly Duke, de la Fundación Amistad, ne-a fost de mare ajutor fiindcă ne-a pus în legătură cu oamenii potriviţi, printre care: Esperanza García Fernández, curatoare a Camerei Hemingway de la Ambos Mundos din Havana; America Fuentes, nepoata lui Gregorio Fuentes, căpitanul de pe *Pilar*; şi Gladys Rodriquez Ferrero, specialistă în Hemingway şi fostă directoare a Museo Hemingway Finca Vigía. Ada Rosa Alfonso Rosales, actuala directoare a Museo Hemingway, a

fost incredibil de generoasă cu mine în timpul vizitei, la fel ca întreaga ei echipă răbdătoare şi utilă. Traducătoarea şi ghidul meu, Aixa Roche Pozas, a fost o adevărată *comoară*: fiecare zi a fost o încântare. Alejandro Jose Acosta m-a ajutat cu traducerile excelente ale interviurilor şi cu citirea documentelor de arhivă.

De-a lungul anilor, mulţi prieteni mi-au dat un ajutor preţios şi, sincer, nu le pot mulţumi îndeajuns: Lori Keene, David French, Greg D'Alessio, Sharon Day, Pam şi Doug O'Hara, Brad Bedortha, Steve Reed, Beth Hellerstein, Michelle Lipp, Patti Henry, Laura McNeal, Eleanor Brown, Sarah McCoy, Becky Gaylord, Denise Machado şi John Sargent, Terry Sullivan, Heather Greene, Jim Harms, Chris Pavone, Scott şi Cherie Parsons, Karen Rosenberg şi Nan Cohen. Scriitorii din grupul The East Side Writer*s* – Terry Dubow, Sarah Willis, Toni Thayer, Charlie Oberndorf, Karen Sandstrom, Neal Chandler, Lynda Montgomery şi Justin Glanville – mi-au fost mereu alături. Mi-e dor de voi!

Charlotte Fowler şi Allie Lustig s-au ocupat ca lucrurile să meargă bine pe frontul de acasă. Să vă dea Dumnezeu sănătate! Fiul meu Connor a fost rând pe rând dădacă, a gătit, a plimbat câinele şi-a făcut tot ce trebuia, a fost eroul meu în perioadele dificile, uşurându-mi realmente viaţa. Intra în fiecare zi în bucătăria unde lucram şi unde se auzea la nesfârşit acelaşi album al lui William Fitzsimmons. „Şi lui ar trebui să-i mulţumeşti în carte", mi-a zis Connor într-o zi, aşa că iată: Mulţumiri lui William Fitzsimmons, fiindcă a fost coloana sonoră a mii de ore de scris.

Dragostea şi mulţumirile mele pentru mama mea Rita Hinken şi, de asemenea, uimitorului Tom Persinger, pentru licurici, pentru muzică, pentru luna de pe cer şi pentru că

soarta a aranjat să ne întâlnim. Ce am făcut? Copiii mei, Beckett, Fiona şi Connor sunt nişte oameni extraordinari şi mă simt norocoasă să îi cunosc. Ei şi surorile mele au însemnat şi vor însemna mereu pentru mine acasă.

Despre sursele bibliografice

Scrisul meu este mereu un amestec de realitate şi ficţiune. De-a lungul ultimilor zece ani, cât timp am fost complet absorbită de scrisul despre femei remarcabile din istorie, m-am bazat pe intuiţie, sperând ca ea să mă conducă spre o anumită viaţă care să mă inspire sau, mai degrabă, să ajungă să mă obsedeze. Apoi m-am apucat de sarcina dificilă, dar şi satisfăcătoare, de a cerceta faptele istorice consemnate oficial, pentru a găsi acea poveste din interiorul poveştii pe care îmi doream – şi aveam nevoie – să o spun. Şi această etapă este tot pură intuiţie. Mi-am ascultat inima, iar apoi am avut încredere că mi se va alătura şi imaginaţia. Şi, la drum.

Ştiu însă că n-aş fi putut trece la partea visătoare, sentimentală, a realizării acestei cărţi, fără materialele documentare absolut necesare, surse care stau la baza cercetărilor mele. Pentru asta le rămân îndatorată multor scriitori şi biografi buni. Aş vrea să-i adresez mulţumiri speciale lui Caroline Moorehead, pentru remarcabila ei biografie *Gellhorn: A Twentieth-Century Life*, precum şi pentru selectarea şi publicarea corespondenţei lui Gellhorn în *Selected Letters of Martha Gellhorn*, ambele volume fiind esenţiale pentru ca vocea şi povestea Marthei

Gellhorn să prindă viaţă în cartea mea. De mare folos mi-au fost şi volumele *The Hemingway Women* de Bernice Kert şi *Hemingway and Gellhorn* de Jerome Tuccille.

A fost o plăcere şi o revelaţie să citesc cărţile lui Gellhorn, mai ales *The Trouble I've Seen*, *A Stricken Field*, *Liana*, *The Honeyed Peace*, *The Heart of Another*, *The Face of War*, *The View from the Ground* şi *Travels with Myself and Another*. Am descoperit şi o piesă de teatru frumoasă, *Love Goes to Press*, pe care Gellhorn a scris-o împreună cu Virginia Cowles şi care m-a edificat serios în privinţa vieţii femeilor corespondente de război. Este şi extrem de amuzantă, iar dialogurile sunt de calitatea întâi!

Multe texte m-au ajutat să înţeleg situaţia politică foarte complexă din Războiul Civil Spaniol, precum şi ce însemna să fii *acolo*, parte din luptă, iar printre acestea se numără *The Education of a Correspondent* de Herbert L. Matthews, *The Starched Blue Sky of Spain* de Josephine Herbst, *Spain in Our Hearts* de Adam Hochschild, *Hotel Florida* de Amanda Vaill, *This Time a Better Earth* de Ted Allan şi *Looking for Trouble* de Virginia Cowles.

Pentru o imagine complexă a vieţii lui Hemingway, precum şi a omului în sine, trebuie să-mi exprim mulţumirile pentru *Ernest Hemingway: A Life Story* de Carlos Baker, *Hemingway: The 1930s and Hemingway: The Final Years* de Michael Reynolds, *The True Gen* de Denis Brian, şi pentru minunatul şi extrem de tulburătorul volum *Hemingway's Boat* de Paul Hendrickson.

Citesc şi recitesc mereu Hemingway, şi de fiecare dată mai învăţ câte ceva. Pentru acest roman, le rămân

îndatorată cărţilor *Pentru cine bat clopotele*, *Insulele lui Thomas Hudson*, *Coloana a Cincea*[61] şi *A avea şi a nu avea*.

În sfârşit, cred că este important să precizez că Gellhorn a mea nu este *acea* Gellhorn, căci cum ar putea să fie? Acea femeie este un mister, aşa cum fiecare dintre noi este un mister pentru prietenii noştri, pentru familie şi pentru cei dragi, şi chiar şi pentru noi înşine. Şi totuşi, nici c-aş putea s-o admir mai mult pe femeia pe care am descoperit-o în timp ce mă străduiam s-o înţeleg. Indiferent de părţile ei slabe, era o femeie incandescentă, un om cu adevărat original, iar eu n-o voi uita niciodată.

Pe parcursul documentării, au existat multe clipe când biografii se contraziceau între ei şi locuri unde chiar Gellhorn avea scăpări de memorie. Unele, foarte mici. De exemplu, ea a călătorit în Finlanda cu un vas numit *Westernland*, după cum ştim din declaraţiile de expediţie ale pasagerilor, dar în scrisori a scris *Westenland*. Ar fi fost uşor s-o corectez într-o privinţă sau alta, şi fără îndoială că mulţi scriitori ar fi ales să procedeze aşa. Dar eu am hotărât că este mai important – şi are o semnificaţie aparte pentru mine – să spun un adevăr personalizat şi afectiv despre viaţa ei decât să fiu „corectă”. Indiferent de propriile mele erori, greşeli şi idiosincrazii, sper ca din carte să răzbată ataşamentul, admiraţia şi simpatia mea pentru ea – şi, de asemenea, pentru Hemingway.

Cuprins

---

[61] *The Fifth Column*, singura piesă de teatru scrisă de Hemingway. Are o mare valoare documentară prin faptul că dezvăluie aspecte ale vieţii ale lui Hemingway din perioada petrecută la Madrid în timpul Războiului Civil Spaniol şi ale relaţiei lui cu Martha Gellhorn.